

TÜRKİYE SAVUNMA DOSYASI

İÇİNDEKİLER

- **TÜRKİYE SAVUNMA ALANI MEVCUT DURUM RAPORU**
- **ÜLKELERİN SAVUNMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI**
- **TÜRKİYE SAVUNMA PLANI**
- **TÖRÖRÜN BİTİRİLMESİ PLANI**
- **DÜNYADA SAVUNMA**
- **POLİTİKALAR KİTABI – SAVUNMA BÖLÜMÜ**
- **AKP, MHP VE CHP PARTİ PROGRAMI SAVUNMA BÖLÜMÜ**
- **ORTAK MUTABAKAT METNİ – SAVUNMA BÖLÜMÜ**
- **SAVUNMA İLE İLGİLİ AYET, HADİS VE ÂLİM SÖZLERİ**
- **TÜRK TÖRESİNDE SAVUNMA**

TÜRKİYE SAVUNMA ALANI MEVCUT DURUM RAPORU

TÜRKİYE SAVUNMA ALANI MEVCUT DURUM RAPORU

1. GİRİŞ VE RAPORUN AMACI

- 1.1. Raporun Kapsamı
- 1.2. Yöntem ve Veri Kaynakları
- 1.3. Savunma Güvenliği Kavramı ve Güncel Yaklaşım
- 1.4. Türkiye'nin Jeopolitik Konumu ve Savunma Önemi

2. TÜRKİYE'NİN GÜVENLİK VE TEHDİT ORTAMI

- 2.1. Bölgesel Güvenlik Riskleri
- 2.2. Küresel Güç Rekabeti ve Türkiye'ye Etkileri
- 2.3. Terörizm ve Asimetrik Tehditler
- 2.4. Hibrit Savaş, Siber ve Enformasyon Tehditleri
- 2.5. Enerji, Deniz ve Uzay Güvenliği

3. SAVUNMA STRATEJİSİ VE DOKTRİNER YAPI

- 3.1. Türkiye'nin Ulusal Savunma Stratejisi
- 3.2. Askerî Doktrin ve Kuvvet Kullanım Esasları
- 3.3. Caydırıcılık Politikası
- 3.4. Proaktif Savunma ve Sınır Ötesi Operasyon Yaklaşımı

4. TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ (TSK) MEVCUT DURUMU

- 4.1. Personel Yapısı ve Profesyonelleşme
- 4.2. Kara Kuvvetleri Mevcut Durumu
- 4.3. Hava Kuvvetleri Mevcut Durumu
- 4.4. Deniz Kuvvetleri Mevcut Durumu
- 4.5. Özel Kuvvetler ve Komando Yapılanması
- 4.6. Eğitim, Tatbikat ve Hazırlık Seviyesi

5. SAVUNMA SANAYİİ VE TEKNOLOJİK KAPASİTE

- 5.1. Savunma Sanayi Ekosistemi
- 5.2. Yerli ve Milli Üretim Oranları
- 5.3. Ana Platformlar (Kara – Hava – Deniz – Uzay)
- 5.4. İHA/SİHA ve Otonom Sistemler
- 5.5. Füze, Roket ve Hava Savunma Sistemleri
- 5.6. Elektronik Harp ve Radar Sistemleri

6. KOMUTA, KONTROL VE İSTİHBARAT YAPISI

- 6.1. Komuta-Kontrol (C4ISR) Altyapısı
- 6.2. Askerî İstihbarat ve Veri Yönetimi
- 6.3. Yapay Zekâ ve Büyük Veri Kullanımı
- 6.4. Siber Savunma Kapasitesi

7. SAVUNMA EKONOMİSİ VE BÜTÇE YAPISI

- 7.1. Savunma Harcamalarının Genel Görünümü
- 7.2. Bütçe Dağılımı ve Öncelikler
- 7.3. Savunma Sanayi Finansmanı
- 7.4. İhracat, Dış Gelirler ve Sürdürülebilirlik

8. ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE ASKERÎ İŞ BİRLİKLERİ

- 8.1. NATO İlişkileri ve Yükümlülükler
- 8.2. ABD, AB, Rusya ve Bölge Ülkeleri ile Savunma İlişkileri
- 8.3. Savunma Sanayi İhracatı ve Ortak Projeler
- 8.4. Ambargolar ve Teknoloji Kısıtları

9. HUKUKİ, KURUMSAL VE SİVİL DENETİM BOYUTU

- 9.1. Savunma Hukuku ve Mevzuat
- 9.2. Sivil Otorite – Asker İlişkisi
- 9.3. Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik
- 9.4. Stratejik Planlama ve Kurumsal Koordinasyon

10. GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLER ANALİZİ (SWOT)

- 10.1. Güçlü Yönler
- 10.2. Zayıf Yönler
- 10.3. Fırsatlar
- 10.4. Tehditler

11. GENEL DEĞERLENDİRME VE MEVCUT DURUM ÖZETİ

- 11.1. Stratejik Yeterlilik Değerlendirmesi
- 11.2. Operasyonel Kabiliyet Seviyesi
- 11.3. Teknolojik Bağımsızlık Düzeyi

12. EKLER

- Haritalar
- Kuvvet Dağılım Tabloları
- Savunma Sanayi Firma Listeleri
- Uluslararası Karşılaştırma Endeksleri

1. GİRİŞ VE RAPORUN AMACI

1.1. Raporun Kapsamı

Bu rapor, Türkiye Cumhuriyeti'nin savunma alanındaki **mevcut durumunu bütüncül, analitik ve stratejik bir bakış açısıyla** değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma; Türkiye'nin askerî kapasitesini, savunma sanayii altyapısını, güvenlik tehdit algısını, kurumsal yapılanmasını ve uluslararası savunma ilişkilerini mevcut veriler ışığında ele almaktadır.

Rapor kapsamında;

- Türkiye'nin **jeopolitik konumunun** savunma ve güvenlik politikalarına etkileri,
- Bölgesel ve küresel ölçekte karşı karşıya bulunduğu **konvansiyonel, asimetrik, hibrit ve siber tehditler**,
- Türk Silahlı Kuvvetleri'nin **personel yapısı, kuvvet organizasyonu, operasyonel kabiliyetleri ve hazırlık seviyesi**,
- Savunma sanayiinin **yerli ve milli üretim kapasitesi, teknolojik yeterliliği, dışa bağımlılık düzeyi ve ihracat potansiyeli**,
- Komuta-kontrol, istihbarat, siber savunma ve bilgi üstünlüğü alanlarındaki **kurumsal ve teknolojik altyapı**,
- Savunma harcamaları, bütçe yapısı ve savunma ekonomisinin **sürdürülebilirliği**,
- Türkiye'nin NATO başta olmak üzere uluslararası savunma iş birlikleri, askeri diplomasi faaliyetleri ve dış politikayla ilişkili savunma boyutları,
- Savunma alanındaki hukuki, idari ve sivil denetim mekanizmaları

ayrıntılı şekilde incelenmektedir.

Bu rapor, **operasyonel gizlilik gerektiren taktik ve saha verilerini içermemekte**, açık kaynaklar, kamuya açık resmi belgeler, stratejik değerlendirmeler ve analitik çıkarımlar üzerinden hazırlanmıştır. Amaç; karar alıcılara, araştırmacılara ve politika yapıcılara **mevcut durumun net bir fotoğrafını sunmak**, ilerleyen aşamalarda hazırlanabilecek **strateji, reform ve vizyon belgeleri** için sağlam bir zemin oluşturmaktır.

Rapor, savunma alanındaki mevcut durumu tespit etmekle sınırlı olup; **geleceğe yönelik politika önerileri ve stratejik hedefler**, raporun ilerleyen bölümlerinde veya müstakil bir “Savunma Vizyonu ve Yol Haritası” çalışmasında ele alınmak üzere çerçeve olarak bırakılmıştır.

1.2. Yöntem ve Veri Kaynakları

Bu rapor, Türkiye Cumhuriyeti'nin savunma alanındaki mevcut durumunu nesnel, tutarlı ve karşılaştırılabilir biçimde ortaya koymak amacıyla **çok katmanlı analiz yöntemi** kullanılarak hazırlanmıştır. Çalışmada nicel ve nitel veri setleri birlikte değerlendirilmiş; stratejik analiz, karşılaştırmalı inceleme ve kurumsal değerlendirme tekniklerinden yararlanılmıştır.

1.2.1. Analitik Yöntem

Raporun hazırlanmasında aşağıdaki yöntemler esas alınmıştır:

- **Durum Tespiti Analizi (Mevcut Durum Analizi):**
Türkiye'nin savunma kapasitesi; kuvvet yapısı, sanayi altyapısı, bütçe, teknoloji ve insan kaynağı boyutlarıyla ele alınmıştır.
 - **Stratejik Analiz:**
Bölgesel ve küresel güvenlik ortamı değerlendirilmiş; tehdit, risk ve fırsatlar çok boyutlu olarak analiz edilmiştir.
 - **Karşılaştırmalı Analiz:**
Türkiye'nin savunma harcamaları, teknolojik yetkinliği ve kurumsal yapısı; benzer ölçekli ve bölgesel aktör ülkelerle kıyaslanmıştır.
 - **Kurumsal ve Yapısal İnceleme:**
Savunma alanındaki kamu kurumları, askeri yapı, savunma sanayii kuruluşları ve koordinasyon mekanizmaları değerlendirilmiştir.
 - **SWOT (GZFT) Yaklaşımı:**
Güçlü ve zayıf yönler ile fırsatlar ve tehditler sistematik biçimde analiz edilmiştir.
-

1.2.2. Veri Kaynakları

Rapor, **gizli olmayan ve açık kaynaklı veriler** esas alınarak hazırlanmıştır. Kullanılan başlıca veri kaynakları şunlardır:

a) Ulusal Resmî Kaynaklar

- Millî Savunma Bakanlığı yayınları ve faaliyet raporları
- Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı verileri
- Türk Silahlı Kuvvetleri resmî açıklamaları
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri
- TBMM komisyon raporları ve bütçe dokümanları

b) Uluslararası Kuruluşlar ve Endeksler

- NATO resmî raporları
- Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) savunma verileri
- Dünya Bankası ve IMF güvenlik ve harcama istatistikleri
- Küresel savunma ve güvenlik endeksleri

c) Akademik ve Stratejik Kaynaklar

- Üniversiteler ve düşünce kuruluşları tarafından yayımlanan analizler
- Ulusal ve uluslararası hakemli dergiler
- Stratejik araştırma merkezlerinin raporları

d) Sektörel ve Açık Kaynak Verileri

- Savunma sanayii firmalarının kamuya açık faaliyet raporları
 - Uluslararası savunma fuarları ve sektör analizleri
 - Açık kaynak istihbarat (OSINT) temelli veriler
-

1.2.3. Veri Değerlendirme İlkeleri

Çalışmada kullanılan tüm veriler;

- **Doğrulanabilirlik**
- **Güncellik**
- **Karşılaştırılabilirlik**
- **Tarafsızlık**
- **Stratejik gizlilik hassasiyeti**

ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Gizli, operasyonel veya devlet güvenliğini riske atabilecek nitelikte bilgiler rapora **bilinçli olarak dahil edilmemiştir**. Analizler; kamuya açık, hukuka uygun ve akademik etik kurallarına bağlı veriler üzerinden yürütülmüştür.

1.2.4. Sınırlılıklar

Rapor;

- Sahaya ilişkin taktik detayları,
- Devam eden operasyonlara ilişkin gizli bilgileri,
- Kapalı askeri projelere ait teknik spesifikasyonları

kapsam dışı bırakmaktadır. Bu durum, raporun **stratejik değerlendirme** niteliğini korumak amacıyla bilinçli bir tercihtir.

1.2.5. Kullanım Amacı

Bu rapor;

- Politika yapıcılar
- Kamu kurumları
- Akademisyenler
- Stratejik araştırma kuruluşları

için **referans doküman** niteliğindedir ve ilerleyen aşamalarda hazırlanacak savunma reformu, vizyon belgesi veya yol haritalarına **altyapı oluşturma** hedeflenmektedir.

1.3. Savunma Güvenliği Kavramı ve Güncel Yaklaşım

Savunma güvenliği kavramı, geleneksel anlamda yalnızca devletin askerî güç kapasitesiyle sınırlarını korumasını ifade eden dar bir çerçeveden, günümüzde **çok boyutlu, dinamik ve bütüncül bir güvenlik yaklaşımına** evrilmiştir. Modern savunma güvenliği; askerî güç unsurlarının yanı sıra siyasi, ekonomik, teknolojik, toplumsal ve bilgi temelli unsurları da içeren kapsamlı bir güvenlik mimarisini zorunlu kılmaktadır.

Güncel güvenlik ortamında tehditler yalnızca konvansiyonel ordular ve klasik savaş senaryolarıyla sınırlı değildir. Devletler; **asimetrik tehditler, terörizm, hibrit savaş yöntemleri, siber saldırılar, enformasyon operasyonları, uzay ve enerji güvenliği riskleri** gibi çok çeşitli ve iç içe geçmiş tehdit alanlarıyla karşı karşıyadır. Bu durum, savunma güvenliğinin yalnızca savaş zamanına özgü değil, **barış döneminde de sürekli yönetilmesi gereken bir devlet fonksiyonu** haline gelmesine yol açmıştır.

Bu çerçevede savunma güvenliği;

- Devletin **egemenliğini, toprak bütünlüğünü ve anayasal düzenini** koruma,
- Milletin **can ve mal güvenliğini** sağlama,
- Ulusal çıkarları bölgesel ve küresel ölçekte **caydırıcılık yoluyla savunma**,
- Kriz ve çatışma durumlarında **hızlı, etkili ve sürdürülebilir müdahale kapasitesi** oluşturma

amaçlarını birlikte içeren stratejik bir alan olarak değerlendirilmektedir.

Güncel Yaklaşımın Temel Unsurları

Modern savunma güvenliği anlayışı aşağıdaki temel unsurlar üzerine inşa edilmektedir:

- **Caydırıcılık Odaklı Savunma:**
Savunma güvenliği, tehdide maruz kalmadan önce potansiyel tehdit aktörlerinin maliyet algısını yükseltmeyi hedefler. Bu bağlamda askerî kapasite kadar teknolojik üstünlük, siyasi kararlılık ve stratejik iletişim de caydırıcılığın parçasıdır.
- **Proaktif ve Önleyici Yaklaşım:**
Tehditlerin kaynağında tespit edilmesi ve bertaraf edilmesi, savunma güvenliğinin temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Bu yaklaşım, sınır ötesi riskleri ve hibrit tehditleri kapsar.
- **Bütüncül Güvenlik (Comprehensive Security):**
Savunma güvenliği; silahlı kuvvetler, savunma sanayii, istihbarat, diplomasi, ekonomi, siber altyapı ve toplum dayanıklılığı gibi alanların eşgüdüm içinde yönetilmesini gerektirir.
- **Teknoloji ve Bilgi Üstünlüğü:**
Yapay zekâ, otonom sistemler, veri analitiği, elektronik harp ve siber savunma, modern savunma güvenliğinin ayrılmaz parçalarıdır. Bilgiye hâkimiyet, sahadaki fiziksel güç kadar belirleyici hale gelmiştir.
- **Sürdürülebilirlik ve Yerli Kapasite:**
Savunma güvenliği, yalnızca mevcut tehditlere yanıt vermekle sınırlı olmayıp; uzun vadede ekonomik, teknolojik ve insan kaynağı açısından sürdürülebilir bir yapı kurulmasını zorunlu kılar.

Türkiye Açısından Savunma Güvenliği

Türkiye'nin savunma güvenliği anlayışı; **jeopolitik konumu, çevresindeki çatışma alanları, terörle mücadele tecrübesi ve küresel güç dengeleri** dikkate alındığında, klasik savunma yaklaşımlarının ötesinde çok katmanlı bir yapı gerektirmektedir. Bu nedenle Türkiye, savunma güvenliğini yalnızca askerî kapasite artışıyla değil; **yerli savunma sanayii, stratejik özerklik, çok yönlü diplomasi ve ulusal dayanıklılık** unsurlarıyla birlikte ele almak durumundadır.

Bu raporda benimsenen savunma güvenliği yaklaşımı; **tehdit odaklı değil, kapasite ve caydırıcılık odaklı**, kısa vadeli reaksiyonlardan ziyade **orta ve uzun vadeli stratejik hazırlığı** esas alan bir perspektife dayanmaktadır.

1.4. Türkiye'nin Jeopolitik Konumu ve Savunma Önemi

Türkiye, **Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında** yer alan eşsiz jeopolitik konumuyla, tarih boyunca bölgesel ve küresel güç dengelerinin merkezinde bulunmuştur. Bu konum, Türkiye'ye stratejik avantajlar sağladığı kadar, **yüksek düzeyde güvenlik riski ve savunma sorumluluğu** da yüklemektedir.

Türkiye'nin jeopolitik önemi; yalnızca coğrafi konumundan değil, aynı zamanda **enerji hatları, deniz geçişleri, ticaret yolları, kriz bölgelerine yakınlık ve askerî erişilebilirlik** gibi unsurların kesişiminde yer almasından kaynaklanmaktadır. Bu durum, Türkiye'yi hem **kilit bir bölgesel aktör** hem de küresel güvenlik mimarisinin vazgeçilmez unsurlarından biri hâline getirmektedir.

1.4.1. Kıtalararası Köprü ve Stratejik Geçiş Noktası

Türkiye;

- Karadeniz ile Akdeniz'i birbirine bağlayan **Türk Boğazları** üzerinde mutlak kontrol yetkisine sahiptir,
- Avrupa–Kafkasya–Orta Doğu ekseninde askerî ve lojistik geçişlerin merkezinde yer almaktadır,
- Küresel ticaret ve enerji arz güvenliği açısından kritik öneme sahip deniz ve kara güzergâhlarını denetlemektedir.

Bu özellikler, Türkiye'yi barış döneminde **istikrar sağlayıcı**, kriz dönemlerinde ise **dengeleyici ve belirleyici** bir aktör konumuna taşımaktadır.

1.4.2. Çatışma ve İstikrarsızlık Bölgelerine Yakınlık

Türkiye'nin çevresi;

- Orta Doğu'daki kronik çatışmalar,
- Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanı ve enerji rekabeti,
- Kafkasya'daki etnik ve jeopolitik gerilimler,
- Karadeniz havzasındaki askerî hareketlilik

gibi **yüksek riskli güvenlik kuşaklarıyla çevrilidir**. Bu durum, Türkiye'nin savunma politikalarının **reaktif değil, sürekli teyakkuz ve ileri savunma anlayışıyla** şekillendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

1.4.3. Enerji, Deniz ve Ticaret Güvenliği Boyutu

Türkiye, enerji üreticisi ve tüketicisi bölgeler arasında **enerji koridoru** işlevi görmektedir. Boru hatları, deniz taşımacılığı ve kritik altyapılar; savunma güvenliğini yalnızca askerî değil, **ekonomik ve stratejik bir mesele** hâline getirmektedir.

Bu bağlamda savunma önemi;

- Deniz yetki alanlarının korunması,
- Enerji altyapılarının güvenliği,
- Limanlar ve ticaret yollarının emniyeti,

unsurlarını kapsayacak şekilde genişlemiştir.

1.4.4. Askerî Konuşlanma ve Caydırıcılık Avantajı

Türkiye'nin jeopolitik konumu;

- Çok cepheli tehditlere karşı **eş zamanlı askerî reaksiyon kabiliyeti**,
- Hava, kara ve deniz unsurlarının entegre kullanımı,
- Bölgesel krizlere hızlı müdahale imkânı

sağlamaktadır. Bu durum, Türkiye'nin savunma gücünü yalnızca kendi sınırları için değil, **bölgesel güvenlik mimarisi açısından da kritik** hâle getirmektedir.

1.4.5. Savunma Politikalarına Etkisi

Türkiye'nin jeopolitik gerçekliği;

- **Yüksek caydırıcılık kapasitesi**,
- **Yerli ve milli savunma sanayii ihtiyacı**,
- **Proaktif savunma ve sınır ötesi güvenlik yaklaşımı**,
- **Çok yönlü dış politika ve askerî diplomasi**

gereksinimlerini doğrudan şekillendirmektedir. Bu nedenle savunma güvenliği, Türkiye açısından **tercih değil zorunluluk** niteliği taşımaktadır.

2. TÜRKİYE'NİN GÜVENLİK VE TEHDİT ORTAMI

2.1. Bölgesel Güvenlik Riskleri

Türkiye'nin güvenlik ve savunma ortamı, çevresinde yer alan **yüksek riskli ve istikrarsız bölgeler** nedeniyle son derece karmaşık ve çok boyutlu bir yapı arz etmektedir. Türkiye; Orta Doğu, Doğu Akdeniz, Karadeniz, Balkanlar ve Kafkasya gibi küresel güç rekabetinin yoğunlaştığı güvenlik kuşaklarının **doğrudan merkezinde** yer almaktadır. Bu durum, savunma risklerini yalnızca sınır güvenliğiyle sınırlı olmaktan çıkarak **bölgesel ve küresel ölçekte** ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

2.1.1. Orta Doğu Kaynaklı Güvenlik Riskleri

Orta Doğu, kronik çatışmalar, devlet dışı silahlı aktörler ve büyük güç rekabeti nedeniyle Türkiye açısından **en yüksek güvenlik riski üreten bölge** konumundadır.

Bu kapsamda öne çıkan riskler şunlardır:

- Sınır hattına yakın bölgelerde **devlet otoritesinin zayıflığı**,
- Terör örgütlerinin barınma, eğitim ve lojistik alanları oluşturması,
- Düzensiz göç hareketleri ve insani krizlerin güvenlik boyutu,
- Bölgesel vekâlet savaşlarının Türkiye'ye yansımaları.

Bu riskler, Türkiye’yi **sınır ötesi güvenlik konsepti** ve ileri savunma anlayışını benimsemeye zorlamaktadır.

2.1.2. Doğu Akdeniz Güvenlik ve Egemenlik Riskleri

Doğu Akdeniz, enerji kaynakları, deniz yetki alanları ve askerî varlık yoğunluğu nedeniyle **yüksek gerilim potansiyeline sahip** bir bölgedir.

Başlıca risk unsurları:

- Deniz yetki alanlarına ilişkin ihtilaflar,
- Enerji arama ve işletme faaliyetleri üzerinden oluşan gerilimler,
- Bölge dışı aktörlerin askerî varlığının artması,
- Deniz ve hava sahasında karşılıklı caydırıcılık faaliyetleri.

Bu bağlamda Doğu Akdeniz, Türkiye açısından yalnızca bir enerji meselesi değil; **egemenlik, savunma ve deniz güvenliği** sorunu olarak değerlendirilmektedir.

2.1.3. Karadeniz Güvenlik Dengeleri

Karadeniz havzası, son yıllarda artan askerî hareketlilik ve güç projeksiyonu faaliyetleri nedeniyle **stratejik rekabet alanı** hâline gelmiştir.

Türkiye açısından Karadeniz kaynaklı riskler:

- Deniz güvenliği ve seyrüsefer emniyeti,
- Askerî yığınak ve tatbikat yoğunluğu,
- Bölgesel çatışmaların dengeyi bozma potansiyeli,
- Karadeniz’in istikrarının bozulmasının boğazlar üzerindeki etkisi.

Bu durum, Türkiye’nin Karadeniz’de **dengeleyici ve istikrar sağlayıcı** rolünü savunma politikalarının merkezine yerleştirmektedir.

2.1.4. Kafkasya ve Balkanlar Kaynaklı Riskler

Kafkasya ve Balkanlar;

- Etnik ve siyasi kırılğanlıklar,
- Donmuş veya yeniden alevlenme potansiyeli taşıyan çatışmalar,
- Büyük güçlerin nüfuz mücadelesi

nedeniyle Türkiye’nin güvenlik ortamını dolaylı ancak sürekli etkileyen bölgeler arasındadır.

Bu bölgelerde yaşanabilecek istikrarsızlıklar:

- Enerji ve ulaşım hatlarını,

- Ticaret yollarını,
- Diplomatik ve askerî dengeyi

doğrudan etkileyebilecek potansiyele sahiptir.

2.1.5. Çok Cepheli Risk Ortamının Sonuçları

Türkiye'nin çevresindeki bölgesel güvenlik riskleri;

- Savunma planlamasının **çok cepheli ve eş zamanlı** yapılmasını,
- Yüksek **askerî hazır olma seviyesinin** sürekli korunmasını,
- Caydırıcılığın yalnızca askerî güçle değil, **teknoloji ve diplomasiyle** desteklenmesini,
- Yerli savunma sanayiinin stratejik bir zorunluluk olarak ele alınmasını

zorunlu kılmaktadır.

Bu nedenle Türkiye açısından bölgesel güvenlik riskleri, **geçici tehditler değil; kalıcı ve yapısal bir savunma gerçekliği** olarak değerlendirilmelidir.

2.2. Küresel Güç Rekabeti ve Türkiye'ye Etkileri

21. yüzyılın güvenlik ortamı, **tek kutuplu yapıdan çok kutuplu ve rekabetçi bir düzene** evrilmiş; büyük güçler arasındaki stratejik mücadele askerî, ekonomik, teknolojik ve diplomatik alanlara yayılmıştır. Bu küresel güç rekabeti, yalnızca büyük aktörleri değil, **jeopolitik açıdan kritik konumda bulunan ülkeleri** de doğrudan etkilemektedir. Türkiye, bu rekabetin merkezinde yer alan ülkelerden biridir.

Küresel güç mücadelesi; klasik bloklaşmaların ötesine geçerek **esnek ittifaklar, bölgesel vekâlet mücadeleleri, teknoloji ve savunma sanayii rekabeti** şeklinde tezahür etmektedir. Bu durum, Türkiye'nin güvenlik ve savunma politikalarını **tek eksenli değil, çok boyutlu** bir anlayışla şekillendirmesini zorunlu kılmaktadır.

2.2.1. Büyük Güç Rekabetinin Temel Dinamikleri

Küresel ölçekte güç rekabeti;

- Askerî üstünlük ve caydırıcılık yarışı,
- Savunma teknolojileri ve kritik altyapı rekabeti,
- Enerji ve ticaret yollarının kontrolü,
- Bölgesel kriz alanları üzerinden nüfuz mücadelesi

üzerinden yürütülmektedir. Bu rekabet, doğrudan çatışmalardan ziyade **dolaylı, hibrit ve ekonomik araçlar** yoluyla sürdürülmektedir.

2.2.2. Türkiye'nin Stratejik Konumu Üzerindeki Baskılar

Türkiye'nin coğrafi konumu;

- Avrupa–Asya–Orta Doğu ekseninde kilit geçiş noktası olması,

- Deniz ve kara ticaret yollarını kontrol eden bir pozisyonda bulunması,
- NATO'nun güney kanadında stratejik bir rol üstlenmesi

nedeniyle küresel güç rekabetinin **doğrudan etki alanında** yer almasına yol açmaktadır.

Bu durum Türkiye açısından:

- Artan diplomatik ve askerî baskılar,
- Savunma sanayii ve teknoloji alanında kısıtlamalar,
- İttifak ilişkilerinde denge arayışları

gibi sonuçlar doğurmaktadır.

2.2.3. İttifaklar, Rekabet ve Stratejik Denge Arayışı

Küresel güç rekabeti ortamında ittifak ilişkileri **daha kırılgan ve çıkar odaklı** hâle gelmiştir. Bu durum, Türkiye'nin:

- İttifak yükümlülüklerini sürdürürken **stratejik özerkliğini koruma**,
- Tek bir güç merkezine bağımlı olmadan **çok yönlü diplomasi yürütme**,
- Savunma ve güvenlik kararlarını **ulusal çıkarlar temelinde** alma

zorunluluğunu artırmaktadır.

Türkiye açısından ittifaklar, güvenlik sağlayan tek unsur olmaktan ziyade, **caydırıcılığı destekleyen araçlar** olarak değerlendirilmektedir.

2.2.4. Savunma Sanayii ve Teknoloji Rekabetinin Etkileri

Küresel güç rekabetinin en belirgin yansımalarından biri, **savunma sanayii ve ileri teknolojiler** alanında yaşanmaktadır. Teknolojiye erişim, tedarik zincirleri ve lisans kısıtları; savunma güvenliğini doğrudan etkileyen unsurlar hâline gelmiştir.

Bu bağlamda Türkiye;

- Yerli ve milli savunma sanayiini geliştirmeyi,
- Kritik sistemlerde dışa bağımlılığı azaltmayı,
- Teknolojik yetkinliği stratejik bir güvenlik unsuru olarak görmeyi

zorunlu bir savunma politikası olarak benimsemektedir.

2.2.5. Küresel Rekabetin Türkiye'ye Stratejik Sonuçları

Küresel güç rekabeti;

- Türkiye'nin savunma planlamasını **çok cepheli ve uzun vadeli** hâle getirmekte,
- Caydırıcılık ihtiyacını artırmakta,
- Savunma güvenliğini yalnızca askerî değil, **ekonomik ve teknolojik bir mesele** hâline dönüştürmektedir.

Bu nedenle Türkiye açısından küresel güç rekabeti, **geçici bir dış politika değişkeni değil; kalıcı bir savunma parametresi** olarak değerlendirilmelidir.

2.3. Terörizm ve Asimetrik Tehditler

Terörizm ve asimetrik tehditler, Türkiye'nin güvenlik ve savunma mimarisini doğrudan şekillendiren **kalıcı ve çok boyutlu risk alanları** arasında yer almaktadır. Devlet dışı silahlı aktörler tarafından yürütülen bu tehditler; klasik askerî çatışma kurallarının dışında, **düşük maliyetli ancak yüksek etkili** yöntemlerle icra edilmekte ve güvenlik algısını derinden etkilemektedir.

Asimetrik tehditler, yalnızca fiziksel saldırılarla sınırlı olmayıp; psikolojik, toplumsal, ekonomik ve siyasal sonuçlar doğurabilen **çok katmanlı bir güvenlik sorunu** niteliği taşımaktadır. Bu durum, terörle mücadelenin yalnızca askerî değil; istihbarat, hukuk, sosyoloji, ekonomi ve diplomasi boyutlarıyla birlikte ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

2.3.1. Terörizmin Değişen Niteliği

Günümüzde terör örgütleri;

- Hiyerarşik yapılardan ağ tipi yapılanmalara,
- Kırsal alanlardan şehir merkezlerine,
- Silahlı saldırılardan propaganda, sabotaj ve psikolojik etki odaklı eylemlere

doğru evrilmiştir. Bu dönüşüm, terörizmi **öngörülmesi zor, dağınık ve süreklilik arz eden** bir tehdit hâline getirmiştir.

2.3.2. Sınır Ötesi ve Bölgesel Boyut

Türkiye açısından terörizm, büyük ölçüde **sınır ötesi bağlantılara sahip** bir güvenlik sorunudur. Komşu bölgelerdeki otorite boşlukları, terör örgütlerinin:

- Barınma ve eğitim alanları oluşturmaya,
- Lojistik ve insan kaynağı teminine,
- Uluslararası bağlantılar kurmasına

imkân sağlamaktadır. Bu durum, terörle mücadelenin yalnızca ülke içinde değil, **sınır ötesi güvenlik konsepti** kapsamında ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

2.3.3. Asimetrik Tehdit Türleri

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu asimetrik tehditler;

- Terör eylemleri ve sabotajlar,
- Düzensiz göçün güvenlik boyutu,
- Kritik altyapılara yönelik saldırılar,
- Toplumsal kutuplaşmayı hedefleyen psikolojik operasyonlar

gibi çok çeşitli alanlara yayılmaktadır. Bu tehditler, klasik askerî üstünlüğün tek başına yeterli olmadığı bir güvenlik ortamı oluşturmaktadır.

2.3.4. Terörle Mücadelede Güncel Yaklaşım

Modern terörle mücadele anlayışı;

- **Önleyici ve proaktif güvenlik,**
- Güçlü istihbarat ve erken uyarı mekanizmaları,
- Sivil–asker koordinasyonu,
- Hukuk devleti ilkeleriyle uyumlu operasyonel yöntemler

üzerine kuruludur.

Türkiye, terörle mücadelede **sahada aktif, masada diplomatik, içeride bütüncül** bir yaklaşımı benimsemek durumundadır.

2.3.5. Savunma ve Güvenlik Politikalarına Etkisi

Terörizm ve asimetrik tehditler;

- Savunma planlamasının **sürekli ve esnek** olmasını,
- Profesyonel ve yüksek hareket kabiliyetine sahip kuvvet yapısını,
- Yerli savunma teknolojilerinin (İHA/SİHA, istihbarat sistemleri, elektronik harp) geliştirilmesini,
- Toplumsal dayanıklılığın güçlendirilmesini

zorunlu kılmaktadır.

Bu çerçevede terörizm, Türkiye açısından **geçici bir iç güvenlik sorunu değil; uzun vadeli bir ulusal güvenlik meselesi** olarak değerlendirilmektedir.

2.4. Hibrit Savaş, Siber ve Enformasyon Tehditleri

Günümüz güvenlik ortamında tehditler, klasik askerî çatışmaların ötesine geçerek **çok katmanlı ve bütünlük** bir nitelik kazanmıştır. Hibrit savaş yaklaşımı; askerî güç kullanımını, siber saldırıları, enformasyon operasyonlarını, ekonomik baskı araçlarını ve vekil aktörleri eş zamanlı olarak kullanabilen bir tehdit modelini ifade etmektedir. Bu model, savaş ile barış arasındaki sınırları belirsizleştirmekte ve savunma güvenliğini **sürekli yönetilmesi gereken bir alan** hâline getirmektedir.

2.4.1. Hibrit Savaşın Temel Özellikleri

Hibrit savaş;

- Konvansiyonel askerî unsurlar ile gayrinizami yöntemlerin birlikte kullanılması,
- Devlet dışı aktörler ve vekil yapılar üzerinden yürütülen faaliyetler,
- Hukuki, ekonomik ve psikolojik baskı araçlarının eşgüdümü,
- Açık çatışma eşiğinin altında kalmayı hedefleyen operasyonlar

şeklinde tezahür etmektedir. Bu yaklaşım, hedef ülkelerin **karar alma mekanizmalarını, toplumsal bütünlüğünü ve devlet kapasitesini** zayıflatmayı amaçlamaktadır.

2.4.2. Siber Tehditler ve Kritik Altyapı Güvenliği

Siber alan, modern savunma güvenliğinin en kırılgan ve aynı zamanda en stratejik boyutlarından biri hâline gelmiştir. Devletler ve devlet dışı aktörler, siber saldırılar yoluyla:

- Kritik altyapıları (enerji, ulaşım, haberleşme, finans) hedef alabilmekte,
- Askerî ve idari sistemlerin işleyişini sekteye uğratabilmekte,
- Bilgi bütünlüğünü ve gizliliğini tehlikeye atabilmektedir.

Siber tehditler, düşük maliyetli olmalarına karşın **yüksek etki potansiyeline** sahip olup, caydırıcılığı zor ve tespiti güç saldırı biçimleri olarak öne çıkmaktadır.

2.4.3. Enformasyon ve Algı Operasyonları

Enformasyon tehditleri; bilgi manipülasyonu, dezenformasyon, propaganda ve psikolojik operasyonlar yoluyla **toplumsal algıyı ve siyasal istikrarı** hedef almaktadır. Dijital medya ve sosyal ağların yaygınlaşması, bu tür operasyonların:

- Hızlı,
- Geniş kitlelere ulaşabilen,
- Düşük maliyetli

bir şekilde yürütülmesine imkân tanımaktadır.

Bu kapsamda enformasyon savaşı, askerî bir çatışma olmaksızın **toplumların karar verme süreçlerini etkileme** gücüne sahiptir.

2.4.4. Hibrit ve Siber Tehditlerin Türkiye'ye Yansımaları

Türkiye'nin jeopolitik konumu, bölgesel rolü ve stratejik altyapısı; hibrit, siber ve enformasyon tehditlerine karşı **yüksek hassasiyet** oluşturmaktadır. Bu tehditler;

- Devlet kurumlarının işleyişini,
- Kritik altyapıların sürekliliğini,
- Toplumsal bütünlüğü ve kamu düzenini

doğrudan hedef alabilecek niteliktedir.

Bu nedenle savunma güvenliği, yalnızca askerî caydırıcılık değil; **siber dayanıklılık, bilgi güvenliği ve toplumsal farkındalık** boyutlarını da içermek zorundadır.

2.4.5. Güncel Savunma Yaklaşımı ve Öncelikler

Hibrit ve siber tehditlere karşı etkili bir savunma yaklaşımı;

- Güçlü ve sürekli güncellenen **siber savunma altyapısı**,
- Kurumlar arası koordinasyon ve veri paylaşımı,
- Enformasyon güvenliği ve stratejik iletişim kapasitesi,
- Toplumsal dayanıklılık ve farkındalık artırıcı politikalar

üzerine inşa edilmelidir.

Bu çerçevede hibrit savaş, Türkiye açısından **geleceğin değil; halihazırda devam eden bir güvenlik gerçeği** olarak değerlendirilmelidir.

2.5. Enerji, Deniz ve Uzay Güvenliği

Enerji, deniz ve uzay güvenliği; modern savunma anlayışında askerî kapasiteyle doğrudan ilişkili, **stratejik ve bütünleyici güvenlik alanları** hâline gelmiştir. Devletlerin ekonomik sürdürülebilirliği, askerî harekât kabiliyeti ve teknolojik üstünlüğü; bu üç alanın güvenli şekilde yönetilmesine bağlıdır. Bu nedenle savunma güvenliği, yalnızca kara ve hava sahasının korunmasıyla sınırlı olmayıp; **enerji arzı, deniz hâkimiyeti ve uzay tabanlı sistemlerin güvenliğini** de kapsamak zorundadır.

2.5.1. Enerji Güvenliği ve Savunma Boyutu

Enerji güvenliği; enerji kaynaklarına erişim, iletim hatlarının korunması ve kritik enerji altyapılarının sürekliliği açısından **ulusal güvenliğin ayrılmaz bir parçası** hâline gelmiştir.

Türkiye açısından enerji güvenliği riskleri:

- Enerji arzına yönelik dışa bağımlılık,
- Boru hatları, rafineriler ve enerji santrallerinin savunulabilirliği,
- Deniz aşırı enerji faaliyetlerinin güvenliği,
- Enerji piyasaları üzerinden oluşabilecek siyasi ve ekonomik baskılar

şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda enerji altyapılarının korunması, yalnızca ekonomik bir konu değil; **doğrudan savunma planlamasıyla ilişkili stratejik bir güvenlik meselesidir.**

2.5.2. Deniz Güvenliği ve Deniz Yetki Alanları

Deniz güvenliği, ticaret yolları, enerji faaliyetleri ve askerî erişim açısından **kritik bir savunma alanıdır**. Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olması ve stratejik boğazlara sahip bulunması, deniz güvenliğini savunma politikalarının merkezine yerleştirmektedir.

Deniz güvenliği kapsamında öne çıkan hususlar:

- Deniz yetki alanlarının korunması ve deniz egemenliği,
- Enerji arama ve işletme faaliyetlerinin güvenliği,
- Deniz ticaret yolları ve limanların emniyeti,
- Denizden gelebilecek askerî ve hibrit tehditler.

Bu çerçevede deniz kuvvetleri ve deniz gözetleme kapasitesi, **caydırıcılığın temel unsurlarından biri** olarak değerlendirilmektedir.

2.5.3. Uzay Güvenliği ve Teknolojik Bağımlılık

Uzay, modern savunma ve güvenlik mimarisinin **en kritik ve kırılgan alanlarından biri** hâline gelmiştir. Uydu sistemleri; haberleşme, istihbarat, erken uyarı, navigasyon ve hedefleme gibi hayati işlevler üstlenmektedir.

Uzay güvenliği bağlamında ortaya çıkan riskler:

- Uydu sistemlerine yönelik siber ve fiziksel tehditler,
- Uzay tabanlı altyapılara dışa bağımlılık,
- Uzayın askerîleştirilmesi ve rekabet alanına dönüşmesi.

Bu durum, uzay güvenliğini yalnızca teknolojik bir konu olmaktan çıkararak **doğrudan savunma ve egemenlik meselesi** hâline getirmektedir.

2.5.4. Entegre Güvenlik Yaklaşımının Gerekliliği

Enerji, deniz ve uzay güvenliği alanları birbirinden bağımsız değildir. Bir alandaki zafiyet, diğer alanları da **zincirleme biçimde etkileyebilecek** niteliktedir. Bu nedenle savunma güvenliği;

- Enerji altyapılarının askerî ve siber koruması,
- Deniz alanlarında sürekli gözetim ve caydırıcılık,
- Uzay tabanlı sistemlerin korunması ve yerli kapasitenin geliştirilmesi

unsurlarını entegre eden bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

2.5.5. Türkiye Açısından Stratejik Sonuçlar

Türkiye açısından enerji, deniz ve uzay güvenliği;

- Savunma planlamasının **çok alanlı** yapılmasını,
- Yerli ve milli teknolojilerin stratejik öncelik hâline getirilmesini,
- Askerî, ekonomik ve teknolojik politikaların eşgüdüm içinde yürütülmesini

zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda söz konusu alanlar, Türkiye'nin savunma güvenliği açısından **ikincil değil; temel ve vazgeçilmez unsurlar** olarak değerlendirilmelidir.

3. SAVUNMA STRATEJİSİ VE DOKTRİNER YAPI

3.1. Türkiye'nin Ulusal Savunma Stratejisi

Türkiye'nin ulusal savunma stratejisi; **egemenliğin korunması, caydırıcılığın tesis edilmesi, çok cepheli tehditlere karşı hazırlık ve stratejik özerkliğin güçlendirilmesi** hedefleri doğrultusunda şekillenmektedir. Strateji; değişken güvenlik ortamına uyum sağlayabilen, proaktif ve sürdürülebilir bir savunma mimarisi oluşturmayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede ulusal savunma stratejisi, yalnızca askerî güç kullanımına dayalı bir yaklaşım değil; **askerî, teknolojik, ekonomik, diplomatik ve toplumsal unsurların entegre edildiği** bütüncül bir güvenlik anlayışını esas almaktadır.

3.1.1. Stratejik Amaç ve Hedefler

Türkiye'nin ulusal savunma stratejisinin temel amaçları şunlardır:

- Devletin **egemenliğini, toprak bütünlüğünü ve anayasal düzenini** korumak,
- Her türlü tehdide karşı **yüksek caydırıcılık** oluşturmak,
- Bölgesel istikrarı destekleyen **dengeleyici bir savunma rolü** üstlenmek,
- Kriz ve çatışma durumlarında **hızlı, etkili ve sürdürülebilir müdahale** kapasitesi sağlamak,
- Savunma alanında **stratejik özerkliği** güçlendirmek.

Bu amaçlar, savunma planlamasının kısa vadeli tepkilerden ziyade **orta ve uzun vadeli hazırlık** esasına dayanmasını gerektirmektedir.

3.1.2. Temel İlkeler

Ulusal savunma stratejisi aşağıdaki ilkeler doğrultusunda yürütülmektedir:

- **Caydırıcılık ve Savunma Önceliği:** Tehditlerin fiilî çatışmaya dönüşmeden engellenmesi.
- **Proaktif ve Önleyici Yaklaşım:** Risklerin kaynağında tespit edilmesi ve bertaraf edilmesi.
- **Çok Cepheli Hazırlık:** Kara, hava, deniz, siber ve uzay alanlarında eş zamanlı yetkinlik.
- **Entegrasyon ve Eşgüdüm:** Askerî güç, savunma sanayii, istihbarat ve diplomasi arasında koordinasyon.
- **Sürdürülebilirlik:** Ekonomik, teknolojik ve insan kaynağı boyutlarında uzun vadeli dayanıklılık.

3.1.3. Stratejik Yaklaşım ve Uygulama Çerçevesi

Türkiye'nin savunma stratejisi; **ileri savunma, derinlikli caydırıcılık ve esnek kuvvet yapısı** esaslarına dayanmaktadır. Bu kapsamda:

- Sınır güvenliği, **sınır ötesi riskleri de kapsayan** bir anlayışla ele alınmakta,
- Kriz bölgelerine yönelik **hızlı konuşlanma ve operasyon kabiliyeti** önceliklendirilmekte,
- Askerî kapasite; teknoloji, istihbarat ve lojistik unsurlarla desteklenmektedir.

Bu yaklaşım, savunma güvenliğinin yalnızca ülke sınırları içinde değil; **bölgesel güvenlik dengeleri** çerçevesinde değerlendirilmesini öngörmektedir.

3.1.4. Savunma Sanayii ve Teknoloji Boyutu

Ulusal savunma stratejisinin ayrılmaz bir unsuru, **yerli ve milli savunma sanayii kapasitesinin geliştirilmesidir**. Strateji;

- Kritik sistemlerde dışa bağımlılığın azaltılmasını,
- İleri teknolojilere (İHA/SİHA, elektronik harp, siber ve uzay sistemleri) öncelik verilmesini,
- Ar-Ge, insan kaynağı ve tedarik zinciri güvenliğinin güçlendirilmesini

esas almaktadır.

Bu yönüyle savunma sanayii, yalnızca askerî bir alan değil; **stratejik bir devlet kapasitesi** olarak ele alınmaktadır.

3.1.5. Uluslararası Boyut ve İttifak İlişkileri

Türkiye'nin ulusal savunma stratejisi; uluslararası ittifaklar ve iş birlikleriyle uyumlu, ancak **ulusal çıkarlar temelinde özerk** bir yaklaşımı benimsemektedir. İttifak ilişkileri;

- Caydırıcılığı artıran,

- Savunma kapasitesini destekleyen,
- Ancak ulusal karar alma süreçlerini sınırlamayan

araçlar olarak değerlendirilmektedir.

3.1.6. Stratejik Değerlendirme

Türkiye'nin ulusal savunma stratejisi; **statik değil, tehdit ortamına göre sürekli güncellenen** bir yapıdadır. Bu strateji, savunma güvenliğini yalnızca askerî güçle değil; **teknoloji, ekonomi, diplomasi ve toplumsal dayanıklılıkla** birlikte ele alan çağdaş bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

3.2. Askerî Doktrin ve Kuvvet Kullanım Esasları

Türkiye'nin askerî doktrini, değişen tehdit ortamı ve savaşın dönüşen karakteri dikkate alınarak **esnek, müşterek, çok alanlı ve caydırıcılık odaklı** bir anlayış üzerine inşa edilmiştir. Doktrin; yalnızca silahlı çatışma hâllerini değil, kriz yönetimi, caydırıcılık ve barış dönemi askerî varlık kullanımını da kapsayan **geniş bir kuvvet kullanımı çerçevesi** sunmaktadır.

Bu bağlamda askerî doktrin, Türkiye'nin ulusal savunma stratejisinin **uygulamaya dönük temel aracı** niteliğindedir.

3.2.1. Doktriner Yaklaşımın Temel Esasları

Türkiye'nin askerî doktrini aşağıdaki temel esaslara dayanmaktadır:

- **Müştereklik:**
Kara, hava, deniz, siber ve uzay unsurlarının tek bir harekât konsepti içinde entegre şekilde kullanılması.
- **Çok Alanlı Harekât (Multi-Domain Operations):**
Fiziksel savaş alanlarının yanı sıra siber, elektromanyetik ve bilgi alanlarında eş zamanlı etki oluşturulması.
- **Esneklik ve Uyarlanabilirlik:**
Farklı tehdit türlerine ve coğrafi koşullara hızla uyum sağlayabilen kuvvet yapısı.
- **Hız ve Sürat:**
Kriz ve çatışma durumlarında hızlı karar alma, süratli konuşlanma ve kısa sürede sonuç alma yeteneği.
- **Caydırıcılık Odaklı Kuvvet Kullanımı:**
Kuvvetin, fiilî çatışmadan önce tehdit algısını bertaraf edecek şekilde konumlandırılması.

3.2.2. Kuvvet Kullanımının Hukuki ve Siyasi Çerçevesi

Askerî kuvvet kullanımı;

- Ulusal hukuk,
- Uluslararası hukuk ve meşru müdafaa ilkeleri,
- Sivil otoritenin karar ve denetimi

çerçevesinde yürütülmektedir.

Bu yapı, kuvvet kullanımının **keyfî değil; meşru, ölçülü ve amaç odaklı** olmasını esas almaktadır. Askerî güç, siyasi hedeflerle uyumlu ve kontrollü bir araç olarak değerlendirilmektedir.

3.2.3. Barış, Kriz ve Çatışma Dönemlerinde Kuvvet Kullanımı

Askerî doktrin, kuvvet kullanımını **üç temel dönem** üzerinden ele almaktadır:

- **Barış Dönemi:**
Caydırıcılık, hazır olma, tatbikatlar, askerî diplomasi ve görünür askerî varlık.
- **Kriz Dönemi:**
Esnek kuvvet intikali, sınırlı ve kontrollü askerî tedbirler, kriz tırmandırmayı önleyici adımlar.
- **Çatışma Dönemi:**
Hızlı, etkili ve hedef odaklı harekât; sivil kayıpların ve yan etkilerin asgariye indirilmesi.

Bu yaklaşım, askerî gücün **orantılı ve aşamalı** kullanımını esas almaktadır.

3.2.4. Konvansiyonel ve Gayrinizami Harekât Dengesi

Türkiye'nin askerî doktrini, konvansiyonel savaş kabiliyeti ile gayrinizami ve asimetrik tehditlere karşı mücadeleyi **birbirini tamamlayan unsurlar** olarak ele almaktadır.

Bu kapsamda:

- Klasik muharebe yetenekleri korunmakta,
 - Özel kuvvetler ve yüksek hareket kabiliyetli birlikler önceliklendirilmektedir,
 - İstihbarat, elektronik harp ve teknolojik üstünlük doktrinin ayrılmaz parçası hâline gelmektedir.
-

3.2.5. Teknoloji ve Doktrin Entegrasyonu

Askerî doktrin, teknolojiyle sürekli güncellenen bir yapıya sahiptir. İnsansız sistemler, ağ merkezli harp, hassas güdümlü mühimmat ve gerçek zamanlı istihbarat; kuvvet kullanımının **etkinliğini ve hassasiyetini** artıran unsurlar olarak doktrine entegre edilmektedir.

Bu entegrasyon, askerî gücün yalnızca yıkıcı değil; **kontrollü ve hedef odaklı** kullanılmasını mümkün kılmaktadır.

3.2.6. Doktriner Değerlendirme

Türkiye'nin askerî doktrini; statik savunma anlayışından uzak, **dinamik, önleyici ve caydırıcılığı esas alan** bir yapı sergilemektedir. Kuvvet kullanımı, son çare olmakla birlikte; gerektiğinde **kararlı, hızlı ve etkili** şekilde uygulanabilecek bir kapasiteye dayanmaktadır.

Bu doktrin, Türkiye'nin çok boyutlu tehdit ortamında **askerî inisiyatifi elinde tutma** hedefinin temel dayanaklarından biridir.

3.3. Caydırıcılık Politikası

Caydırıcılık, Türkiye'nin ulusal savunma stratejisinin **merkezî unsurlarından biri** olup; potansiyel tehdit aktörlerinin Türkiye'ye yönelik saldırgan niyetlerini, **maliyet-fayda hesaplarını olumsuzlaştırarak** engellemeyi amaçlamaktadır. Bu politika, fiilî çatışmaya girmeden önce **güvenlik risklerini kontrol altına almayı** hedefleyen önleyici bir savunma yaklaşımını ifade etmektedir.

Türkiye'nin caydırıcılık anlayışı; yalnızca askerî güç birikimine dayalı klasik bir yaklaşım değil, **askerî, teknolojik, siyasi ve psikolojik unsurların birlikte kullanıldığı** çok katmanlı bir yapı arz etmektedir.

3.3.1. Caydırıcılığın Temel Unsurları

Türkiye'nin caydırıcılık politikası aşağıdaki temel unsurlar üzerine inşa edilmektedir:

- **Askerî Kapasite ve Hazır Olma Seviyesi:**
Kara, hava ve deniz kuvvetlerinin yüksek hazırlık düzeyi, hızlı intikal kabiliyeti ve müşterek harekât yeteneği caydırıcılığın temel dayanağını oluşturmaktadır.
- **Teknolojik Üstünlük ve Hassas Vuruş Yeteneği:**
İnsansız sistemler, hassas güdümlü mühimmat, elektronik harp ve hava savunma kabiliyetleri; caydırıcılığın etkinliğini artıran unsurlardır.
- **Kararlılık ve Siyasi İrade:**
Savunma politikalarının açık, tutarlı ve kararlı biçimde ortaya konulması, caydırıcılığın psikolojik boyutunu güçlendirmektedir.
- **Stratejik İletişim ve Görünürlük:**
Tatbikatlar, askerî konuşlanmalar ve kamuya açık mesajlar yoluyla caydırıcılığın **algısal boyutu** desteklenmektedir.

3.3.2. Konvansiyonel Caydırıcılık

Türkiye, konvansiyonel caydırıcılığı;

- Yüksek muharebe gücüne sahip kuvvet yapısı,
- Çok cepheli tehditlere eş zamanlı yanıt verebilme kabiliyeti,
- Müşterek ve entegre harekât doktrini

üzerinden tesis etmektedir. Bu yaklaşım, potansiyel tehditlerin **hızlı ve maliyetli bir karşılıkla** karşılaşacağı algısını güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

3.3.3. Asimetrik ve Hibrit Caydırıcılık

Modern güvenlik ortamında caydırıcılık yalnızca konvansiyonel güçle sağlanamamaktadır. Türkiye'nin caydırıcılık politikası;

- Terör ve asimetrik tehditlere karşı **önleyici kapasite**,
- Siber ve enformasyon alanlarında **savunma ve karşı koyma yeteneği**,
- Devlet dışı aktörlerin hareket alanını daraltan **çok katmanlı güvenlik önlemleri**

ile desteklenmektedir.

Bu yaklaşım, caydırıcılığı **savaş alanının ötesine taşıyan** bir anlayışı yansıtmaktadır.

3.3.4. Savunma Sanayii ve Yerli Kapasitenin Rolü

Yerli ve milli savunma sanayii, Türkiye'nin caydırıcılık politikasının **stratejik kaldıraçlarından biridir**. Kritik sistemlerde dışa bağımlılığın azaltılması;

- Kriz dönemlerinde tedarik risklerini minimize etmekte,
- Askerî kapasitenin sürdürülebilirliğini artırmakta,
- Caydırıcılığın uzun vadeli güvenilirliğini sağlamaktadır.

Bu nedenle savunma sanayii, caydırıcılığın yalnızca destek unsuru değil, **doğrudan belirleyicisi** olarak ele alınmaktadır.

3.3.5. Bölgesel ve Küresel Boyut

Türkiye'nin caydırıcılık politikası, bölgesel istikrarı bozmayı değil; **dengeyi korumayı ve krizleri kontrol altında tutmayı** hedeflemektedir. Bu bağlamda:

- Caydırıcılık, saldırgan değil **savunma odaklı** bir araçtır,
 - İttifaklar ve uluslararası iş birlikleri caydırıcılığı destekleyici unsurlar olarak kullanılmaktadır,
 - Ulusal çıkarlar temelinde **stratejik özerklik** korunmaktadır.
-

3.3.6. Genel Değerlendirme

Türkiye'nin caydırıcılık politikası; **görünür güç, fiili kapasite ve siyasi kararlılığın** dengeli biçimde bir araya getirilmesine dayanmaktadır. Bu politika, savunma güvenliğini yalnızca çatışma anında değil; **çatışmayı önleme aşamasında** tesis etmeyi amaçlayan çağdaş bir savunma anlayışını yansıtmaktadır.

Caydırıcılık, Türkiye açısından **bir seçenek değil; sürekli korunması ve geliştirilmesi gereken temel bir savunma zorunluluğudur**.

3.4. Proaktif Savunma ve Sınır Ötesi Operasyon Yaklaşımı

Türkiye'nin proaktif savunma ve sınır ötesi operasyon yaklaşımı; tehditlerin ülke sınırlarına ulaşmadan **kaynağında tespit edilmesi, etkisiz hâle getirilmesi ve kalıcı risklerin bertaraf edilmesi** esasına dayanmaktadır. Bu yaklaşım, savunma güvenliğinin yalnızca reaktif tedbirlerle sağlanamayacağı gerçeğinden hareketle geliştirilmiş **önleyici ve ileri savunma odaklı** bir stratejik tercihi ifade etmektedir.

Proaktif savunma; fiilî saldırıyı beklemeden, istihbarata dayalı, sınırlı, ölçülü ve hedef odaklı askerî faaliyetlerle **ulusal güvenlik risklerini yönetilebilir seviyede tutmayı** amaçlamaktadır.

3.4.1. Proaktif Savunma Anlayışının Gerekçesi

Türkiye'nin çevresindeki güvenlik ortamı;

- Sınır ötesi terör yapılanmaları,
- Devlet otoritesinin zayıf olduğu bölgeler,
- Hibrit ve asimetrik tehditlerin yoğunluğu

nedeniyle klasik sınır savunmasının ötesine geçmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda proaktif savunma, **zorunlu bir güvenlik refleksi** olarak ortaya çıkmaktadır.

3.4.2. Sınır Ötesi Operasyonların Temel İlkeleri

Türkiye'nin sınır ötesi operasyon yaklaşımı aşağıdaki esaslara dayanmaktadır:

- **Meşruiyet:** Ulusal hukuk, uluslararası hukuk ve meşru müdafaa ilkeleri çerçevesinde hareket edilmesi.
 - **Sınırlılık ve Ölçülülük:** Hedefin ve kapsamın net biçimde tanımlanması; gereksiz güç kullanımından kaçınılması.
 - **Hedef Odaklılık:** Tehdit unsurlarının doğrudan etkisiz hâle getirilmesine yönelik operasyonel planlama.
 - **Geçicilik ve Güvenlik Sağlama:** Kalıcı işgalden ziyade, güvenlik risklerini bertaraf etmeye yönelik geçici askerî varlık.
 - **Sivil Hassasiyet:** Sivil can kayıplarının ve insani etkilerin asgariye indirilmesi.
-

3.4.3. İstihbarat, Teknoloji ve Operasyonel Entegrasyon

Proaktif savunma yaklaşımı; güçlü istihbarat kapasitesi, ileri teknoloji kullanımı ve müşterek harekât anlayışıyla desteklenmektedir. Bu kapsamda:

- Gerçek zamanlı istihbarat ve erken uyarı sistemleri,
- İnsansız hava araçları ve gözetleme teknolojileri,
- Özel kuvvetler ve yüksek hareket kabiliyetli birlikler

operasyonel etkinliği artıran temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

3.4.4. Bölgesel İstikrar ve Güvenlik Etkisi

Sınır ötesi operasyonlar, yalnızca Türkiye'nin güvenliğini değil; **bölgesel istikrarı** da doğrudan etkilemektedir. Proaktif savunma yaklaşımı:

- Terör örgütlerinin hareket alanını daraltmakta,
- Sınır bölgelerinde güvenlik kuşağı oluşturmaya katkı sağlamakta,
- Krizlerin Türkiye sınırları içine taşınmasını önlemektedir.

Bu yönüyle sınır ötesi operasyonlar, **savunma amaçlı ve dengeleyici** bir güvenlik aracı olarak değerlendirilmektedir.

3.4.5. Riskler ve Yönetim Mekanizmaları

Proaktif savunma yaklaşımı, beraberinde bazı riskler de barındırmaktadır. Bu riskler;

- Diplomatik gerilimler,
- Uluslararası algı ve meşruiyet tartışmaları,
- Uzun süreli askerî angajman ihtimali

şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle söz konusu yaklaşım, **siyasi, askerî ve diplomatik koordinasyon** içinde, sürekli değerlendirme ve denetim mekanizmalarıyla yürütölmektedir.

3.4.6. Stratejik Değerlendirme

Türkiye'nin proaktif savunma ve sınır ötesi operasyon yaklaşımı; **tehdidi sınırda karşılamak yerine, kaynağında etkisizleştirmeyi** hedefleyen çağdaş bir savunma anlayışını yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, caydırıcılığı güçlendirmekte ve savunma güvenliğini **zamana yayılan bir kontrol süreci** hâline getirmektedir.

Proaktif savunma, Türkiye açısından **olağanüstü bir uygulama değil; değişen güvenlik ortamının dayattığı stratejik bir gereklilik** olarak değerlendirilmektedir.

4. TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ (TSK) MEVCUT DURUMU

4.1. Personel Yapısı ve Profesyonelleşme

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin personel yapısı, değişen tehdit ortamı ve modern savaşın gereklilikleri doğrultusunda **nicelik odaklı yapıdan nitelik ve uzmanlık odaklı bir yapıya** doğru dönüşüm süreci yaşamaktadır. Bu dönüşümün temel amacı; çok cepheli, asimetrik ve hibrit tehditlere karşı **daha esnek, daha hızlı ve daha etkin** bir kuvvet yapısı oluşturmaktır.

Profesyonelleşme süreci, yalnızca askerlik süresinin veya statüsünün değişimini değil; **eğitim, uzmanlaşma, motivasyon, süreklilik ve kurumsal kapasite** unsurlarını kapsayan bütüncül bir dönüşümü ifade etmektedir.

4.1.1. Personel Yapısının Genel Görünümü

TSK personel yapısı;

- Subay,
- Astsubay,
- Uzman erbaş,
- Sözleşmeli er,
- Yükümlü erbaş ve er

unsurlarından oluşan **karma bir model** üzerine kuruludur. Bu yapı, hem profesyonel askerî kapasitenin artırılmasını hem de gerektiğinde **geniş ölçekli seferberlik yeteneğinin korunmasını** amaçlamaktadır.

4.1.2. Profesyonelleşme Sürecinin Gerekçeleri

Profesyonelleşme ihtiyacının temel gerekçeleri şunlardır:

- Terörizm ve asimetrik tehditlerin **yüksek uzmanlık ve süreklilik** gerektirmesi,
- Teknoloji yoğun sistemlerin etkin kullanımının **nitelikli personel** zorunluluğu doğurması,
- Sınır ötesi ve müşterek operasyonların **tecrübeli ve hazır birlikler** gerektirmesi,
- Hızlı karar alma ve uygulama ihtiyacının artması.

Bu bağlamda personel yapısı, **kısa süreli eğitimle değil; uzun süreli uzmanlaşmayla** güçlendirilmek durumundadır.

4.1.3. Uzmanlaşma ve Eğitim Yaklaşımı

TSK’da personel profesyonelleşmesi;

- İhtisaslaşmış birlikler (komando, özel kuvvetler, teknik birlikler),
- Sürekli ve uygulamalı eğitim modelleri,
- Müşterek ve uluslararası tatbikatlar,
- Teknoloji destekli simülasyon ve eğitim sistemleri

üzerinden yürütülmektedir.

Eğitim anlayışı; sadece fiziksel yeterliliği değil, **liderlik, karar alma, teknoloji kullanımı ve psikolojik dayanıklılığı** da kapsayan çok boyutlu bir yapıya sahiptir.

4.1.4. Motivasyon, Kariyer ve Kurumsal Süreklilik

Profesyonel personel yapısının sürdürülebilirliği;

- Kariyer planlaması ve terfi sistemleri,
- Özlük hakları ve sosyal destek mekanizmaları,
- Görev sürekliliği ve tecrübe birikimi

ile doğrudan ilişkilidir.

Bu unsurlar, personelin **kurumsal bağlılığını ve operasyonel verimliliğini** artıran kritik faktörlerdir.

4.1.5. Profesyonelleşmenin Operasyonel Etkileri

Profesyonel personel yapısı;

- Operasyonel etkinliği ve başarı oranını artırmakta,
- Hızlı konuşlanma ve esnek kuvvet kullanımını mümkün kılmakta,
- Asimetrik ve hibrit tehditlere karşı **daha düşük riskle daha yüksek etki** sağlamaktadır.

Bu yönüyle profesyonelleşme, yalnızca personel politikası değil; **doğrudan savunma gücünü artıran stratejik bir unsur** olarak değerlendirilmektedir.

4.1.6. Genel Değerlendirme

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin personel yapısı ve profesyonelleşme süreci; **modern savunma anlayışına uyum sağlama** yönünde stratejik bir dönüşümü yansıtmaktadır. Karma personel modeli, profesyonel uzmanlık ile seferberlik kapasitesi arasında **denge kurmayı** amaçlamaktadır.

Bu dönüşüm, Türkiye'nin savunma güvenliğini **süreklilik, etkinlik ve caydırıcılık** temelinde güçlendiren başlıca unsurlardan biridir.

4.2. Kara Kuvvetleri Mevcut Durumu

Türk Kara Kuvvetleri, Türkiye'nin savunma mimarisinin **en geniş ve en yoğun kullanılan kuvvet unsuru** olarak; sınır güvenliği, terörle mücadele, sınır ötesi operasyonlar ve konvansiyonel caydırıcılık görevlerini eş zamanlı olarak icra edebilecek kapasiteye sahiptir. Mevcut yapı; **yüksek personel sayısı, geniş coğrafi konuşlanma ve operasyonel tecrübe** ile karakterize edilmektedir.

Kara Kuvvetleri'nin mevcut durumu, klasik kara muharebesi yeteneklerinin yanı sıra **asimetrik ve hibrit tehditlere uyum sağlayacak şekilde** dönüşüm sürecinde olan dinamik bir yapıyı yansıtmaktadır.

4.2.1. Teşkilat Yapısı ve Konuşlanma

Kara Kuvvetleri;

- Kolordu ve tugay esaslı yapılanma,
- Mekanize ve zırhlı birlikler,
- Komando ve özel ihtisas birlikleri,
- Topçu, hava savunma, istihkâm ve lojistik unsurlar

üzerinden **çok katmanlı bir kuvvet yapısına** sahiptir.

Konuşlanma modeli; doğu ve güney sınırları başta olmak üzere, **tehdit yoğunluğu esas alınarak** şekillendirilmiş; gerektiğinde hızlı intikal edebilecek esnek birlik düzeni benimsenmiştir.

4.2.2. Operasyonel Kabiliyet ve Tecrübe

Türk Kara Kuvvetleri, uzun yıllara dayanan **sürekli operasyonel tecrübeye** sahiptir. Bu tecrübe;

- Kırsal ve meskûn mahal operasyonları,
- Sınır ötesi harekâtlar,
- Yüksek irtifa ve zorlu arazi koşulları

gibi farklı harekât ortamlarında kazanılmıştır.

Bu durum, birliklerin **saha uyumu, hızlı karar alma ve uygulama becerisini** önemli ölçüde artırmaktadır.

4.2.3. Komando ve Yüksek Hareket Kabiliyetli Birlikler

Komando birlikleri ve yüksek hareket kabiliyetine sahip unsurlar, Kara Kuvvetleri'nin **en kritik operasyonel bileşenleri** arasında yer almaktadır. Bu birlikler;

- Asimetrik tehditlerle mücadele,
- Sınır ötesi ve derinlikli operasyonlar,
- Hızlı reaksiyon ve ani müdahale görevleri

için özel olarak yapılandırılmıştır.

Profesyonel personel ağırlıklı bu birlikler, Kara Kuvvetleri'nin **esnek ve vurucu gücünü** temsil etmektedir.

4.2.4. Zırhlı ve Mekanize Unsurlar

Zırhlı ve mekanize birlikler, Kara Kuvvetleri'nin **konvansiyonel caydırıcılık kapasitesinin temelini** oluşturmaktadır. Bu unsurlar;

- Yüksek ateş gücü,
- Koruma ve hareket kabiliyeti,
- Müşterek harekâta uyum

özellikleriyle kara muharebesinde belirleyici rol oynamaktadır.

Bu alanda modernizasyon ihtiyacı, teknoloji ve koruma düzeyinin sürekli güncellenmesini zorunlu kılmaktadır.

4.2.5. Modernizasyon ve Teknolojik Dönüşüm

Kara Kuvvetleri, modern savaşın gereklilikleri doğrultusunda;

- İnsansız kara sistemleri,
- Ağ merkezli harp kabiliyeti,
- Elektronik harp ve keşif-gözetleme sistemleri,
- Hassas güdümlü mühimmat entegrasyonu

alanlarında dönüşüm sürecindedir.

Bu dönüşüm, klasik kara muharebesinin **daha düşük risk ve daha yüksek hassasiyetle** icra edilmesini hedeflemektedir.

4.2.6. Lojistik, Destek ve Sürdürülebilirlik

Kara Kuvvetleri'nin geniş ölçekli operasyon kapasitesi; **lojistik, bakım-onarım ve ikmal** kabiliyetlerine doğrudan bağlıdır. Mevcut yapı;

- Uzun süreli operasyonları destekleyebilecek,
- Farklı coğrafyalarda görev yapabilecek,
- Müşterek kuvvetlerle entegre çalışabilecek

bir lojistik anlayışı üzerine kuruludur.

4.2.7. Genel Değerlendirme

Türk Kara Kuvvetleri'nin mevcut durumu; **yüksek operasyonel tecrübe, geniş kuvvet yapısı ve profesyonelleşme eğilimi** ile güçlü bir kapasiteye işaret etmektedir. Bununla birlikte modernizasyonun sürekliliği, teknoloji entegrasyonu ve personel niteliğinin korunması; **önümüzdeki dönemin temel öncelikleri** arasında yer almaktadır.

Kara Kuvvetleri, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **ilk temas ve ana yük taşıyıcı güç** olmaya devam etmektedir.

4.3. Hava Kuvvetleri Mevcut Durumu

Türk Hava Kuvvetleri, Türkiye'nin savunma mimarisinde **hava hâkimiyeti, hızlı reaksiyon ve stratejik caydırıcılık** fonksiyonlarını yerine getiren temel kuvvet unsurudur. Hava gücü; kara ve deniz unsurlarının etkinliğini artıran, kriz ve çatışma durumlarında **zaman-mekân üstünlüğü** sağlayan belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Mevcut yapı, yüksek operasyonel tecrübe ve geniş görev yelpazesıyla birlikte, **teknolojik dönüşüm ve modernizasyon ihtiyacının** eş zamanlı olarak yönetildiği bir süreci yansıtmaktadır.

4.3.1. Görev Alanları ve Operasyonel Rol

Hava Kuvvetleri'nin temel görev alanları:

- Hava sahasının korunması ve hava hâkimiyetinin sağlanması,
- Kara ve deniz kuvvetlerine **yakın hava desteği**,
- Keşif, gözetleme ve istihbarat faaliyetleri,
- Stratejik hedeflere yönelik hassas vuruş kabiliyeti,
- Kriz dönemlerinde hızlı reaksiyon ve caydırıcılık gösterimi

şeklinde özetlenebilir.

Bu görevler, Hava Kuvvetleri'ni **sürekli yüksek hazırlık seviyesinde** tutmayı zorunlu kılmaktadır.

4.3.2. Uçak Filosunun Genel Görünümü

Hava Kuvvetleri filosu;

- Çok rollü savaş uçakları,
- Nakliye ve tanker uçakları,
- Erken ihbar ve kontrol platformları,
- Eğitim ve destek uçakları

gibi unsurlardan oluşan **çok katmanlı bir yapıya** sahiptir.

Mevcut filo, geniş bir görev spektrumunu karşılayabilmekle birlikte; **yaşlanan platformlar ve modern tehdit ortamı**, yenileme ve modernizasyon ihtiyacını ön plana çıkarmaktadır.

4.3.3. Hava Savunma ve Erken Uyarı Kabiliyeti

Hava savunma; Hava Kuvvetleri'nin en kritik görev alanlarından biridir. Radar, erken ihbar ve komuta-kontrol sistemleri; hava sahasının sürekli izlenmesini ve **anlık müdahale kapasitesini** mümkün kılmaktadır.

Bu alandaki temel öncelikler:

- Katmanlı hava savunma mimarisinin güçlendirilmesi,
- Erken uyarı ve algılama yeteneklerinin geliştirilmesi,
- Müşterek komuta-kontrol entegrasyonunun artırılmasıdır.

4.3.4. İnsansız Sistemler ve Hava Gücü Dönüşümü

İnsansız hava araçları, modern hava gücünün **tamamlayıcı ve dönüştürücü unsurları** hâline gelmiştir. Hava Kuvvetleri, insansız sistemleri;

- Keşif-gözetleme,
- Hedef tespiti ve işaretleme,
- Operasyonel farkındalık artırımı

amaçlarıyla entegre biçimde kullanmaktadır.

Bu entegrasyon, pilotlu platformların **riskini azaltan ve etkinliğini artıran** bir çarpan etkisi yaratmaktadır.

4.3.5. Eğitim, Personel ve Operasyonel Süreklilik

Hava Kuvvetleri'nin etkinliği, **yüksek nitelikli pilot ve teknik personel** varlığına doğrudan bağlıdır. Eğitim süreçleri;

- Sürekli ve aşamalı uçuş eğitimi,
- Simülasyon destekli eğitim modelleri,
- Müşterek ve uluslararası tatbikatlar

üzerinden yürütülmektedir.

Bu yapı, operasyonel sürekliliğin ve emniyetin korunmasını amaçlamaktadır.

4.3.6. Modernizasyon ve Gelecek İhtiyaçları

Hava Kuvvetleri açısından önümüzdeki dönemin temel konuları:

- Platform yenileme ve modernizasyon,
- Hava savunma ve elektronik harp kabiliyetlerinin güçlendirilmesi,
- İnsansız ve otonom sistemlerle entegrasyon,
- Yerli savunma sanayii ile sürdürülebilir tedarik yapısının oluşturulmasıdır.

Bu başlıklar, hava gücünün **orta ve uzun vadeli caydırıcılığını** doğrudan etkilemektedir.

4.3.7. Genel Değerlendirme

Türk Hava Kuvvetleri'nin mevcut durumu; **yüksek operasyonel tecrübe ve caydırıcılık kapasitesi** ile güçlü bir temel sunmaktadır. Bununla birlikte teknolojik dönüşümün hızı, platform ömrü ve yeni nesil tehditler; **sürekli modernizasyon ve stratejik planlama** ihtiyacını artırmaktadır.

Hava Kuvvetleri, Türkiye'nin savunma mimarisinde **ilk müdahale, derinlikli etki ve stratejik denge unsuru** olmaya devam etmektedir.

4.4. Deniz Kuvvetleri Mevcut Durumu

Türk Deniz Kuvvetleri, Türkiye'nin savunma mimarisinde **deniz hâkimiyeti, denizden caydırıcılık ve deniz yetki alanlarının korunması** görevlerini üstlenen stratejik bir kuvvet unsurudur. Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olması, boğazlar üzerindeki kontrolü ve deniz aşırı çıkarlarının artması; Deniz Kuvvetleri'ni **yalnızca destekleyici değil, belirleyici bir savunma gücü** hâline getirmiştir.

Mevcut yapı, klasik deniz savunma görevlerinin ötesinde; **enerji güvenliği, deniz ticareti, amfibi harekât ve denizden güç projeksiyonu** kabiliyetlerini kapsayan çok boyutlu bir karakter taşımaktadır.

4.4.1. Görev Alanları ve Stratejik Rol

Deniz Kuvvetleri'nin temel görev alanları şunlardır:

- Deniz yetki alanlarının ve deniz egemenliğinin korunması,
- Deniz ulaştırma ve ticaret yollarının güvenliği,
- Denizden caydırıcılık ve kuvvet projeksiyonu,
- Amfibi harekât ve deniz destekli operasyonlar,
- Denizden gelebilecek askerî, hibrit ve asimetrik tehditlere karşı savunma.

Bu görevler, Deniz Kuvvetleri'ni **sürekli hazır ve ileri konuşlanabilir** bir yapıda tutmayı zorunlu kılmaktadır.

4.4.2. Filonun Genel Yapısı

Türk Deniz Kuvvetleri filosu;

- Fırkateyn ve korvetler,
- Denizaltılar,
- Hücumbotlar ve destek gemileri,
- Amfibi çıkarma unsurları

gibi unsurlardan oluşan **dengeleyici ve çok katmanlı bir yapıya** sahiptir.

Bu yapı, hem kıyı savunmasını hem de **açık denizlerde etkin varlık göstermeyi** mümkün kılmaktadır.

4.4.3. Denizaltı ve Sualtı Kabiliyetleri

Denizaltı kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri'nin **en stratejik caydırıcılık unsurlarından** biridir. Sualtı unsurlarının sağladığı:

- Gizlilik,
- Sürpriz etkisi,
- Derinlikli vuruş kapasitesi

denizden caydırıcılığı güçlendirmektedir.

Bu kabiliyet, özellikle dar boğazlar ve stratejik deniz geçişleri açısından **kritik bir üstünlük** sağlamaktadır.

4.4.4. Amfibi ve Denizden Güç Projeksiyonu

Deniz Kuvvetleri, yalnızca deniz savunması değil; **denizden karaya güç aktarımı** kabiliyetine de sahiptir. Amfibi birlikler ve destek unsurları;

- Kriz bölgelerine hızlı müdahale,
- İnsani yardım ve tahliye operasyonları,
- Sınır ötesi ve müşterek harekâtlar

kapsamında önemli rol oynamaktadır.

Bu kabiliyet, Türkiye'nin bölgesel caydırıcılığını **deniz boyutunda derinleştiren** bir unsurdur.

4.4.5. Modernizasyon ve Yerli Savunma Sanayii Entegrasyonu

Deniz Kuvvetleri, modernizasyon sürecini büyük ölçüde **yerli savunma sanayiiyle entegre** biçimde yürütmektedir. Bu süreç;

- Platform yenileme ve sensör entegrasyonu,
- Silah sistemleri ve elektronik harp kapasitesinin artırılması,
- Komuta-kontrol ve ağ merkezli harp yeteneklerinin geliştirilmesi

hedefleri doğrultusunda ilerlemektedir.

Bu entegrasyon, deniz gücünün **sürdürülebilirliğini ve stratejik özerkliğini** güçlendirmektedir.

4.4.6. Deniz Güvenliği ve Çok Alanlı Tehditler

Deniz Kuvvetleri, klasik askerî tehditlerin yanı sıra;

- Enerji altyapılarına yönelik riskler,
- Deniz korsanlığı ve düzensiz göç,
- Hibrit ve siber tehditler

gibi **çok alanlı güvenlik sorunlarıyla** da mücadele etmektedir.

Bu durum, deniz güvenliğini **askerî–ekonomik–insani** boyutları olan bütüncül bir mesele hâline getirmektedir.

4.4.7. Genel Değerlendirme

Türk Deniz Kuvvetleri’nin mevcut durumu; **yüksek operasyonel tecrübe, artan yerli platform oranı ve geniş görev spektrumu** ile güçlü bir deniz gücüne işaret etmektedir. Bununla birlikte açık deniz kabiliyetlerinin artırılması, modern tehditlere uyum ve teknolojik dönüşüm; **önümüzdeki dönemin temel öncelikleri** arasında yer almaktadır.

Deniz Kuvvetleri, Türkiye’nin savunma güvenliğinde **denizden caydırıcılık ve stratejik derinlik sağlayan vazgeçilmez bir güç unsuru** olmaya devam etmektedir.

4.5. Özel Kuvvetler ve Komando Yapılanması

Özel Kuvvetler ve Komando birlikleri, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin **en yüksek nitelikli, en esnek ve en hızlı reaksiyon gösterebilen** unsurları arasında yer almaktadır. Bu birlikler; konvansiyonel kuvvetlerin etkinliğini artıran, kritik ve yüksek riskli görevlerde **karar verici rol üstlenen** stratejik bir kapasiteyi temsil etmektedir.

Değişen tehdit ortamı ve asimetrik savaş koşulları, Özel Kuvvetler ve Komando yapılanmasını Türkiye’nin savunma mimarisinde **merkezî bir unsur** hâline getirmiştir.

4.5.1. Görev Tanımı ve Operasyonel Rol

Özel Kuvvetler ve Komando birliklerinin başlıca görev alanları şunlardır:

- Terörle mücadele ve yüksek riskli operasyonlar,
- Sınır ötesi ve derinlikli harekâtlar,
- Özel keşif, hedef tespiti ve işaretleme,
- Rehine kurtarma ve hassas müdahale görevleri,
- Düzensiz harp ve gayrinizami operasyonlar.

Bu görevler, söz konusu birliklerin **yüksek eğitim seviyesi ve sürekli operasyonel hazır olma** durumunu zorunlu kılmaktadır.

4.5.2. Yapılanma ve Seçkin Personel Modeli

Özel Kuvvetler ve Komando yapılanması;

- Gönüllülük esasına dayalı,
- Zorlu ve çok aşamalı seçme süreçlerinden geçen,
- Fiziksel, zihinsel ve psikolojik dayanıklılığı yüksek

personel modeli üzerine kuruludur.

Bu yapı, nicelikten ziyade **nitelik ve uzmanlığı** esas almakta; personelin uzun süreli görev yapabilmesine imkân tanımaktadır.

4.5.3. Eğitim ve Uzmanlaşma

Eğitim süreci;

- İleri seviye muharebe ve atış teknikleri,
- Dağ, çöl, meskûn mahal ve su altı harekâtı,
- Gece operasyonları ve gizli intikal,
- Yabancı dil ve yerel kültür bilgisi

gibi alanları kapsayan **çok boyutlu bir uzmanlaşma** üzerine kuruludur.

Eğitim anlayışı, yalnızca bireysel yetkinliği değil; **takım uyumu, liderlik ve inisiyatif alma** becerilerini de geliştirmeyi hedeflemektedir.

4.5.4. Teknoloji ve Teçhizat Entegrasyonu

Özel Kuvvetler ve Komando birlikleri;

- İleri seviye bireysel silah ve teçhizat,
- Gece görüş, termal ve sensör sistemleri,
- İnsansız hava ve yer sistemleriyle entegrasyon,
- Güvenli haberleşme ve elektronik harp destekleri

ile donatılmaktadır.

Bu entegrasyon, birliklerin **düşük görünürlükle yüksek etki** oluşturmalarını mümkün kılmaktadır.

4.5.5. Müşterek Harekât ve Kuvvet Çarpanı Etkisi

Özel Kuvvetler ve Komando unsurları, kara, hava ve deniz kuvvetleriyle **tam entegrasyon içinde** görev yapmaktadır. Bu birlikler;

- Hedef hazırlığı ve istihbarat üretimi,
- Ana kuvvetler için operasyonel kolaylaştırma,
- Kritik anlarda ani müdahale

rolleriyle **kuvvet çarpanı** etkisi yaratmaktadır.

4.5.6. Stratejik Değerlendirme

Özel Kuvvetler ve Komando yapılanması; Türkiye'nin savunma güvenliğinde **hassasiyet, esneklik ve caydırıcılığı** aynı anda sağlayan kritik bir kapasitedir. Bu birlikler, konvansiyonel kuvvetlerin ulaşmakta zorlandığı alanlarda **stratejik inisiyatif** kazandırmaktadır.

Mevcut yapı; operasyonel tecrübe, profesyonel personel ve teknoloji entegrasyonu sayesinde **yüksek etkinlik düzeyine** sahiptir. Önümüzdeki dönemde bu kapasitenin sürdürülebilirliği; eğitim sürekliliği, personel motivasyonu ve teknolojik yeniliklerle doğrudan ilişkili olacaktır.

4.6. Eğitim, Tatbikat ve Hazırlık Seviyesi

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin operasyonel etkinliği; personel niteliği, teknoloji seviyesi ve doktriner yapı kadar **eğitim, tatbikat ve sürekli hazır olma düzeyi** ile doğrudan ilişkilidir. Modern güvenlik ortamının belirsizliği ve tehditlerin çeşitlenmesi, eğitim ve hazırlık anlayışının **dinamik, gerçekçi ve çok alanlı** bir yapıda sürdürülmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu kapsamda TSK, barış dönemini **aktif bir hazırlık süreci** olarak değerlendirmekte; eğitim ve tatbikat faaliyetlerini savunma gücünün sürekliliğini sağlayan temel unsur olarak ele almaktadır.

4.6.1. Eğitim Sisteminin Yapısı ve Yaklaşımı

TSK'nın eğitim sistemi;

- Temel askerî eğitim,
- İhtisas ve branş eğitimleri,
- İleri seviye ve liderlik eğitimleri,
- Müşterek ve çok alanlı harekât eğitimleri

üzerinden **aşamalı ve sürekli** bir yapı arz etmektedir.

Eğitim anlayışı; yalnızca teknik ve taktik yeterliliği değil, **karar alma, liderlik, stres yönetimi ve teknolojik adaptasyonu** da kapsayan bütüncül bir yaklaşımı benimsemektedir.

4.6.2. Müşterek ve Çok Alanlı Tatbikatlar

Tatbikatlar, TSK'nın eğitim ve hazırlık seviyesinin **en somut göstergelerinden biridir**. Kara, hava, deniz, siber ve özel kuvvet unsurlarının birlikte icra ettiği müşterek tatbikatlar;

- Kuvvetler arası koordinasyonu,
- Komuta-kontrol etkinliğini,
- Gerçek zamanlı karar alma süreçlerini

test etmeye ve geliştirmeye yönelik olarak planlanmaktadır.

Bu tatbikatlar, modern savaşın gerektirdiği **çok alanlı harekât anlayışını** uygulamaya dönüştürmektedir.

4.6.3. Gerçekçilik ve Senaryo Tabanlı Eğitim

TSK eğitim ve tatbikatları;

- Asimetrik ve hibrit tehdit senaryoları,
- Sınır ötesi ve yüksek yoğunluklu çatışma ortamları,
- Kritik altyapı ve sivil hassasiyetler

dikkate alınarak **yüksek gerçekçilik düzeyi** ile icra edilmektedir.

Bu yaklaşım, personelin beklenmeyen durumlara karşı **psikolojik ve operasyonel dayanıklılığını** artırmaktadır.

4.6.4. Simülasyon, Teknoloji ve Dijital Eğitim

Teknolojinin savunma alanındaki rolünün artmasıyla birlikte TSK;

- Simülasyon ve sanal eğitim sistemleri,
- Dijital harp oyunları ve karar destek yazılımları,
- Uzaktan ve karma eğitim modelleri

kullanarak eğitim etkinliğini artırmaktadır.

Bu sistemler, **daha düşük maliyetle daha yüksek tekrar ve öğrenme** imkânı sunmakta; riskli senaryoların güvenli ortamda çalışılmasını sağlamaktadır.

4.6.5. Hazırlık Seviyesi ve Süreklilik

TSK'nın hazırlık seviyesi;

- Personelin görev başı yeterliliği,
- Birliklerin hızlı intikal ve konuşlanma kabiliyeti,
- Lojistik, bakım ve ikmal sürekliliği

unsurları üzerinden değerlendirilmektedir.

Sürekli tatbikat ve eğitim döngüsü, kuvvetlerin **barıştan krize ve çatışmaya geçişte** kesintisiz bir performans sergilemesini hedeflemektedir.

4.6.6. Genel Değerlendirme

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin eğitim, tatbikat ve hazırlık seviyesi; **yüksek tempo, gerçekçi senaryolar ve müştereklik esasına dayalı** bir yapı sergilemektedir. Bu yapı, TSK'nın farklı tehdit türlerine karşı **süratle uyum sağlayabilen ve inisiyatif alabilen** bir kuvvet olmasını mümkün kılmaktadır.

Eğitim ve hazırlık faaliyetleri, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **caydırıcılığın ve operasyonel başarının görünmeyen ancak belirleyici unsuru** olarak değerlendirilmektedir.

5. SAVUNMA SANAYİİ VE TEKNOLOJİK KAPASİTE

5.1. Savunma Sanayi Ekosistemi

Savunma sanayi ekosistemi, bir ülkenin askerî gücünün **sürdürülebilirliği, teknolojik bağımsızlığı ve stratejik özerkliği** açısından kritik öneme sahip çok katmanlı bir yapıyı ifade etmektedir. Türkiye açısından savunma sanayii; yalnızca silah ve platform üretimi yapan bir sektör değil, **ulusal güvenliğin temel bileşenlerinden biri** olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin savunma sanayi ekosistemi; kamu kurumları, ana yüklenici firmalar, KOBİ'ler, üniversiteler, araştırma merkezleri ve insan kaynağından oluşan **geniş ve entegre bir yapı** sergilemektedir.

5.1.1. Ekosistemin Yapısal Bileşenleri

Savunma sanayi ekosistemi aşağıdaki ana bileşenler üzerinden şekillenmektedir:

- **Kamu Kurumları:**
Strateji belirleme, ihtiyaç tanımlama, koordinasyon ve denetim işlevleri.
- **Ana Yüklenici Firmalar:**
Platform geliştirme, sistem entegrasyonu ve büyük ölçekli projelerin yürütülmesi.
- **Alt Yükleniciler ve KOBİ'ler:**
Parça, alt sistem, yazılım ve özel teknoloji üretimi; ekosistemin esnekliğini ve yenilik kapasitesini artıran yapı.
- **Üniversiteler ve Ar-Ge Merkezleri:**
Temel araştırma, ileri teknoloji geliştirme ve nitelikli insan kaynağı yetiştirme.
- **İnsan Kaynağı ve Bilgi Birikimi:**
Mühendislik, yazılım, elektronik, malzeme bilimi ve sistem tasarımı alanlarında uzmanlaşmış iş gücü.

Bu yapı, savunma sanayiini **kapalı bir üretim alanı olmaktan çıkararak**, sürekli gelişen bir teknoloji ve inovasyon ekosistemi hâline getirmektedir.

5.1.2. Koordinasyon ve Yönetişim Mekanizması

Savunma sanayi ekosisteminin etkinliği; kurumlar arası **koordinasyon, planlama ve yönetim kapasitesine** doğrudan bağlıdır. İhtiyaçların doğru tanımlanması, projelerin zamanında ve bütçe içinde tamamlanması; ekosistemin sürdürülebilirliği açısından kritik öneme sahiptir.

Bu bağlamda ekosistem;

- Uzun vadeli savunma planlaması,
- Önceliklendirilmiş teknoloji alanları,
- Tedarik zinciri güvenliği

esasları doğrultusunda yönetilmektedir.

5.1.3. Yerli Katkı ve Tedarik Zinciri

Türkiye savunma sanayi ekosisteminin en önemli özelliklerinden biri, **yerli katkı oranını artırmaya yönelik stratejik yönelimdir**. Kritik sistemlerde dışa bağımlılığın azaltılması;

- Tedarik risklerini düşürmekte,
- Kriz ve ambargo dönemlerinde operasyonel sürekliliği güvence altına almakta,
- Savunma kapasitesinin bağımsızlığını güçlendirmektedir.

Bu amaçla tedarik zinciri, mümkün olduğunca **yerli üretim ve yerli alt sistemler** etrafında yapılandırılmaktadır.

5.1.4. İnovasyon, Ar-Ge ve Teknolojik Derinlik

Savunma sanayi ekosistemi, yüksek teknoloji gerektiren bir alan olması nedeniyle **sürekli Ar-Ge ve inovasyon faaliyetlerine** dayanmak zorundadır. Ekosistemin başarısı;

- Ar-Ge yatırımlarının sürekliliği,
- Üniversite–sanayi iş birlikleri,
- Çift kullanımlı (sivil-askerî) teknolojilerin geliştirilmesi

ile doğrudan ilişkilidir.

Bu yapı, savunma sanayiini aynı zamanda **genel teknoloji ekosistemini besleyen bir lokomotif sektör** hâline getirmektedir.

5.1.5. Ekosistemin Savunma Güvenliğine Katkısı

Savunma sanayi ekosistemi;

- Askerî kapasitenin sürdürülebilirliğini sağlamakta,
- Teknolojik caydırıcılığı güçlendirmekte,

- Ulusal savunma stratejisine esneklik kazandırmakta,
- Kriz dönemlerinde hızlı çözüm üretme yeteneği sunmaktadır.

Bu yönüyle ekosistem, savunma güvenliğinin **tamamlayıcı unsuru değil; doğrudan belirleyicisi** konumundadır.

5.1.6. Genel Değerlendirme

Türkiye'nin savunma sanayi ekosistemi; **kurumsal yapı, üretim kapasitesi ve insan kaynağı** açısından önemli bir seviyeye ulaşmıştır. Bununla birlikte teknolojik derinliğin artırılması, kritik alt sistemlerde tam bağımsızlık ve ekosistem içi koordinasyonun güçlendirilmesi; **önümüzdeki dönemin temel öncelikleri** arasında yer almaktadır.

Savunma sanayi ekosistemi, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **stratejik özerkliğin ve uzun vadeli caydırıcılığın ana taşıyıcısı** olmaya devam etmektedir.

5.2. Yerli ve Milli Üretim Oranları

Yerli ve milli üretim oranları, bir ülkenin savunma sanayiindeki **stratejik bağımsızlık düzeyini, kriz dayanıklılığını ve caydırıcılığının sürdürülebilirliğini** doğrudan etkileyen temel göstergelerden biridir. Türkiye açısından bu oranlar, savunma güvenliğinin yalnızca ekonomik değil; **operasyonel ve jeopolitik bir boyutu** olduğunu ortaya koymaktadır.

Yerli ve milli üretim; nihai platformların ülke içinde üretilmesini aşan, **kritik alt sistemler, yazılım, sensörler, mühimmat ve bakım-onarım kabiliyetlerini** kapsayan geniş bir kavramdır.

5.2.1. Kavramsal Çerçeve ve Tanım

Bu rapor kapsamında;

- **Yerli üretim:** Tasarım, üretim ve entegrasyon faaliyetlerinin ülke içinde gerçekleştirilmesi,
- **Milli üretim:** Kritik teknolojiler, fikrî mülkiyet hakları ve karar alma süreçlerinin ulusal kontrol altında olması

olarak ele alınmaktadır.

Bu ayrım, yalnızca montaj seviyesinde kalan üretim ile **teknolojik egemenlik sağlayan üretim** arasındaki farkı ortaya koymaktadır.

5.2.2. Mevcut Durumun Genel Görünümü

Türkiye'nin savunma sanayiinde yerli ve milli üretim oranları, son yıllarda **belirgin bir artış eğilimi** göstermektedir. Özellikle;

- Kara platformları ve taktik araçlar,
- İnsansız sistemler,
- Mühimmat ve roket sistemleri,
- Komuta-kontrol ve yazılım tabanlı çözümler

alanlarında yerli katkı oranı **yüksek seviyelere** ulaşmıştır.

Buna karşılık bazı ileri teknoloji alanlarında **kısmi dışa bağımlılık** devam etmektedir.

5.2.3. Operasyonel ve Stratejik Etkiler

Yerli ve milli üretim oranlarının artması;

- Tedarik sürekliliğini güvence altına almakta,
- Ambargo ve kısıtlamaların etkisini azaltmakta,
- Bakım, onarım ve modernizasyon süreçlerini hızlandırmakta,
- Kriz ve çatışma dönemlerinde **operasyonel esneklik** sağlamaktadır.

Bu durum, savunma planlamasında **daha öngörülebilir ve bağımsız** bir yapı oluşturmaktadır.

5.2.4. Tedarik Zinciri ve Alt Sistem Bağımlılığı

Yerli üretim oranlarının değerlendirilmesinde, yalnızca ana platformlar değil; **alt sistemler ve kritik bileşenler** de belirleyici rol oynamaktadır. Motor, elektronik, sensör, yazılım ve malzeme teknolojileri gibi alanlar;

- Yüksek katma değer,
- Uzun geliştirme süresi,
- Yoğun Ar-Ge gereksinimi

nedeniyle yerli üretimin en zor olduğu alanlar arasında yer almaktadır.

Bu nedenle yerli üretim stratejisi, **kademeli ve önceliklendirilmiş** bir yaklaşımla yürütülmektedir.

5.2.5. Ekonomik ve Teknolojik Katkı

Yerli ve milli üretim oranlarının yükselmesi;

- Savunma sanayiinde katma değeri artırmakta,
- Nitelikli istihdamı desteklemekte,
- Çift kullanımlı teknolojiler yoluyla sivil sektörlere teknoloji transferi sağlamaktadır.

Bu yönüyle savunma sanayii, **genel teknoloji ekosisteminin gelişimini hızlandıran** bir kaldıraç görevi görmektedir.

5.2.6. Sınırlılıklar ve Riskler

Yerli ve milli üretim yaklaşımı, bazı risk ve sınırlılıkları da beraberinde getirmektedir:

- Yüksek Ar-Ge maliyetleri,
- Uzun geliştirme ve olgunlaşma süreleri,
- Ölçek ekonomisi ve ihracat gereksinimi,
- Nitelikli insan kaynağına bağımlılık.

Bu riskler, yerli üretimin **stratejik planlama ve sürdürülebilir finansman** ile desteklenmesini zorunlu kılmaktadır.

5.2.7. Genel Değerlendirme

Türkiye'nin savunma sanayiinde yerli ve milli üretim oranları, **stratejik özerkliği güçlendiren kritik bir eşiğe** yaklaşmıştır. Ancak bu kazanımın kalıcı hâle gelmesi; kritik alt sistemlerde tam bağımsızlık, teknoloji derinliği ve küresel rekabet gücü ile mümkündür.

Yerli ve milli üretim, Türkiye açısından **nicel bir hedef değil; uzun vadeli bir güvenlik ve teknoloji stratejisidir**.

5.3. Ana Platformlar (Kara – Hava – Deniz – Uzay)

Ana savunma platformları; bir ülkenin askerî gücünü **somut, ölçülebilir ve operasyonel** hâle getiren temel unsurlardır. Kara, hava, deniz ve uzay platformları; tek başına değil, **müşterek ve entegre bir savunma mimarisi** içinde anlam kazanmaktadır. Türkiye'nin savunma sanayiindeki dönüşümü, bu dört alanda geliştirilen ana platformlar üzerinden net biçimde gözlemlenmektedir.

Bu platformlar, yalnızca askerî kapasiteyi değil; **teknolojik yetkinliği, endüstriyel derinliği ve stratejik caydırıcılığı** da temsil etmektedir.

5.3.1. Kara Platformları

Kara platformları, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin **en geniş kullanım alanına sahip** ana sistemlerini oluşturmaktadır. Bu alanda öne çıkan unsurlar:

- Ana muharebe tankları ve zırhlı muharebe araçları,
- Taktik tekerlekli ve paletli araçlar,
- Topçu, roket ve hava savunma sistemleri,
- İnsansız kara araçları ve destek platformları.

Kara platformları; **yüksek koruma, ateş gücü ve hareket kabiliyeti** esas alınarak geliştirilmekte, asimetrik ve konvansiyonel tehditlere karşı **çok yönlü kullanım** imkânı sunmaktadır.

5.3.2. Hava Platformları

Hava platformları, savunma mimarisinde **hız, derinlik ve caydırıcılık** sağlayan ana unsurlardır. Türkiye'nin hava platformları:

- Savaş ve destek uçakları,
- İnsansız hava araçları,
- Erken ihbar ve komuta-kontrol sistemleri,
- Eğitim ve nakliye platformları

şeklinde çok katmanlı bir yapı arz etmektedir.

Hava platformlarının modernizasyonu ve yerli geliştirilmesi; **hava hâkimiyetinin sürdürülebilirliği** açısından stratejik önem taşımaktadır.

5.3.3. Deniz Platformları

Deniz platformları, Türkiye'nin **deniz yetki alanlarını koruma, açık deniz varlığı ve denizden caydırıcılık** kabiliyetinin temelini oluşturmaktadır. Bu kapsamda:

- Fırkateyn ve korvetler,
- Denizaltılar,
- Amfibi gemiler ve lojistik destek unsurları

öne çıkmaktadır.

Deniz platformları, **yerli sensör, silah ve komuta-kontrol sistemleriyle** donatılarak açık deniz görevlerine uygun hâle getirilmektedir.

5.3.4. Uzay Platformları

Uzay platformları, modern savunma anlayışında **kritik bir kuvvet çarpanı** hâline gelmiştir. Türkiye açısından uzay platformları:

- Askerî ve çift kullanımlı uydular,
- Haberleşme, keşif ve gözetleme sistemleri,
- Navigasyon ve erken uyarı kabiliyetleri

üzerinden savunma güvenliğine katkı sağlamaktadır.

Uzay platformları; kara, hava ve deniz unsurlarının **etkinliğini artıran tamamlayıcı sistemler** olarak değerlendirilmektedir.

5.3.5. Entegrasyon ve Müşterek Kullanım

Ana platformların etkinliği, **tekil performanslarından ziyade entegrasyon düzeyi** ile ölçölmektedir. Türkiye'nin savunma yaklaşımı;

- Ağ merkezli harp,
- Gerçek zamanlı veri paylaşımı,
- Müşterek komuta-kontrol sistemleri

üzerinden platformlar arası **eş güdümü** esas almaktadır.

Bu entegrasyon, savunma gücünü **çarpan etkisiyle artıran** temel unsurdur.

5.3.6. Stratejik Değerlendirme

Türkiye'nin kara, hava, deniz ve uzay alanlarındaki ana platformları; **yerli üretim oranlarının artışı, operasyonel tecrübe ve teknoloji entegrasyonu** sayesinde güçlü bir kapasite sunmaktadır. Bununla birlikte platform sürekliliği, modernizasyon döngüsü ve kritik alt sistemlerde bağımsızlık; **önümüzdeki dönemin temel belirleyicileri** olacaktır.

Ana platformlar, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **görünür güç, caydırıcılık ve stratejik derinliğin** somut karşılığı olmaya devam etmektedir.

5.4. İHA/SİHA ve Otonom Sistemler

İnsansız hava araçları (İHA), silahlı insansız hava araçları (SİHA) ve otonom sistemler; modern savunma mimarisinde **oyun değiştirici** nitelikte kabiliyetler olarak öne çıkmaktadır. Bu sistemler, düşük maliyet-yüksek etki dengesi, insan kaybı riskini azaltma ve sürekli operasyon imkânı sağlamaları nedeniyle savunma planlamasının **merkezî unsurları** hâline gelmiştir.

Türkiye açısından İHA/SİHA ve otonom sistemler; yalnızca yeni bir silah sınıfı değil, **doktrin, kuvvet kullanımı ve caydırıcılık anlayışını dönüştüren** stratejik bir kapasiteyi temsil etmektedir.

5.4.1. Operasyonel Kabiliyet ve Kullanım Alanları

İHA/SİHA sistemleri;

- Keşif, gözetleme ve istihbarat (ISR),
- Hedef tespiti ve işaretleme,
- Hassas vuruş ve yakın hava desteği,
- Sınır güvenliği ve alan kontrolü

gibi görevlerde **yüksek etkinlik** sağlamaktadır.

Bu kabiliyetler, operasyonel karar alma süreçlerini hızlandırmakta ve sahadaki **durumsal farkındalığı** önemli ölçüde artırmaktadır.

5.4.2. Caydırıcılık ve Kuvvet Çarpanı Etkisi

İHA/SİHA'ların savunma mimarisine entegrasyonu;

- Düşük riskle yüksek operasyon temposu,
- Sürekli gözetleme ve baskı oluşturma,
- Konvansiyonel kuvvetlerin yükünü azaltma

imkânı sunmaktadır.

Bu yönüyle insansız sistemler, kara ve hava kuvvetleri için **kuvvet çarpanı** etkisi yaratmakta; caydırıcılığı yalnızca nicel güçten **teknolojik üstünlüğe** taşımaktadır.

5.4.3. Otonom Sistemler ve Çok Alanlı Kullanım

Otonom sistemler; yalnızca hava platformlarıyla sınırlı olmayıp;

- İnsansız kara araçları,
- İnsansız deniz ve sualtı sistemleri,
- Lojistik ve destek amaçlı otonom çözümler

şeklinde **çok alanlı bir kullanım yelpazesi** sunmaktadır.

Bu sistemler, özellikle yüksek riskli görevlerde insan unsurunu geri planda tutarak **operasyonel sürdürülebilirliği** artırmaktadır.

5.4.4. Entegrasyon, Ağ Merkezli Harp ve Veri Üstünlüğü

İHA/SİHA ve otonom sistemlerin etkinliği, **ağ merkezli harp** anlayışıyla doğrudan ilişkilidir. Gerçek zamanlı veri aktarımı, sensör-atıcı entegrasyonu ve komuta-kontrol sistemleriyle uyum;

- Hızlı hedefleme,
- Eş zamanlı etki oluşturma,
- Karar döngüsünde üstünlük

sağlamaktadır.

Bu entegrasyon, savunma gücünü **bilgi üstünlüğü temelli** bir yapıya dönüştürmektedir.

5.4.5. Sınırlılıklar ve Karşı Tedbirler

İnsansız ve otonom sistemlerin yaygınlaşması, bazı sınırlılık ve riskleri de beraberinde getirmektedir:

- Elektronik harp ve siber saldırılara açıklık,

- Hava savunma sistemlerine karşı hassasiyet,
- Otonomi seviyesine ilişkin etik ve hukuki tartışmalar,
- Yoğun teknoloji ve yazılım bağımlılığı.

Bu riskler, İHA/SİHA sistemlerinin **çok katmanlı savunma ve yedekleme** anlayışıyla kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

5.4.6. Stratejik Değerlendirme

Türkiye'nin İHA/SİHA ve otonom sistemler alanındaki kapasitesi; **operasyonel tecrübe, yerli üretim kabiliyeti ve doktriner uyum** sayesinde önemli bir seviyeye ulaşmıştır. Bu sistemler, savunma güvenliğinde **hız, esneklik ve düşük maliyetli caydırıcılık** sağlamaktadır.

Ancak bu avantajın sürdürülebilirliği; **karşı tedbirlere uyum, teknolojik derinlik ve çok alanlı entegrasyonun** sürekli geliştirilmesine bağlıdır.

İHA/SİHA ve otonom sistemler, Türkiye'nin savunma mimarisinde **tamamlayıcı değil; merkezî ve dönüştürücü bir güç unsuru** hâline gelmiştir.

5.5. Füze, Roket ve Hava Savunma Sistemleri

Füze, roket ve hava savunma sistemleri; modern savunma mimarisinde **stratejik caydırıcılık, alan savunması ve kuvvet koruması** açısından belirleyici rol oynamaktadır. Bu sistemler, hem saldırı hem de savunma boyutunda **yüksek hassasiyet, sürat ve derinlik** sağlayarak askerî güç kullanımının etkinliğini artırmaktadır.

Türkiye açısından söz konusu kabiliyetler; değişen tehdit spektrumu, bölgesel füze yayılımı ve hava tehditlerinin çeşitlenmesi nedeniyle **kritik bir savunma önceliği** hâline gelmiştir.

5.5.1. Füze ve Roket Sistemlerinin Operasyonel Rolü

Füze ve roket sistemleri;

- Uzun menzilli ve hassas vuruş kabiliyeti,
- Yüksek caydırıcılık ve hızlı tepki süresi,
- Derinlikli hedeflere erişim imkânı

sunarak konvansiyonel kuvvetlerin **etki alanını genişletmektedir**.

Bu sistemler, özellikle yüksek değerli hedeflere karşı **orantılı ve kontrollü güç kullanımı** imkânı sağlamaktadır.

5.5.2. Hava Tehditlerinin Dönüşümü ve Savunma İhtiyacı

Modern savaş ortamında hava tehditleri;

- Savaş uçakları ve seyir füzeleri,
- Balistik ve yarı balistik sistemler,
- İnsansız hava araçları ve sürü sistemleri

şeklinde **çok katmanlı ve karmaşık** bir yapı kazanmıştır.

Bu çeşitlilik, hava savunmasının yalnızca tek bir sistemle değil; **katmanlı ve entegre bir mimari** ile sağlanmasını zorunlu kılmaktadır.

5.5.3. Katmanlı Hava Savunma Yaklaşımı

Katmanlı hava savunma;

- Uzun menzilli algılama ve erken uyarı,
- Orta ve kısa menzilli önleme sistemleri,
- Yakın hava savunma ve nokta koruma unsurları

aracılığıyla hava sahasının **çok seviyeli biçimde korunmasını** hedeflemektedir.

Bu yaklaşım, tehditlerin farklı irtifa ve menzillerde **ardışık olarak etkisiz hâle getirilmesini** mümkün kılmaktadır.

5.5.4. Entegrasyon, Komuta-Kontrol ve Ağ Merkezli Savunma

Füze ve hava savunma sistemlerinin etkinliği, **komuta-kontrol ve sensör entegrasyonu** ile doğrudan ilişkilidir. Radarlar, erken uyarı sistemleri ve atıcı platformlar arasında gerçek zamanlı veri paylaşımı;

- Tepki süresini kısaltmakta,
- Hedefleme doğruluğunu artırmakta,
- Kaynak kullanımını optimize etmektedir.

Bu entegrasyon, savunma mimarisini **ağ merkezli ve akıllı** bir yapıya dönüştürmektedir.

5.5.5. Yerli Üretim, Teknoloji ve Sürdürülebilirlik

Yerli ve milli füze, roket ve hava savunma sistemleri;

- Dışa bağımlılığı azaltmakta,
- Tedarik sürekliliğini güvence altına almakta,
- Modernizasyon ve bakım-onarım süreçlerinde esneklik sağlamaktadır.

Bu alan, yüksek teknoloji ve uzun Ar-Ge süreçleri gerektirmesi nedeniyle **stratejik sabır ve süreklilik** gerektiren bir savunma yatırım alanıdır.

5.5.6. Sınırlılıklar ve Gelecek Riskler

Bu alandaki başlıca zorluklar:

- Yüksek maliyet ve karmaşık teknoloji gereksinimleri,
- Karşı tedbirlerin (elektronik harp, doygunluk saldırıları) gelişimi,
- Hızla değişen tehdit profilleri

olarak öne çıkmaktadır.

Bu nedenle füze ve hava savunma kabiliyeti, **sabit değil; sürekli güncellenmesi gereken** bir savunma alanı olarak ele alınmalıdır.

5.5.7. Genel Değerlendirme

Füze, roket ve hava savunma sistemleri; Türkiye'nin savunma güvenliğinde **caydırıcılığın sert çekirdeğini** oluşturmaktadır. Katmanlı savunma anlayışı, yerli teknoloji yatırımları ve entegrasyon kabiliyeti; bu alanın etkinliğini belirleyen temel unsurlardır.

Bu sistemler, Türkiye'nin savunma mimarisinde **yalnızca tamamlayıcı değil; hayati ve vazgeçilmez** bir rol üstlenmektedir.

5.6. Elektronik Harp ve Radar Sistemleri

Elektronik harp (EH) ve radar sistemleri, modern savunma mimarisinde **bilgi üstünlüğü, algılama–karşı koyma ve karar döngüsünde hız** sağlayan kritik unsurlardır. Savaş alanının elektromanyetik spektruma taşınması, bu sistemleri **konvansiyonel güç çarpanlarının önüne** geçiren belirleyici bir role kavuşturmuştur.

Türkiye açısından EH ve radar kabiliyetleri; hava savunması, İHA/SİHA operasyonları, deniz güvenliği ve müşterek harekâtın etkinliği için **vazgeçilmez** bir temel oluşturmaktadır.

5.6.1. Elektronik Harbin Kapsamı ve Operasyonel Rolü

Elektronik harp; elektromanyetik spektrumda **tespit, baskılama, aldatma ve korunma** faaliyetlerini kapsar. Başlıca alt bileşenler:

- **Elektronik Destek (ED):** Tehdit sinyallerinin tespiti, sınıflandırılması ve konumlandırılması.
- **Elektronik Taarruz (ET):** Karıştırma, aldatma ve bastırma yoluyla düşman sistemlerinin etkisizleştirilmesi.
- **Elektronik Koruma (EK):** Kendi sistemlerinin karıştırmaya ve siber–elektronik saldırılara karşı dayanıklılığının artırılması.

Bu üçlü yapı, harekât alanında **algı–karar–etki** zincirini rakip aleyhine çevirmeyi hedefler.

5.6.2. Radar Sistemleri ve Erken Uyarı Kabiliyeti

Radar sistemleri; hava, deniz ve kara sahalarının **sürekli gözetimi**, erken uyarı ve hedefleme için temel sensörlerdir. Etkin bir radar mimarisi:

- Uzun menzilli erken uyarı,
- Çok bantlı ve çok statik algılama,
- Düşük görünürlüklü hedeflerin tespiti

kabiliyetlerini bir arada gerektirir.

Radar verilerinin komuta-kontrol sistemleriyle entegrasyonu, **anlık ve doğru karar alma** kapasitesini doğrudan belirler.

5.6.3. Entegrasyon ve Ağ Merkezli Spektrum Yönetimi

EH ve radar sistemlerinin etkinliği, **ağ merkezli entegrasyon** ile katlanarak artar. Sensörler, atıcılar ve komuta-kontrol unsurları arasında gerçek zamanlı veri paylaşımı:

- Tepki sürelerini kısaltır,
- Hedefleme doğruluğunu yükseltir,
- Doygunluk ve aldatma saldırılarına karşı dayanıklılığı artırır.

Bu yaklaşım, spektrumun **dinamik ve akıllı yönetimini** mümkün kılar.

5.6.4. İHA/SİHA, Hava Savunma ve Deniz Platformlarıyla Uyum

EH ve radar kabiliyetleri; İHA/SİHA'lar, hava savunma sistemleri ve deniz platformlarıyla **müşterek** kullanıldığında en yüksek etkiyi üretir. Bu uyum:

- Keşif-gözetleme verilerinin hızla silahlandırılmasını,
- Hava savunmada katmanlı önlemeyi,
- Deniz sahasında geniş alan farkındalığını

sağlar.

Böylece savunma mimarisi **çok alanlı ve karşılıklı destekli** bir yapıya kavuşur.

5.6.5. Yerli Teknoloji, Güvenlik ve Sürdürülebilirlik

EH ve radar sistemleri; yüksek teknoloji, yazılım ve kriptografi yoğun alanlar olduğundan **yerli geliştirme** kritik önem taşır. Yerli çözümler:

- Tedarik ve güncelleme bağımsızlığı,
- Karşı tedbirlere hızlı uyum,
- Siber-elektronik güvenlikte kontrol

sağlayarak sürdürülebilirliği güçlendirir.

5.6.6. Sınırlılıklar ve Gelişen Tehditler

Bu alandaki başlıca zorluklar:

- Spektrumda doygunluk ve karmaşıklığın artması,
- Karşı elektronik tedbirlerin hızla evrilmesi,
- Siber saldırılarla EH'nin birleşik etkisi,
- Düşük görünürlüklü ve sürü tehditleri.

Bu nedenle EH ve radar kabiliyeti **sürekli Ar-Ge, yazılım güncellemesi ve doktrin uyarlaması** gerektirir.

5.6.7. Genel Değerlendirme

Elektronik harp ve radar sistemleri, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **görünmez ancak belirleyici** bir güç unsurudur. Spektrum üstünlüğü; caydırıcılığın, hava savunmasının ve müşterek harekâtın **kritik anahtarıdır**.

Bu alan, savunma mimarisinde **tamamlayıcı değil; merkezi ve vazgeçilmez** bir rol üstlenmektedir.

6. KOMUTA, KONTROL VE İSTİHBARAT YAPISI

6.1. Komuta-Kontrol (C4ISR) Altyapısı

Komuta-Kontrol, Muhabere, Bilgisayar, İstihbarat, Gözetleme ve Keşif (C4ISR) altyapısı; modern savunma mimarisinde **bilgi üstünlüğünü, hızlı karar almayı ve eşgüdümlü kuvvet kullanımını** mümkün kılan temel yapı taşıdır. C4ISR, sensörden atıcıya uzanan zinciri tek bir bütün hâlinde yöneterek, harekâtın **tempo, doğruluk ve etkinliğini** belirler.

Türkiye açısından C4ISR altyapısı; çok cepheli tehdit ortamında **eş zamanlı farkındalık, kısa karar döngüsü ve müşterek harekât uyumu** sağlamak bakımından kritik öneme sahiptir.

6.1.1. Mimari ve Temel Bileşenler

C4ISR altyapısı aşağıdaki ana bileşenler üzerinden yapılandırılmaktadır:

- **Komuta-Kontrol (C2):** Stratejik, operatif ve taktik seviyelerde karar alma, emir-komuta ve icra takibi.
- **Muhabere (C):** Güvenli, kesintisiz ve çok katmanlı haberleşme ağları.
- **Bilgisayar ve Bilgi Sistemleri (C):** Veri işleme, füzyon, görselleştirme ve karar destek araçları.
- **İstihbarat (I):** Çok kaynaklı veri toplama, analiz ve dağıtım.

- **Gözetleme ve Keşif (SR):** Kara, hava, deniz ve uzay tabanlı sensör ağları.

Bu mimari, **merkezî planlama ile dağıtık icra** prensibini bir arada yürütmeyi hedefler.

6.1.2. Sensör-Atıcı Entegrasyonu ve Veri Füzyonu

C4ISR'nin etkinliği, sensörlerden gelen verilerin **gerçek zamanlı füzyonu** ve atıcı platformlara hızlı aktarımıyla ölçülür. Radarlar, elektro-optik sensörler, İHA/SİHA'lar ve diğer ISR kaynakları;

- Ortak bir operasyonel resim (COP) üretir,
- Hedefleme doğruluğunu artırır,
- Tepki süresini kısaltır.

Bu entegrasyon, **karar-icra döngüsünde üstünlük** sağlar.

6.1.3. Müştereklik ve Çok Alanlı Uyum

C4ISR altyapısı; kara, hava, deniz, siber ve uzay unsurlarının **müşterek** çalışmasını destekleyecek şekilde kurgulanmaktadır. Çok alanlı harekâtın gerektirdiği:

- Ortak veri standartları,
- Birlikte çalışabilirlik,
- Esnek komuta-kontrol yapıları

C4ISR'nin temel tasarım ilkeleri arasında yer almaktadır.

6.1.4. Dayanıklılık, Güvenlik ve Süreklilik

C4ISR sistemleri; siber saldırılar, elektronik harp, doygunluk ve kesinti risklerine karşı **yüksek dayanıklılık** gerektirir. Bu kapsamda:

- Yedekli ağ mimarileri,
- Şifreleme ve erişim kontrolü,
- Dağıtık merkezler ve süreklilik planları

önceliklendirilmektedir. Amaç, kriz ve çatışma anlarında **komuta-kontrolün kesintisizliği**dir.

6.1.5. Karar Destek, Yapay Zekâ ve Otomasyon

Modern C4ISR, büyük veri analitiği ve yapay zekâ destekli **karar destek sistemleri** ile güçlendirilmektedir. Bu araçlar;

- Tehdit önceliklendirme,
- Senaryo analizi ve öngörü,
- Kaynak tahsisi optimizasyonu

alanlarında komutanlara **hız ve isabet** kazandırır.

6.1.6. Genel Değerlendirme

C4ISR altyapısı, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **görünmez ama belirleyici** bir kuvvet çarpanıdır. Bilgi üstünlüğü, kısa karar döngüsü ve müşterek uyum; caydırıcılığın ve operasyonel başarının **temel anahtarlarıdır**.

Bu alan, savunma mimarisinde **tamamlayıcı değil; merkezi ve vazgeçilmez** bir rol üstlenmektedir.

6.2. Askerî İstihbarat ve Veri Yönetimi

Askerî istihbarat ve veri yönetimi; modern savunma mimarisinde **tehditlerin erken tespiti, doğru değerlendirilmesi ve zamanında karşılık verilmesi** açısından belirleyici bir rol oynamaktadır. Günümüz güvenlik ortamında istihbarat, yalnızca bilgi toplama faaliyeti olmaktan çıkmış; **büyük veri, analiz ve karar destek** süreçleriyle bütünleşmiş dinamik bir etkinlik alanına dönüşmüştür.

Türkiye açısından askerî istihbarat; çok cepheli tehdit ortamında **operasyonel sürprizi azaltan, caydırıcılığı güçlendiren ve kuvvet kullanımını optimize eden** temel bir kapasite olarak değerlendirilmektedir.

6.2.1. Askerî İstihbaratın Kapsamı ve Amaçları

Askerî istihbaratın temel amaçları şunlardır:

- Potansiyel ve mevcut tehditlerin **erken tespiti**,
- Rakip aktörlerin niyet, kabiliyet ve hareket tarzlarının analizi,
- Operasyonel planlamaya **doğru ve zamanlı girdi** sağlanması,
- Stratejik ve taktik seviyede **karar üstünlüğü** oluşturulması.

Bu kapsam, istihbaratı savunma güvenliğinin **reaktif değil; proaktif** bir unsuru hâline getirmektedir.

6.2.2. Çok Kaynaklı İstihbarat Yapısı

Modern askerî istihbarat; tek bir kaynağa dayanmayan, **çok katmanlı bir veri toplama** yaklaşımını esas almaktadır. Bu yapı;

- İnsan kaynaklı istihbarat (HUMINT),

- Sinyal ve elektronik istihbarat (SIGINT/ELINT),
- Görüntü ve ölçüm istihbaratı (IMINT/MASINT),
- Açık kaynak istihbaratı (OSINT)

gibi unsurların **eşgüdümlü kullanımı** üzerine kuruludur.

Bu yaklaşım, tehdit değerlendirmelerinde **doğruluk ve güvenilirliği** artırmaktadır.

6.2.3. Veri Yönetimi ve Analitik Süreçler

Toplanan istihbaratın değeri, **etkin veri yönetimi ve analiz kapasitesi** ile doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda veri yönetimi;

- Büyük hacimli verilerin depolanması ve sınıflandırılması,
- Veri füzyonu ve çapraz doğrulama,
- Anlamlandırma, önceliklendirme ve raporlama

aşamalarını içermektedir.

Analitik süreçler, istihbaratı ham veriden **eyleme dönük bilgiye** dönüştürmektedir.

6.2.4. Gerçek Zamanlı İstihbarat ve Operasyonel Entegrasyon

Askerî istihbaratın etkinliği, **gerçek zamanlı operasyonel entegrasyon** ile artmaktadır. İstihbaratın C4ISR altyapısıyla bütünleşmesi;

- Hızlı hedefleme ve tepki,
- Operasyonel risklerin azaltılması,
- Kuvvetlerin doğru yerde ve zamanda kullanılması

sonuçlarını doğurmaktadır.

Bu entegrasyon, karar–icra döngüsünde **zaman üstünlüğü** sağlar.

6.2.5. Güvenlik, Gizlilik ve Bilgi Koruma

Askerî istihbarat ve veri yönetimi; **yüksek gizlilik ve güvenlik** gerektiren alanlardır. Bu nedenle;

- Erişim kontrolü ve yetkilendirme,
- Kriptografi ve veri bütünlüğü,
- İç tehditlere karşı denetim mekanizmaları

öncelikli olarak uygulanmaktadır.

Bilgi güvenliği, istihbaratın **güvenilirliği ve sürekliliği** açısından hayati öneme sahiptir.

6.2.6. Genel Değerlendirme

Askerî istihbarat ve veri yönetimi, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **görünmeyen ancak yönlendirici** bir güçtür. Çok kaynaklı istihbarat, gelişmiş analiz ve gerçek zamanlı entegrasyon; **karar üstünlüğünün temelini** oluşturmaktadır.

Bu alan, savunma mimarisinde **destekleyici değil; merkezi ve stratejik** bir rol üstlenmektedir.

6.3. Yapay Zekâ ve Büyük Veri Kullanımı

Yapay zekâ (YZ) ve büyük veri analitiği, modern savunma mimarisinde **bilgi üstünlüğünü karar üstünlüğüne dönüştüren** kritik teknolojiler hâline gelmiştir. Sensör ağlarının genişlemesi, veri hacminin katlanarak artması ve harekât temposunun yükselmesi; insan merkezli analiz yöntemlerinin tek başına yetersiz kalmasına yol açmıştır. Bu bağlamda YZ ve büyük veri, savunma planlama ve icrasında **zorunlu bir kapasite** olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye açısından YZ ve büyük veri kullanımı; **tehditlerin öngörülmesi, kaynakların etkin tahsisi ve operasyonel risklerin azaltılması** açısından stratejik değer taşımaktadır.

6.3.1. Kullanım Alanları ve Operasyonel Katkı

Yapay zekâ ve büyük veri analitiği savunma alanında;

- İstihbarat verilerinin hızlı sınıflandırılması ve önceliklendirilmesi,
- Tehdit örüntülerinin tespiti ve erken uyarı,
- Hedefleme ve görev planlamasının optimizasyonu,
- Lojistik, bakım ve ikmal süreçlerinin öngörüselleştirilmesi

gibi alanlarda **zaman ve doğruluk avantajı** sağlamaktadır.

Bu katkılar, karar döngüsünü kısaltarak **operasyonel tempo üstünlüğü** yaratmaktadır.

6.3.2. Karar Destek Sistemleri ve Otomasyon

YZ tabanlı karar destek sistemleri;

- Senaryo üretimi ve etki analizi,
- Risk-fayda değerlendirmesi,
- Kaynak ve kuvvet tahsisi optimizasyonu

gibi işlevlerle komutanlara **alternatifli ve gerekçeli karar setleri** sunmaktadır.

Otomasyon, insan hatasını azaltırken; nihai kararın **insan denetiminde** kalmasını esas alan bir yaklaşım benimsenmektedir.

6.3.3. Büyük Veri Yönetimi ve Analitik Altyapı

Savunma alanında büyük veri;

- Çok kaynaklı (sensörler, ISR, açık kaynaklar),
- Yüksek hacimli ve yüksek hızlı,
- Yapılandırılmış ve yapılandırılmamış

nitelikler taşımaktadır. Etkin büyük veri yönetimi;

- Veri füzyonu ve çapraz doğrulama,
- Ölçeklenebilir depolama ve işleme,
- Güvenli erişim ve yetkilendirme

bileşenlerini gerektirir.

Bu altyapı, YZ uygulamalarının **doğruluk ve güvenilirliğini** doğrudan belirler.

6.3.4. Otonom Sistemler ve İnsan–Makine İş Birliği

YZ, otonom sistemlerin çevresel algı, öğrenme ve uyum yeteneklerini güçlendirmektedir. Bu bağlamda:

- İHA/SİHA görev planlama ve sürü yönetimi,
- İnsansız kara ve deniz sistemlerinde rota ve görev icrası,
- Elektronik harp ve siber savunmada otomatik tepki

alanlarında **insan–makine iş birliği** öne çıkmaktadır.

Amaç, insanı devre dışı bırakmak değil; **insanın karar kalitesini artıran bir çarpan** oluşturmaktır.

6.3.5. Güvenlik, Etik ve Hukuki Çerçeve

YZ ve büyük veri kullanımında;

- Veri güvenliği ve gizliliği,
- Algoritmik şeffaflık ve denetlenebilirlik,
- Otonom kararların etik ve hukuki sınırları

kritik öneme sahiptir. Savunma uygulamalarında YZ, **insan denetimi ve sorumluluğu** ilkesiyle uyumlu şekilde kullanılmalıdır.

6.3.6. Sınırlılıklar ve Gelişim İhtiyaçları

Bu alandaki başlıca zorluklar:

- Veri kalitesi ve yanlışlık riskleri,
- Algoritmaların karşı tedbirlere açıklığı,
- Nitelikli insan kaynağı ihtiyacı,
- Siber güvenlik ve bütünlük tehditleri.

Bu nedenle YZ ve büyük veri kapasitesi, **sürekli Ar-Ge, eğitim ve güvenlik yatırımları** ile desteklenmelidir.

6.3.7. Genel Değerlendirme

Yapay zekâ ve büyük veri kullanımı, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **karar üstünlüğünün anahtarıdır**. Doğru veri, güçlü analitik ve insan denetimli otomasyon; caydırıcılığı ve operasyonel etkinliği **niteliksel olarak yükseltmektedir**.

Bu alan, savunma mimarisinde **tamamlayıcı değil; dönüştürücü ve stratejik** bir rol üstlenmektedir.

6.4. Siber Savunma Kapasitesi

Siber alan, modern savunma mimarisinde kara, hava, deniz ve uzayla birlikte **beşinci harekât alanı** olarak kabul edilmektedir. Devletlerin askerî, ekonomik ve toplumsal işleyişi büyük ölçüde dijital altyapılara bağımlı hâle gelmiş; bu durum siber savunmayı **ulusal güvenliğin ayrılmaz bir unsuru** hâline getirmiştir.

Türkiye açısından siber savunma kapasitesi; askerî komuta-kontrol sistemlerinin sürekliliği, kritik altyapıların korunması ve hibrit tehditlerle mücadele bakımından **stratejik öneme sahip** bir yetkinlik alanıdır.

6.4.1. Siber Tehdit Ortamının Niteliği

Siber tehditler;

- Devlet destekli siber saldırılar,
- Kritik altyapıları hedef alan sabotaj girişimleri,
- Askerî ağlara yönelik sızma ve veri manipülasyonu,
- Hibrit harekât kapsamında yürütülen siber–enformasyon operasyonları

şeklinde **çok katmanlı ve sürekli** bir karakter taşımaktadır.

Bu tehditler, düşük maliyetle yüksek etki yaratabilmeleri nedeniyle **asimetrik riskler** arasında öne çıkmaktadır.

6.4.2. Askerî Siber Savunmanın Kapsamı

Askerî siber savunma; yalnızca ağ güvenliği değil, **harekâtın bütünü**nü etkileyen geniş bir alanı kapsar. Bu kapsamda:

- Komuta-kontrol ve haberleşme sistemlerinin korunması,
- Silah ve platform yazılımlarının bütünlüğü,
- Sensör, radar ve ISR sistemlerinin siber güvenliği,
- Veri merkezleri ve karar destek altyapılarının sürekliliği

öncelikli savunma alanları arasında yer almaktadır.

6.4.3. Kurumsal Yapı ve Koordinasyon

Siber savunmanın etkinliği, askerî ve sivil kurumlar arasında **yüksek düzeyli koordinasyon** gerektirir. Bu yapı:

- Tehdit istihbaratı paylaşımı,
- Olay müdahale ve kriz yönetimi,
- Standartlar ve prosedürlerin uyumu

üzerinden işletilmektedir.

Kurumsal koordinasyon, siber olaylara **hızlı ve bütüncül yanıt** verilmesini mümkün kılar.

6.4.4. Teknik Kabiliyetler ve Operasyonel Hazırlık

Etkili bir siber savunma kapasitesi;

- Sürekli izleme ve erken uyarı sistemleri,
- Tehdit avcılığı ve anomali tespiti,
- Olay müdahale ve hızlı toparlanma yetenekleri,
- Yedekleme, segmentasyon ve ağ dayanıklılığı

gibi teknik unsurlara dayanır.

Bu kabiliyetler, siber saldırıların **etkisini sınırlama ve sürekliliği koruma** amacını taşır.

6.4.5. İnsan Kaynağı, Eğitim ve Farkındalık

Siber savunmanın en kritik unsurlarından biri **nitelikli insan kaynağıdır**. Askerî personelin yanı sıra teknik uzmanlar;

- Sürekli eğitim ve tatbikatlar,
- Kırmızı–mavi takım senaryoları,
- Güncel tehditlere yönelik farkındalık çalışmaları

ile desteklenmektedir.

İnsan faktörü, siber savunmada **zayıflık değil; güç çarpanı** hâline getirilmelidir.

6.4.6. Sınırlılıklar ve Gelişim Alanları

Siber savunma kapasitesinin geliştirilmesinde karşılaşılan başlıca zorluklar:

- Tehditlerin hızlı evrimi,
- Karmaşık ve eski sistemlerin korunması,
- Tedarik zinciri kaynaklı siber riskler,
- Siber–elektronik ve enformasyon tehditlerinin birleşik etkisi.

Bu nedenle siber savunma, **sabit değil; sürekli güncellenen ve test edilen** bir yetkinlik olarak ele alınmalıdır.

6.4.7. Genel Değerlendirme

Siber savunma kapasitesi, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **sessiz ama belirleyici** bir rol üstlenmektedir. Askerî harekâtın sürekliliği, komuta-kontrolün güvenliği ve kritik altyapıların korunması; bu kapasitenin etkinliğine doğrudan bağlıdır.

Siber savunma, savunma mimarisinde **tamamlayıcı değil; merkezi ve stratejik** bir güç alanı olarak değerlendirilmelidir.

7. SAVUNMA EKONOMİSİ VE BÜTÇE YAPISI

7.1. Savunma Harcamalarının Genel Görünümü

Savunma harcamaları, bir ülkenin **güvenlik önceliklerini, tehdit algısını ve stratejik hedeflerini** yansıtan temel politika araçlarından biridir. Türkiye açısından savunma bütçesi; sadece askerî kapasitenin finansmanı değil, aynı zamanda **caydırıcılığın sürdürülmesi, teknolojik dönüşümün desteklenmesi ve krizlere hazırlık** açısından kritik bir gösterge niteliği taşımaktadır.

Savunma harcamalarının genel görünümü, kaynakların **nasıl, hangi önceliklerle ve ne ölçüde etkin** kullanıldığını ortaya koymaktadır.

7.1.1. Savunma Harcamalarının Kapsamı

Savunma harcamaları; klasik anlamda personel giderleriyle sınırlı olmayıp aşağıdaki ana kalemleri kapsamaktadır:

- Personel maaşları, sosyal haklar ve eğitim giderleri,
- Silah sistemleri, platformlar ve modernizasyon projeleri,
- Ar-Ge, teknoloji geliştirme ve test faaliyetleri,
- Bakım, onarım, lojistik ve altyapı yatırımları,

- Siber savunma, istihbarat ve komuta-kontrol altyapıları.

Bu yapı, savunma bütçesinin **çok boyutlu ve uzun vadeli** bir planlama gerektirdiğini göstermektedir.

7.1.2. Harcama Düzeyi ve Genel Eğilimler

Türkiye'nin savunma harcamaları, bölgesel güvenlik riskleri ve küresel jeopolitik gelişmelere paralel olarak **istikrarlı bir seyir** izlemektedir. Harcama düzeyi;

- Sınır güvenliği ve terörle mücadele ihtiyaçları,
- Sınır ötesi operasyonlar,
- Modernizasyon ve yerli savunma sanayii yatırımları

gibi faktörlerden doğrudan etkilenmektedir.

Bu eğilim, savunma harcamalarının **reaktif değil; planlı ve öngörülü** biçimde yönetildiğine işaret etmektedir.

7.1.3. Savunma Harcamalarının GSYH ile İlişkisi

Savunma bütçesinin gayrisafi yurt içi hasılaya (GSYH) oranı, bir ülkenin **savunmaya ayırdığı görece kaynak düzeyini** gösteren önemli bir göstergedir. Türkiye'nin bu oranı;

- Güvenlik ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde,
- Ekonomik sürdürülebilirliği zorlamayan,
- Diğer kamu harcamalarıyla denge gözetken

bir yaklaşım çerçevesinde ele alınmaktadır.

Bu denge, savunma güvenliği ile ekonomik istikrar arasındaki **hassas ilişkiyi** yansıtmaktadır.

7.1.4. Öncelik Alanları ve Kaynak Tahsisi

Savunma harcamalarında öncelik verilen başlıca alanlar:

- Personel niteliği ve profesyonelleşme,
- Yerli ve milli savunma sanayii projeleri,
- Hava savunma ve füze sistemleri,
- İHA/SİHA ve otonom teknolojiler,
- Siber savunma ve C4ISR altyapılarıdır.

Bu öncelikler, savunma bütçesinin **niteliksel dönüşümü** hedeflediğini göstermektedir.

7.1.5. Etkinlik, Şeffaflık ve Denetim

Savunma harcamalarının etkinliği; yalnızca bütçe büyüklüğüyle değil, **çıktı ve etki düzeyiyle** ölçülmektedir. Bu kapsamda:

- Proje bazlı bütçeleme,
- Performans ve maliyet-etkinlik değerlendirmeleri,
- Kurumsal denetim mekanizmaları

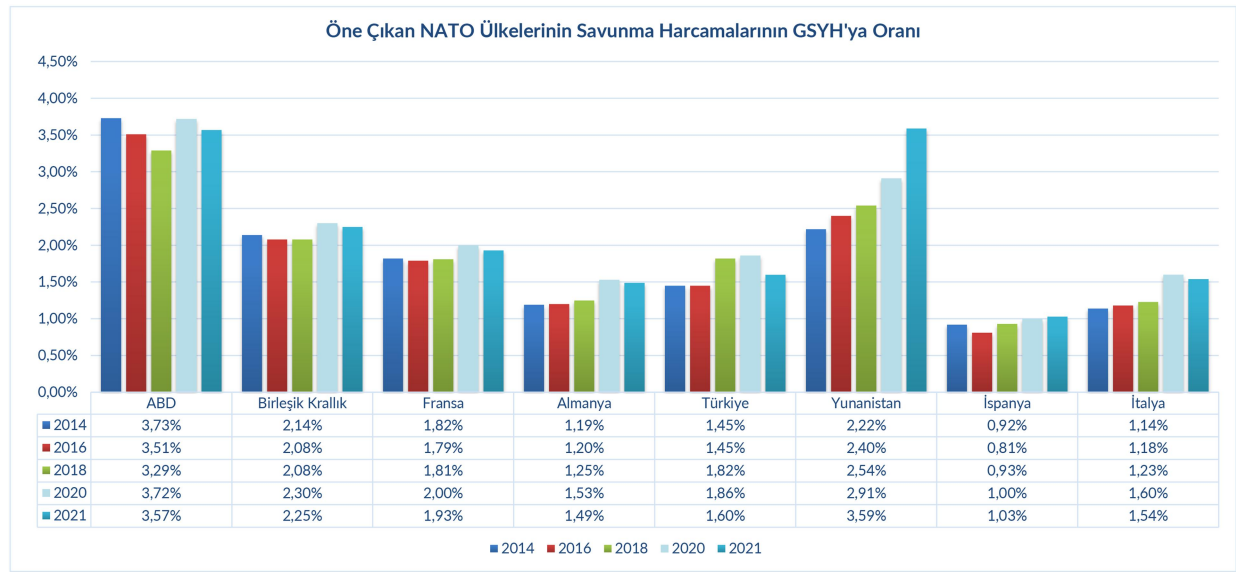
ön plana çıkmaktadır.

Bu yaklaşım, kaynakların **azami savunma çıktısı** üretmesini amaçlamaktadır.

7.1.6. Genel Değerlendirme

Türkiye'nin savunma harcamalarının genel görünümü; **denge, önceliklendirme ve sürdürülebilirlik** ilkeleri etrafında şekillenmektedir. Güvenlik risklerinin devam ettiği bir ortamda, savunma bütçesi **ne aşırı genişleyen ne de caydırıcılığı zayıflatan** bir çizgide tutulmaktadır.

Savunma harcamaları, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **stratejik bir araç** olmanın ötesinde, uzun vadeli bir **güvenlik yatırımı** olarak ele alınmaktadır.

7.2. Bütçe Dağılımı ve Öncelikler

Savunma bütçesinin dağılımı ve önceliklendirilmesi, bir ülkenin **tehdit algısının, stratejik hedeflerinin ve operasyonel ihtiyaçlarının** somut bir yansımasıdır. Türkiye açısından bütçe dağılımı; kısa vadeli güvenlik gereksinimleri ile orta–uzun vadeli caydırıcılık ve teknoloji yatırımları arasında **denge kurmayı** hedefleyen bir anlayışa dayanmaktadır.

Bu çerçevede savunma bütçesi, yalnızca mevcut kapasitenin sürdürülmesi için değil; **geleceğin savaş ortamına hazırlık** amacıyla da yapılandırılmaktadır.

7.2.1. Temel Harcama Kalemleri

Savunma bütçesi genel olarak aşağıdaki ana kalemler etrafında dağıtılmaktadır:

- **Personel Giderleri:**
Maaşlar, sosyal haklar, eğitim ve personel refahına yönelik harcamalar.
- **Tedarik ve Modernizasyon:**
Silah sistemleri, platform alımları, modernizasyon projeleri ve mühimmat.
- **Ar-Ge ve Teknoloji Yatırımları:**
Yeni nesil sistemler, yerli ve milli teknolojiler, test ve doğrulama faaliyetleri.

- **Bakım, Onarım ve Lojistik:**
Mevcut sistemlerin operasyonel sürekliliğini sağlayan destek harcamaları.
- **Altyapı, Siber ve C4ISR:**
Komuta-kontrol, haberleşme, istihbarat, siber savunma ve veri altyapıları.

Bu dağılım, savunma bütçesinin **operasyonel süreklilik ile teknolojik dönüşümü** birlikte hedeflediğini göstermektedir.

7.2.2. Önceliklendirme Kriterleri

Bütçe önceliklerinin belirlenmesinde temel alınan başlıca kriterler şunlardır:

- Güncel ve öngörülen **tehdit seviyesi**,
- Operasyonel ihtiyaçların aciliyeti,
- Caydırıcılık etkisi ve stratejik değer,
- Yerli üretim ve teknoloji kazanımı potansiyeli,
- Uzun vadeli maliyet-etkinlik analizi.

Bu kriterler, kaynakların **en yüksek savunma çıktısını** üretecek alanlara yönlendirilmesini amaçlamaktadır.

7.2.3. Personel ve Teknoloji Dengesi

Savunma bütçesinde önemli bir denge unsuru; **personel giderleri ile teknoloji yatırımları** arasındaki ilişkidir. Türkiye'nin yaklaşımı;

- Personel niteliğini korurken nicelik baskısını sınırlamak,
- Teknoloji yoğun sistemlerle operasyonel verimliliği artırmak

yönündedir.

Bu denge, profesyonelleşme ve modernizasyon hedeflerini **eş zamanlı** desteklemektedir.

7.2.4. Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Öncelikler

Bütçe dağılımı, zaman ufkuna göre farklı öncelikler içermektedir:

- **Kısa Vadede:**
Operasyonel ihtiyaçlar, mühimmat, bakım-onarım ve hazır olma seviyesi.
- **Orta Vadede:**
Platform modernizasyonu, hava savunma ve C4ISR kapasitesinin güçlendirilmesi.
- **Uzun Vadede:**
Ar-Ge, yapay zekâ, otonom sistemler, uzay ve siber alan yatırımları.

Bu yaklaşım, savunma bütçesinin **tepkisel değil; öngörülü** biçimde yönetildiğini göstermektedir.

7.2.5. Riskler ve Kısıtlar

Bütçe dağılımında karşılaşılan başlıca riskler:

- Ekonomik dalgalanmalar ve mali kısıtlar,

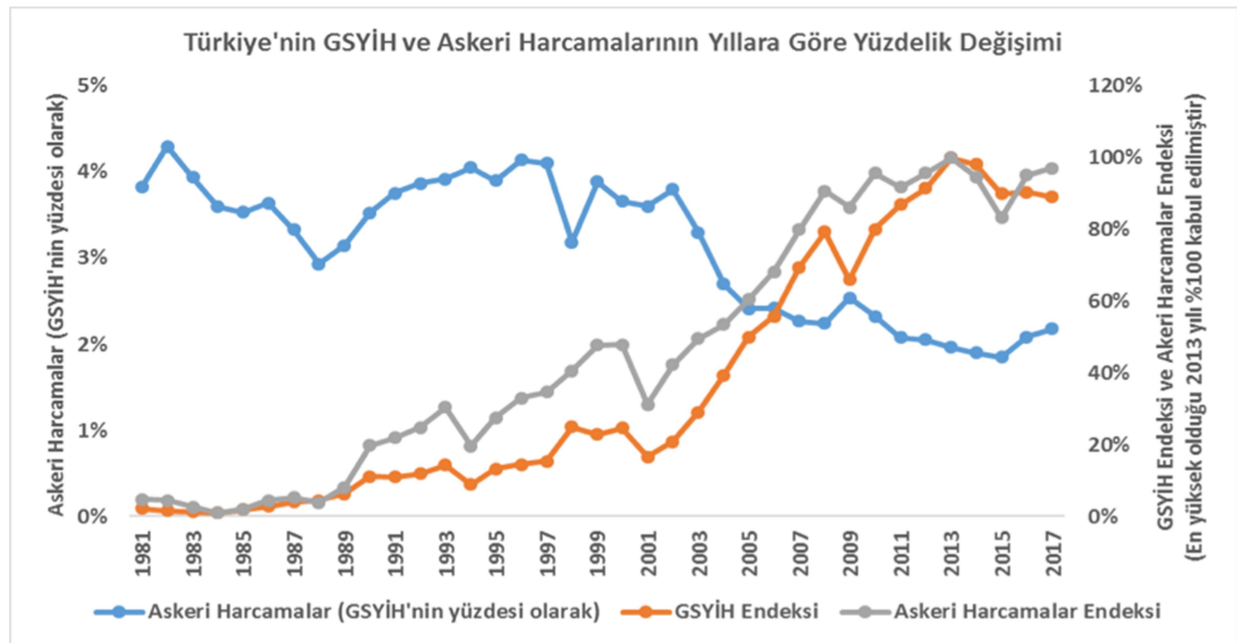
- Uzun süreli ve yüksek maliyetli projelerin yükü,
- Döviz ve tedarik zinciri kaynaklı belirsizlikler,
- Önceliklerin sık değişmesi durumunda planlama zorlukları.

Bu riskler, savunma bütçesinin **esnek ama disiplinli** bir yapıda yönetilmesini zorunlu kılmaktadır.

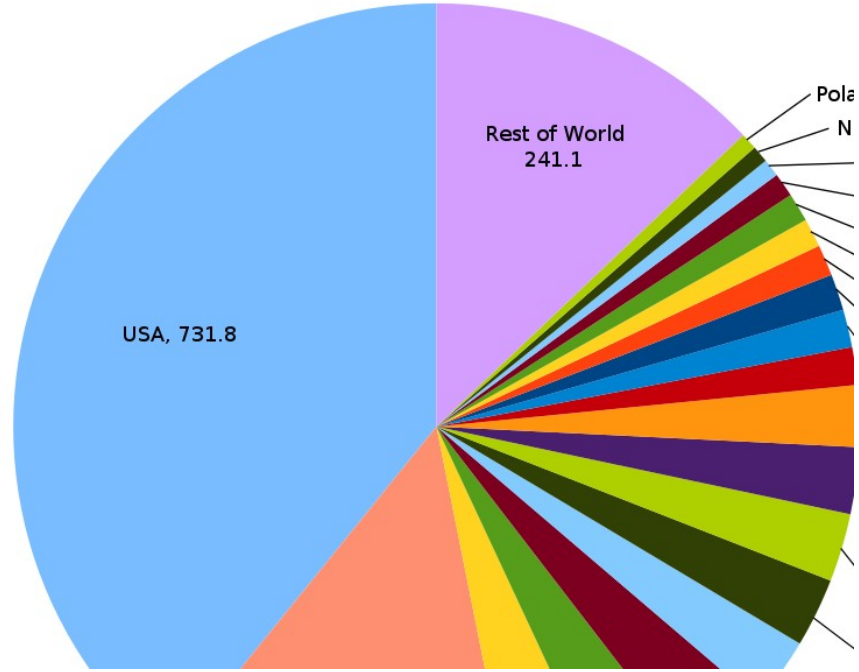
7.2.6. Genel Değerlendirme

Türkiye'nin savunma bütçe dağılımı ve öncelikleri; **denge, etkinlik ve stratejik yönelim** esaslarına dayanmaktadır. Kaynaklar, mevcut güvenlik ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda **geleceğin savunma kapasitesini inşa edecek** alanlara yönlendirilmektedir.

Bütçe dağılımı, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **kısa vadeli güç ile uzun vadeli caydırıcılığı** birlikte gözeten rasyonel bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Military Expenditures by Country
US\$ billions, 2019

7.3. Savunma Sanayi Finansmanı

Savunma sanayi finansmanı, savunma ekosisteminin **sürekliliği, teknoloji derinliği ve stratejik özerkliği** açısından belirleyici bir unsurdur. Uzun geliştirme süreleri, yüksek Ar-Ge maliyetleri ve ileri teknoloji gereksinimleri; savunma sanayii projelerinin **istikrarlı, çok kaynaklı ve uzun vadeli finansman** modelleriyle desteklenmesini zorunlu kılmaktadır.

Türkiye açısından savunma sanayi finansmanı; yalnızca projelerin hayata geçirilmesini değil, **yerli ve milli üretim kapasitesinin kalıcı hâle getirilmesini** amaçlayan stratejik bir politika alanıdır.

7.3.1. Finansmanın Temel Kaynakları

Savunma sanayiinin finansmanı, birden fazla kaynağın **tamamlayıcı** biçimde kullanılmasıyla sağlanmaktadır. Başlıca finansman kaynakları:

- **Kamu Bütçesi ve Savunma Fonları:**
Büyük ölçekli platform projeleri, kritik sistemler ve uzun vadeli Ar-Ge yatırımları için temel kaynaktır.
- **Savunma Sanayii Fon Mekanizmaları:**
Proje bazlı ve program temelli finansman sağlayarak bütçe dışı esneklik sunar.
- **Özel Sektör ve Sermaye Katkısı:**
Ana yüklenici firmalar ve alt yüklenicilerin özkaynak yatırımları.
- **İhracat Gelirleri:**
Savunma ürünleri ihracatı yoluyla elde edilen gelirlerin yeniden yatırıma yönlendirilmesi.

Bu çok kaynaklı yapı, finansman risklerini **dağıtan ve dengeleyen** bir rol üstlenmektedir.

7.3.2. Ar-Ge ve Yüksek Teknoloji Finansmanı

Savunma sanayiinin rekabet gücü, **Ar-Ge yatırımlarının sürekliliği** ile doğrudan ilişkilidir. Ar-Ge finansmanı;

- Uzun vadeli ve yüksek riskli projeleri,
- Çift kullanımlı (sivil-askerî) teknolojileri,
- Kritik alt sistem ve yazılım geliştirmelerini

destekleyecek şekilde yapılandırılmalıdır.

Bu alandaki finansman, kısa vadeli geri dönüş beklentisinden ziyade **stratejik kazanım** odaklıdır.

7.3.3. Finansman Modeli ve Proje Yönetimi

Savunma sanayii projeleri; maliyet, takvim ve teknik risklerin yüksek olduğu karmaşık yapılardır. Bu nedenle finansman modeli;

- Aşamalı ve kilometre taşı (milestone) bazlı ödeme,
- Performansa dayalı kaynak tahsisi,
- Maliyet ve risk paylaşımı

ilkeleri çerçevesinde kurgulanmaktadır.

Bu yaklaşım, kaynak kullanımında **disiplin ve şeffaflık** sağlamayı amaçlamaktadır.

7.3.4. Sürdürülebilirlik ve Ölçek Ekonomisi

Savunma sanayi finansmanının sürdürülebilirliği;

- Uzun vadeli sipariş ve planlama,
- İhracatla ölçek ekonomisi oluşturma,
- Bakım-onarım ve yaşam döngüsü gelirleri

ile güçlendirilmektedir.

Sadece iç pazar odaklı bir finansman yapısı, uzun vadede **yüksek maliyet ve kapasite atıl riski** doğurabileceğinden, ihracat ve uluslararası iş birlikleri önemli bir tamamlayıcıdır.

7.3.5. Riskler ve Finansal Kısıtlar

Savunma sanayi finansmanında karşılaşılan başlıca riskler:

- Yüksek proje maliyetleri ve uzun geri dönüş süreleri,
- Ekonomik dalgalanmalar ve bütçe kısıtları,
- Döviz kuru ve tedarik zinciri riskleri,
- Teknolojik başarısızlık ve gecikme ihtimalleri.

Bu riskler, finansman yapısının **esnek, çeşitlendirilmiş ve risk paylaşımına dayalı** olmasını gerekli kılmaktadır.

7.3.6. Genel Değerlendirme

Savunma sanayi finansmanı, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **görünmeyen ancak belirleyici bir kaldıraç** işlevi görmektedir. İstikrarlı finansman; teknolojik bağımsızlık, yerli üretim ve uzun vadeli caydırıcılığın **ön koşuludur**.

Bu nedenle savunma sanayi finansmanı, **harcama kalemi değil; stratejik yatırım alanı** olarak ele alınmalıdır.

7.4. İhracat, Dış Gelirler ve Sürdürülebilirlik

Savunma sanayii ihracatı, bir ülkenin yalnızca ekonomik kapasitesini değil; **teknolojik olgunluğunu, stratejik güvenilirliğini ve uluslararası etkinliğini** de yansıtan çok boyutlu bir göstergedir. Türkiye açısından savunma sanayii ihracatı; iç pazarla sınırlı bir üretim yapısından çıkılarak **ölçek ekonomisi oluşturma, Ar-Ge yatırımlarını sürdürülebilir kılmanın ve dışa bağımlılığı azaltmanın** temel araçlarından biridir.

Bu çerçevede ihracat ve dış gelirler, savunma sanayii finansmanının **tamamlayıcı değil; yapısal bir bileşeni** hâline gelmiştir.

7.4.1. Savunma Sanayii İhracatının Stratejik Önemi

Savunma sanayii ihracatı;

- Üretim hacmini artırarak birim maliyetleri düşürmekte,
- Ar-Ge ve teknoloji yatırımlarına sürekli kaynak sağlamaktadır,
- Uluslararası pazarlarda görünürlük ve güvenilirlik oluşturmaktadır,
- Siyasi ve askerî iş birliklerini destekleyen bir **stratejik etki alanı** yaratmaktadır.

Bu yönüyle ihracat, yalnızca ekonomik değil; **jeopolitik bir kaldıraç** işlevi de görmektedir.

7.4.2. İhracat Kalemleri ve Gelir Yapısı

Savunma sanayii ihracat gelirleri;

- Platform satışları,
- Alt sistem ve bileşen ihracatı,
- Modernizasyon ve bakım-onarım hizmetleri,
- Eğitim, danışmanlık ve lojistik destek

gibi **çeşitlendirilmiş kalemlerden** oluşmaktadır.

Bu çeşitlilik, gelir yapısını daha **istikrarlı ve krizlere dayanıklı** hâle getirmektedir.

7.4.3. Dış Gelirlerin Savunma Sanayiine Etkisi

İhracat ve dış gelirler;

- Kamu bütçesi üzerindeki finansman baskısını azaltmakta,
- Uzun vadeli projelerin sürekliliğini desteklemekte,
- Savunma sanayii firmalarının nakit akışını güçlendirmektedir.

Bu durum, savunma sanayiinin **kendi kendini besleyebilen** bir ekosistem hâline gelmesini kolaylaştırmaktadır.

7.4.4. Sürdürülebilirlik ve Uzun Vadeli Planlama

Savunma sanayii ihracatının sürdürülebilirliği;

- Uzun vadeli üretim ve sipariş planlaması,
- Uluslararası sertifikasyon ve standartlara uyum,
- Satış sonrası destek ve yaşam döngüsü hizmetleri,
- Ar-Ge ve teknoloji yenileme döngülerinin devamlılığı

ile doğrudan ilişkilidir.

Tek seferlik satışlar yerine **uzun soluklu iş ortaklıkları**, sürdürülebilirliğin temelini oluşturmaktadır.

7.4.5. Riskler ve Kısıtlar

Savunma sanayii ihracatında karşılaşılan başlıca riskler:

- Uluslararası siyasi baskılar ve kısıtlamalar,
- Lisans, teknoloji transferi ve son kullanıcı sınırlamaları,
- Küresel rekabet ve fiyat baskısı,
- Döviz ve finansal dalgalanmalar.

Bu riskler, ihracat politikasının **çeşitlendirilmiş pazarlar ve ürün portföyü** üzerinden yürütülmesini gerekli kılmaktadır.

7.4.6. Genel Değerlendirme

Savunma sanayii ihracatı ve dış gelirler, Türkiye'nin savunma ekosisteminde **sürdürülebilirliğin anahtarıdır**. İhracat odaklı büyüme; teknolojik derinliği artırmakta, finansman sürekliliği sağlamakta ve savunma sanayiini **küresel ölçekte rekabetçi** bir konuma taşımaktadır.

Bu bağlamda ihracat, savunma sanayii için **ikincil bir faaliyet değil; stratejik bir zorunluluk** olarak değerlendirilmelidir.

8. ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE ASKERÎ İŞ BİRLİKLERİ

8.1. NATO İlişkileri ve Yükümlülükler

Türkiye, NATO'nun kurucu ve stratejik açıdan en önemli üyelerinden biri olarak, İttifak'ın **kolektif savunma, caydırıcılık ve kriz yönetimi** misyonlarına aktif katkı sunmaktadır. Türkiye'nin NATO içindeki konumu; coğrafi avantajları, askerî kapasitesi ve operasyonel tecrübesi sayesinde **yalnızca yükümlülük yerine getiren değil, ittifak güvenliğini şekillendiren** bir aktör niteliği taşımaktadır.

Bu çerçevede NATO ilişkileri, Türkiye'nin savunma politikasında **temel ama tek belirleyici olmayan** bir unsur olarak ele alınmaktadır.

8.1.1. Kolektif Savunma ve İttifak Taahhütleri

NATO'nun temelini oluşturan **kolektif savunma ilkesi**, Türkiye açısından ulusal savunma güvenliğini destekleyen önemli bir çerçeve sunmaktadır. Türkiye;

- İttifakın savunma planlamalarına katılım,
- Ortak tehdit değerlendirmeleri,
- Müşterek harekât ve kriz yönetimi mekanizmaları

kapsamında sorumluluk üstlenmektedir.

Bu katkı, Türkiye'nin yalnızca kendi güvenliğini değil; **Avrupa–Atlantik güvenliğinin güney kanadını** da doğrudan etkilemektedir.

8.1.2. Askerî Katkıları ve Operasyonel Rol

Türkiye, NATO bünyesinde;

- Yüksek hazır kuvvetlere personel ve birlik tahsisi,
- Müşterek tatbikatlara düzenli katılım,
- NATO komuta yapılarında görev alma,
- Kriz ve operasyon bölgelerinde aktif rol üstlenme

yoluyla ittifakın askerî kapasitesine **somut katkı** sağlamaktadır.

Bu katkılar, Türkiye'nin NATO içindeki **operasyonel güvenilirliğini ve caydırıcılığını** güçlendirmektedir.

8.1.3. Yükümlülükler ve Ulusal Öncelikler Dengesi

NATO üyeliği, belirli askerî ve politik yükümlülükleri beraberinde getirmektedir. Türkiye'nin yaklaşımı;

- İttifak taahhütlerine bağlılık,
- Ulusal güvenlik önceliklerinin korunması,
- Stratejik özerkliğin muhafazası

arasındaki **dengeyi gözetmek** üzerine kuruludur.

Bu denge, NATO üyeliğinin Türkiye açısından **koşulsuz bir bağımlılık değil; karşılıklı çıkar ilişkisi** temelinde yürütüldüğünü göstermektedir.

8.1.4. Caydırıcılık, Standartlar ve Uyum

NATO çerçevesinde;

- Ortak standartlar ve birlikte çalışabilirlik,
- Eğitim, doktrin ve teknik uyum,
- Entegre savunma planlaması

Türkiye'nin askerî kapasitesini **uluslararası ölçekte uyumlu ve etkin** kılmaktadır.

Bu uyum, caydırıcılığın yalnızca ulusal değil, **kolektif** boyutta tesis edilmesine katkı sağlamaktadır.

8.1.5. Zorluklar ve Yapısal Gerilimler

NATO ilişkileri, bazı yapısal zorlukları da beraberinde getirmektedir:

- Tehdit algılarındaki farklılıklar,
- Savunma önceliklerinde uyumsuzluk,
- Teknoloji paylaşımı ve tedarik kısıtları,
- Siyasi ve diplomatik gerilimler.

Bu durum, Türkiye'nin NATO ilişkilerini **çok boyutlu, temkinli ve çıkar temelli** bir yaklaşımla yönetmesini gerekli kılmaktadır.

8.1.6. Genel Değerlendirme

Türkiye'nin NATO ilişkileri ve yükümlülükleri; **kolektif güvenliğe katkı, askerî caydırıcılık ve ulusal çıkarların korunması** ekseninde şekillenmektedir. Türkiye, NATO içinde **pasif bir üye değil; stratejik ağırlığı olan bir güvenlik aktörü** konumundadır.

Bu ilişki, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **tamamlayıcı bir güç çarpanı** olmakla birlikte, ulusal savunma kapasitesinin **yerine ikame edilemez** bir unsur olarak görülmemektedir.

8.3. Savunma Sanayi İhracatı ve Ortak Projeler

Savunma sanayi ihracatı ve uluslararası ortak projeler, Türkiye'nin savunma ekosisteminde **ekonomik sürdürülebilirlik, teknolojik derinlik ve stratejik etki** üreten başlıca araçlar arasında yer almaktadır. Bu alan; yalnızca ürün satışını değil, **uzun vadeli iş birlikleri, teknoloji paylaşımı ve ortak kapasite geliştirmeyi** kapsayan çok boyutlu bir yapı arz etmektedir.

Türkiye açısından savunma sanayii ihracatı, iç pazarın doğal sınırlarını aşarak **ölçek ekonomisi oluşturma**nın ve savunma yatırımlarını kalıcı hâle getirmenin temel yollarından biridir.

8.3.1. Savunma Sanayi İhracatının Stratejik Boyutu

Savunma sanayii ihracatı;

- Üretim sürekliliğini ve kapasite kullanımını artırmakta,
- Birim maliyetleri düşürerek rekabet gücü sağlamaktadır,
- Savunma Ar-Ge yatırımlarına kaynak oluşturmaktadır,
- Dış politika ve askerî diplomasiye **somut etki** kazandırmaktadır.

Bu yönüyle ihracat, savunma sanayii için **ticari bir faaliyet olmanın ötesinde stratejik bir enstrüman** niteliği taşımaktadır.

8.3.2. İhracat Modelleri ve Ürün Yelpazesi

Türkiye'nin savunma sanayii ihracatı; tekil ürün satışlarından kapsamlı çözüm paketlerine kadar **çeşitlendirilmiş modeller** üzerinden yürütülmektedir. Bu modeller:

- Platform ve sistem satışı,
- Alt sistem, bileşen ve yazılım ihracatı,
- Modernizasyon ve yaşam döngüsü destekleri,
- Eğitim, bakım-onarım ve danışmanlık hizmetleri

şeklinde geniş bir yelpazeye sahiptir.

Bu çeşitlilik, dış gelirleri **daha istikrarlı ve sürdürülebilir** kılmaktadır.

8.3.3. Ortak Proje ve Ortak Üretim Yaklaşımları

Ortak projeler, savunma sanayii ihracatının **en ileri ve stratejik aşamasını** temsil etmektedir. Ortak üretim ve geliştirme modelleri;

- Maliyet ve risk paylaşımı,
- Teknoloji kazanımı ve karşılıklı öğrenme,
- Pazarlara birlikte erişim

imkânı sunmaktadır.

Bu projeler, yalnızca ürün değil; **uzun vadeli güven ilişkileri ve sanayi bağları** inşa etmektedir.

8.3.4. Teknoloji Transferi ve Yerelleşme Dengesi

Ortak projelerde en kritik başlıklardan biri **teknoloji transferi ve yerelleşme oranlarıdır**. Türkiye'nin yaklaşımı;

- Kritik teknolojilerde kontrolü korumak,
- Seçici ve hedef odaklı teknoloji paylaşımı yapmak,
- Fikri mülkiyet ve ihracat kısıtlarını gözetmek

üzerine kuruludur.

Bu denge, ortak projelerin **uzun vadede ulusal kapasiteyi zayıflatmadan** ilerlemesini amaçlamaktadır.

8.3.5. Jeopolitik Etki ve Askerî Diplomasi

Savunma sanayii ihracatı ve ortak projeler, Türkiye'nin askerî diplomasisinde **güçlü bir kaldıraç** işlevi görmektedir. Bu iş birlikleri;

- Güven artırıcı mekanizmalar oluşturmakta,
- Bölgesel güvenlik mimarilerine katkı sunmakta,
- Türkiye'nin stratejik ortaklık ağını genişletmektedir.

Bu yönüyle savunma sanayii, dış politikanın **sert güç ile yumuşak güç arasında köprü kuran** bir unsurdur.

8.3.6. Riskler ve Sınırlılıklar

Savunma sanayi ihracatı ve ortak projelerde karşılaşılan başlıca riskler:

- Siyasi ve diplomatik dalgalanmalar,
- İhracat lisansları ve son kullanıcı kısıtları,
- Teknoloji sızıntısı ve fikrî mülkiyet riskleri,
- Uzun teslimat ve finansman süreçleri.

Bu riskler, ihracat ve ortaklık politikalarının **merkezî koordinasyon ve stratejik denetim** altında yürütülmesini gerekli kılmaktadır.

8.3.7. Genel Değerlendirme

Savunma sanayi ihracatı ve ortak projeler, Türkiye'nin savunma ekosisteminde **sürdürülebilir büyümenin ve stratejik etkinliğin ana taşıyıcılarından biridir**. İhracat odaklı yaklaşım; teknoloji gelişimini hızlandırmakta, finansman sürekliliği sağlamak ve Türkiye'yi **küresel savunma pazarında görünür bir aktör** hâline getirmektedir.

Bu alan, Türkiye'nin savunma politikasında **ikincil değil; yapısal ve uzun vadeli bir stratejik öncelik** olarak ele alınmalıdır.

8.4. Ambargolar ve Teknoloji Kısıtları

Ambargolar ve teknoloji kısıtları, savunma alanında **tedarik sürekliliğini, operasyonel hazır olmayı ve uzun vadeli caydırıcılığı** doğrudan etkileyen kritik dışsal faktörlerdir. Küresel güç rekabetinin yoğunlaştığı bir ortamda savunma teknolojileri; yalnızca ticari ürünler değil, **siyasi ve jeopolitik araçlar** olarak da kullanılmaktadır.

Türkiye açısından ambargo ve kısıtlar, savunma planlamasında **risk yönetimi ve stratejik özerklik** ihtiyacını güçlendiren bir deneyim alanı olmuştur.

8.4.1. Ambargoların Niteliği ve Kapsamı

Savunma alanındaki ambargolar ve kısıtlar genellikle;

- Silah ve platform satışlarına yönelik yasaklar,
- Kritik alt sistem ve bileşen tedarik kısıtları,
- Yazılım, güncelleme ve bakım-onarım sınırlamaları,
- Lisans, teknoloji transferi ve son kullanıcı koşulları

şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Bu kısıtlar, **tekil sistemleri değil; bütün bir tedarik zincirini** etkileyebilmektedir.

8.4.2. Operasyonel ve Stratejik Etkiler

Ambargo ve teknoloji kısıtlarının başlıca etkileri:

- Platform ve sistemlerin modernizasyon hızının yavaşlaması,
- Bakım-onarım süreçlerinde gecikmeler,
- Operasyonel esneklik ve hazır olma seviyesinde riskler,
- Uzun vadede caydırıcılık algısında aşınma ihtimali.

Bu etkiler, savunma kapasitesinin **dışa bağımlı bileşenlere ne ölçüde bağlı** olduğunu görünür kılmaktadır.

8.4.3. Tedarik Zinciri Kırılganlıkları

Ambargolar, savunma sanayiinde **tek kaynak bağımlılığı** riskini öne çıkarmaktadır. Özellikle;

- Motor, sensör, yarı iletken ve yazılım gibi kritik alt sistemler,
- Özel malzeme ve üretim süreçleri,
- Sertifikasyon ve lisanslı bileşenler

tedarik zincirinin en kırılgan halkalarını oluşturmaktadır.

Bu durum, tedarik zincirinde **çeşitlendirme ve yerelleştirme** ihtiyacını artırmaktadır.

8.4.4. Uyum Stratejileri ve Yerli Kapasite Geliştirme

Türkiye'nin ambargo ve kısıtlara karşı geliştirdiği başlıca uyum stratejileri:

- Yerli ve milli teknoloji geliştirme programları,
- Kritik alt sistemlerde önceliklendirilmiş Ar-Ge yatırımları,
- Alternatif tedarik ve çoklu kaynak yaklaşımı,
- Yaşam döngüsü yönetimi ve tersine mühendislik kapasitesi.

Bu stratejiler, ambargoları **yalnızca bir risk değil; kapasite artırıcı bir itki hâline** dönüştürmeyi hedeflemektedir.

8.4.5. Uluslararası Hukuk, Diplomasi ve Müzakere Boyutu

Ambargolar ve teknoloji kısıtları, sadece teknik değil; **hukuki ve diplomatik** boyutlara da sahiptir. Bu kapsamda:

- Uluslararası hukuk ve anlaşmalar çerçevesinde hakların korunması,
- Müttefiklik ilişkilerinde dengeleyici diplomasi,
- Savunma diplomasisi yoluyla güven artırıcı adımlar

önem kazanmaktadır.

Diplomasi, kısıtların **kalicılaşmasını önleyen** tamamlayıcı bir araçtır.

8.4.6. Riskler ve Uzun Vadeli Dersler

Ambargo deneyimleri, savunma planlamasında şu dersleri öne çıkarmaktadır:

- Stratejik sistemlerde dışa bağımlılık sürdürülebilir değildir,
- Teknoloji derinliği ve fikrî mülkiyet hayati önemdedir,
- Kısa vadeli maliyet avantajları, uzun vadeli risklere yol açabilir,
- Savunma sanayii, **ulusal güvenliğin ayrılmaz bir parçasıdır.**

Bu dersler, savunma politikalarının **öngörülü ve dayanıklı** biçimde tasarlanmasını zorunlu kılmaktadır.

8.4.7. Genel Değerlendirme

Ambargolar ve teknoloji kısıtları, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **zayıflatıcı değil; dönüştürücü** bir etki yaratma potansiyeline sahiptir. Yerli kapasite geliştirme, tedarik zinciri çeşitlendirme ve diplomatik denge; bu alandaki temel yanıt setini oluşturmaktadır.

Bu başlık, Türkiye'nin savunma stratejisinde **stratejik özerklik hedefinin neden vazgeçilmez** olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır.

9. HUKUKİ, KURUMSAL VE SİVİL DENETİM BOYUTU

9.1. Savunma Hukuku ve Mevzuat

Savunma hukuku ve mevzuat, bir devletin askerî gücünü **meşru, denetlenebilir ve öngörülebilir** bir çerçevede kullanabilmesini sağlayan temel yapı taşlarından biridir. Silahlı kuvvetlerin barış, kriz ve çatışma dönemlerindeki yetki ve sorumlulukları; ancak **açık, tutarlı ve güncel bir hukuki altyapı** ile sürdürülebilir hâle getirilebilir.

Türkiye açısından savunma hukuku; ulusal güvenliğin sağlanması ile **hukukun üstünlüğü, insan hakları ve demokratik denetim** ilkeleri arasında denge kurmayı amaçlayan stratejik bir alandır.

9.1.1. Savunma Hukukunun Kapsamı

Savunma hukuku, yalnızca savaş hâlini değil; askerî faaliyetin tüm evrelerini kapsayan geniş bir alanı ifade eder. Bu kapsam;

- Silahlı kuvvetlerin görev ve yetkileri,
- Kuvvet kullanma esasları ve sınırları,
- Seferberlik ve olağanüstü hâl düzenlemeleri,
- Savunma sanayii ve tedarik mevzuatı,
- Askerî personelin statüsü ve disiplin hükümleri

başlıklarını içermektedir.

Bu yapı, savunma faaliyetlerinin **keyfi değil; hukuki temelli** biçimde yürütülmesini sağlar.

9.1.2. Kuvvet Kullanımının Hukuki Dayanakları

Askerî kuvvet kullanımı;

- Anayasal yetkilendirme,
- Ulusal mevzuat,
- Uluslararası hukuk ve meşru müdafaa ilkeleri

çerçevesinde ele alınmaktadır.

Bu bağlamda kuvvet kullanımı, **zorunluluk, orantılılık ve meşruiyet** ilkeleriyle sınırlandırılmıştır. Özellikle sınır ötesi operasyonlar ve proaktif savunma uygulamaları, hukuki gerekçelendirme ve siyasi karar süreçleriyle birlikte yürütülmektedir.

9.1.3. Uluslararası Hukuk ve İnsancıl Hukuk Boyutu

Savunma hukuku, uluslararası insancıl hukuk ve silahlı çatışma hukuku ile doğrudan ilişkilidir. Bu alan;

- Sivil nüfusun korunması,
- Orantılı güç kullanımı,
- Savaş yöntem ve araçlarının sınırlandırılması,
- Savaş suçları ve sorumluluk rejimi

gibi ilkeleri içermektedir.

Bu çerçeve, askerî operasyonların **uluslararası meşruiyetini** ve Türkiye'nin uluslararası konumunu doğrudan etkilemektedir.

9.1.4. Kurumsal Yapı, Denetim ve Sivil Otorite

Savunma hukukunun etkinliği, **sivil otoritenin denetimi ve kurumsal şeffaflık** ile yakından ilişkilidir. Bu kapsamda:

- Askerî kararların siyasi irade tarafından yetkilendirilmesi,
- Bütçe ve faaliyetlerin denetime açık olması,
- Hukuki sorumluluk ve hesap verebilirlik mekanizmaları

önem kazanmaktadır.

Bu yapı, silahlı kuvvetlerin **demokratik hukuk devleti ilkeleriyle uyumlu** şekilde faaliyet göstermesini güvence altına alır.

9.1.5. Mevzuatın Güncelliği ve Dönüşüm İhtiyacı

Değişen güvenlik ortamı; siber savaş, uzay, otonom sistemler ve yapay zekâ gibi yeni alanlarda **mevzuatın sürekli güncellenmesini** zorunlu kılmaktadır. Mevcut mevzuatın;

- Yeni teknoloji ve tehdit türlerine uyumu,
- Yetki ve sorumluluk alanlarının netleştirilmesi,
- Uluslararası normlarla eşgüdümü

kritik önem taşımaktadır.

Bu dönüşüm, savunma hukukunun **statik değil; yaşayan bir sistem** olduğunu göstermektedir.

9.1.6. Riskler ve Hukuki Zorluklar

Savunma hukukunda karşılaşılan başlıca zorluklar:

- Hızlı operasyon ihtiyacı ile hukuki süreçler arasındaki gerilim,
- Hibrit ve gri alan faaliyetlerinin hukuki belirsizlikleri,
- Uluslararası hukukta yorum farklılıkları,
- Yeni teknolojilerin doğurduğu etik ve sorumluluk sorunları.

Bu zorluklar, savunma hukukunun **esnek ama ilkesel** bir yaklaşımla ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

9.1.7. Genel Değerlendirme

Savunma hukuku ve mevzuat, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **meşruiyetin, sürdürülebilirliğin ve uluslararası güvenilirliğin temelidir**. Güçlü bir askerî kapasite, ancak sağlam bir hukuki çerçeve ile **etkili ve kalıcı** hâle gelebilir.

Bu nedenle savunma hukuku; askerî faaliyetlerin sınırlandırıcısı değil, **stratejik bir güvence mekanizması** olarak değerlendirilmelidir.

9.2. Sivil Otorite – Asker İlişkisi

Sivil otorite–asker ilişkisi, demokratik hukuk devletlerinde savunma ve güvenlik mimarisinin **meşruiyet, denge ve etkinlik** temelinde işlemlerini sağlayan kritik bir unsurdur. Silahlı kuvvetlerin güçlü, disiplinli ve etkili olması kadar; **seçilmiş sivil otoriteye bağlı, denetlenebilir ve hesap verebilir** bir yapıda faaliyet göstermesi de ulusal güvenliğin sürdürülebilirliği açısından zorunludur.

Türkiye açısından bu ilişki; tarihsel tecrübeler, anayasal düzen ve çağdaş demokratik normlar ışığında **kurumsallaşmış bir çerçeve** içinde ele alınmaktadır.

9.2.1. İlkesel Çerçeve ve Demokratik Meşruiyet

Sivil otorite–asker ilişkisinin temel ilkeleri şunlardır:

- Silahlı kuvvetlerin **siyasi karar alma süreçlerinin dışında** tutulması,
- Askerî gücün kullanımının **seçilmiş sivil otorite tarafından yetkilendirilmesi**,
- Askerî kurumların **hukuka ve anayasal düzene bağlılığı**,
- Demokratik denetim ve şeffaflık mekanizmalarının işletilmesi.

Bu ilkeler, askerî gücün **devlet adına ama siyaset üstü** bir araç olarak kullanılmasını güvence altına almaktadır.

9.2.2. Kurumsal Yapı ve Yetki Dağılımı

Sivil–asker ilişkisi; yürütme organı, yasama denetimi ve askerî komuta zinciri arasında **net bir yetki ve sorumluluk paylaşımı** üzerine kuruludur. Bu yapı;

- Savunma politikalarının sivil irade tarafından belirlenmesi,
- Askerî planlama ve icranın profesyonel askerî yapı tarafından yürütülmesi,

- Bütçe, personel ve büyük tedarik kararlarının sivil denetime tabi olması

esaslarına dayanmaktadır.

Bu ayırım, hem **etkin karar almayı** hem de **demokratik meşruiyeti** birlikte sağlamayı amaçlamaktadır.

9.2.3. Demokratik Denetim ve Hesap Verebilirlik

Sivil otoritenin askerî yapı üzerindeki denetimi;

- Bütçe ve harcama denetimi,
- Mevzuat ve politika çerçevesinin belirlenmesi,
- Stratejik hedeflerin tanımlanması

yoluyla gerçekleştirilmektedir.

Bu mekanizmalar, askerî gücün **keyfî kullanımını önleyen**, kamuoyuna karşı **hesap verebilirliği artıran** bir işlev görmektedir.

9.2.4. Operasyonel Etkinlik ve Profesyonel Özerklik Dengesi

Etkili bir sivil–asker ilişkisi, sivil denetim ile askerî profesyonelliğin **birbirini zayıflatmadan tamamlamasını** gerektirir. Bu kapsamda:

- Sivil otorite stratejik hedefleri belirler,
- Askerî yapı bu hedeflere ulaşmak için **operasyonel yöntem ve araçları** seçer.

Bu denge, askerî etkinliğin korunmasını sağlarken; **stratejik yönelimin demokratik iradeye bağlı kalmasını** temin eder.

9.2.5. Kriz ve Olağanüstü Dönemlerde İlişki Yönetimi

Kriz, savaş veya olağanüstü hâl dönemlerinde sivil–asker ilişkisi daha da kritik hâle gelir. Bu dönemlerde;

- Yetki sınırlarının önceden belirlenmiş olması,
- Hızlı karar alma ile hukuki meşruiyetin birlikte gözetilmesi,
- Kurumsal koordinasyon ve iletişimin kesintisiz sürdürülmesi

hayati önem taşımaktadır.

Bu hazırlık, kriz anlarında **yetki karmaşasını ve meşruiyet tartışmalarını** önlemektedir.

9.2.6. Riskler ve Dengeyi Bozan Faktörler

Sivil–asker ilişkilerinde karşılaşılabilecek başlıca riskler:

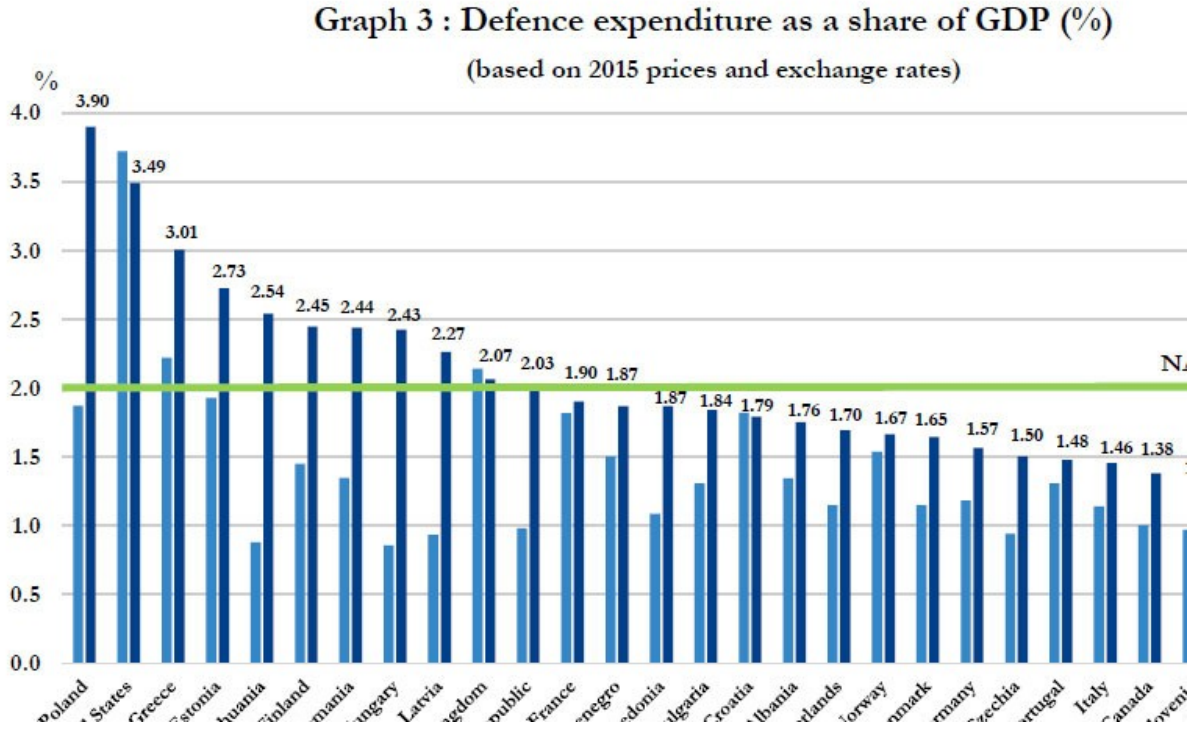
- Siyasi müdahalelerin askerî profesyonelliği zayıflatması,
- Askerî yapıların sivil karar alanlarına müdahale algısı,
- Şeffaflık eksikliği ve bilgi asimetrisi,
- Kriz dönemlerinde yetki sınırlarının belirsizleşmesi.

Bu riskler, ilişkinin **kurumsal kurallarla ve açık mevzuatla** yönetilmesini zorunlu kılmaktadır.

9.2.7. Genel Değerlendirme

Sivil otorite–asker ilişkisi, Türkiye’nin savunma güvenliğinde **demokratik meşruiyet ile askerî etkinliğin kesişim noktasını** oluşturmaktadır. Güçlü bir sivil denetim; silahlı kuvvetleri zayıflatan değil, **kurumsal güvenilirliği ve toplumsal desteği artıran** bir unsurdur.

Bu ilişki, savunma mimarisinde **bir kısıtlama değil; istikrar ve sürdürülebilirliğin temel güvencesi** olarak değerlendirilmelidir.

9.3. Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik

Şeffaflık ve hesap verebilirlik, savunma ve güvenlik alanında **demokratik meşruiyetin, kurumsal güvenin ve sürdürülebilirliğin** temel dayanaklarıdır. Savunma faaliyetleri doğası gereği gizlilik gerektirse de; bu gizlilik, **denetimsizlik veya keyfîlik** anlamına gelmemelidir. Etkin bir savunma mimarisi, gizlilik ile kamu denetimi arasında **denge kurabilen** bir yönetim anlayışını zorunlu kılar.

Türkiye açısından şeffaflık ve hesap verebilirlik; savunma kapasitesini zayıflatan değil, **toplumsal destek ve kurumsal güvenilirliği güçlendiren** stratejik unsurlar olarak değerlendirilmektedir.

9.3.1. Şeffaflığın Kapsamı ve Sınırları

Savunma alanında şeffaflık, her bilginin kamuoyuna açık olması anlamına gelmez. Şeffaflık;

- Politika ve stratejik hedeflerin açık biçimde tanımlanması,
- Bütçe büyüklükleri ve ana harcama kalemlerinin kamuoyuyla paylaşılması,

- Kurumsal yapı ve yetki dağılımının netliği

alanlarında uygulanmaktadır.

Operasyonel detaylar, istihbarat ve taktik bilgiler ise **ulusal güvenlik gerekçesiyle** gizli tutulmaktadır. Bu yaklaşım, şeffaflığın **kontrollü ve amaç odaklı** olmasını sağlar.

9.3.2. Hesap Verebilirlik Mekanizmaları

Hesap verebilirlik; savunma alanında alınan kararların ve kullanılan kaynakların **hukuki, idari ve mali açıdan denetlenebilmesini** ifade eder. Bu kapsamda:

- Yasama organının bütçe ve faaliyet denetimi,
- Sayıştay ve benzeri mali denetim mekanizmaları,
- İdari ve yargısal sorumluluk süreçleri

önemli rol oynamaktadır.

Bu mekanizmalar, savunma harcamalarının **amaç dışı kullanımını önleyici** bir güvence oluşturmaktadır.

9.3.3. Bütçe Şeffaflığı ve Kaynak Kullanımı

Savunma bütçesinde şeffaflık;

- Harcama önceliklerinin gerekçelendirilmesi,
- Büyük ölçekli tedarik projelerinin izlenebilirliği,
- Performans ve maliyet-etkinlik değerlendirmeleri

üzerinden sağlanmaktadır.

Bu yaklaşım, savunma kaynaklarının **en yüksek güvenlik çıktısını** üretmesini hedeflemektedir.

9.3.4. Kurumsal Kültür ve Etik Yönetim

Şeffaflık ve hesap verebilirlik, yalnızca mevzuatla değil; **kurumsal kültürle** de doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda:

- Etik kurallar ve davranış standartları,
- İç denetim ve raporlama kültürü,
- Usulsüzlük ve yolsuzlukla mücadele mekanizmaları

savunma kurumlarının güvenilirliğini güçlendirmektedir.

Etik yönetim, askerî ve sivil personelin **kuruma ve topluma karşı sorumluluğunu** pekiştirmektedir.

9.3.5. Kamuoyu Güveni ve Toplumsal Destek

Şeffaf ve hesap verebilir bir savunma yapısı;

- Kamuoyunda güven ve meşruiyet oluşturur,
- Savunma harcamalarına yönelik toplumsal desteği artırır,
- Kriz ve çatışma dönemlerinde **ulusal birlik duygusunu** güçlendirir.

Bu destek, savunma politikalarının **siyasi ve toplumsal sürdürülebilirliği** açısından hayati öneme sahiptir.

9.3.6. Riskler ve Denge Arayışı

Şeffaflık ve hesap verebilirlik uygulamalarında karşılaşılan başlıca riskler:

- Aşırı gizlilik nedeniyle denetim zafiyeti,
- Aşırı açıklık nedeniyle güvenlik riski,
- Bilgi asimetrisi ve yanlış algı oluşumu,
- Kurumsal kapasite ve uzmanlık eksikliği.

Bu riskler, savunma yönetişiminin **denge, ölçülülük ve profesyonellik** esaslarına göre yürütülmesini gerekli kılmaktadır.

9.3.7. Genel Değerlendirme

Şeffaflık ve hesap verebilirlik, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **demokratik meşruiyetin ve kurumsal dayanıklılığın temel güvencesidir**. Güçlü bir savunma yapısı, yalnızca askerî kapasiteyle değil; **hukuki, mali ve etik sorumluluk bilinciyle** kalıcı hâle gelir.

Bu nedenle şeffaflık ve hesap verebilirlik, savunma alanında **zayıflatıcı değil; güçlendirici ve dengeleyici** bir rol üstlenmektedir.

9.4. Stratejik Planlama ve Kurumsal Koordinasyon

Stratejik planlama ve kurumsal koordinasyon, savunma alanında **kaynakların etkin kullanımı, politika tutarlılığı ve uzun vadeli güvenlik hedeflerine ulaşma** açısından temel belirleyicilerdir. Karmaşık ve çok boyutlu tehdit ortamında savunma güvenliği; yalnızca askerî kapasiteyle değil, **bütüncül planlama ve eşgüdümlü kurumsal işleyiş** ile sürdürülebilir hâle gelmektedir.

Türkiye açısından stratejik planlama ve koordinasyon; savunma, dış politika, ekonomi ve teknoloji politikalarının **ortak bir vizyon altında uyumlaştırılmasını** hedeflemektedir.

9.4.1. Stratejik Planlamanın Amacı ve Kapsamı

Savunma alanında stratejik planlama;

- Ulusal güvenlik hedeflerinin tanımlanması,
- Tehdit ve risk analizlerinin yapılması,
- Orta ve uzun vadeli kapasite ihtiyaçlarının belirlenmesi,
- Kaynak tahsisi ve önceliklendirme

süreçlerini kapsamaktadır.

Bu planlama, savunma politikalarının **tepkisel değil; öngörülü ve sistematik** biçimde yürütülmesini sağlar.

9.4.2. Uzun Vadeli Perspektif ve Senaryo Temelli Yaklaşım

Etkili stratejik planlama, **kısa vadeli krizlere odaklanmakla sınırlı kalmaz**. Bu nedenle;

- Jeopolitik eğilimler ve güç dengeleri,
- Teknolojik dönüşüm ve savaşın geleceği,
- Demografik, ekonomik ve çevresel faktörler

dikkate alınarak **senaryo temelli planlama** yapılmaktadır.

Bu yaklaşım, belirsizlik ortamında **esnek ve uyarlanabilir** savunma politikaları geliştirilmesine imkân tanır.

9.4.3. Kurumsal Koordinasyonun Önemi

Savunma güvenliği, çok sayıda kurumun eş zamanlı katkısını gerektiren bir alandır. Kurumsal koordinasyon;

- Sivil ve askerî kurumlar arasında bilgi paylaşımı,
- Yetki ve sorumlulukların netleştirilmesi,
- Politika ve uygulama tutarlılığı

üzerinden sağlanmaktadır.

Bu eşgüdüm, kurumsal çakışmaları azaltarak **karar alma ve uygulama hızını** artırmaktadır.

9.4.4. Yatay ve Dikey Eşgüdüm Mekanizmaları

Stratejik planlama ve koordinasyon, hem yatay hem dikey düzeyde yürütülmektedir:

- **Yatay Eşgüdüm:** Savunma, dış politika, iç güvenlik, ekonomi ve teknoloji alanındaki kurumlar arası uyum.
- **Dikey Eşgüdüm:** Stratejik, operatif ve taktik seviyeler arasında hedef ve uygulama bütünlüğü.

Bu mekanizmalar, savunma politikalarının **parçalı değil; bütünleşik** olmasını sağlar.

9.4.5. Uygulama, İzleme ve Geri Besleme

Stratejik planlamanın başarısı, uygulama ve izleme süreçleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda:

- Performans göstergeleri ve ölçütler,
- Düzenli değerlendirme ve raporlama,
- Geri besleme ve güncelleme mekanizmaları

önem kazanmaktadır.

Bu döngü, stratejik planların **yaşayan ve güncellenebilir** belgeler hâline gelmesini sağlar.

9.4.6. Karşılaşılan Zorluklar ve Riskler

Stratejik planlama ve koordinasyonda karşılaşılan başlıca zorluklar:

- Kurumlar arası yetki örtüşmeleri,
- Bilgi paylaşımındaki kısıtlar,
- Uzun vadeli planlarla kısa vadeli siyasi öncelikler arasındaki gerilim,
- Kaynak ve kapasite sınırlılıkları.

Bu riskler, koordinasyonun **kurumsal mekanizmalarla ve açık prosedürlerle** güçlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

9.4.7. Genel Değerlendirme

Stratejik planlama ve kurumsal koordinasyon, Türkiye'nin savunma güvenliğinde **etkinlik, tutarlılık ve sürdürülebilirliğin anahtarıdır**. Güçlü kurumlar arası eşgüdüm; savunma politikalarının yalnızca kâğıt üzerinde değil, **sahada ve uzun vadede sonuç üretmesini** sağlar.

Bu alan, savunma mimarisinde **tamamlayıcı değil; yönlendirici ve birleştirici** bir rol üstlenmektedir.

10. GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLER ANALİZİ (SWOT)

10.1. Güçlü Yönler

Türkiye'nin savunma alanındaki güçlü yönleri; **jeopolitik konum, askerî kapasite, savunma sanayii yetkinliği ve kurumsal tecrübenin** bir araya gelmesiyle şekillenmektedir. Bu unsurlar, Türkiye'ye hem **ulusal savunma** hem de **bölgesel ve küresel güvenlik** bağlamında önemli avantajlar sağlamaktadır.

10.1.1. Stratejik Jeopolitik Konum

Türkiye;

- Avrupa, Orta Doğu, Kafkasya ve Karadeniz havzalarının kesişim noktasında yer alması,
- Enerji yolları, ticaret koridorları ve deniz geçişlerine yakınlığı,
- NATO'nun güney kanadında kritik bir konumda bulunması

nedeniyle **yüksek stratejik değer** taşımaktadır.

Bu konum, Türkiye'yi bölgesel güvenlik mimarisinde **vazgeçilmez bir aktör** hâline getirmektedir.

10.1.2. Güçlü ve Tecrübeli Silahlı Kuvvetler

Türkiye'nin silahlı kuvvetleri;

- Geniş personel havuzu ve profesyonelleşme düzeyi,
- Terörle mücadele, sınır ötesi operasyonlar ve hibrit tehditlere karşı **sahada kazanılmış tecrübe**,
- Kara, hava ve deniz unsurları arasında gelişmiş müşterek harekât kabiliyeti

ile öne çıkmaktadır.

Bu tecrübe, teorik doktrinlerin **pratik ve uygulanabilir** hâle gelmesini sağlamaktadır.

10.1.3. Yerli ve Milli Savunma Sanayii Kapasitesi

Savunma sanayiinde;

- Artan yerli üretim oranları,
- Platform, alt sistem ve yazılım geliştirme yeteneği,
- İHA/SİHA, elektronik harp, haberleşme ve mühimmat alanlarındaki ilerleme

Türkiye'nin dışa bağımlılığını azaltan **stratejik bir güç çarpanı** oluşturmaktadır.

Bu kapasite, ambargo ve kısıtlar karşısında **dirençli bir savunma ekosistemi** yaratmaktadır.

10.1.4. Operasyonel Esneklik ve Proaktif Savunma Yaklaşımı

Türkiye'nin savunma anlayışı;

- Tehditleri sınır hattında değil, **kaynağında bertaraf etmeye yönelik** proaktif yaklaşım,
- Hızlı karar alma ve icra kabiliyeti,
- Farklı harekât ortamlarına uyum sağlayabilen kuvvet yapısı

özellikleriyle dikkat çekmektedir.

Bu yaklaşım, caydırıcılığı **statik değil; dinamik** bir düzeye taşımaktadır.

10.1.5. Gelişen C4ISR, Siber ve Teknolojik Yetkinlikler

Komuta-kontrol, istihbarat, siber savunma ve veri analitiği alanlarında;

- Artan entegrasyon ve yerli çözümler,
- Gerçek zamanlı karar destek kapasitesi,
- Yeni nesil tehditlere uyum kabiliyeti

Türkiye'nin savunma mimarisini **çağdaş savaş ortamına uygun** hâle getirmektedir.

10.1.6. Uluslararası Deneyim ve Çok Yönlü İlişkiler

Türkiye;

- NATO üyeliği ve müşterek görev tecrübesi,
- Bölgesel güvenlik operasyonları,
- Savunma diplomasisi ve ihracat faaliyetleri

sayesinde **uluslararası alanda tanınan ve dikkate alınan** bir askerî aktör konumundadır.

Bu deneyim, savunma politikasına **esneklik ve manevra alanı** kazandırmaktadır.

10.1.7. Kurumsal Tecrübe ve Devlet Geleneği

Uzun yıllara dayanan devlet ve askerî teşkilatlanma geleneği;

- Kriz yönetimi,
- Kurumsal hafıza ve süreklilik,
- Hızlı uyum ve yeniden yapılanma kabiliyeti

gibi alanlarda önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Bu birikim, savunma alanında **istikrar ve öngörülebilirlik** üretmektedir.

10.1.8. Genel Değerlendirme

Türkiye'nin savunma alanındaki güçlü yönleri; **coğrafya, insan kaynağı, teknoloji ve kurumsal yapı** unsurlarının birbirini tamamlamasıyla oluşmaktadır. Bu bütünlük, Türkiye'ye **yüksek caydırıcılık, operasyonel etkinlik ve stratejik esneklik** kazandırmaktadır.

Bu güçlü yönler, doğru stratejik planlama ve sürdürülebilir politikalarla desteklendiğinde; Türkiye'nin savunma güvenliğinde **kalıcı bir avantaj** oluşturma potansiyeline sahiptir.

10.2. Zayıf Yönler

Türkiye'nin savunma alanındaki zayıf yönleri; büyük ölçüde **dışa bağımlılık alanları, ekonomik kısıtlar, teknolojik derinlik eksiklikleri ve kurumsal kapasite sınırları** etrafında şekillenmektedir. Bu unsurlar, mevcut güçlü yönleri tamamen ortadan kaldırmamakla birlikte; **uzun vadeli sürdürülebilirlik ve stratejik özerklik** açısından dikkatle yönetilmesi gereken risk alanlarıdır.

10.2.1. Kritik Teknolojilerde Dışa Bağımlılık

Her ne kadar yerli savunma sanayii önemli ilerlemeler kaydetmiş olsa da;

- Motor, güç aktarım sistemleri,
- İleri seviye sensörler ve yarı iletkenler,
- Bazı yazılım, aviyonik ve malzeme teknolojileri

gibi alanlarda **tam bağımsızlık henüz sağlanamamıştır**.

Bu durum, ambargo ve ihracat kısıtları karşısında **operasyonel ve takvimsel riskler** doğurabilmektedir.

10.2.2. Ekonomik Kısıtlar ve Bütçe Baskısı

Savunma harcamaları;

- Makroekonomik dalgalanmalar,

- Döviz kuru ve finansman maliyetleri,
- Uzun soluklu ve yüksek bütçeli projelerin yükü

nedeniyle **bütçe üzerinde sürekli baskı** oluşturmaktadır.

Bu baskı, bazı projelerde **erteleme, ölçek küçültme veya öncelik değişikliği** riskini beraberinde getirmektedir.

10.2.3. Uzun Süreli ve Yüksek Maliyetli Projeler

Savunma projelerinin doğası gereği;

- Geliştirme sürelerinin uzun olması,
- Ar-Ge risklerinin yüksekliği,
- Teknolojik başarısızlık ihtimali

zaman zaman **maliyet aşırımları ve gecikmelere** yol açabilmektedir.

Bu durum, kaynak kullanımında **verimlilik ve planlama disiplini**ni zorlayabilmektedir.

10.2.4. İnsan Kaynağı ve Uzmanlık Açıkları

Savunma alanında nitelikli insan kaynağı;

- Yapay zekâ, siber güvenlik ve yazılım,
- Mikroelektronik ve ileri malzeme teknolojileri,
- Sistem mühendisliği ve entegrasyon

gibi alanlarda **yüksek rekabet altındadır**.

Beyin göçü, özel sektör–kamu rekabeti ve eğitim süresinin uzunluğu; **uzmanlık açığı riskini** artırabilmektedir.

10.2.5. Kurumsal Koordinasyon ve Bürokratik Yavaşlık

Çok sayıda kurumun dâhil olduğu savunma ekosisteminde;

- Yetki ve sorumluluk çakışmaları,
- Karar alma süreçlerinde gecikmeler,
- Bürokratik prosedürlerin ağırlığı

zaman zaman **hız ve esneklik kaybına** yol açabilmektedir.

Bu durum, özellikle **hızla değişen tehdit ortamlarında** dezavantaj yaratabilmektedir.

10.2.6. Tedarik Zinciri Kırılganlıkları

Savunma sanayiinin küresel tedarik zincirlerine bağımlılığı;

- Kritik bileşenlerin temininde gecikme,
- Uluslararası siyasi gelişmelere hassasiyet,
- Lojistik ve sertifikasyon sorunları

gibi riskler doğurabilmektedir.

Bu kırılganlıklar, savunma projelerinin **zamanlama ve maliyet performansını** olumsuz etkileyebilir.

10.2.7. Uluslararası Algı ve Politik Baskılar

Türkiye'nin aktif savunma ve güvenlik politikaları;

- Bazı müttefiklerle görüş ayrılıkları,
- Siyasi ve diplomatik baskılar,
- Savunma iş birliklerinde kısıtlayıcı yaklaşımlar

doğurabilmektedir.

Bu durum, savunma alanında **uluslararası hareket alanını zaman zaman daraltan** bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

10.2.8. Genel Değerlendirme

Türkiye'nin savunma alanındaki zayıf yönleri; **yapısal ve yönetilebilir nitelikte** olup, doğru politikalarla **orta ve uzun vadede giderilebilir** özellik taşımaktadır. Bu zayıflıklar;

- Stratejik özerklik hedefini,
- Yerli teknoloji geliştirme ihtiyacını,
- Kurumsal reform ve koordinasyon gereğini

daha da görünür kılmaktadır.

Bu başlık altında tanımlanan zayıf yönler, uygun stratejik adımlar atıldığında; **geleceğin fırsat alanlarına dönüşebilecek** potansiyelleri de barındırmaktadır.

10.3. Fırsatlar

Türkiye'nin savunma alanındaki fırsatları; **değişen küresel güvenlik ortamı, teknolojik dönüşüm, bölgesel güç dengeleri ve savunma sanayiindeki ivme** ile birlikte genişlemektedir. Bu fırsatlar, doğru stratejik yönelim ve zamanında yatırımlarla Türkiye'nin savunma kapasitesini **niteliksel olarak sıçratma** potansiyeli taşımaktadır.

10.3.1. Değişen Küresel Güvenlik Ortamı

Küresel ve bölgesel ölçekte artan belirsizlikler;

- Savunma harcamalarının küresel ölçekte yükselmesi,
- Yeni tehdit türlerine yönelik talebin artması,

- Esnek ve hızlı çözümlere olan ihtiyacın güçlenmesi

sonucunu doğurmaktadır.

Bu ortam, Türkiye için **savunma kapasitesini ve ürünlerini uluslararası pazarlarda konumlandırma** açısından önemli bir fırsat sunmaktadır.

10.3.2. Savunma Sanayii İhracat Potansiyelinin Artışı

Türkiye'nin son yıllarda kazandığı;

- Operasyonel tecrübe,
- Maliyet-etkin ve sahada test edilmiş ürünler,
- Esnek üretim ve hızlı teslim kabiliyeti

savunma sanayii ihracatı açısından **rekabet avantajı** oluşturmaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler ve bölgesel aktörler için Türkiye, **alternatif ve güvenilir bir tedarikçi** konumuna gelmektedir.

10.3.3. Yeni Nesil Teknolojilerde Sıçrama İmkânı

Yapay zekâ, otonom sistemler, siber savunma ve uzay teknolojileri;

- Görece daha düşük başlangıç maliyeti,
- Geleneksel savunma alanlarına kıyasla daha kısa geliştirme döngüleri,
- Yerleşik güçlerle aradaki farkı kapatma imkânı

sunmaktadır.

Bu alanlar, Türkiye için **geç kalınmış bir yarıştan ziyade yeni bir oyun alanı** niteliği taşımaktadır.

10.3.4. Bölgesel Güvenlik İş Birlikleri ve Askerî Diplomasi

Türkiye'nin coğrafi konumu ve askerî kapasitesi;

- Ortak tatbikatlar,
- Eğitim ve kapasite geliştirme programları,
- Bölgesel güvenlik inisiyatifleri

yoluyla **liderlik rolü üstlenmesine** olanak tanımaktadır.

Bu iş birlikleri, savunma alanında **politik etki ve güven artırıcı mekanizmalar** yaratmaktadır.

10.3.5. Çift Kullanımlı Teknolojiler ve Sivil Entegrasyon

Savunma sanayiinde geliştirilen pek çok teknoloji;

- Sivil havacılık,
- Enerji, ulaştırma ve iletişim,

- Afet yönetimi ve güvenlik

alanlarında da kullanılabilmektedir.

Bu çift kullanımlı yapı, savunma yatırımlarının **ekonomik ve toplumsal geri dönüşünü artıran** önemli bir fırsat sunmaktadır.

10.3.6. Yerli Ekosistemin Derinleşmesi ve KOBİ Katılımı

Savunma sanayi ekosisteminin genişlemesi;

- KOBİ'lerin ve start-up'ların sisteme entegrasyonu,
- Yerli tedarik zincirinin güçlenmesi,
- Bölgesel sanayi ve istihdam etkisi

yaratmaktadır.

Bu süreç, savunma sanayiini **dar bir alan olmaktan çıkarıp yaygın bir kalkınma aracına** dönüştürmektedir.

10.3.7. Uluslararası Ortak Projeler ve Konsorsiyumlar

Ortak üretim ve geliştirme projeleri;

- Maliyet ve risk paylaşımı,
- Teknoloji kazanımı,
- Yeni pazarlara erişim

imkânı sunmaktadır.

Bu tür projeler, Türkiye'nin savunma sanayiinde **tek başına hareket etmeden de stratejik kazanımlar** elde edebilmesini sağlamaktadır.

10.3.8. Genel Değerlendirme

Türkiye'nin savunma alanındaki fırsatları; **zamanlama, vizyon ve koordinasyon** ile doğru şekilde değerlendirildiğinde, mevcut zayıf yönlerin önemli bir kısmını **avantaja dönüştürme** potansiyeli taşımaktadır. Küresel güvenlik ortamındaki dönüşüm, Türkiye için **reaktif değil; kurucu ve yönlendirici** bir rol üstlenme fırsatı sunmaktadır.

Bu fırsatlar, stratejik planlama ve sürdürülebilir yatırımlarla desteklendiğinde; Türkiye'nin savunma güvenliğinde **uzun vadeli ve kalıcı bir üstünlük** yaratmasına imkân tanıyacaktır.

10.4. Tehditler

Türkiye'nin savunma alanındaki tehditleri; **çok katmanlı, dinamik ve birbirini besleyen** bir yapı arz etmektedir. Geleneksel askerî risklerin yanı sıra; hibrit, siber, ekonomik ve teknolojik tehditler savunma güvenliğini **karmaşık ve sürekli değişen** bir zemine taşımaktadır. Bu

tehditler, mevcut kapasitenin korunmasının ötesinde **uyarlanabilir ve ileriye dönük** stratejiler geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

10.4.1. Bölgesel İstikrarsızlık ve Çatışma Riskleri

Türkiye'nin yakın çevresinde süregelen;

- Devlet içi ve devletler arası çatışmalar,
- Zayıf devlet yapıları ve güç boşlukları,
- Sınır aşan güvenlik sorunları

Türkiye'yi **doğrudan ve dolaylı güvenlik riskleriyle** karşı karşıya bırakmaktadır.

Bu durum, savunma planlamasında **çok cepheli hazırlık** ihtiyacını artırmaktadır.

10.4.2. Terörizm ve Asimetrik Tehditlerin Sürekliliği

Terör örgütleri ve asimetrik aktörler;

- Düşük maliyetli, yüksek etkili saldırılar,
- Sivil–asker ayrımını zorlayan yöntemler,
- Hibrit ve vekâlet savaşları

yoluyla güvenliği **sürekli baskı altında tutmaktadır**.

Bu tehditler, klasik askerî üstünlüğün tek başına yeterli olmadığını göstermektedir.

10.4.3. Hibrit, Siber ve Enformasyon Tehditleri

Modern güvenlik ortamında;

- Siber saldırılar ve kritik altyapı hedefleri,
- Dezenformasyon ve psikolojik harekât,
- Ekonomik baskı ve algı operasyonları

gibi unsurlar, askerî güç kullanımının **altında ve üstünde** etki üretebilmektedir.

Bu tehditler, savunma güvenliğini **askerî alanın ötesine taşıyan** bir karaktere sahiptir.

10.4.4. Ambargolar, Teknoloji Kısıtları ve Tedarik Riskleri

Savunma alanında;

- Ambargo ve yaptırım ihtimalleri,
- Kritik teknolojilere erişim kısıtları,
- Küresel tedarik zinciri kırılganlıkları

Türkiye'nin savunma kapasitesini **dolaylı ama etkili biçimde** tehdit edebilmektedir.

Bu riskler, stratejik sistemlerde **dışa bağımlılığın** güvenlik tehdidine dönüşebileceğini göstermektedir.

10.4.5. Büyük Güç Rekabeti ve Jeopolitik Baskılar

Küresel güçler arasındaki rekabet;

- Türkiye'nin jeopolitik konumunu değerli kılarken,
- Aynı zamanda siyasi ve askerî baskılara açık hâle getirmektedir.

Bu ortamda Türkiye, **denge politikası yürütürken baskı ve yönlendirme riskleriyle** karşı karşıya kalabilmektedir.

10.4.6. Ekonomik ve Finansal Kırılganlıkların Etkisi

Makroekonomik dalgalanmalar;

- Savunma bütçesinin sürdürülebilirliği,
- Uzun vadeli projelerin finansmanı,
- Ar-Ge ve modernizasyon yatırımları

üzerinde **dolaylı ama belirleyici** etkilere sahiptir.

Ekonomik kırılganlıklar, savunma kapasitesini **zamana yayılan bir risk** altına sokabilmektedir.

10.4.7. Teknolojik Yarış ve Hızlı Eskime Riski

Savunma teknolojilerindeki hızlı gelişim;

- Kısa sürede eskiyen platformlar,
- Sürekli modernizasyon ihtiyacı,
- Ar-Ge yatırımlarında geri kalma riski

doğurmaktadır.

Bu durum, teknoloji yarışında **bir adım geride kalmanın** uzun vadeli caydırıcılık kaybına yol açabileceğini göstermektedir.

10.4.8. Genel Değerlendirme

Türkiye'nin savunma alanındaki tehditleri; **yalnızca askerî değil, çok boyutlu ve iç içe geçmiş** bir yapı sergilemektedir. Bu tehditler;

- Savunma kapasitesinin sürekli güncellenmesini,
- Stratejik özerklik hedefinin güçlendirilmesini,
- Kurumsal koordinasyon ve uzun vadeli planlamayı

zorunlu kılmaktadır.

Tehditlerin doğru analiz edilmesi ve **önleyici–uyarlanabilir politikalarla** yönetilmesi hâlinde, bu riskler Türkiye için **kontrol edilebilir ve hatta dönüştürülebilir** nitelik kazanabilir.

11. GENEL DEĞERLENDİRME VE MEVCUT DURUM ÖZETİ

11.1. Stratejik Yeterlilik Değerlendirmesi

Stratejik yeterlilik, bir devletin mevcut ve öngörülen tehditlere karşı **askerî, teknolojik, ekonomik ve kurumsal kapasitesini** eşgüdüm içinde kullanabilme düzeyini ifade eder. Bu değerlendirme; yalnızca bugünkü güç göstergelerini değil, **geleceğe uyum ve sürdürülebilirlik kabiliyetini** de kapsar.

Türkiye'nin stratejik yeterliliği; çok cepheli tehdit ortamında **caydırıcılık üretme, krizleri yönetme ve gerektiğinde güç kullanabilme** yeteneği üzerinden değerlendirilmektedir.

11.1.1. Askerî Kapasite ve Caydırıcılık Düzeyi

Türkiye, kara, hava ve deniz unsurlarında sahip olduğu kapasite ve **sahada test edilmiş operasyonel tecrübe** sayesinde bölgesel ölçekte yüksek bir caydırıcılık düzeyine sahiptir. Müşterek harekât kabiliyeti, hızlı intikal ve sürekli hazır olma seviyesi;

- Ani krizlere tepki verebilme,
- Uzun süreli operasyonları sürdürebilme,
- Çok alanlı harekâta uyum

açılarından stratejik yeterliliği güçlendirmektedir.

11.1.2. Teknolojik Yeterlilik ve Dönüşüm Kabiliyeti

Yerli savunma sanayiindeki ilerleme; stratejik yeterliliğin **teknolojik ayağını** oluşturmaktadır. İHA/SİHA, elektronik harp, C4ISR, siber savunma ve yazılım tabanlı çözümler;

- Operasyonel esnekliği artırmakta,
- Dışa bağımlılığı azaltmakta,
- Ambargo ve kısıt risklerine karşı dayanıklılık sağlamaktadır.

Bununla birlikte kritik teknolojilerde derinleşme ihtiyacı, dönüşümün **süreklilik** gerektirdiğini göstermektedir.

11.1.3. Kurumsal Yapı, Planlama ve Uyum

Stratejik yeterlilik, kurumsal koordinasyon ve planlama olgunluğu ile doğrudan ilişkilidir. Türkiye'de;

- Uzun vadeli savunma planlaması,
- Senaryo temelli risk analizleri,
- Sivil–asker eşgüdümü

alanlarında kaydedilen ilerleme, savunma politikalarının **tutarlı ve uygulanabilir** olmasını sağlamaktadır.

Kurumsal uyum, askerî kapasitenin **stratejik hedeflerle örtüşmesini** mümkün kılmaktadır.

11.1.4. Ekonomik ve Finansal Sürdürülebilirlik

Stratejik yeterliliğin sınırlarını belirleyen unsurlardan biri **ekonomik dayanıklılıktır**. Savunma harcamalarının:

- Makroekonomik dengelerle uyumu,
- Uzun vadeli projelerin finansman sürdürülebilirliği,
- İhracat ve dış gelirlerle desteklenmesi

stratejik yeterliliği güçlendiren faktörlerdir. Bu denge bozulduğunda askerî kapasitenin **devamlılığı risk altına girebilir**.

11.1.5. Uluslararası Konum ve Stratejik Esneklik

Türkiye'nin NATO üyeliği, bölgesel iş birlikleri ve çok yönlü savunma diplomasisi; stratejik yeterliliğe **uluslararası derinlik** kazandırmaktadır. Aynı zamanda;

- Tek bir aktöre aşırı bağımlılıktan kaçınma,
- Denge politikası yürütme,
- Ulusal çıkarları önceleyen karar alma

stratejik esnekliğin temelini oluşturmaktadır.

11.1.6. Sınırlılıklar ve Gelişim Alanları

Stratejik yeterlilik değerlendirmesi, bazı sınırlılıkları da ortaya koymaktadır:

- Kritik teknolojilerde tam bağımsızlığın henüz sağlanamaması,
- Ekonomik dalgalanmaların savunma planlamasına etkisi,
- Kurumsal süreçlerde zaman zaman görülen yavaşlık.

Bu alanlar, stratejik yeterliliğin **geliştirilebilir ve güçlendirilebilir** yönlerini işaret etmektedir.

11.1.7. Genel Değerlendirme

Türkiye'nin stratejik yeterliliği; **mevcut tehditleri yönetebilen ve bölgesel caydırıcılık üretebilen** bir düzeydedir. Askerî kapasite, teknolojik dönüşüm ve kurumsal yapı arasındaki uyum; Türkiye'yi **reaktif değil, yönlendirici** bir savunma aktörü konumuna yaklaştırmaktadır.

Ancak bu yeterliliğin **kalıcı ve üst seviyeye taşınması**, uzun vadeli planlama, ekonomik sürdürülebilirlik ve teknoloji derinliğinin artırılmasına bağlıdır.

11.2. Operasyonel Kabiliyet Seviyesi

Operasyonel kabiliyet seviyesi, bir devletin silahlı kuvvetlerinin **planlanan görevleri zamanında, etkili ve sürdürülebilir biçimde icra edebilme** kapasitesini ifade eder. Bu seviye; yalnızca platform ve personel varlığıyla değil, **hazırlık durumu, komuta-kontrol etkinliği, lojistik destek ve çok alanlı entegrasyon** ile ölçülmektedir.

Türkiye'nin operasyonel kabiliyeti, son yıllarda edinilen **yoğun saha tecrübesi** ve kurumsal uyum sayesinde **yüksek bir etkinlik düzeyine** ulaşmıştır.

11.2.1. Hazır Olma ve Kuvvet İntikali

Operasyonel kabiliyetin temel göstergelerinden biri **hazır olma seviyesi ve hızlı intikal** yeteneğidir. Türkiye;

- Kısa sürede harekâta hazır birlik yapısı,
- Farklı coğrafyalara eş zamanlı kuvvet aktarımı,
- Modüler ve esnek birlik konuşlandırma

kapasiteleriyle dikkat çekmektedir.

Bu yetenek, ani krizlere **gecikmeden ve caydırıcı** biçimde yanıt verilmesini mümkün kılmaktadır.

11.2.2. Müşterek Harekât ve Alanlar Arası Uyum

Kara, hava, deniz, siber ve istihbarat unsurlarının **müşterek ve eşgüdümlü** kullanımı, operasyonel başarının anahtarıdır. Türkiye’de;

- Müşterek planlama ve icra kültürü,
- Ortak komuta-kontrol yapıları,
- Alanlar arası senkronizasyon

giderek güçlenmektedir.

Bu uyum, operasyonların **parçalı değil; bütüncül** yürütülmesini sağlamaktadır.

11.2.3. Komuta-Kontrol ve Karar Döngüsü

Operasyonel kabiliyet, **karar alma hızına ve isabetine** doğrudan bağlıdır. C4ISR altyapısının gelişimi;

- Gerçek zamanlı durumsal farkındalık,
- Kısa karar–icra döngüsü,
- Alt birliklere hızlı ve net emir iletimi

sağlamaktadır.

Bu yapı, operasyonel tempoda **zaman üstünlüğü** yaratmaktadır.

11.2.4. Lojistik, İkmal ve Sürdürülebilirlik

Uzun süreli ve çok cepheli operasyonlarda **lojistik sürdürülebilirlik** belirleyici bir faktördür. Türkiye’nin operasyonel kabiliyeti;

- Yerli üretim ve bakım-onarım kapasitesi,
- Esnek ikmal zincirleri,
- Sahaya yakın destek unsurları

ile desteklenmektedir.

Bu durum, operasyonların **kesintiye uğramadan devam edebilmesini** sağlamaktadır.

11.2.5. Eğitim, Tatbikat ve Saha Deneyimi

Operasyonel etkinliğin arkasındaki temel unsur **eğitim ve tatbikat sürekliliğidir**. Türkiye;

- Gerçekçi senaryolara dayalı tatbikatlar,
- Müşterek ve çok alanlı eğitim faaliyetleri,
- Saha tecrübesinden beslenen doktrin güncellemeleri

sayesinde personel ve birliklerin **yüksek uyum ve refleks** kazanmasını sağlamaktadır.

11.2.6. Teknoloji Kullanımı ve Operasyonel Yenilik

İHA/SİHA'lar, elektronik harp, siber yetenekler ve veri destekli karar sistemleri;

- Keşif-gözetleme üstünlüğü,
- Hedefleme doğruluğu,
- Kuvvet koruma ve risk azaltma

alanlarında operasyonel kabiliyeti **niteliksel olarak artırmaktadır**.

Bu yenilikler, insan gücünü **etkin bir kuvvet çarpanına** dönüştürmektedir.

11.2.7. Sınırlılıklar ve İyileştirme Alanları

Operasyonel kabiliyetin sürdürülmesinde karşılaşılan başlıca zorluklar:

- Yüksek tempo nedeniyle personel yıpranması,
- Uzun süreli operasyonların maliyeti,
- Bazı kritik sistemlerde dışa bağımlılığın etkileri.

Bu alanlar, operasyonel etkinliğin **sürdürülebilirliğini** sağlamak açısından dikkatle yönetilmelidir.

11.2.8. Genel Değerlendirme

Türkiye'nin operasyonel kabiliyet seviyesi; **bölgesel ölçekte yüksek, çok cepheli görevleri eş zamanlı yürütebilecek** bir düzeydedir. Hazır olma, müştereklik, lojistik destek ve teknoloji kullanımı; bu kabiliyeti **istikrarlı ve esnek** kılmaktadır.

Ancak bu seviyenin korunması ve ileri taşınması; **personel refahı, ekonomik sürdürülebilirlik ve teknolojik derinleşme** alanlarında sürekli iyileştirme gerektirmektedir.

11.3. Teknolojik Bağımsızlık Düzeyi

Teknolojik bağımsızlık, bir devletin savunma kapasitesini **dış kısıt ve baskılardan asgari düzeyde etkilenerek** sürdürebilme yeteneğini ifade eder. Bu kavram, yalnızca yerli üretim oranlarıyla değil; **kritik teknolojilere sahip olma, geliştirme, güncelleme ve yaşam döngüsünü yönetme** kapasitesiyle ölçülmektedir.

Türkiye'nin teknolojik bağımsızlık düzeyi; son yıllarda kaydedilen ilerlemelere rağmen, **tamamlanmış bir hedef değil, aşamalı ve dinamik bir süreç** niteliği taşımaktadır.

11.3.1. Yerli Üretim ve Teknoloji Sahipliği

Türkiye, savunma sanayiinde;

- Platform, alt sistem ve yazılım geliştirme,
- Entegrasyon ve sistem mühendisliği,
- Test, doğrulama ve sertifikasyon

alanlarında **önemli bir yetkinlik eşiğini** aşmıştır.

Bu kapasite, dış tedarikçilere olan bağımlılığı azaltmakta ve **operasyonel sürekliliği** desteklemektedir. Ancak teknolojik bağımsızlık, yalnızca üretmek değil; **tasarlamak ve mülkiyetini elinde tutmak** anlamına gelmektedir.

11.3.2. Kritik Alt Sistemler ve Bağımlılık Alanları

Teknolojik bağımsızlığın sınırlarını belirleyen başlıca alanlar:

- Motor ve güç aktarım sistemleri,
- Yüksek hassasiyetli sensörler ve radar teknolojileri,
- Yarı iletkenler, mikroelektronik ve özel malzemeler,
- Bazı ileri seviye yazılım ve algoritmalar.

Bu alanlardaki kısmi bağımlılık, savunma projelerinde **zamanlama, maliyet ve ihracat kısıtları** yaratabilmektedir.

11.3.3. Ar-Ge Ekosistemi ve Bilgi Derinliği

Teknolojik bağımsızlık, **sürekli Ar-Ge yatırımı ve bilgi üretimi** ile mümkündür. Türkiye’de;

- Kamu destekli Ar-Ge programları,
- Üniversite–sanayi–kamu iş birlikleri,
- Test ve prototipleme altyapıları

gelişme göstermektedir.

Bununla birlikte teknoloji derinliği; kısa vadeli ürün başarısından ziyade, **uzun vadeli bilgi birikimi ve insan kaynağı sürekliliği** gerektirmektedir.

11.3.4. Fikri Mülkiyet ve Tasarım Yetkinliği

Gerçek teknolojik bağımsızlık, **fikri mülkiyet haklarının** yerli aktörlerde bulunmasıyla mümkündür. Bu kapsamda:

- Kaynak kodu ve tasarım kontrolü,
- Güncelleme ve modernizasyon yetkisi,
- İhracat ve üçüncü taraf kullanım kararları

kritik öneme sahiptir.

Bu alanlarda sağlanan kazanımlar, savunma sistemlerinin **dış baskılara karşı dirençli** olmasını sağlamaktadır.

11.3.5. Tedarik Zinciri ve Teknoloji Güvenliği

Teknolojik bağımsızlık; sadece ürün geliştirme değil, **tedarik zincirinin güvenliği ve sürekliliği** ile de ilişkilidir. Küresel tedarik zincirlerindeki kırılganlıklar;

- Kritik bileşen temininde gecikme,
- Maliyet artışı,
- Siyasi ve ekonomik baskı riskleri

doğurabilmektedir.

Bu nedenle teknoloji güvenliği, savunma planlamasında **stratejik bir unsur** hâline gelmiştir.

11.3.6. Sürdürülebilirlik ve Nesiller Arası Geçiş

Teknolojik bağımsızlık, tek bir nesil sistemle sınırlı değildir. Esas hedef;

- Teknolojinin bir sonraki nesline geçiş yapabilme,
- Mevcut sistemleri sürekli güncelleyebilme,
- Yeni tehditlere uyarlanabilir çözümler üretebilme

yeteneğidir.

Bu süreklilik sağlanamadığında, mevcut bağımsızlık seviyesi **hızla aşınabilir**.

11.3.7. Genel Değerlendirme

Türkiye'nin teknolojik bağımsızlık düzeyi; **bölgesel ölçekte güçlü, küresel ölçekte ise gelişmeye açık** bir konumdadır. Yerli üretim ve entegrasyon kabiliyeti önemli bir eşik oluştururken, kritik alt sistemler ve ileri teknolojilerde derinleşme ihtiyacı devam etmektedir.

Teknolojik bağımsızlık; kısa vadeli başarılarla değil, **uzun vadeli Ar-Ge vizyonu, insan kaynağı yatırımı ve fikrî mülkiyet hakimiyeti** ile kalıcı hâle gelecektir.

12. EKLER

EK-1 HARİTALAR

EK-1.1. Türkiye'nin Jeopolitik Konumu Haritası

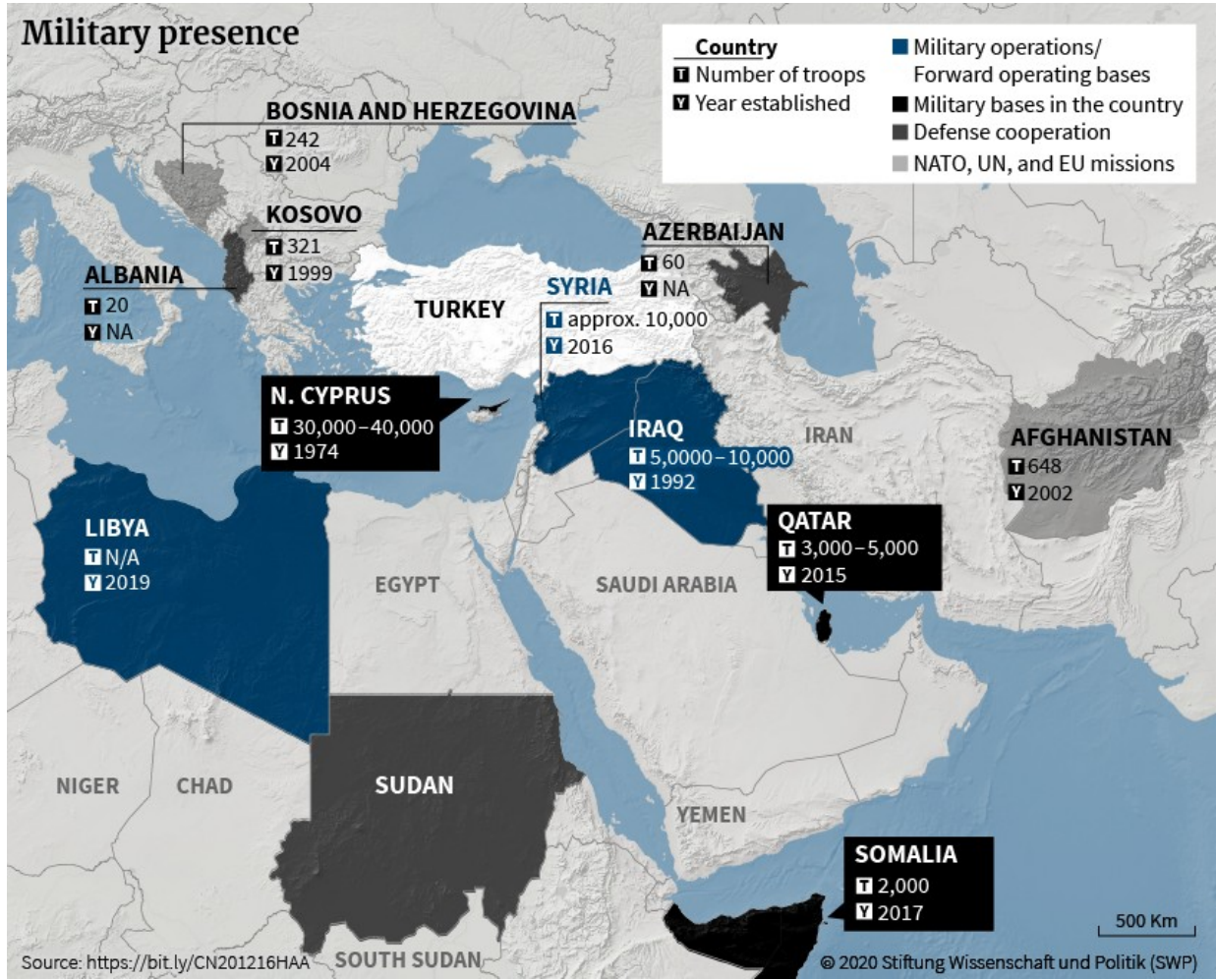
EK-1.2. Bölgesel Güvenlik Ortamı ve Risk Alanları

EK-1.3. Deniz Yetki Alanları ve Deniz Güvenliği

EK-1.4. Çok Cepheli Güvenlik ve Operasyon Alanları

EK-2 KUVVET DAĞILIM TABLOLARI

EK-2.1. Kuvvet Türlerine Göre Genel Dağılım

Kuvvet Türü	Ana Görev Alanı	Operasyonel Rol	Stratejik Katkı
Kara Kuvvetleri	Kara hâkimiyeti, sınır güvenliği	Sürekli ve derinlikli operasyon	Alan kontrolü, caydırıcılık
Hava Kuvvetleri	Hava üstünlüğü	Hızlı müdahale, hassas vuruş	Zaman ve teknoloji üstünlüğü
Deniz Kuvvetleri	Deniz güvenliği	Deniz yetki alanlarının korunması	Enerji ve ticaret güvenliği
Özel Kuvvetler	Özel ve hassas görevler	Asimetrik ve yüksek riskli görevler	Stratejik esneklik

EK-2.2. Kara Kuvvetleri Kuvvet Dağılımı (Fonksiyonel)

Unsur	Görev Niteliği	Kullanım Alanı
Zırhlı Birlikler	Yüksek ateş gücü	Konvansiyonel çatışma
Mekanize Piyade	Esnek muharebe	Hibrit ve konvansiyonel
Komando Birlikleri	Mobil ve hafif kuvvet	Dağlık, sınır ve özel bölgeler

Unsur	Görev Niteliği	Kullanım Alanı
Topçu ve Roket	Uzun menzilli ateş	Destek ve bastırma
İstihkam & Lojistik	Destek ve sürdürülebilirlik	Tüm harekât alanları

EK-2.3. Hava Kuvvetleri Kuvvet Dağılımı

Unsur	Temel Görev	Stratejik İşlev
Muharip Uçaklar	Hava hâkimiyeti	Caydırıcılık
İHA / SİHA	Keşif, gözetleme, taarruz	Sürekli farkındalık
Hava Savunma	Alan koruma	Kritik altyapı güvenliği
Ulaşım & İkmal	Stratejik taşıma	Hızlı intikal
Erken İhbar	Radar ve algılama	Önleyici savunma

EK-2.4. Deniz Kuvvetleri Kuvvet Dağılımı

Unsur	Görev Alanı	Operasyonel Katkı
Fırkateyn & Korvet	Yüzey hâkimiyeti	Deniz caydırıcılığı
Denizaltılar	Gizli harekât	Stratejik baskı
Amfibi Unsurlar	Kıyı operasyonları	Güç projeksiyonu
Deniz Havacılığı	Keşif ve destek	Alan farkındalığı
Mayın & Karakol	Deniz güvenliği	Kritik geçit kontrolü

EK-2.5. Özel Kuvvetler ve Destek Unsurları

Unsur	Özellik	Kullanım Amacı
Özel Kuvvetler	Yüksek eğitim	Stratejik hedefler
Elektronik Harp	Algı ve iletişim kontrolü	Bilgi üstünlüğü
Siber Unsurlar	Dijital savunma	Kritik sistem koruması

Unsur	Özellik	Kullanım Amacı
İstihbarat Birimleri	Çok kaynaklı analiz	Karar destek

EK-3: Savunma Sanayi Firma Listeleri

EK-3.1. Türkiye Merkezli Savunma Sanayi Firmaları (Ana Yükleniciler)

Firma	Uzmanlık Alanı	Stratejik Rol
ASELSAN	Elektronik harp, radar, C4ISR	Teknoloji omurgası
TAI (TUSAŞ)	Havacılık, uzay, platform	Platform geliştirme
ROKETSAN	Füze, roket, mühimmat	Vuruş gücü
HAVELSAN	Yazılım, simülasyon, siber	Dijital dönüşüm
BAYKAR	İHA/SİHA	Otonom kabiliyet
MKE	Silah, mühimmat	Temel üretim
STM	Deniz projeleri, siber	Sistem entegrasyonu
FNSS	Zırhlı kara araçları	Kara modernizasyonu
BMC	Kara araçları, motor	Mobilite

EK-3.2. Türkiye Savunma Sanayi Alt Yüklenicileri ve Uzman Firmalar

Firma	Odak Alan
Kale Savunma	Motor ve havacılık
TEI	Uçak ve helikopter motorları
Meteksan Savunma	Radar ve algılayıcılar
Ayesaş	Aviyonik ve kontrol
Alp Havacılık	Yapısal havacılık parçaları
TÜMOSAN	Motor ve güç aktarma

EK-3.3. Uluslararası Savunma Sanayi Firmaları (Karşılaştırmalı)

Ülke	Firma	Uzmanlık
ABD	Lockheed Martin	Hava platformları
ABD	Raytheon	Füze & radar
ABD	Northrop Grumman	Uzay & C4ISR
Avrupa	BAE Systems	Çok alanlı savunma
Avrupa	Airbus Defence	Havacılık & uzay
Fransa	Thales	Elektronik & sensör
İsrail	IAI	İHA & radar
Rusya	Almaz-Antey	Hava savunma
Çin	AVIC	Havacılık

EK-4.1. Küresel Askerî Güç Endeksi

- Global Firepower**

Kapsam: Personel, platformlar, lojistik, coğrafya, finansman.

Güçlü Yanı: Geniş veri seti, hızlı karşılaştırma.

Sınırlılık: Niteliksel doktrin ve teknoloji derinliğini sınırlı yansı

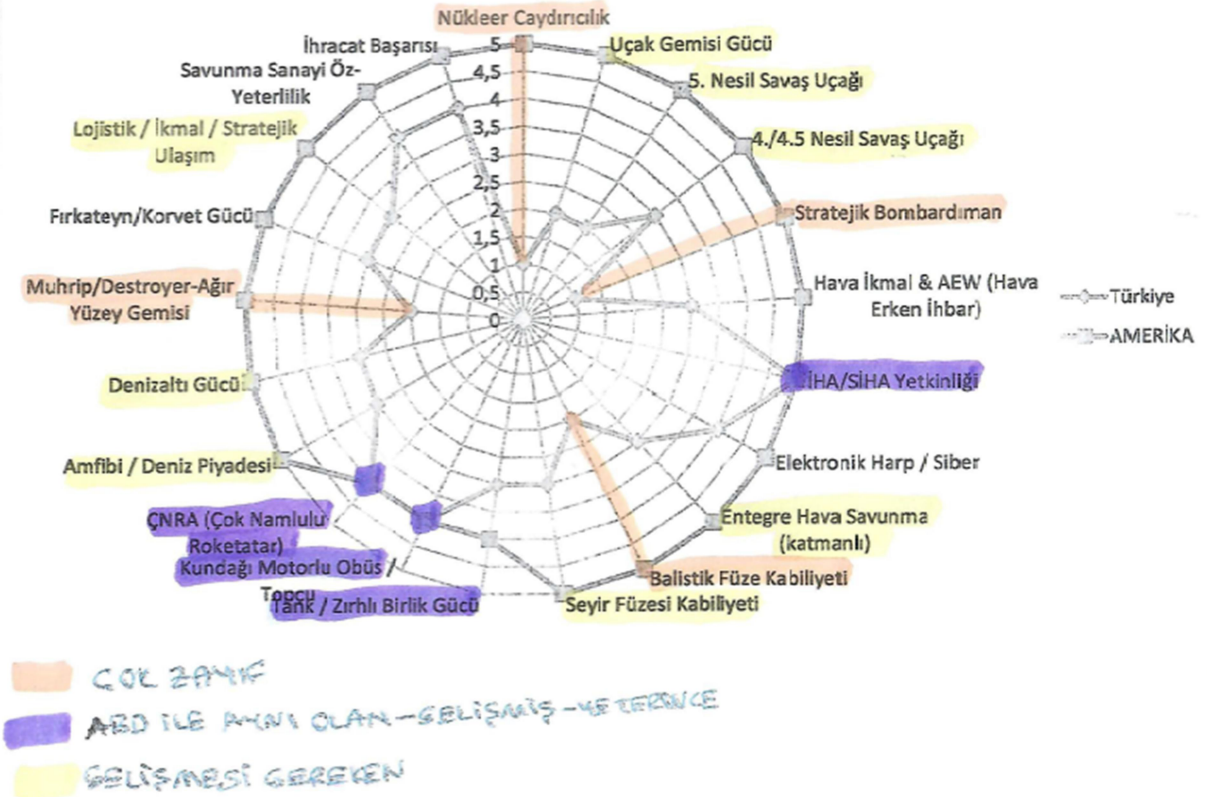
1	 United States PwrIndx: 0.0744	↔
2	 Russia PwrIndx: 0.0788	↔
3	 China PwrIndx: 0.0788	↔
4	 India PwrIndx: 0.1184	↔
5	 South Korea PwrIndx: 0.1656	↔
6	 United Kingdom PwrIndx: 0.1785	↔
7	 France PwrIndx: 0.1878	▲
8	 Japan PwrIndx: 0.1839	▼
9	 Türkiye PwrIndx: 0.1902	↔
10	 Italy PwrIndx: 0.2164	↔

EK-4.2. Türkiye İçin Karşılaştırmalı Okuma (Özet)

Boyut	Görelî Konum	Yorum
Askerî Güç	Yüksek (Bölgesel)	Operasyonel tecrübe güçlü
Bütçe/GSYH	Orta	Sürdürülebilirlik dengesi
Sanayi & İhracat	Yükselen	İHA/SİHA ve elektronik öne çıkıyor
Teknoloji Derinliği	Orta–Yükselen	Kritik alt sistemlerde gelişim ihtiyacı
Kurumsal Uyum	Orta–Yüksek	Planlama ve koordinasyon güçleniyor

ÜLKELERİN SAVUNMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

TÜRKİYE vs ABD

ÜLKELER SAVUNMA GÜCÜ KARŞILAŞTIRMASI

Sanayi ve İhracat

Ülke	Ar-Ge & Sanayi Kapasitesi	Öz-Yeterlilik	İhracat Notu
Türkiye	Yüksek (artan)	Yüksek	İHA/deniz platformları/mühimmat ihracatı artıyor
ABD	Çok Yüksek	Çok Yüksek	Küresel tedarikçi, geniş ekosistem
Rusya	Yüksek	Yüksek	Geleneksel pazarlar; yaptırım etkileri
Çin	Çok Yüksek	Yüksek	Büyük ölçekli üretim ve rekabetçi fiyat
Fransa	Çok Yüksek	Yüksek	Rafale/deniz sistemleri/füze ihracatı
Birleşik Krallık	Çok Yüksek	Yüksek	Havacılık/deniz ve sensör ihracatı
Almanya	Çok Yüksek	Yüksek	Kara/deniz platformlarında lider tedarikçi

Öne Çıkan Sistemler

Ülke	Öne Çıkan Sistemler / Notlar
Türkiye	SİHA (TB2/AKINCI/Kızılelma), Fırtına-II, MİLGEM/İSTİF, TCG Anadolu (LHD), SİPER/HİSAR, ATMACA/SOM, 214TN (Reis)
ABD	11 CVN, F-22/F-35, B-52/B-2/B-1, Aegis destroyerler, Ohio/Columbia SSBN, THAAD/Patriot, Tomahawk, küresel ikmal
Rusya	S-400/500, Yasen/Borei SSN/SSBN, Tu-95/Tu-160, Iskander/Kalibr, geniş tank/topçu
Çin	Liaoning/Shandong/Fujian, J-20, DF serisi füzeler, 055 muhrip, büyük gemi inşa
Fransa	Charles de Gaulle (CVN), Rafale, Barracuda SSN, M51 SLBM, SAMP/T, SCALP/Exocet
Birleşik Krallık	QE sınıfı CVF, F-35B, Type 45, Astute SSN, Sky Sabre, Tomahawk
Almanya	Leopard 2, PzH2000, IRIS-T SLM, 212A AIP denizaltı, güçlü kara/deniz sanayi

KAPASİTE MATRİSİ

Ülke	Türkiye	ABD	Rusya	Çin	Fransa	Birleşik Krallık	Almanya
Toplam Puan	62	102	82	91	74	77	62
Nükleer Caydırıcılık	1	5	5	5	5	5	1
Uçak Gemisi Gücü	2	5	2	4	3	4	1
5. Nesil Savaş Uçağı	2	5	3	5	2	4	2
4./4.5 Nesil Savaş Uçağı	3	5	4	5	4	4	4
Stratejik Bombardıman	1	5	5	3	1	1	1
Hava İkmal & AEW (Hava Erken İhbar)	3	5	4	4	4	4	3
İHA/SİHA Yetkinliği	5	5	2	4	3	3	2
Elektronik Harp / Siber	4	5	4	4	4	4	4
Entegre Hava Savunma (katmanlı)	3	5	5	4	4	4	4
Balistik Füze Kabiliyeti	2	5	5	5	4	4	1
Seyir Füzesi Kabiliyeti	3	5	4	4	4	4	3
Tank / Zırhlı Birlik Gücü	3	4	4	4	3	2	4
Kundağı Motorlu Obüs / Topçu	4	4	4	4	3	2	4
ÇNRA (Çok Namlulu Roketatar)	4	4	5	5	2	3	3
Amfibi / Deniz Piyadesi	3	5	3	4	3	4	2
Denizaltı Gücü	3	5	5	4	4	4	4
Muhrip/Destroyer-Ağır Yüzey Gemisi	2	5	3	5	4	4	3
Fırkateyn/Korvet Gücü	3	5	4	5	4	4	4
Lojistik / İkmal / Stratejik Ulaşım	3	5	3	4	4	4	3
Savunma Sanayi Öz-Yeterlilik	4	5	4	5	5	5	5
İhracat Başarısı	4	5	4	4	4	4	4

TÜRKİYE SAVUNMA PLANI

TÜRKİYE SAVUNMA PLANI

İçindekiler

0. Özet ve Yönetici Özeti

- 0.1. Amaç, Kapsam ve Varsayımlar
- 0.2. Stratejik Özet
- 0.3. Ana Bulgular ve Öncelikler

1. Giriş ve Çerçeve

- 1.1. Planın Kapsamı ve Zaman Ufku (2026–2030 / 2030–2035)
- 1.2. Yöntem, Veri Kaynakları ve Sınıflandırmalar
- 1.3. Savunma Güvenliği, Caydırıcılık ve Ulusal Güç Unsurları
- 1.4. Türkiye’nin Jeopolitik Konumu ve Stratejik Derinlik

2. Tehdit Değerlendirmesi ve Risk Haritası

- 2.1. Bölgesel Güvenlik Ortamı ve Risk Alanları
- 2.2. Konvansiyonel Tehditler ve Sınır Güvenliği
- 2.3. Terörizm, Asimetrik ve Vekâlet Unsurları
- 2.4. Hibrit Savaş ve Enformasyon Operasyonları
- 2.5. Siber Tehditler ve Kritik Altyapı Riskleri
- 2.6. Deniz Güvenliği, Enerji Güvenliği ve Mavi Vatan Boyutu
- 2.7. Uzay Güvenliği ve Uydu Bağımlılığı
- 2.8. Afet–Salgın–Göç ve İç Dayanıklılık Riskleri
- 2.9. Risk Matrisi (Olasılık x Etki)

3. Ulusal Savunma Stratejisi

- 3.1. Ulusal Savunma Hedefleri ve Stratejik İlkeler
- 3.2. Caydırıcılık Stratejisi (Konvansiyonel / Asimetrik / Siber)
- 3.3. Kuvvet Kullanım Esasları ve Proaktif Savunma
- 3.4. Çok Alanlı Harekât Konsepti (MDO)
- 3.5. Kriz Yönetimi ve Tırmanma Kontrolü
- 3.6. Barış Dönemi – Kriz – Savaş Dönemi Çerçevesi

4. Kuvvet Yapısı ve Operasyonel Konsept

- 4.1. Kuvvet Yapılanması (Kara–Hava–Deniz–Siber–Uzay)
- 4.2. Kara Kuvvetleri Planı
- 4.3. Hava ve Hava Savunma Planı
- 4.4. Deniz Kuvvetleri ve Deniz Yetki Alanları Planı
- 4.5. Özel Kuvvetler / Komando / İç Güvenlik Eşgüdümü
- 4.6. İstihbarat, Keşif-Gözetleme ve Hedefleme Döngüsü
- 4.7. Seferberlik, Yedekler ve Toplam Savunma Yaklaşımı
- 4.8. Tatbikat, Eğitim ve Hazırlık Seviyesi (Readiness)

5. Savunma Sanayii ve Teknolojik Bağımsızlık

- 5.1. Savunma Sanayi Ekosistemi ve Tedarik Zinciri
- 5.2. Kritik Teknolojilerde Bağımsızlık (motor, sensör, çip, yazılım)
- 5.3. Ana Platform Yol Haritası (Kara–Hava–Deniz–Uzay)
- 5.4. İHA/SİHA, Otonom ve Sürü Sistemleri
- 5.5. Füze–Roket–Hava Savunma Katmanları
- 5.6. Elektronik Harp, Radar ve Spektrum Üstünlüğü
- 5.7. Ar-Ge, Test/Sertifikasyon ve Fikri Mülkiyet
- 5.8. Ambargolar, İhracat Lisansları ve Alternatif Tedarik

6. C4ISR, Siber Savunma ve Bilgi Üstünlüğü

- 6.1. Komuta–Kontrol Mimarisi ve Entegrasyon
- 6.2. Veri Yönetimi, Büyük Veri ve YZ Destekli Karar
- 6.3. Siber Savunma Doktrini ve Kritik Altyapı Koruması
- 6.4. Enformasyon Güvenliği ve Psikolojik Harekât Savunması
- 6.5. Uydu/Uzay Tabanlı Haberleşme ve ISR

7. Lojistik, Sürdürülebilirlik ve Dayanıklılık

- 7.1. Lojistik Doktrini ve İkmal Zinciri
- 7.2. Mühimmat, Yakıt, Yedek Parça ve Stok Yönetimi
- 7.3. Bakım-Onarım, Modernizasyon ve Yaşam Döngüsü
- 7.4. Sağlık, Tahliye ve KBRN Hazırlığı
- 7.5. Kritik Altyapı Dayanıklılığı (enerji, ulaşım, haberleşme)

8. Uluslararası Boyut ve Savunma Diplomasisi

- 8.1. NATO İlişkileri ve Yükümlülükler
- 8.2. ABD–AB–Rusya ve Bölge Ülkeleri ile Savunma İlişkileri
- 8.3. Savunma Sanayi İhracatı ve Ortak Projeler
- 8.4. Yaptırımlar, Ambargolar ve Teknoloji Kısıtları Yönetimi

9. Hukuki ve Kurumsal Çerçeve

- 9.1. Savunma Hukuku ve Mevzuat
- 9.2. Sivil Otorite–Asker İlişkisi
- 9.3. Şeffaflık, Hesap Verebilirlik ve Denetim
- 9.4. Stratejik Planlama ve Kurumsal Koordinasyon
- 9.5. Gizlilik, Bilgi Güvenliği ve Yetki Rejimleri

10. Kaynak Planlama ve Finansman

- 10.1. Savunma Bütçesi, Öncelikler ve Program Yönetimi
- 10.2. Finansman Modelleri (çok yıllık program, fon, ihracat geliri)
- 10.3. İnsan Kaynağı, Ücret/Özlük ve Profesyonelleşme
- 10.4. Maliyet–Etkinlik ve Performans Göstergeleri (KPI)

11. Yol Haritası ve Uygulama Planı

- 11.1. Stratejik Yeterlilik Değerlendirmesi
- 11.2. Operasyonel Kabiliyet Seviyesi
- 11.3. Teknolojik Bağımsızlık Düzeyi
- 11.4. Öncelikli Programlar (0–24 ay / 2–5 yıl / 5+ yıl)
- 11.5. Risk Yönetimi ve Kontrol Mekanizması
- 11.6. İzleme–Değerlendirme Takvimi (Raporlama Döngüsü)

12. Sonuç

- 12.1. Genel Değerlendirme
- 12.2. Kritik Karar Noktaları ve Tavsiyeler

0. Özet ve Yönetici Özeti

0.1. Amaç, Kapsam ve Varsayımlar

Amaç

Bu Savunma Planının temel amacı; Türkiye Cumhuriyeti'nin **ulusal egemenliğini, toprak bütünlüğünü, halkının güvenliğini ve anayasal düzenini** korumaya yönelik olarak, **bütüncül, caydırıcı, sürdürülebilir ve çok alanlı** bir savunma yaklaşımı ortaya koymaktır.

Plan;

- Mevcut ve öngörülen tehditlere karşı **etkin caydırıcılık** sağlanmasını,
- Askerî, teknolojik, ekonomik ve kurumsal kapasitenin **uyumlu biçimde kullanılmasını,**
- Savunma politikalarının **orta ve uzun vadeli bir yol haritası** çerçevesinde uygulanmasını hedeflemektedir.

Bu belge, savunmayı yalnızca savaş hâliyle sınırlamayan; **barış, kriz ve çatışma dönemlerini kapsayan** sürekli bir güvenlik faaliyeti olarak ele almaktadır.

Kapsam

Bu Savunma Planı;

- Kara, hava, deniz, siber ve uzay alanlarını kapsayan **çok alanlı savunma mimarisini,**
- Konvansiyonel, asimetrik, hibrit ve siber tehditleri,
- Savunma kuvvet yapısı, operasyonel kabiliyet, savunma sanayii ve teknolojik bağımsızlığı,
- C4ISR, lojistik, seferberlik, insan kaynağı ve finansmanı,
- Uluslararası savunma ilişkileri, ittifak yükümlülükleri ve savunma diplomasisini,
- Hukukî, kurumsal ve yönetsel çerçeveyi

bütüncül biçimde ele almaktadır.

Plan; **stratejik (ulusal), operatif (bölgesel) ve taktik (saha)** seviyelerde uygulanabilir bir çerçeve sunmak üzere hazırlanmıştır.

Varsayımlar

Bu Savunma Planı aşağıdaki temel varsayımlar üzerine inşa edilmiştir:

1. **Güvenlik Ortamı Dinamiktir:**
Türkiye'nin çevresindeki tehdit ortamı **sabit değil**, hızla değişen ve çok boyutlu bir yapı arz etmektedir.
2. **Tehditler Çok Alanlıdır:**
Geleceğin güvenlik riskleri yalnızca askerî değil; **siber, ekonomik, teknolojik, enformasyonel ve toplumsal** boyutlar içermektedir.
3. **Caydırıcılık Esastır:**
Savaşın önlenmesi, ancak **güçlü, inandırıcı ve sürekli caydırıcılık** ile mümkündür.

4. **Teknolojik Üstünlük Belirleyicidir:**
Savunma gücünün etkinliği; **teknolojiye erişim, yerli üretim ve bilgi üstünlüğü** ile doğrudan ilişkilidir.
5. **Ekonomik Sürdürülebilirlik Zorunludur:**
Savunma kapasitesinin devamlılığı, **makroekonomik denge ve kaynak etkinliği** gözetilerek sağlanmalıdır.
6. **Uluslararası İlişkiler Çok Yönlüdür:**
Türkiye, ittifak yükümlülüklerini sürdürürken **stratejik özerkliği**ni korumak zorundadır.
7. **Toplam Savunma Yaklaşımı Gereklidir:**
Savunma; yalnızca silahlı kuvvetlerin değil, **devlet kurumlarının, özel sektörün ve toplumun** ortak sorumluluğudur.

Genel Çerçeve

Bu amaç, kapsam ve varsayımlar doğrultusunda hazırlanan Savunma Planı; Türkiye'nin savunma kapasitesini **reaktif değil, öngörülü, parçalı değil, entegre ve geçici değil, sürdürülebilir** bir yapıya kavuşturmayı hedeflemektedir.

0.2. Stratejik Özet

Bu Savunma Planı; Türkiye Cumhuriyeti'nin **egemenliğini, toprak bütünlüğünü, anayasal düzenini ve halkının güvenliğini** teminat altına almak amacıyla, **çok alanlı, caydırıcı ve sürdürülebilir** bir savunma mimarisi ortaya koymaktadır.

Plan; değişen küresel ve bölgesel güvenlik ortamında Türkiye'nin **reaktif değil öngörülü, parçalı değil entegre ve kısa vadeli değil uzun vadeli** bir savunma anlayışıyla hareket etmesini hedeflemektedir.

Stratejik Ortam ve Temel Tespitler

- Türkiye; **çok cepheli, çok aktörlü ve çok boyutlu** bir tehdit çevresinde konumlanmıştır.
- Konvansiyonel tehditler, terörizm, hibrit savaş, siber saldırılar, enerji ve deniz güvenliği riskleri **eş zamanlı** olarak varlık göstermektedir.
- Büyük güç rekabeti, Türkiye'nin jeopolitik konumunu hem **stratejik fırsata** hem de **baskı alanına** dönüştürmektedir.
- Savunma artık yalnızca askerî güçle değil; **teknoloji, ekonomi, bilgi ve toplumsal dayanıklılık** ile birlikte ele alınmalıdır.

Stratejik Yaklaşım

Bu Plan, savunmayı üç temel sütun üzerine inşa etmektedir:

1. **Caydırıcılık ve Proaktif Savunma**
Tehditlerin sınır hattında değil, **kaynağında ve erken aşamada** etkisizleştirilmesi; güçlü, inandırıcı ve sürekli caydırıcılık.
2. **Çok Alanlı ve Müşterek Yapı**
Kara, hava, deniz, siber ve uzay alanlarının **tek bir komuta–kontrol anlayışı** altında bütünleştirilmesi.

3. Teknolojik ve Kurumsal Sürdürülebilirlik

Yerli savunma sanayii, kritik teknolojilerde bağımsızlık, güçlü kurumsal koordinasyon ve ekonomik denge.

Öncelikli Stratejik Hedefler

- Ulusal savunma kapasitesinin **çok alanlı harekâta uyumlu** hâle getirilmesi
- Savunma sanayiinde **kritik teknolojilerde bağımsızlığın derinleştirilmesi**
- Siber, uzay ve enformasyon alanlarında **bilgi üstünlüğü** sağlanması
- Deniz ve enerji güvenliğinde **sürekli alan hâkimiyeti**
- Uzun süreli kriz ve çatışmalara karşı **lojistik ve toplumsal dayanıklılığın** artırılması
- Savunma bütçesinde **etkinlik, şeffaflık ve sürdürülebilirliğin** sağlanması

Uygulama ve Yol Haritası Yaklaşımı

Plan;

- **Kısa vadede (0–24 ay):** Acil tehditlere karşı kapasite güçlendirme,
- **Orta vadede (2–5 yıl):** Yapısal dönüşüm ve teknoloji derinliği,
- **Uzun vadede (5+ yıl):** Stratejik özerklik ve ileri caydırıcılık

olmak üzere **aşamalı bir yol haritası** öngörmektedir.

Uygulama; ölçülebilir hedefler, performans göstergeleri ve düzenli **izleme–değerlendirme mekanizmaları** ile desteklenecektir.

Genel Değerlendirme

Bu Savunma Planı; Türkiye’yi yalnızca mevcut tehditlere karşı korumayı değil, **geleceğin güvenlik ortamını şekillendirebilen** bir savunma aktörü hâline getirmeyi amaçlamaktadır. Güçlü caydırıcılık, teknolojik yetkinlik ve kurumsal uyum bir araya getirildiğinde; Türkiye’nin savunma güvenliği **kalıcı ve yönetilebilir** bir üstünlüğe dönüşecektir.

0.3. Ana Bulgular ve Öncelikler

Bu Savunma Planı kapsamında yapılan analizler; Türkiye’nin güvenlik ortamının **çok cepheli, çok alanlı ve yüksek tempolu** bir yapıya evrildiğini göstermektedir. Mevcut kapasite önemli bir caydırıcılık üretmekle birlikte, **sürdürülebilirlik, teknoloji derinliği ve kurumsal uyum** alanlarında net öncelikler belirlenmesini zorunlu kılmaktadır.

A. Ana Bulgular

1. Tehdit Ortamı Çok Boyutlu ve Sürekli

Türkiye, aynı anda konvansiyonel tehditler, terörizm, hibrit savaş, siber saldırılar ve deniz–enerji güvenliği riskleriyle karşı karşıyadır. Bu tehditler **eş zamanlı ve birbirini tetikleyen** niteliktedir.

2. Caydırıcılık Bölgesel Düzeyde Güçlüdür

Mevcut askerî kapasite ve operasyonel tecrübe, Türkiye’ye **yüksek bölgesel caydırıcılık** sağlamaktadır. Ancak caydırıcılığın kalıcılığı, teknoloji ve ekonomiyle desteklenmediğinde **aşınma riski** taşımaktadır.

3. Çok Alanlı Harekât Zorunluluk Hâline Gelmiştir

Kara, hava ve deniz unsurlarına ek olarak **siber, uzay ve enformasyon alanları**, savunmanın ayrılmaz parçası hâline gelmiştir. Parçalı yaklaşımlar etkinliğini yitirmektedir.

4. Savunma Sanayiinde İlerleme Var, Derinlik Eksikliği Sürüyor

Yerli savunma sanayii önemli bir eşik aşmıştır; ancak **motor, sensör, yarı iletken ve yazılım çekirdeği** gibi alanlarda dışa bağımlılık stratejik risk oluşturmaktadır.

5. Ekonomik ve Lojistik Sürdürülebilirlik Belirleyici Faktördür

Uzun süreli kriz ve operasyonlar, savunma gücünün **finansal ve lojistik dayanıklılığını** doğrudan test etmektedir.

6. Kurumsal Koordinasyon Kritik Bir Kuvvet Çarpanıdır

Savunma alanında başarı; askerî kapasitenin yanı sıra **kurumlar arası uyum, hızlı karar alma ve uygulama disiplini** ile mümkündür.

B. Stratejik Öncelikler

Bu bulgular doğrultusunda aşağıdaki öncelikler belirlenmiştir:

1. Caydırıcılığın Sürdürülmesi ve Derinleştirilmesi

- Çok alanlı ve inandırıcı caydırıcılık
- Proaktif savunma ve erken müdahale kabiliyeti
- Hava ve füze savunma katmanlarının güçlendirilmesi

2. Çok Alanlı Savunma Mimarisinin Tam Entegrasyonu

- Kara–hava–deniz–siber–uzay alanlarında tek komuta anlayışı
- C4ISR ve veri temelli karar üstünlüğü
- Müşterek eğitim ve tatbikat yoğunluğunun artırılması

3. Teknolojik Bağımsızlıkta Kritik Eşiklerin Aşılması

- Motor, sensör, çip ve yazılım çekirdeği önceliği
- Ar-Ge sürekliliği ve fikrî mülkiyet hâkimiyeti
- Tedarik zinciri güvenliğinin yerleştirilmesi

4. Lojistik, Seferberlik ve Toplumsal Dayanıklılık

- Uzun süreli harekât için ikmal ve stok yönetimi
- Seferberlik ve yedek sistemlerin güncellenmesi
- Kritik altyapı ve enerji güvenliği

5. Ekonomik Etkinlik ve Kaynak Disiplini

- Çok yıllık programlama ve önceliklendirme
- Maliyet–etkin platform ve sistem tercihleri
- Savunma sanayii ihracatıyla finansal dengeleme

6. Kurumsal ve Hukukî Güçlendirme

- Stratejik planlama ve koordinasyon mekanizmalarının netleştirilmesi
- Şeffaflık, denetim ve performans ölçümü
- Sivil–asker uyumunun kurumsal sürekliliği

C. Önceliklendirme Mantığı

Bu Plan, öncelikleri **tehditin aciliyeti, etkisi ve geri dönüşü** kriterlerine göre sıralamaktadır. Amaç; kaynakları **en yüksek caydırıcılık ve güvenlik çıktısı** üretecek alanlara yönlendirmektir.

Genel Sonuç

Ana bulgular ve öncelikler göstermektedir ki Türkiye’nin savunma güvenliği; mevcut güç üzerine inşa edilecek **teknolojik derinleşme, çok alanlı entegrasyon ve sürdürülebilir kaynak yönetimi** ile ileri bir seviyeye taşınabilir. Bu öncelikler, planın tüm bölümlerinin **yönlendirici omurgasını** oluşturmaktadır.

1. Giriş ve Çerçeve

1.1. Planın Kapsamı ve Zaman Ufku (2026–2030 / 2030–2035)

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı’nın hangi alanları kapsadığını ve planın hangi zaman dilimlerinde, hangi önceliklerle uygulanacağını ortaya koyar. Amaç; kısa ve orta vadede **somut kazanımlar** üretirken, uzun vadede **stratejik süreklilik ve özerklik** sağlamaktır.

Plan iki ana zaman ufku üzerine kuruludur. İlk dönem 2026–2030, ikinci dönem 2030–2035’tir. Bu iki dönem, birbirini tamamlayan ve kademeli ilerleyen bir dönüşüm mantığıyla tasarlanmıştır.

2026–2030 dönemi, kapasite güçlendirme ve entegrasyon odaklıdır. Bu zaman diliminde planın kapsamı; mevcut tehditlere karşı caydırıcılığın sürdürülmesi, çok alanlı savunma mimarisinin kurumsallaştırılması ve kritik zafiyetlerin giderilmesini içerir. Kara, hava, deniz, siber ve uzay alanlarında mevcut kabiliyetlerin birlikte çalışabilirliği artırılır. C4ISR altyapısı güçlendirilir, hazır olma seviyesi yükseltilir, lojistik ve seferberlik sistemleri güncellenir. Savunma sanayiinde devam eden projelerin tamamlanması, tedarik zinciri güvenliğinin artırılması ve kritik teknolojilerde dışa bağımlılığın azaltılması bu dönemin temel hedefleri arasındadır. Bu dönem, aynı zamanda kurumsal koordinasyon, hukukî çerçeve ve bütçe disiplininin güçlendirildiği bir “sağlamlaştırma” evresidir.

2030–2035 dönemi ise niteliksel sıçrama ve stratejik derinleşme odaklıdır. Bu zaman ufku planın kapsamı; ileri teknolojilerde bağımsızlığın artırılması, otonom ve yapay zekâ destekli sistemlerin yaygınlaştırılması, uzay ve siber alanda etkinliğin üst seviyeye taşınmasını kapsar. Çok alanlı harekât anlayışı bu dönemde tam olgunluğa ulaştırılır. Savunma sanayii yalnızca iç ihtiyaçları karşılayan değil, yüksek katma değerli ihracat üreten bir yapıya dönüştürülür. Türkiye’nin bölgesel güvenlik mimarisinde kurucu ve yönlendirici rolü güçlendirilir, savunma diplomasisi ve ortak projeler daha ileri bir seviyeye taşınır.

Her iki zaman ufku için ortak kapsam ilkeleri geçerlidir. Plan; barış dönemi, kriz dönemi ve çatışma hâlini birlikte ele alır. Konvansiyonel, asimetrik, hibrit ve siber tehditler bütüncül biçimde değerlendirilir. Askerî kapasite; ekonomik sürdürülebilirlik, toplumsal dayanıklılık ve teknolojik gelişimle birlikte planlanır. Savunma, yalnızca silahlı kuvvetlerin değil, devletin tüm kurumlarının ve toplumun katılımını gerektiren bir faaliyet olarak ele alınır.

Bu zaman ufku yaklaşımıyla Savunma Planı, kısa vadeli tehditlere cevap verirken uzun vadeli stratejik hedeflerden kopmayan, aşamalı ve ölçülebilir bir yol haritası sunmaktadır.

1.2. Yöntem, Veri Kaynakları ve Sınıflandırmalar

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı'nın hangi **analitik yöntemlerle** hazırlandığını, hangi **veri kaynaklarından** beslendiğini ve bilgilerin hangi **sınıflandırma mantığı** içinde ele alındığını ortaya koyar. Amaç; planın yalnızca politik bir niyet belgesi değil, **kanıta dayalı, sistematik ve izlenebilir** bir strateji dokümanı olmasını sağlamaktır.

Savunma planlaması; belirsizlik, hız ve çok boyutluluk içeren bir alandır. Bu nedenle kullanılan yöntemler tekil değil, **çok katmanlı ve tamamlayıcı** bir yapı üzerine kurulmuştur.

Yöntem

Planın hazırlanmasında nitel ve nicel yöntemler birlikte kullanılmıştır. Stratejik düzeyde; tehdit değerlendirmesi, risk analizi ve senaryo çalışmaları esas alınmıştır. Operatif düzeyde; kuvvet yapısı, hazır olma seviyesi ve lojistik sürdürülebilirlik analizleri yapılmıştır. Taktik düzeyde ise alan bazlı kabiliyetler ve uygulama kapasitesi dikkate alınmıştır.

Başlıca yöntemsel yaklaşımlar şunlardır:

Durumsal analiz yaklaşımı ile mevcut güvenlik ortamı, kapasite durumu ve eğilimler değerlendirilmiştir. Risk temelli planlama yöntemiyle tehditler; olasılık, etki ve zaman boyutlarına göre ele alınmıştır. Senaryo temelli analiz sayesinde farklı kriz ve çatışma ihtimallerine karşı alternatif hareket tarzları geliştirilmiştir. Karşılaştırmalı analiz yöntemiyle Türkiye'nin savunma kapasitesi, bölgesel ve küresel örneklerle kıyaslanmıştır. Aşamalı yol haritası yaklaşımıyla hedefler kısa, orta ve uzun vadeye bölünmüştür.

Bu yöntemler birlikte kullanılarak planın **esnek, güncellenebilir ve uyarlanabilir** olması hedeflenmiştir.

Veri Kaynakları

Savunma Planı, açık ve güvenilir kaynaklara dayalı olarak hazırlanmıştır. Kullanılan veriler; stratejik değerlendirme amacı taşımakta olup, operasyonel gizlilik içeren bilgiler kapsam dışı bırakılmıştır.

Başlıca veri kaynakları şunlardır:

Ulusal mevzuat, strateji belgeleri ve resmî politika dokümanları. Uluslararası kuruluşların yayımladığı savunma, güvenlik ve harcama raporları. Akademik çalışmalar, think-tank raporları ve stratejik analiz yayınları. Açık kaynak istatistikler, endeksler ve karşılaştırmalı veri setleri. Tarihsel tecrübe, doktrin incelemeleri ve saha uygulamalarına ilişkin açık kaynak değerlendirmeler.

Veriler, tek başına değil; **bağlamı ve eğilimleriyle birlikte** yorumlanmıştır. Nicel göstergeler, nitel analizle desteklenmiştir.

Sınıflandırmalar

Bilginin anlaşılır ve yönetilebilir olması için plan kapsamında belirli sınıflandırmalar yapılmıştır.

Tehditler; konvansiyonel, asimetrik, hibrit, siber ve uzay temelli olarak sınıflandırılmıştır. Operasyon alanları; kara, hava, deniz, siber ve uzay olmak üzere çok alanlı bir çerçevede ele alınmıştır. Zaman boyutu; barış dönemi, kriz dönemi ve çatışma hâli olarak ayrıştırılmıştır. Planlama seviyesi; stratejik, operatif ve taktik düzey olarak yapılandırılmıştır. Kaynaklar; insan kaynağı, mali kaynak, teknolojik kapasite ve kurumsal yapı başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Bu sınıflandırma sistemi, planın tüm bölümlerinde **tutarlılık ve karşılaştırılabilirlik** sağlamaktadır.

Genel Değerlendirme

Bu yöntem, veri kaynakları ve sınıflandırma yaklaşımı sayesinde Savunma Planı; sezgisel değil **analitik**, tepkisel değil **öngörülü**, parçalı değil **bütüncül** bir nitelik kazanmıştır. Planın ilerleyen bölümleri, bu metodolojik çerçeve üzerine inşa edilmiştir ve düzenli güncellemeye açık bir yapı taşımaktadır.

1.3. Savunma Güvenliği, Caydırıcılık ve Ulusal Güç Unsurları

Bu bölüm, savunma güvenliğinin kavramsal çerçevesini, caydırıcılığın modern anlamını ve Türkiye'nin savunma kapasitesini şekillendiren **ulusal güç unsurlarını** bütüncül bir yaklaşımla ele alır. Amaç; savunmayı yalnızca askerî faaliyetlerle sınırlamayan, **devletin tüm kapasitesini kapsayan** bir güvenlik anlayışı ortaya koymaktır.

Savunma güvenliği; bir devletin egemenliğini, toprak bütünlüğünü, anayasal düzenini ve toplumsal istikrarını tehdit eden riskleri **önleme, caydırma ve gerektiğinde etkisizleştirme** yeteneğidir. Bu kavram, barış dönemi dâhil olmak üzere **sürekli ve dinamik** bir faaliyet alanını ifade eder.

Savunma Güvenliği Kavramı

Güncel güvenlik ortamında savunma güvenliği, klasik askerî tehditlerin ötesine geçmiştir. Devletler; konvansiyonel saldırıların yanı sıra siber saldırılar, enformasyon operasyonları, ekonomik baskılar, enerji güvenliği riskleri ve toplumsal kırılganlıklar üzerinden hedef alınabilmektedir. Bu nedenle savunma güvenliği, **askerî, teknolojik, ekonomik ve toplumsal boyutları birlikte** içeren bir çerçevede ele alınmalıdır.

Savunma güvenliği; yalnızca tehdit ortaya çıktığında devreye giren bir mekanizma değil, **tehditleri oluşmadan engellemeyi** amaçlayan bir sistemdir. Bu yaklaşım, savunmayı reaktif bir refleks olmaktan çıkarıp **stratejik bir devlet fonksiyonu** hâline getirmektedir.

Caydırıcılık Anlayışı

Caydırıcılık, savunma güvenliğinin merkezinde yer alır. Modern anlamda caydırıcılık; bir devletin rakiplerine, **saldırının maliyetinin kazanımından daha yüksek olacağını** inandırıcı biçimde göstermesidir. Bu inandırıcılık yalnızca askerî güçle değil, **kararlılık, süreklilik ve kapasite bütünlüğüyle** sağlanır.

Günümüzde caydırıcılık; kara, hava ve deniz unsurlarının yanı sıra siber, uzay ve enformasyon alanlarını da kapsayan **çok alanlı** bir yapıya bürünmüştür. Askerî güç, ekonomik dayanıklılık ve teknoloji üstünlüğü ile desteklenmediğinde caydırıcılık etkisini hızla kaybedebilmektedir.

Bu bağlamda caydırıcılık, savaşmak için değil; **savaşı önlemek ve barışı korumak** için tesis edilir.

Ulusal Güç Unsurları

Savunma güvenliği ve caydırıcılık, tek bir unsurla değil; **ulusal güç unsurlarının uyumlu bileşimiyle** sağlanır. Bu unsurlar birbirini tamamlayan ve birlikte etki üreten bir yapı oluşturur.

Askerî güç, savunma güvenliğinin görünür ve doğrudan unsurudur. Ancak tek başına yeterli değildir. Ekonomik güç; savunma harcamalarının sürdürülebilirliğini, krizlere dayanıklılığı ve uzun vadeli kapasite inşasını mümkün kılar. Teknolojik güç; savunma sanayii, siber yetenekler ve bilgi üstünlüğü üzerinden caydırıcılığı niteliksel olarak artırır. Siyasi ve diplomatik güç; uluslararası meşruiyet, ittifak ilişkileri ve kriz yönetimi kapasitesi sağlar. Toplumsal güç ve dayanıklılık ise savunmanın iç cephesini oluşturur; moral, birlik ve sürekliliğin temelini teşkil eder.

Bu unsurlardan herhangi birindeki zayıflık, savunma güvenliğinin bütününe olumsuz etkileyebilir.

Bütüncül Savunma Yaklaşımı

Bu Plan, savunma güvenliğini **bütüncül ulusal güç yaklaşımı** çerçevesinde ele almaktadır. Savunma; yalnızca silahlı kuvvetlerin değil, devletin tüm kurumlarının ve toplumun katkısını gerektiren bir faaliyettir. Askerî hazırlık, ekonomik planlama, teknolojik gelişim ve toplumsal dayanıklılık eş zamanlı yürütülmediği sürece caydırıcılık sürdürülebilir olmaz.

Bu nedenle savunma güvenliği, **barıştan krize, krizden çatışmaya uzanan kesintisiz bir süreklilik** içinde planlanmıştır.

Genel Değerlendirme

Savunma güvenliği, caydırıcılık ve ulusal güç unsurları birlikte değerlendirildiğinde; Türkiye'nin güvenliği, yalnızca mevcut askerî kapasiteye değil, bu kapasitenin **ekonomi, teknoloji, diplomasi ve toplumla uyumuna** bağlıdır. Bu uyum sağlandığında savunma; geçici bir güç gösterisi değil, **kalıcı bir stratejik üstünlük** hâline gelir.

1.4. Türkiye'nin Jeopolitik Konumu ve Stratejik Derinlik

Bu bölüm, Türkiye'nin coğrafi konumunun savunma planlamasına etkisini ve **stratejik derinlik** kavramının ulusal güvenlik açısından taşıdığı anlamı ortaya koyar. Türkiye'nin jeopolitiği, savunma politikasının yalnızca bir arka planı değil; **doğrudan belirleyici unsurudur**.

Türkiye; Avrupa, Asya ve Orta Doğu'nun kesişim noktasında yer alan, kara, deniz ve hava hatlarının merkezinde bulunan bir ülkedir. Bu konum; Türkiye'ye eş zamanlı olarak **stratejik fırsatlar** ve **çok cepheli güvenlik sorumlulukları** yüklemektedir.

Jeopolitik Konumun Temel Özellikleri

Türkiye'nin jeopolitik konumu üç ana eksende şekillenmektedir. Birinci eksen, Karadeniz–Boğazlar–Akdeniz hattıdır. İstanbul ve Çanakkale Boğazları, yalnızca Türkiye için değil, küresel deniz ticareti ve askerî denge açısından da kritik geçiş noktalarıdır. Karadeniz'in güvenliği, Avrupa–Avrasya hattındaki güç dengeleriyle doğrudan bağlantılıdır.

İkinci eksen, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz çevresidir. Enerji kaynakları, deniz yetki alanları, deniz ulaştırma hatları ve bölgesel çatışmalar bu hattı Türkiye açısından **yüksek risk–yüksek önem** alanı hâline getirmektedir.

Üçüncü eksen ise Kafkasya ve Orta Asya'ya açılan kara bağlantılarıdır. Bu bölge; enerji koridorları, ticaret yolları ve bölgesel istikrar açısından Türkiye'nin stratejik hinterlandını oluşturmaktadır.

Stratejik Derinlik Kavramı

Stratejik derinlik, bir devletin tehditleri **sınır hattında değil, daha geniş bir coğrafi ve stratejik alanda** yönetebilme kapasitesini ifade eder. Bu kavram; savunmayı yalnızca sınır savunmasına indirgemeyen, **ileri görüşlü ve alan hâkimiyetine dayalı** bir anlayışı temsil eder.

Türkiye açısından stratejik derinlik; askerî konuşlanma, diplomatik etki, ekonomik bağlar ve güvenlik iş birliklerinin birlikte kullanılmasıyla oluşur. Bu derinlik, Türkiye'ye krizlerin kendi topraklarına sirayet etmeden **önlenmesi veya yönetilmesi** imkânı sağlar.

Çok Cepheli Güvenlik Gerçeği

Türkiye'nin jeopolitik konumu, savunma planlamasında **tek yönlü tehdit algısını** imkânsız kılmaktadır. Kuzey, güney, doğu ve batı yönlerinden farklı nitelikte tehditlerin eş zamanlı ortaya çıkabilmesi, savunma mimarisinin:

esnek,
çok alanlı,
hızlı tepki verebilir

olmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu durum, kuvvet yapısının ve lojistik sistemin **eş zamanlı operasyonlara dayanıklı** şekilde planlanmasını gerektirir.

Enerji, Ticaret ve Ulaşım Boyutu

Türkiye, enerji iletim hatları ve ticaret koridorları açısından **geçiş ülkesi** konumundadır. Bu durum; enerji arz güvenliği, deniz ve kara ulaştırma hatlarının korunması ve kritik altyapı güvenliğini savunmanın ayrılmaz parçası hâline getirmektedir.

Enerji ve ticaret güvenliğine yönelik tehditler, doğrudan askerî saldırı olmasa bile **stratejik baskı aracı** olarak kullanılabilir. Bu nedenle savunma planı, bu alanları askerî ve sivil boyutlarıyla birlikte ele almaktadır.

Jeopolitik Konumun Savunma Planına Etkisi

Türkiye'nin jeopolitik konumu; savunma planında şu temel sonuçları doğurmaktadır:

Savunma anlayışı sınır odaklı değil, **alan odaklı** olmak zorundadır. Caydırıcılık yalnızca askerî güçle değil, **bölgesel etki ve görünürlükle** desteklenmelidir. Deniz, hava, siber ve uzay boyutları savunmanın merkezinde yer almalıdır. Stratejik derinlik, diplomasi ve savunma sanayi kapasitesiyle birlikte düşünülmelidir.

Genel Değerlendirme

Türkiye'nin jeopolitik konumu ve stratejik derinliği; savunma planını **zorunlu olarak proaktif, çok cepheli ve çok alanlı** kılmaktadır. Bu konum doğru yönetildiğinde Türkiye için bir kırılma noktası değil, **kalıcı bir stratejik üstünlük** kaynağıdır.

Bu bölümde ortaya konulan jeopolitik çerçeve, planın ilerleyen kısımlarında yer alacak **tehdit değerlendirmesi, kuvvet yapısı ve operasyonel konseptlerin** temel dayanağını oluşturmaktadır.

2. Tehdit Değerlendirmesi ve Risk Haritası

2.1. Bölgesel Güvenlik Ortamı ve Risk Alanları

Bu bölüm, Türkiye'nin içinde bulunduğu bölgesel güvenlik ortamını ve çevresinde oluşan **başlıca risk alanlarını** bütüncül bir çerçevede ele almaktadır. Türkiye'nin jeopolitik konumu, onu aynı anda birden fazla güvenlik kuşağıyla temas hâlinde bulunan **çok cepheli bir savunma gerçekliği** ile karşı karşıya bırakmaktadır.

Bölgesel güvenlik ortamı; statik değil, **dinamik ve hızla değişen** bir yapı sergilemektedir. Devletler arası rekabet, devlet dışı silahlı aktörler, büyük güçlerin vekâlet mücadeleleri ve kırılma devlet yapıları, Türkiye'nin güvenlik çevresini sürekli baskı altında tutmaktadır.

Bölgesel Güvenlik Kuşakları

Türkiye'nin güvenlik çevresi, birbirinden farklı niteliklere sahip dört ana kuşakta değerlendirilmektedir.

Kuzey kuşağı Karadeniz merkezlidir. Karadeniz; büyük güç rekabetinin, deniz güvenliğinin ve boğazlar rejiminin kesiştiği bir alandır. Askerî denge, deniz ulaştırma hatları ve enerji güvenliği bu kuşakta temel risk alanlarını oluşturmaktadır.

Güney kuşağı Orta Doğu eksenlidir. Devlet otoritesinin zayıfladığı alanlar, iç savaşlar, terör örgütleri, düzensiz göç ve vekâlet savaşları bu hattı Türkiye açısından **yüksek yoğunluklu risk bölgesi** hâline getirmektedir. Bu kuşak, doğrudan sınır güvenliği ve iç istikrarla bağlantılıdır.

Batı ve güneybatı kuşağı Doğu Akdeniz ve Ege'yi kapsamaktadır. Deniz yetki alanları, enerji kaynakları, hava ve deniz hâkimiyeti, ittifak ilişkileri ve diplomatik gerilimler bu bölgede öne

çıkan risk unsurlarıdır. Bu alan, askerî risklerle birlikte **hukukî ve diplomatik** boyutları da içermektedir.

Doğu ve kuzeydoğu kuşağı Kafkasya ve Orta Asya bağlantılıdır. Bölgesel çatışmalar, enerji ve ulaşım koridorları, etnik ve jeopolitik kırılğanlıklar Türkiye'nin stratejik derinliği açısından önem taşımaktadır.

Risk Alanlarının Niteliği

Bölgesel riskler yalnızca askerî saldırı ihtimaliyle sınırlı değildir. Güncel güvenlik ortamında risk alanları;

konvansiyonel askerî tehditler,
asimetrik ve terör kaynaklı tehditler,
hibrit yöntemler ve vekâlet unsurları,
siber saldırılar ve enformasyon operasyonları,
enerji, ticaret ve ulaşırma güvenliğine yönelik baskılar

şeklinde çok boyutlu bir yapı sergilemektedir.

Bu riskler çoğu zaman **eşik altı seviyede** ortaya çıkmakta ve doğrudan savaş ilanı olmaksızın Türkiye'nin güvenliğini zorlamaktadır.

Çok Cepheli ve Eş Zamanlı Risk Gerçeği

Bölgesel güvenlik ortamının en belirgin özelliği, risklerin **eş zamanlı ve birbirini tetikleyen** nitelikte olmasıdır. Türkiye açısından bu durum;

aynı anda birden fazla bölgede askerî hazırlık ihtiyacı,
farklı tehdit türlerine karşı paralel kapasite gereksinimi,
lojistik, istihbarat ve komuta-kontrol sistemlerinin sürekli baskı altında olması

sonuçlarını doğurmaktadır.

Bu gerçeklik, savunma planlamasında **tek yönlü veya tek tehdit odaklı** yaklaşımların yetersiz kalacağını göstermektedir.

Bölgesel Güvenlik Ortamının Savunma Planına Etkisi

Bölgesel risk ortamı, Türkiye Savunma Planı'na şu temel ilkeleri zorunlu kılmaktadır:

Savunma mimarisi, **çok cepheli ve çok alanlı** olmalıdır.
Caydırıcılık, yalnızca sınır hattında değil, **bölgesel etki alanında** tesis edilmelidir.
Erken uyarı, istihbarat ve bilgi üstünlüğü kritik öneme sahiptir.
Askerî güç, diplomatik ve ekonomik araçlarla birlikte kullanılmalıdır.
Hazır olma ve sürdürülebilirlik, kısa süreli krizler kadar **uzun süreli gerilimler** için de planlanmalıdır.

Genel Değerlendirme

Türkiye'nin bölgesel güvenlik ortamı; belirsizlik, rekabet ve çok boyutlu risklerin iç içe geçtiği bir yapı arz etmektedir. Bu ortamda güvenlik; statik savunma anlayışıyla değil, **öngörülü, proaktif ve bütüncül** bir yaklaşımla sağlanabilir.

Bu bölümde ortaya konulan bölgesel risk çerçevesi, planın devamında yer alacak **tehdit türleri, kuvvet kullanımı ve operasyonel konseptlerin** temel referans noktasını oluşturmaktadır.

2.2. Konvansiyonel Tehditler ve Sınır Güvenliği

Bu bölüm, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu **konvansiyonel askerî tehditleri** ve bu tehditlere karşı sınır güvenliğinin savunma planlamasındaki rolünü ele almaktadır. Konvansiyonel tehditler; devletler arası güç kullanımını, düzenli silahlı kuvvetleri ve klasik askerî harekât biçimlerini kapsamakta olup, Türkiye açısından **caydırıcılığın ve hazır olma seviyesinin** temel sınama alanlarından biridir.

Türkiye'nin kara, deniz ve hava sınırlarının uzunluğu ve coğrafi çeşitliliği, sınır güvenliğini yalnızca fizikî bir kontrol faaliyeti olmaktan çıkararak **çok katmanlı bir savunma görevi** hâline getirmektedir.

Konvansiyonel Tehditlerin Niteliği

Konvansiyonel tehditler, doğrudan devlet kaynaklı askerî güç unsurlarından oluşur. Bu tehditler; düzenli ordular, zırhlı birlikler, topçu ve füze sistemleri, hava gücü ve deniz unsurları üzerinden ortaya çıkabilir. Günümüzde konvansiyonel tehditler çoğu zaman hibrit yöntemlerle desteklense de, **yüksek yoğunluklu çatışma riski** tamamen ortadan kalkmış değildir.

Türkiye açısından konvansiyonel tehditler;

devletler arası gerilimlerin tırmanması,
bölgesel krizlerin kontrolsüz biçimde yayılması,
hava ve deniz sahasına yönelik ihlal girişimleri,
kritik bölgelerde askerî güç yığınağı

şeklinde tezahür edebilmektedir.

Kara Sınırları ve Fizikî Güvenlik

Türkiye'nin kara sınırları, farklı coğrafi ve güvenlik koşullarına sahiptir. Dağlık alanlar, düz araziler, nehir hatları ve yerleşim bölgeleri; sınır güvenliğinde **farklı tedbir setlerini** gerekli kılmaktadır.

Kara sınır güvenliği; yalnızca fiziki engellerle değil, **devriye, istihbarat, gözetleme ve hızlı müdahale unsurlarının** birlikte kullanılmasıyla sağlanmaktadır. Konvansiyonel tehditlere karşı sınır hattında;

ileri konuşlanma,
erken uyarı ve tespit,
hareketli birlikler ve ateş desteği

esas alınmaktadır.

Hava Sahası ve Hava Savunma Boyutu

Konvansiyonel tehditlerin önemli bir boyutu **hava sahası ihlalleri ve hava gücü kullanımı**dır. Türkiye'nin hava sahası, sınır güvenliğinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Hava savunma sistemleri, radar ağları ve hava kuvvetlerinin hazır olma seviyesi; sınır güvenliğinde **zaman ve alan üstünlüğü** sağlamaktadır. Hava sahasının etkin korunması, kara ve deniz unsurlarının da güvenliğini doğrudan etkilemektedir.

Deniz Sınırları ve Kıyı Güvenliği

Deniz yetki alanları ve kıyı hatları, konvansiyonel tehditlerin deniz boyutunu oluşturmaktadır. Yüzey unsurları, denizaltılar ve deniz havacılığı; deniz sınır güvenliğinde kritik rol oynar.

Deniz sınırlarının korunması; deniz ulaştırma hatları, enerji tesisleri ve kıyı yerleşimleri açısından **stratejik öneme** sahiptir. Bu alanlarda caydırıcılık, sürekli görünürlük ve deniz hâkimiyetiyle sağlanmaktadır.

Konvansiyonel Tehditlere Karşı Caydırıcılık

Konvansiyonel tehditlere karşı temel savunma yaklaşımı **savaşmadan kazanmayı** hedefleyen caydırıcılıktır. Bu caydırıcılık;

yüksek hazır olma seviyesi,
eş zamanlı çok cepheli savunma kapasitesi,
hava ve füze savunma katmanları,
müttefiklerle uyumlu fakat ulusal çıkar odaklı duruş

üzerine inşa edilmektedir.

Sınır güvenliği, bu caydırıcılığın **ilk ve en görünür hattını** oluşturmaktadır.

Sınır Güvenliğinin Savunma Planına Etkisi

Konvansiyonel tehditler ve sınır güvenliği değerlendirmesi, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

Sınır güvenliği statik değil, **dinamik ve hareketli** bir yapı üzerine kurulmalıdır. Kara, hava ve deniz sınırları **tek bir savunma sistemi** içinde ele alınmalıdır. Erken uyarı ve istihbarat, sınır hattında caydırıcılığın temelidir. Konvansiyonel tehditlere karşı hazırlık, hibrit ve asimetrik riskleri de dengeleyecek şekilde planlanmalıdır.

Genel Değerlendirme

Konvansiyonel tehditler, Türkiye için tamamen ortadan kalkmış değildir ve **sınır güvenliği bu tehditlere karşı ilk savunma hattıdır**. Güçlü sınır güvenliği; yalnızca toprak bütünlüğünü korumakla kalmaz, aynı zamanda bölgesel istikrar ve caydırıcılık üretir.

Bu bölümde ortaya konulan çerçeve, planın devamında ele alınacak **asimetrik tehditler, hibrit savaş ve çok alanlı savunma yaklaşımlarının** anlaşılması için temel oluşturmaktadır.

2.3. Terörizm, Asimetrik ve Vekâlet Unsurları

Bu bölüm, Türkiye'nin güvenliğini doğrudan ve dolaylı biçimde etkileyen **terörizm, asimetrik tehditler ve vekâlet unsurlarını** ele almaktadır. Bu tehditler, klasik konvansiyonel savaş anlayışının dışında gelişmekte; düşük maliyetli, süreklilik arz eden ve çoğu zaman **devlet dışı aktörler** üzerinden yürütülen bir güvenlik baskısı oluşturmaktadır.

Asimetrik ve vekâlet temelli tehditler, Türkiye açısından yalnızca askerî bir sorun değil; **iç güvenlik, toplumsal istikrar, sınır güvenliği ve dış politika** ile doğrudan bağlantılı çok boyutlu bir risk alanıdır.

Terörizmin Güncel Niteliği

Terörizm, günümüzde yalnızca silahlı eylemlerle sınırlı değildir. Silahlı saldırıların yanı sıra; propaganda, finansman, insan kaynağı temini ve enformasyon faaliyetleriyle **sürekli bir etki alanı** oluşturmaktadır. Terör örgütleri, coğrafi sınırları aşan ağ yapıları ve dijital araçlar sayesinde **dağınık fakat etkili** bir tehdit profili sergilemektedir.

Bu yapı, terörle mücadelenin yalnızca operasyonel değil; **istihbarat, hukuk, ekonomi ve toplumsal boyutları** olan bir güvenlik faaliyeti olduğunu göstermektedir.

Asimetrik Tehditlerin Özellikleri

Asimetrik tehditler, taraflar arasındaki güç dengesizliğini avantaja çevirmeyi amaçlayan yöntemler üzerine kuruludur. Bu tehditlerin temel özellikleri:

düşük maliyet – yüksek etki,
sivil–asker ayrımının belirsizleşmesi,
ani ve öngörülmesi zor eylemler,
uzun süreli yıpratma stratejisi

şeklinde özetlenebilir.

Asimetrik tehditler, doğrudan cephe savaşına girmek yerine **zaman, psikoloji ve kamuoyu** üzerinde etki üretmeyi hedeflemektedir.

Vekâlet Unsurları ve Dolaylı Tehditler

Vekâlet unsurları; bazı devletlerin, doğrudan askerî angajmana girmeden **devlet dışı aktörler üzerinden** etki üretmesini ifade eder. Bu unsurlar;

silahlı gruplar,
milis yapılar,
terör örgütleri,
paramiliter unsurlar

şeklinde ortaya çıkabilmektedir.

Vekâlet temelli tehditler, çatışmaların **uzamasına, belirsizleşmesine ve yayılmasına** neden olmakta; hedef ülkeler için güvenlik maliyetlerini artırmaktadır.

Sınır Aşan ve İç Güvenlik Boyutu

Terörizm ve asimetrik tehditler, çoğu zaman **sınır aşan bir karakter** taşımaktadır. Güvenli olmayan bölgeler, çatışma alanları ve zayıf devlet yapıları; bu tehditlerin beslendiği ortamları oluşturmaktadır.

Bu durum, dış güvenlik ile iç güvenlik arasındaki ayrımı bulanıklaştırmakta; savunma planlamasında **eşgüdümlü ve bütüncül bir yaklaşımı** zorunlu kılmaktadır.

Mücadelede Temel Yaklaşım

Bu Plan kapsamında terörizm, asimetrik ve vekâlet unsurlarına karşı temel yaklaşım şu esaslara dayanmaktadır:

tehditlerin kaynağında tespit ve etkisizleştirilmesi,
istihbarat, operasyon ve hukuk mekanizmalarının entegrasyonu,
sınır güvenliği ile iç güvenlik arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi,
enformasyon ve algı yönetimine karşı direnç oluşturulması,
toplumsal dayanıklılığın artırılması.

Bu yaklaşım, yalnızca askerî başarıyı değil; **uzun vadeli güvenlik ve istikrarı** hedeflemektedir.

Savunma Planına Etkileri

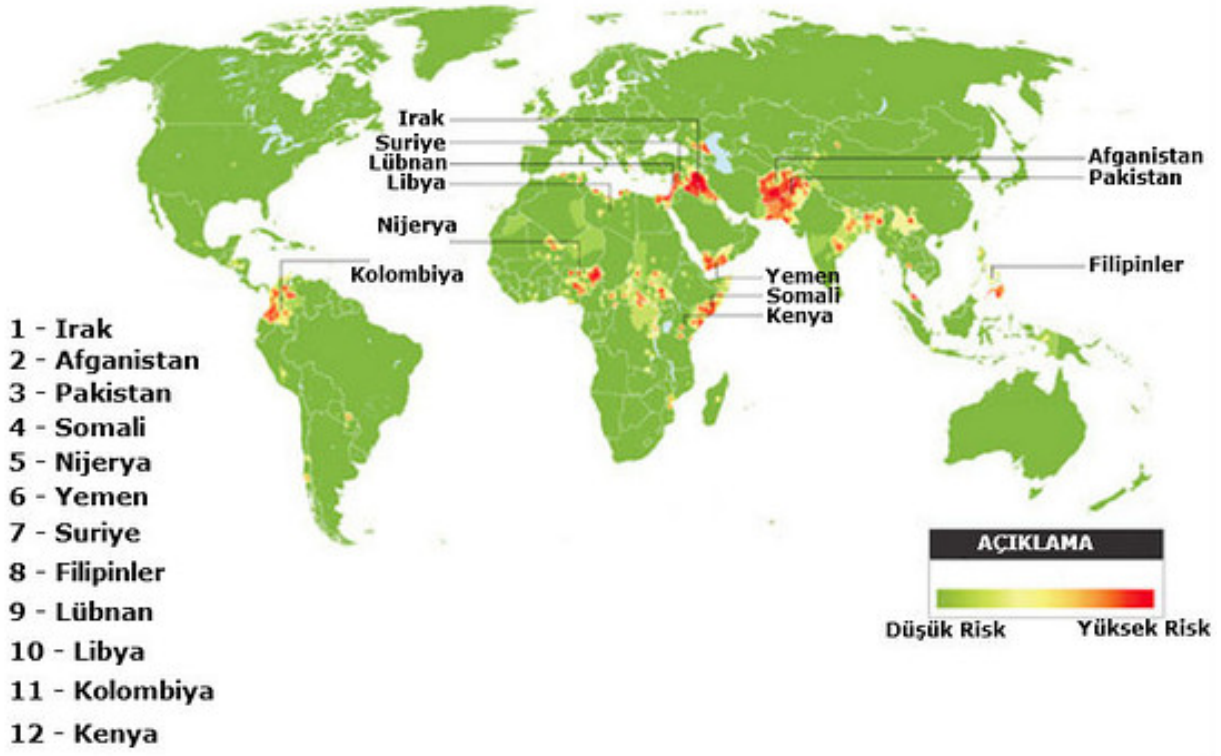
Terörizm ve asimetrik tehditler, savunma planında şu temel sonuçları doğurmaktadır:

konvansiyonel ve asimetrik kapasitenin birlikte geliştirilmesi,
özel kuvvetler, istihbarat ve teknoloji kullanımının artırılması,
çok alanlı harekât anlayışının iç güvenlik boyutuyla bütünleştirilmesi,
uzun süreli mücadeleye uygun lojistik ve personel planlaması.

Genel Değerlendirme

Terörizm, asimetrik ve vekâlet unsurları; Türkiye'nin güvenliğini **sürekli ve düşük yoğunluklu** biçimde zorlayan tehditlerdir. Bu tehditlere karşı başarı; ani tepkilerden ziyade **süreklilik, koordinasyon ve bütüncül savunma yaklaşımı** ile mümkündür.

Bu bölümde ortaya konulan çerçeve, planın devamında ele alınacak **hibrit savaş, siber ve enformasyon tehditlerinin** anlaşılması için kritik bir temel oluşturmaktadır.

2.4. Hibrit Savaş ve Enformasyon Operasyonları

Bu bölüm, Türkiye'nin güvenliğini doğrudan hedef alan **hibrit savaş yöntemlerini** ve bu çerçevede yürütülen **enformasyon operasyonlarını** ele almaktadır. Hibrit savaş; askerî, siber, ekonomik, diplomatik ve enformasyonel araçların **eş zamanlı ve koordineli** kullanımıyla, hedef ülkenin karar alma süreçlerini, toplumsal direncini ve caydırıcılığını zayıflatmayı amaçlayan bir mücadeledir.

Hibrit tehditler, çoğu zaman açık bir savaş ilanı olmaksızın, **eşik altı faaliyetler** üzerinden yürütülmekte; bu yönüyle erken tespit edilmesi ve karşılık verilmesi güç bir risk alanı oluşturmaktadır.

Hibrit Savaşın Temel Özellikleri

Hibrit savaş, klasik savaş biçimlerinden farklı olarak tek bir cepheye veya araca dayanmaz. Bu yöntemin başlıca özellikleri:

askerî güç tehdidinin arka planda tutulması,
siber saldırılar ve dijital sabotaj,
dezenformasyon ve algı yönetimi,
ekonomik baskı ve enerji güvenliği üzerinden etki,
hukukî ve diplomatik alanların araçsallaştırılması

şeklinde özetlenebilir.

Bu unsurlar, birbirini tamamlayacak şekilde kullanılarak **toplam etki** üretir.

Enformasyon Operasyonlarının Rolü

Enformasyon operasyonları, hibrit savaşın merkezinde yer almaktadır. Amaç; hedef toplumun **algılarını, karar süreçlerini ve güven duygusunu** etkilemektir. Bu operasyonlar;

kamuoyunda güvensizlik oluşturma,
devlet kurumlarının meşruiyetini zedeleme,
toplumsal fay hatlarını derinleştirme,
karar alıcılar üzerinde psikolojik baskı kurma

hedefleri doğrultusunda yürütülmektedir.

Dijital medya ve sosyal platformlar, bu faaliyetlerin **hızlı ve geniş ölçekli** biçimde yayılmasını mümkün kılmaktadır.

Siber Alan ile Enformasyonun Kesişimi

Siber tehditler ve enformasyon operasyonları, hibrit savaşta **birlikte** kullanılmaktadır. Siber saldırılar; veri sızıntıları, sistem kesintileri veya kritik altyapı aksaklıkları yoluyla **enformasyon etkisini** artırmakta; algı operasyonlarına zemin hazırlamaktadır.

Bu durum, siber güvenliği yalnızca teknik bir konu olmaktan çıkarıp **ulusal güvenliğin stratejik bir bileşeni** hâline getirmektedir.

Hibrit Tehditlerin Türkiye Açısından Anlamı

Türkiye, jeopolitik konumu, bölgesel rolü ve çok boyutlu dış ilişkileri nedeniyle hibrit tehditlere **yüksek düzeyde maruz kalma potansiyeline** sahiptir. Hibrit yöntemler; Türkiye'nin dış politika manevra alanını daraltmayı, savunma kararlarını etkilemeyi ve iç istikrarı zayıflatmayı hedefleyebilmektedir.

Bu tehditler çoğu zaman **doğrudan askerî karşılık gerektirmeden**, uzun vadeli yıpratma stratejisi şeklinde uygulanmaktadır.

Karşı Koyma ve Dayanıklılık Yaklaşımı

Bu Plan kapsamında hibrit savaş ve enformasyon operasyonlarına karşı temel yaklaşım;

erken tespit ve durumsal farkındalık,
siber ve enformasyon güvenliğinin entegrasyonu,
kurumlar arası koordinasyon ve hızlı karar alma,
toplumsal dayanıklılık ve bilinçlendirme,
hukukî ve diplomatik araçların etkin kullanımı

esaslarına dayanmaktadır.

Amaç; hibrit tehditleri yalnızca **bertaraf etmek değil**, bu tehditlerin etki üretmesini **başlangıç aşamasında engellemektir**.

Savunma Planına Etkileri

Hibrit savaş ve enformasyon operasyonları, savunma planında şu temel sonuçları doğurmaktadır:

savunma anlayışının askerî alanın ötesine taşınması,
siber, enformasyon ve psikolojik savunmanın kurumsallaştırılması,
kriz yönetimi ve stratejik iletişim kapasitesinin güçlendirilmesi,
askerî caydırıcılığın bilgi üstünlüğüyle desteklenmesi.

Genel Değerlendirme

Hibrit savaş ve enformasyon operasyonları, Türkiye'nin güvenliğini **açık çatışma olmaksızın** zorlayan en karmaşık tehdit alanlarından biridir. Bu tehditlere karşı başarı; sert güç unsurlarının yanı sıra **akıl, bilgi, koordinasyon ve toplumsal dayanıklılık** ile mümkündür.

Bu bölümde çizilen çerçeve, planın devamında ele alınacak **siber savunma, enerji güvenliği ve çok alanlı caydırıcılık** başlıklarının temelini oluşturmaktadır.

2.5. Siber Tehditler ve Kritik Altyapı Riskleri

Bu bölüm, Türkiye'nin ulusal güvenliğini doğrudan etkileyen **siber tehditleri** ve bu tehditlerin **kritik altyapılar üzerindeki risklerini** ele almaktadır. Günümüz güvenlik ortamında siber alan, kara, hava ve deniz gibi **ayrı bir harekât alanı** hâline gelmiş; siber saldırılar, klasik askerî güç kullanımına gerek kalmadan **stratejik etki** üretme kapasitesine ulaşmıştır.

Siber tehditler, düşük maliyetli olmalarına rağmen **yüksek ölçekli ve zincirleme sonuçlar** doğurabilmeleri nedeniyle savunma planlamasında öncelikli risk alanları arasında yer almaktadır.

Siber Tehditlerin Niteliği

Siber tehditler, yalnızca veri hırsızlığı veya sistemlere izinsiz erişimle sınırlı değildir. Güncel tehdit profili;

kritik sistemlerin işlevsiz hâle getirilmesi,
enerji ve ulaştırma altyapılarında kesinti yaratılması,
kamu kurumları ve savunma ağlarının hedef alınması,
finansal sistemlerin istikrarsızlaştırılması,
enformasyon operasyonlarıyla eş zamanlı etki oluşturulması

şeklinde çok katmanlı bir yapı göstermektedir.

Bu saldırılar, çoğu zaman **kimliği belirsiz veya dolaylı aktörler** üzerinden yürütülmekte; bu durum karşılık verme ve caydırıcılık süreçlerini zorlaştırmaktadır.

Kritik Altyapıların Önemi

Kritik altyapılar; bir ülkenin ekonomik, toplumsal ve askerî işleyişinin **omurgasını** oluşturmaktadır. Enerji üretim ve dağıtım sistemleri, haberleşme ağları, ulaştırma altyapısı, su ve gıda tedarik zincirleri, finansal sistemler ve sağlık altyapısı bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Bu altyapılara yönelik siber saldırılar, doğrudan askerî hedefleri vurmasa dahi **toplumsal düzeni, kamu güvenliğini ve devletin kriz yönetim kapasitesini** zayıflatabilmektedir.

Siber Alanın Askerî ve Sivil Boyutu

Siber alanın en kritik özelliği, askerî ve sivil alanlar arasındaki sınırın **büyük ölçüde ortadan kalkmış olmasıdır**. Askerî sistemler, çoğu zaman sivil altyapılarla entegre çalışmakta; bu durum siber tehditlerin etkisini genişletmektedir.

Bu nedenle siber savunma, yalnızca silahlı kuvvetlerin değil; **tüm kamu kurumlarının, özel sektörün ve düzenleyici otoritelerin** eşgüdümünü gerektiren bir güvenlik alanıdır.

Siber Tehditlerin Türkiye Açısından Anlamı

Türkiye'nin dijitalleşme düzeyi, gelişen savunma sanayii ve bölgesel rolü; siber tehditlere karşı **yüksek hassasiyet** yaratmaktadır. Kritik altyapıların hedef alınması; askerî caydırıcılığın dolaylı biçimde aşındırılmasına, ekonomik maliyetlerin artmasına ve toplumsal güvenin zedelenmesine yol açabilir.

Bu bağlamda siber tehditler, klasik güvenlik anlayışında “ikincil” değil, **birincil stratejik tehdit** niteliği taşımaktadır.

Karşı Koyma ve Koruma Yaklaşımı

Bu Plan kapsamında siber tehditler ve kritik altyapı risklerine karşı yaklaşım;

önleyici güvenlik ve erken uyarı,
kritik altyapıların siber dayanıklılığının artırılması,
kurumlar arası bilgi paylaşımı ve koordinasyon,
siber olaylara hızlı müdahale ve toparlanma kapasitesi,
siber farkındalık ve insan kaynağı geliştirme

esaslarına dayanmaktadır.

Amaç; siber saldırıları yalnızca tespit etmek değil, **etki üretmelerini engellemek ve hızla telafi edebilmektir**.

Savunma Planına Etkileri

Siber tehditler ve kritik altyapı riskleri, savunma planında şu temel sonuçları doğurmaktadır:

siber alanın bağımsız bir savunma boyutu olarak ele alınması,
kritik altyapı güvenliğinin askerî planlamayla entegre edilmesi,
siber savunma kapasitesinin caydırıcılık unsuru hâline getirilmesi,
sivil–asker iş birliğinin kurumsallaştırılması.

Genel Değerlendirme

Siber tehditler ve kritik altyapı riskleri, Türkiye'nin güvenliğini **görünmez fakat derin etkilerle** tehdit eden alanlardır. Bu tehditlere karşı başarı; teknik önlemlerin ötesinde **kurumsal koordinasyon, toplumsal bilinç ve stratejik kararlılık** gerektirmektedir.

Bu bölümde çizilen çerçeve, planın devamında ele alınacak **enerji, deniz ve uzay güvenliği** başlıklarının dijital boyutunu da tamamlamaktadır.

2.6. Deniz Güvenliği, Enerji Güvenliği ve Mavi Vatan Boyutu

Bu bölüm, Türkiye'nin deniz yetki alanları, deniz ulaştırma hatları ve enerji kaynakları üzerinden şekillenen **deniz ve enerji güvenliği boyutunu** ele almakta; bu çerçeveyi **Mavi Vatan** yaklaşımıyla bütünleştirmektedir. Denizler, günümüzde yalnızca askerî manevra alanı değil; **egemenlik, ekonomi, enerji ve stratejik etki** sahasıdır.

Türkiye ačíısından deniz güvenliği; kara güvenliğinin doğal uzantısı olup, **ulusal savunmanın ayrılmaz bir parçasıdır**.

Deniz Güvenliğinin Stratejik Önemi

Türkiye; Karadeniz, Ege ve Doğu Akdeniz'e aynı anda kıyısı olan nadir ölkelerden biridir. Bu durum, deniz güvenliğini tek bir bölgeye indirgemeyi imkânsız kılmakta; **çok havzalı ve eş zamanlı** bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır.

Deniz güvenliği; deniz yetki alanlarının korunması, deniz ulaştırma hatlarının emniyeti, liman ve kıyı tesislerinin güvenliği ile denizden gelebilecek askerî tehditlerin caydırılmasını kapsamaktadır. Bu alanlardaki zafiyetler, doğrudan **ekonomik ve stratejik kayıplara** yol ačíabilmektedir.

Enerji Güvenliği Boyutu

Enerji, modern güvenlik anlayışında askerî gücün sürdürülebilirliğini belirleyen temel unsurlardan biridir. Denizlerde bulunan veya deniz üzerinden taşınan enerji kaynakları; boru hatları, LNG terminalleri, denizaltı kabloları ve offshore tesisler üzerinden **yüksek riskli hedefler** hâline gelmektedir.

Enerji güvenliği; yalnızca arzın sağlanması değil, enerji altyapısının **kesintisiz, güvenli ve caydırıcı biçimde korunması** anlamına gelmektedir. Deniz kaynaklı enerji güvenliği tehditleri, çoğu zaman askerî olmayan yöntemlerle baskı unsuru olarak kullanılabilir.

Mavi Vatan Yaklaşımı

Mavi Vatan yaklaşımı, Türkiye'nin deniz yetki alanlarını **egemenlik alanı** olarak gören ve bu alanlarda hak ve menfaatlerin kararlılıkla korunmasını esas alan bir stratejik çerçevedir. Bu yaklaşım; savunmayı yalnızca kıyı hattına değil, **ačíık denizlere ve deniz yetki alanlarının tamamına** yaymaktadır.

Mavi Vatan anlayışı; deniz kuvvetlerinin sürekli görünürlüğünü, deniz hava unsurlarının etkin kullanımını ve deniz yetki alanlarında **fiilî durum yaratma kapasitesini** savunmanın temel unsurları arasına almaktadır.

Deniz Güvenliği Tehditleri

Türkiye'nin deniz güvenliği ortamında karşılaştığı başlıca tehditler;

deniz yetki alanlarına yönelik ihlal girişimleri,
deniz ulaştırma hatlarının kesintiye uğratılması,
enerji tesisleri ve altyapısına yönelik sabotaj riski,

denizaltı faaliyetleri ve görünmez tehditler,
hibrit ve hukukî baskı yöntemleri

şeklinde özetlenebilir.

Bu tehditler, çoğu zaman askerî çatışma eşiğinin altında kalacak biçimde yürütülmekte; **süreklilik ve kararlılık** gerektiren bir güvenlik ortamı oluşturmaktadır.

Savunma Planına Etkileri

Deniz ve enerji güvenliği ile Mavi Vatan boyutu, savunma planında şu temel sonuçları doğurmaktadır:

deniz kuvvetlerinin çok havzalı ve sürekli görev yapabilecek şekilde yapılandırılması,
deniz–hava–siber unsurların entegre kullanımı,
enerji altyapısının askerî planlamaya dâhil edilmesi,
deniz yetki alanlarında caydırıcılığın görünür kılınması,
deniz güvenliğinin diplomatik ve hukukî boyutlarla birlikte yönetilmesi.

Genel Değerlendirme

Deniz güvenliği ve enerji güvenliği, Türkiye için yalnızca ekonomik bir konu değil; **doğrudan ulusal güvenlik ve egemenlik meselesidir**. Mavi Vatan yaklaşımı, bu alanlarda savunmayı pasif bir koruma faaliyeti olmaktan çıkararak **aktif, caydırıcı ve alan hâkimiyetine dayalı** bir stratejiye dönüştürmektedir.

Bu bölümde ortaya konulan çerçeve, planın devamında ele alınacak **uzay güvenliği, kuvvet yapısı ve çok alanlı caydırıcılık** başlıklarının deniz boyutunu tamamlamaktadır.

2.7. Uzay Güvenliği ve Uydu Bağımlılığı

Bu bölüm, modern savunma mimarisinin ayrılmaz bir parçası hâline gelen **uzay güvenliğini** ve buna bağlı olarak artan **uydu bağımlılığını** ele almaktadır. Uzay alanı; haberleşme, istihbarat, seyrüsefer, erken uyarı ve komuta-kontrol fonksiyonları nedeniyle kara, hava, deniz ve siber alanları **birleştiren üst katman** niteliği taşımaktadır.

Günümüzde uzay, yalnızca bilimsel ve ticari faaliyet alanı değil; **stratejik rekabet ve askerî caydırıcılık sahası** hâline gelmiştir.

Uzay Alanının Savunmadaki Rolü

Uydu sistemleri; askerî harekâtların planlanması ve icrasında **kritik fonksiyonlar** üstlenmektedir. Keşif-gözetleme, hedef tespiti, zamanlama, hassas güdüm ve güvenli haberleşme gibi yetenekler büyük ölçüde uzay tabanlı sistemlere dayanmaktadır.

Bu durum, uzay alanında yaşanacak bir zafiyetin yalnızca tek bir kapasiteyi değil, **tüm savunma zincirini** etkilemesi sonucunu doğurmaktadır.

Uydu Bağımlılığı ve Kırılganlıklar

Uydu bağımlılığı; savunma sistemlerinin işleyişinin uzay tabanlı altyapılara olan yüksek dereceli bağımlılığını ifade eder. Bu bağımlılık;

haberleşme ve komuta-kontrol sürekliliği,
istihbarat ve erken uyarı kabiliyeti,
hava, deniz ve kara unsurlarının koordinasyonu,
kritik altyapıların zamanlama ve veri senkronizasyonu

alanlarında belirgin hâle gelmektedir.

Uydu sistemlerinin sınırlı sayıda olması, yörünge tahmin edilebilirliği ve fizikî olarak korunmalarının zorluğu, bu alanda **doğal bir kırılma** oluşturmaktadır.

Uzay Kaynaklı Tehditler

Uzay güvenliği, yalnızca uyduların korunmasıyla sınırlı değildir. Güncel tehditler;

uydu karşıtı sistemler ve yetenekler,
siber saldırılar yoluyla uydu kontrolünün ele geçirilmesi,
elektronik karıştırma ve sinyal bozma faaliyetleri,
uzay enkazı ve kasıtlı çarpışma riskleri,
hukukî ve diplomatik belirsizlikler

şeklinde çok boyutlu bir yapı arz etmektedir.

Bu tehditler çoğu zaman **eşik altı seviyede** gerçekleşmekte ve tespit edilmesi güç olabilmektedir.

Uzay Güvenliğinin Türkiye Açısından Önemi

Türkiye'nin artan savunma kapasitesi, bölgesel rolü ve teknolojik hedefleri; uzay alanında **bağımsızlık ve dayanıklılığı** stratejik bir gereklilik hâline getirmektedir. Uzay tabanlı yeteneklerde dışa aşırı bağımlılık, kriz anlarında **stratejik karar alma serbestisini** sınırlayabilmektedir.

Bu nedenle uzay güvenliği, savunma planlamasında **tamamlayıcı değil, kurucu bir unsur** olarak ele alınmaktadır.

Dayanıklılık ve Koruma Yaklaşımı

Bu Plan kapsamında uzay güvenliği ve uydu bağımlılığına karşı yaklaşım;

çoklu ve yedekli uydu mimarileri,
siber ve elektronik koruma önlemleri,
yer kontrol sistemlerinin güvenliği,
uzay durumsal farkındalığının artırılması,
uluslararası hukuk ve diplomatik araçların etkin kullanımı

esaslarına dayanmaktadır.

Amaç; uzay tabanlı sistemlerin tamamen dokunulmaz olması değil, **etkisizleştirilmelerinin zorlaştırılması ve telafi edilebilir kılınmasıdır.**

Savunma Planına Etkileri

Uzay güvenliği ve uydu bağımlılığı değerlendirmesi, savunma planında şu temel sonuçları doğurmaktadır:

uzay alanının ayrı bir savunma boyutu olarak planlanması,
C4ISR mimarisinde uzay tabanlı sistemlerin merkezi rolünün dikkate alınması,
uydu bağımlılığını azaltacak alternatif ve yedek çözümlerin geliştirilmesi,
uzay, siber ve elektronik harp alanlarının birlikte ele alınması.

Genel Değerlendirme

Uzay güvenliği ve uydu bağımlılığı; Türkiye'nin savunma kapasitesinin **görünmeyen fakat belirleyici** boyutlarından biridir. Bu alanda sağlanacak dayanıklılık, yalnızca askerî harekâtın değil; **ulusal güvenliğin sürekliliğinin** de teminatıdır.

Bu bölümde ortaya konulan uzay boyutu, planın ilerleyen kısımlarında ele alınacak **ulusal savunma stratejisi ve çok alanlı harekât konseptlerinin** üst katmanını tamamlamaktadır.

2.8. Afet–Salgın–Göç ve İç Dayanıklılık Riskleri

Bu bölüm, askerî nitelik taşımamakla birlikte **ulusal savunma kapasitesini doğrudan etkileyen** afet, salgın ve göç kaynaklı riskleri ele almaktadır. Bu riskler; devletin kriz yönetim yeteneğini, toplumsal istikrarını ve savunma sisteminin **sürekliliğini** test eden iç dayanıklılık unsurlarıdır.

Güncel güvenlik anlayışında savunma; yalnızca dış tehditlere karşı koyma değil, **devletin olağanüstü durumlarda ayakta kalabilme kapasitesi** olarak değerlendirilmektedir.

Afet Kaynaklı Riskler

Türkiye'nin coğrafi yapısı, ülkeyi deprem başta olmak üzere sel, yangın ve heyelan gibi **doğal afetlere açık** hâle getirmektedir. Büyük ölçekli afetler;

askerî birliklerin konuşlanmasını ve intikalini,
kritik altyapıların işlerliğini,
haberleşme ve komuta-kontrol sürekliliğini,
toplumsal düzen ve kamu güvenliğini

doğrudan etkileyebilmektedir.

Afetler, yalnızca insani kriz yaratmakla kalmamakta; savunma kapasitesinin **eş zamanlı olarak zayıflamasına** neden olabilmektedir.

Salgın ve Biyolojik Riskler

Salgın hastalıklar ve biyolojik riskler, modern güvenlik ortamında **sınır tanımayan tehditler** arasında yer almaktadır. Bu tür krizler;

personel gücü ve hazır olma seviyesini düşürmekte,
lojistik ve tedarik zincirlerini aksatmakta,

kamu hizmetlerinin sürekliliğini zorlamakta,
toplumsal psikoloji üzerinde uzun süreli etki yaratmaktadır.

Salgınlar, doğrudan askerî saldırı olmaksızın bir ülkenin **operasyonel kapasitesini** ciddi biçimde sınırlayabilmektedir.

Göç ve Nüfus Hareketleri

Göç, özellikle düzensiz ve kitlesel biçimde gerçekleştiğinde **çok boyutlu bir güvenlik riski** hâline gelmektedir. Göç hareketleri;

sınır güvenliği üzerinde baskı oluşturmakta,
iç güvenlik ve kamu düzenini zorlamakta,
ekonomik ve sosyal sistemler üzerinde yük yaratmakta,
enformasyon ve algı operasyonlarına açık bir zemin oluşturmaktadır.

Göç kaynaklı riskler, uzun vadede **toplumsal uyum ve iç dayanıklılık** üzerinde belirleyici etki yaratmaktadır.

İç Dayanıklılık Kavramı

İç dayanıklılık; bir devletin afet, salgın, göç ve benzeri krizler karşısında **hızla toparlanabilme, işlevselliğini sürdürebilme ve kamu güvenliğini koruyabilme** kapasitesidir. Bu kavram;

kurumsal hazırlık,
kritik altyapı dayanıklılığı,
toplumsal birlik ve güven,
kriz iletişimi ve yönetimi

unsurlarını birlikte kapsamaktadır.

Savunma planlamasında iç dayanıklılık, dış tehditlere karşı caydırıcılığın **arka plan güvencesi** niteliğindedir.

Savunma Planına Etkileri

Afet, salgın, göç ve iç dayanıklılık riskleri, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

askerî ve sivil kriz yönetim mekanizmalarının entegrasyonu,
kritik altyapıların olağanüstü durumlara dayanıklı hâle getirilmesi,
yedek personel ve lojistik planlamasının güçlendirilmesi,
toplumsal dayanıklılığı artırıcı iletişim ve bilinçlendirme politikaları,
uzun süreli kriz senaryolarının savunma planlamasına dâhil edilmesi.

Genel Değerlendirme

Afet, salgın ve göç kaynaklı riskler; Türkiye'nin güvenliğini **askerî çatışma olmaksızın** zorlayabilen, ancak savunma kapasitesi üzerinde derin etkiler doğurabilen tehditlerdir. Bu risklere karşı başarı; **hazırlık, koordinasyon ve toplumsal dayanıklılık** ile mümkündür.

Bu bölüm, savunmanın yalnızca cephede değil, **ülkenin iç bütünlüğünde ve sürekliliğinde** kazanıldığını ortaya koymaktadır.

2.9. Risk Matrisi (Olasılık × Etki)

Bu bölüm, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu tehdit ve risklerin **önceliklendirilmesi** amacıyla kullanılan **Risk Matrisi (Olasılık × Etki)** yaklaşımını ortaya koyar. Amaç; sınırlı kaynakların **en yüksek güvenlik çıktısı** üretecek alanlara yönlendirilmesini sağlamak ve karar vericilere **net bir öncelik haritası** sunmaktır.

Risk matrisi; her bir tehdidi **oluşma olasılığı** ve **ulusal güvenlik üzerindeki etkisi** açısından birlikte değerlendirerek, soyut tehdit algılarını **ölçülebilir ve karşılaştırılabilir** hâle getirir.

Risk Matrisi Yaklaşımı

Bu Plan kapsamında riskler iki temel eksende analiz edilmiştir:

Olasılık:

Bir tehdidin kısa ve orta vadede gerçekleşme ihtimali. Bölgesel gelişmeler, tarihsel eğilimler, mevcut kapasite ve aktör niyetleri dikkate alınmıştır.

Etki:

Tehdidin gerçekleşmesi hâlinde; askerî kapasite, ekonomik istikrar, toplumsal düzen, siyasi karar alma ve uluslararası konum üzerindeki muhtemel sonuçları.

Her risk, bu iki eksenin kesişiminde değerlendirilerek **düşük, orta ve yüksek** öncelik seviyelerine ayrılmıştır.

Risk Kategorileri ve Değerlendirme

Yapılan analiz sonucunda riskler aşağıdaki ana kategoriler altında sınıflandırılmıştır:

Konvansiyonel askerî tehditler; olasılığı orta, etkisi yüksek risklerdir. Bölgesel krizlerin tırmanması hâlinde etkileri kısa sürede stratejik boyuta ulaşabilir.

Terörizm, asimetrik ve vekâlet unsurları; olasılığı yüksek, etkisi orta–yüksek risklerdir. Süreklilik arz etmeleri nedeniyle uzun vadeli yıpratma etkisi yaratırlar.

Hibrit savaş ve enformasyon operasyonları; olasılığı yüksek, etkisi orta risklerdir. Toplumsal algı, karar alma süreçleri ve kamu güveni üzerinde kademeli etki üretirler.

Siber tehditler ve kritik altyapı riskleri; olasılığı yüksek, etkisi yüksek riskler arasında yer almaktadır. Kısa sürede zincirleme sonuçlar doğurabilme potansiyeline sahiptirler.

Deniz ve enerji güvenliği riskleri; olasılığı orta, etkisi yüksek risklerdir. Egemenlik, ekonomi ve uluslararası konum üzerinde doğrudan etki yaratırlar.

Uzay güvenliği ve uydu bağımlılığı; olasılığı orta, etkisi çok yüksek risklerdir. Gerçekleşmeleri hâlinde tüm savunma mimarisini etkileyebilirler.

Afet, salgın ve göç kaynaklı riskler; olasılığı orta–yüksek, etkisi orta–yüksek risklerdir. Doğrudan askerî olmasalar da savunma kapasitesini dolaylı biçimde zayıflatırlar.

Önceliklendirme Sonuçları

Risk matrisi sonuçlarına göre Plan kapsamında **birinci öncelik** verilen risk alanları şunlardır:

siber tehditler ve kritik altyapı güvenliği,
terörizm ve asimetrik tehditler,
hibrit savaş ve enformasyon operasyonları.

İkinci öncelik alanları:

konvansiyonel askerî tehditler,
deniz ve enerji güvenliği riskleri,
afet ve göç kaynaklı iç dayanıklılık riskleri.

Üçüncü öncelik alanları:

uzay güvenliği ve uydu bağımlılığına ilişkin uzun vadeli riskler (yüksek etki – görece düşük olasılık).

Bu sıralama, risklerin önemini azaltmak amacıyla değil; **zamanlama ve kaynak tahsisini** optimize etmek amacıyla yapılmıştır.

Risk Matrisi’nin Savunma Planına Katkısı

Risk matrisi yaklaşımı, savunma planına şu katkıları sağlamaktadır:

karar alma süreçlerinde nesnellik,
kaynakların etkin ve öncelikli kullanımı,
kısa, orta ve uzun vadeli hedeflerin netleştirilmesi,
kriz yönetimi ve hazırlık seviyesinin doğru belirlenmesi.

Bu yaklaşım, savunma planının **statik değil, güncellenebilir ve uyarlanabilir** bir belge olmasını desteklemektedir.

Genel Değerlendirme

Risk Matrisi (Olasılık × Etki), Türkiye Savunma Planı’nın **analitik omurgasını** oluşturmaktadır. Bu matris sayesinde tehditler yalnızca tanımlanmakla kalmamakta; **önceliklendirilmekte, yönetilmekte ve izlenebilir** hâle getirilmektedir.

3. Ulusal Savunma Stratejisi

3.1. Ulusal Savunma Hedefleri ve Stratejik İlkeler

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı’nın **nihai hedeflerini** ve bu hedeflere ulaşırken izlenecek **stratejik ilkeleri** tanımlar. Ulusal savunma hedefleri, devletin varlığını ve sürekliliğini teminat altına almayı amaçlarken; stratejik ilkeler, bu hedeflere **nasıl ve hangi anlayışla** ulaşılabileceğini ortaya koyar.

Ulusal savunma; geçici tehdit algılarına göre şekillenen reaktif bir faaliyet değil, **uzun vadeli ve kurumsallaşmış bir devlet politikasıdır.**

Ulusal Savunma Hedefleri

Ulusal savunma hedefleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel çıkarları doğrultusunda aşağıdaki başlıklar altında belirlenmiştir.

Türkiye'nin egemenliğinin, toprak bütünlüğünün ve anayasal düzeninin her koşulda korunması temel hedeftir. Bu çerçevede savunma, devletin varlığına yönelik her türlü tehdidi önleme ve bertaraf etme kapasitesini sürekli kılmayı amaçlar.

Türkiye'ye yönelik askerî, asimetrik, hibrit ve siber tehditlere karşı **inandırıcı ve sürdürülebilir caydırıcılık** tesis edilmesi hedeflenmektedir. Caydırıcılık, savaşmak için değil; savaş önlemek için güç üretmeyi esas alır.

Ulusal savunma kapasitesinin çok alanlı harekâta uygun hâle getirilmesi hedeflenmektedir. Kara, hava, deniz, siber ve uzay alanlarında **eş zamanlı ve entegre** hareket edebilme yeteneği, savunmanın merkezinde yer alır.

Savunma sanayiinde ve kritik teknolojilerde **stratejik bağımsızlığın artırılması**, dışa bağımlılıktan kaynaklanan kırılganlıkların azaltılması temel hedefler arasındadır.

Ulusal savunmanın ekonomik, toplumsal ve kurumsal açıdan **sürdürülebilir** hâle getirilmesi hedeflenmektedir. Uzun süreli kriz ve çatışma ortamlarında dahi savunma kapasitesinin korunması esastır.

Stratejik İlkeler

Bu hedeflere ulaşmak için savunma planı aşağıdaki stratejik ilkeler üzerine inşa edilmiştir.

Savunma anlayışı **önleyici ve proaktif** niteliktedir. Tehditlerin sınır hattında değil, oluşum aşamasında ve mümkün olan en erken safhada yönetilmesi esastır.

Savunma, **çok alanlı ve müşterek** bir yapı içinde ele alınır. Hiçbir kuvvet veya alan tek başına yeterli görülmez; etki, entegrasyonla üretilir.

Caydırıcılık, **süreklilik ve görünürlük** ilkelerine dayanır. Savunma kapasitesi yalnızca var olmakla değil, doğru zamanda ve doğru biçimde gösterilebilmekle anlam kazanır.

Kaynak kullanımı **etkinlik ve önceliklendirme** esasına göre yapılır. Savunma harcamalarında nicelikten ziyade nitelik ve etki gözetilir.

Stratejik karar alma süreçleri **esnek ve uyarlanabilir** olmalıdır. Güvenlik ortamındaki hızlı değişimlere karşı planlar güncellenebilir nitelikte tutulur.

Savunma, hukukî meşruiyet ve demokratik denetim çerçevesinde yürütülür. Bu ilke, iç ve dış meşruiyetin korunması açısından temel kabul edilir.

Ulusal savunma, **toplam savunma anlayışı** ile ele alınır. Askerî güç; ekonomi, diplomasi, teknoloji ve toplumsal dayanıklılıkla birlikte değerlendirilir.

Hedef–İlke Uyumu

Ulusal savunma hedefleri ile stratejik ilkeler arasında **doğrudan bir uyum** bulunmaktadır. Hedefler “ne yapılacağını”, ilkeler ise “nasıl yapılacağını” tanımlar. Bu uyum, savunma planının tüm alt bölümlerinde tutarlı bir uygulama zemini oluşturur.

Genel Değerlendirme

Ulusal savunma hedefleri ve stratejik ilkeler; Türkiye Savunma Planı’nın **yönlendirici pusulası** niteliğindedir. Bu pusula sayesinde savunma politikaları; günlük gelişmelere bağlı savrulmalar yerine, **uzun vadeli ulusal çıkarlar** doğrultusunda şekillendirilmektedir.

Bu bölüm, planın devamında ele alınacak **askerî doktrin, kuvvet kullanımı ve caydırıcılık politikalarının** temel referans çerçevesini oluşturmaktadır.

3.2. Caydırıcılık Stratejisi

(Konvansiyonel / Asimetrik / Siber)

Bu bölüm, Türkiye’nin savunma politikasının merkezinde yer alan **caydırıcılık stratejisini**, konvansiyonel, asimetrik ve siber boyutlarıyla bütüncül bir çerçevede ele almaktadır. Caydırıcılık; savaşın kazanılmasından ziyade **savaşın hiç başlamamasını sağlamayı** amaçlayan stratejik bir yaklaşımdır.

Günümüz güvenlik ortamında caydırıcılık tek boyutlu değildir; farklı tehdit türlerine karşı **çok katmanlı ve çok alanlı** olarak tesis edilmek zorundadır.

Caydırıcılığın Temel Mantığı

Caydırıcılık, potansiyel rakiplere yönelik olarak:

saldırının maliyetinin kabul edilemez derecede yüksek olacağı,
hedeflenen kazanımların elde edilemeyeceği,
Türkiye’nin karşılık verme iradesi ve kapasitesinin sürekli olduğu

mesajının **inandırıcı biçimde verilmesi** esasına dayanır.

Bu inandırıcılık yalnızca askerî güçle değil; **kararlılık, hazırlık, süreklilik ve görünürlük** ile sağlanır.

Konvansiyonel Caydırıcılık

Konvansiyonel caydırıcılık, düzenli silahlı kuvvetler ve klasik askerî kapasite üzerinden tesis edilir. Kara, hava ve deniz unsurlarının yüksek hazır olma seviyesi, modern silah sistemleri ve müşterek harekât kabiliyeti bu caydırıcılığın temelini oluşturur.

Konvansiyonel caydırıcılık, özellikle devletler arası gerilimlerde ve sınır güvenliği bağlamında **ilk savunma ve ikaz hattı** işlevi görür. Hava ve füze savunma sistemleri, deniz hâkimiyeti ve hızlı kuvvet intikali; bu alandaki caydırıcılığın görünür unsurlarıdır.

Asimetrik Caydırıcılık

Asimetrik caydırıcılık, terörizm, vekâlet unsurları ve düzensiz tehditlere karşı geliştirilmiştir. Bu caydırıcılık türü; düşük yoğunluklu fakat sürekli tehditlere karşı **kararlılık ve süreklilik mesajı** vermeyi hedefler.

Asimetrik caydırıcılık; özel kuvvetler, istihbarat üstünlüğü, sınır ötesi operasyon kabiliyeti ve hızlı reaksiyon kapasitesiyle tesis edilir. Temel amaç; tehdit aktörlerine **uzun vadede başarı şanslarının bulunmadığını** göstermektir.

Bu yaklaşımda caydırıcılık, sadece askerî karşılıkla değil; örgütsel yapının dağıtılması, finansal ve lojistik kaynakların kesilmesiyle desteklenir.

Siber Caydırıcılık

Siber caydırıcılık, modern savunma stratejisinin en yeni ve karmaşık boyutudur. Siber alanda caydırıcılık; saldırının tespit edileceği, etkisinin sınırlandırılacağı ve gerektiğinde **orantılı veya daha güçlü karşılık verileceği** mesajını içerir.

Siber caydırıcılık; güçlü savunma altyapısı, olaylara hızlı müdahale kapasitesi, yedekli sistemler ve siber dayanıklılık üzerinden inşa edilir. Aynı zamanda belirsizlik yaratacak ölçüde **karşılık verme kapasitesinin varlığı**, caydırıcılığın önemli bir unsurudur.

Siber alanda caydırıcılık, yalnızca askerî sistemleri değil; kritik sivil altyapıları da kapsayan **ulusal ölçekte** ele alınmaktadır.

Çok Katmanlı ve Entegre Yapı

Bu Plan kapsamında caydırıcılık; konvansiyonel, asimetrik ve siber boyutların **birbirini tamamladığı** entegre bir sistem olarak tasarlanmıştır. Hiçbir caydırıcılık türü tek başına yeterli değildir.

Konvansiyonel güç, asimetrik tehditlere karşı arka plan güvenliği sağlar. Asimetrik caydırıcılık, konvansiyonel çatışmanın eşiğe gelmesini önler. Siber caydırıcılık ise tüm savunma mimarisinin **işlevselliğini ve sürekliliğini** korur.

Savunma Planına Etkileri

Caydırıcılık stratejisi, savunma planında şu temel sonuçları doğurmaktadır:

çok alanlı kuvvet yapısının önceliklendirilmesi,
hazır olma ve hızlı reaksiyon kabiliyetinin artırılması,
istihbarat, siber ve askerî kapasitenin entegrasyonu,
caydırıcılığın görünür ve sürdürülebilir kılınması,
hukukî ve diplomatik çerçevenin caydırıcılığı desteklemesi.

Genel Değerlendirme

Konvansiyonel, asimetrik ve siber caydırıcılığın birlikte ele alındığı bu strateji; Türkiye'nin savunmasını **tek bir tehdit türüne bağımlı olmaktan çıkararak**, esnek ve dayanıklı bir yapıya kavuşturmaktadır. Bu yapı, caydırıcılığı geçici değil, **kalıcı bir ulusal güç unsuru** hâline getirmeyi hedeflemektedir.

3.3. Kuvvet Kullanım Esasları ve Proaktif Savunma

Bu bölüm, Türkiye'nin askerî gücünü **hangi ilkelere göre, ne zaman ve nasıl** kullanacağını tanımlayan kuvvet kullanım esaslarını ve bu esasların temelini oluşturan **proaktif savunma anlayışını** ortaya koymaktadır. Amaç; kuvvet kullanımını tepkisel reflekslerden çıkararak **öngörülü, kontrollü ve stratejik** bir devlet politikası hâline getirmektir.

Kuvvet kullanımı, bu Plan'da bir amaç değil; **ulusal savunma hedeflerine ulaşmak için kullanılan son ve kontrollü araç** olarak ele alınmaktadır.

Kuvvet Kullanımının Temel İlkeleri

Türkiye Savunma Planı'nda kuvvet kullanımı aşağıdaki temel ilkelere dayanmaktadır.

Meşruiyet ilkesi esastır. Kuvvet kullanımı; ulusal hukuk, uluslararası hukuk ve meşru savunma çerçevesinde gerçekleştirilir. Bu ilke, askerî faaliyetlerin iç ve dış meşruiyetini güvence altına alır.

Orantılılık ve gereklilik ilkesi gözetilir. Kullanılan askerî güç, tehdidin niteliği ve hedeflenen askerî sonuçla **uyumlu** olmalıdır. Aşırı güç kullanımı, uzun vadede caydırıcılığı zayıflatıcı etki yaratabilir.

Seçicilik ve hassasiyet ilkesi uygulanır. Sivil kayıpların ve ikincil zararların asgariye indirilmesi, kuvvet kullanımının ayrılmaz parçasıdır. Bu yaklaşım, hem operasyonel başarıyı hem de stratejik meşruiyeti destekler.

Süreklilik ve kararlılık ilkesi esastır. Kuvvet kullanımı geçici ve tereddütlü değil; gerektiğinde **istikrarlı ve devamlı** biçimde icra edilir.

Proaktif Savunma Anlayışı

Proaktif savunma; tehditlerin fiilî saldırıya dönüşmesini beklemeden, **erken aşamada tespit edilmesini, sınırlandırılmasını ve etkisizleştirilmesini** hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu anlayış, savunmayı sınır hattına hapseden klasik yaklaşımlardan ayrılmaktadır.

Proaktif savunma; istihbarat üstünlüğü, erken uyarı sistemleri ve hızlı karar alma mekanizmaları üzerine kuruludur. Amaç; tehdidin zaman ve mekân avantajını **Türkiye lehine çevirmektir**.

Bu yaklaşım, özellikle asimetrik, hibrit ve siber tehditlere karşı **etkili ve düşük maliyetli** bir savunma imkânı sunmaktadır.

Kuvvet Kullanımında Çok Alanlı Yaklaşım

Bu Plan kapsamında kuvvet kullanımı; kara, hava, deniz, siber ve uzay alanlarını kapsayan **çok alanlı harekât** anlayışıyla ele alınmaktadır. Hiçbir alan tek başına belirleyici değildir; etki, alanlar arası entegrasyonla üretilir.

Kuvvet kullanımı; doğrudan askerî angajmanın yanı sıra, siber faaliyetler, elektronik harp, bilgi ve algı yönetimi gibi unsurlarla **eş zamanlı** yürütülebilir. Bu durum, hedef üzerinde daha geniş ve kalıcı etki yaratmaktadır.

Önleyici ve Sınır Ötesi Boyut

Proaktif savunma anlayışı, gerektiğinde **önleyici tedbirleri ve sınır ötesi faaliyetleri** içerebilir. Bu tür faaliyetler; tehdidin kaynağında kontrol altına alınmasını, Türkiye topraklarına sirayet etmeden etkisizleştirilmesini amaçlar.

Bu yaklaşım, savunmayı pasif bir bekleme hâinden çıkararak **inisiyatif alan** bir yapıya kavuşturur. Ancak bu faaliyetler, her durumda siyasi karar mekanizmalarının kontrolü ve hukukî çerçeve içinde yürütülür.

Savunma Planına Etkileri

Kuvvet kullanım esasları ve proaktif savunma yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

hızlı karar alma ve icra kabiliyetinin güçlendirilmesi,
istihbarat–operasyon–komuta zincirinin entegrasyonu,
esnek ve modüler kuvvet yapısının önceliklendirilmesi,
uzun süreli operasyonlara uygun lojistik ve personel planlaması,
askerî faaliyetlerin diplomatik ve hukukî boyutlarla uyumlu yürütülmesi.

Genel Değerlendirme

Kuvvet kullanım esasları ve proaktif savunma anlayışı; Türkiye’nin savunmasını **reaktif bir refleks olmaktan çıkararak**, öngörülü, kontrollü ve stratejik bir devlet kapasitesine dönüştürmektedir. Bu yaklaşım sayesinde askerî güç; yalnızca çatışma anlarında değil, **çatışmayı önleyen bir caydırıcılık aracı** olarak işlev görmektedir.

3.4. Çok Alanlı Harekât Konsepti (MDO)

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı’nın operasyonel omurgasını oluşturan **Çok Alanlı Harekât (Multi-Domain Operations – MDO)** konseptini tanımlar. MDO; kara, hava, deniz, siber ve uzay alanlarının **eş zamanlı, entegre ve senkronize** biçimde kullanılmasıyla, rakibin karar alma süreçlerini bozmayı, manevra alanını daraltmayı ve **zaman–mekân üstünlüğünü** ele geçirmeyi amaçlayan bir harekât anlayışıdır.

MDO, kuvvetlerin tek tek başarısından ziyade **alanlar arası etkileşimden doğan toplam etkiyi** esas alır.

MDO’nun Temel Mantığı

Güncel güvenlik ortamında tehditler tek bir alanda ortaya çıkmamakta; farklı alanlarda **eşik altı ve eşik üstü** faaliyetlerle ilerlemektedir. MDO, bu gerçeklikten hareketle;

alanlar arasında **bilgi ve etki akışını** hızlandırmayı,
rakibin güçlü olduğu alanları **diğer alanlardan baskı altına almayı**,
karar alma döngüsünü kısaltarak **inisiyatifini ele geçirmeyi**

hedefler.

Bu yaklaşımda başarı, alanlardan birinde mutlak üstünlükten değil, **alanlar arası senkronizasyondan** doğar.

Alanların Rolü ve Entegrasyonu

Kara alanı; fiziki kontrol, nüfus merkezlerinin güvenliği ve kalıcı etki üretimi açısından temel alandır. Hava alanı; hız, derinlik ve hassas vuruş kabiliyetiyle harekâtın ivmesini belirler. Deniz alanı; ulaştırma hatları, enerji güvenliği ve denizden güç yansıtma kapasitesi sağlar. Siber alan; komuta-kontrol, algı ve kritik altyapılar üzerinde **görünmez fakat belirleyici** etki üretir. Uzay alanı ise tüm bu alanların **bağlayıcı üst katmanı** olarak istihbarat, haberleşme ve zamanlama fonksiyonlarını mümkün kılar.

MDO'da bu alanlar **ayrı ayrı değil**, tek bir operasyonel çerçeve içinde planlanır ve icra edilir.

Komuta-Kontrol ve Bilgi Üstünlüğü

Çok alanlı harekâtın başarısı, **C4ISR entegrasyonu ve bilgi üstünlüğüne** bağlıdır. Alanlardan toplanan verilerin gerçek zamanlı olarak işlenmesi, ortak bir durumsal farkındalık yaratılması ve kararların hızla icraya dönüşmesi esastır.

Bu yapı sayesinde kuvvetler, yalnızca kendi alanlarında değil; **diğer alanların etkisini de kullanarak** hareket eder.

MDO ve Caydırıcılık İlişkisi

MDO, caydırıcılığı yalnızca kuvvet büyüklüğüyle değil, **karmaşıklık ve belirsizlik** üzerinden güçlendirir. Rakip açısından, hangi alandan ve ne ölçüde karşılık verileceğinin öngörülememesi, caydırıcılığın etkisini artırır.

Bu durum, Türkiye'nin savunma kapasitesini **tek alana bağımlı olmaktan çıkararak** daha dayanıklı hâle getirir.

Savunma Planına Etkileri

Çok Alanlı Harekât Konsepti, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

kuvvet yapısının müşterek ve modüler biçimde tasarlanması,
eğitim ve tatbikatların alanlar arası entegrasyona göre düzenlenmesi,
C4ISR, siber ve uzay kabiliyetlerinin önceliklendirilmesi,
operasyonel hız ve esnekliğin artırılması,
kaynakların tekil platformlar yerine **etki üreten sistemlere** yönlendirilmesi.

Genel Değerlendirme

Çok Alanlı Harekât Konsepti (MDO), Türkiye'nin savunma anlayışını **platform merkezli** yaklaşımdan çıkararak **etki ve entegrasyon merkezli** bir seviyeye taşımaktadır. Bu konsept, Türkiye'nin çok cepheli ve çok boyutlu tehdit ortamında **inisiyatif alan, esnek ve caydırıcı** bir savunma kapasitesi oluşturmasının temel aracıdır.

3.5. Kriz Yönetimi ve Tırmanma Kontrolü

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **krizlerin yönetilmesi**, askerî ve askerî olmayan araçların **uyumlu kullanımı** ve çatışmaların **kontROLSÜZ tırmanmasının önlenmesi** için benimsenen yaklaşımı ortaya koymaktadır. Kriz yönetimi; barış ile savaş arasındaki gri alanda, **zamanında ve doğru karar alabilme kapasitesinin** en kritik sınındığı süreçtir.

Amaç; krizleri çatışmaya dönüşmeden kontrol altına almak, zorunlu hâllerde ise tırmanmayı **Türkiye'nin lehine yönlendirecek** bir yönetim kapasitesi oluşturmaktır.

Kriz Kavramı ve Güvenlik Bağlamı

Kriz; ulusal çıkarları tehdit eden, hızlı karar almayı gerektiren ve yanlış yönetildiğinde **yüksek maliyetli sonuçlar** doğurabilen durumları ifade eder. Günümüz güvenlik ortamında krizler;

askerî gerilimler,
sınır ihlalleri ve güç gösterileri,
hibrit ve siber saldırılar,
deniz ve hava sahası olayları,
afet ve iç dayanıklılığı etkileyen gelişmeler

şeklinde ortaya çıkabilmektedir.

Bu krizler çoğu zaman **eşik altı seviyede** başlamakta ve doğru yönetilmediğinde hızla tırmanabilmektedir.

Kriz Yönetiminin Temel İlkeleri

Türkiye Savunma Planı'nda kriz yönetimi aşağıdaki ilkelere dayanmaktadır:

erken tespit ve durumsal farkındalık,
merkezi fakat esnek karar alma,
askerî ve sivil araçların eşgüdümü,
hukukî meşruiyet ve siyasi denetim,
iletişim ve bilgi akışının sürekliliği.

Bu ilkeler, kriz anlarında **dağınık ve gecikmeli tepkileri** önlemeyi amaçlamaktadır.

Tırmanma Kontrolü Yaklaşımı

Tırmanma kontrolü; bir kriz sırasında kullanılan güç seviyesinin, zamanlamasının ve mesajlarının **bilinçli biçimde ayarlanması** anlamına gelir. Amaç; karşı tarafın tepkilerini öngörerek, çatışmanın **kontROLSÜZ savaşa dönüşmesini engellemektir**.

Bu kapsamda tırmanma kontrolü;

kademeli ve ölçülü güç kullanımı,
görünür fakat sınırlı askerî tedbirler,
askerî faaliyetlerle diplomatik mesajların uyumu,
iletişim kanallarının açık tutulması

esaslarına dayanır.

Tırmanma kontrolü, caydırıcılıkla pasiflik arasında **denge kurmayı** hedefler.

Kriz Yönetiminde Çok Alanlı Entegrasyon

MDO yaklaşımı doğrultusunda kriz yönetimi; kara, hava, deniz, siber ve uzay alanlarının eş **zamanlı** değerlendirilmesini gerektirir. Bir alandaki faaliyet, diğer alanlarda **ikincil ve dolaylı etkiler** yaratabileceğinden, karar alma süreci bütüncül yürütülür.

Örneğin askerî bir tedbir; siber savunma, stratejik iletişim ve diplomatik girişimlerle eş **güdümlü** olarak planlanır.

Kurumsal Yapı ve Koordinasyon

Etkili kriz yönetimi; net yetki tanımları, hızlı bilgi akışı ve kurumlar arası **önceden tanımlanmış koordinasyon mekanizmaları** gerektirir. Bu Plan; kriz anlarında;

askerî komuta zincirinin işlerliğini,
sivil otorite ile askerî yapı arasındaki uyumu,
ilgili kurumlar arasında gerçek zamanlı koordinasyonu

esas alan bir yaklaşımı benimsemektedir.

Savunma Planına Etkileri

Kriz yönetimi ve tırmanma kontrolü yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

erken uyarı ve istihbarat sistemlerinin önceliklendirilmesi,
karar alma süreçlerinin hızlandırılması,
ölçülü kuvvet kullanımı doktrinlerinin geliştirilmesi,
askerî faaliyetlerin diplomatik ve hukukî çerçeveye uyumlu yürütülmesi,
kriz sonrası normalleşme ve toparlanma planlarının hazırlanması.

Genel Değerlendirme

Kriz yönetimi ve tırmanma kontrolü; Türkiye'nin savunma kapasitesini yalnızca **güç kullanabilme** yeteneğiyle değil, **gücünü ne zaman ve ne ölçüde kullanacağını bilme** becerisiyle tanımlamaktadır. Bu beceri, hem caydırıcılığın hem de uluslararası meşruiyetin temelini oluşturmaktadır.

3.6. Barış Dönemi – Kriz – Savaş Dönemi Çerçevesi

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **barış, kriz ve savaş dönemlerinin** birbirinden kopuk değil; **birbiriyle bağlantılı, kademeli ve geçişken** bir güvenlik sürekliliği içinde ele alındığını ortaya koymaktadır. Amaç; her döneme özgü hedef, araç ve hazırlık seviyelerini netleştirerek **ani geçişlerde zafiyet oluşmasını önlemektir**.

Modern güvenlik ortamında bu üç dönem arasındaki sınırlar giderek bulanıklaşmakta; özellikle hibrit tehditler nedeniyle **kriz hâli, barış döneminin içine sızabilmektedir**. Bu nedenle planlama, kesintisiz bir çerçeveye dayanmaktadır.

Barış Dönemi

Barış dönemi, çatışmanın olmadığı fakat tehditlerin **potansiyel olarak mevcut** olduğu güvenlik ortamını ifade eder. Bu dönemde savunmanın temel amacı; caydırıcılık üretmek, hazırlık seviyesini yüksek tutmak ve krizleri **oluşmadan engellemektir**.

Barış döneminde öncelikler; istihbarat ve erken uyarı, eğitim ve tatbikatlar, kuvvet modernizasyonu, savunma sanayii projeleri, diplomatik ve askerî iş birlikleri ile toplumsal dayanıklılığın güçlendirilmesidir. Bu dönem, savaşın kazanıldığı değil; **savaşın önlendiği** evre olarak değerlendirilir.

Kriz Dönemi

Kriz dönemi, barış ile savaş arasında yer alan; belirsizliğin arttığı, karar alma süresinin kısaldığı ve **yanlış adımların çatışmaya yol açabileceği** bir geçiş safhasıdır. Bu dönemde savunmanın temel hedefi; krizi kontrol altına almak ve **tırmanmayı yönetmektir**.

Kriz döneminde askerî hazırlık seviyesi yükseltilir, kuvvetler kademeli olarak görünür hâle getirilir ve caydırıcılık mesajları güçlendirilir. Diplomasi, stratejik iletişim ve hukukî araçlar askerî tedbirlerle **eş zamanlı** yürütülür. Bu dönemde amaç; kararlılık gösterirken **geri dönüşü zor adımlardan kaçınmaktır**.

Savaş Dönemi

Savaş dönemi, tüm caydırıcı ve diplomatik çabalara rağmen silahlı çatışmanın kaçınılmaz hâle geldiği durumu ifade eder. Bu evrede savunmanın amacı; **ulusal çıkarların korunması, tehdidin bertaraf edilmesi ve çatışmanın Türkiye lehine sonuçlandırılmasıdır**.

Savaş döneminde kuvvet kullanımı; önceden belirlenmiş doktrinler, harekât planları ve komuta-kontrol yapıları çerçevesinde icra edilir. Çok alanlı harekât anlayışı bu dönemde **tam kapasiteyle** uygulanır. Lojistik sürdürülebilirlik, toplumsal dayanıklılık ve iç güvenlik, askerî başarının ayrılmaz parçalarıdır.

Dönemler Arası Geçiş ve Süreklilik

Bu Plan'da barış, kriz ve savaş dönemleri arasında **keskin kopuşlar** öngörülmemektedir. Aksine, her dönemin bir sonrakine **hazırlık zemini** oluşturması esastır.

Barış dönemindeki hazırlıklar, kriz döneminde karar alma hızını artırır. Kriz dönemindeki doğru yönetim, savaş ihtiyacını azaltır. Savaş dönemindeki disiplinli icra ise çatışma sonrası **yeniden istikrarın** temelini oluşturur.

Savunma Planına Etkileri

Bu dönemsel çerçeve, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

hazırlık seviyelerinin kademeli ve ölçülebilir biçimde tanımlanması, erken uyarıdan tam seferberliğe uzanan net geçiş mekanizmaları, askerî, diplomatik ve sivil araçların dönemlere göre önceliklendirilmesi, kaynak ve personel planlamasının süreklilik esasına göre yapılması.

Genel Değerlendirme

Bariş–kriz–savaş dönemi çerçevesi; Türkiye Savunma Planı’na **zaman, seviye ve orantı disiplini** kazandırmaktadır. Bu disiplin sayesinde savunma; ani tepkilerle değil, **önceden planlanmış ve kontrollü adımlarla** yürütülmektedir.

4. Kuvvet Yapısı ve Operasyonel Konsept

4.1. Kuvvet Yapılanması (Kara–Hava–Deniz–Siber–Uzay)

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **kuvvet yapılanmasının** çok alanlı harekât anlayışına (MDO) uygun biçimde nasıl tasarlandığını ortaya koymaktadır. Kuvvet yapılanması; yalnızca platform ve birlik sayılarının düzenlenmesi değil, **alanlar arası entegrasyon, hız, esneklik ve sürdürülebilir etki** üretme kapasitesinin inşasıdır.

Amaç; kara, hava, deniz, siber ve uzay alanlarında **ayrı ayrı güçlü**, fakat esasen **birlikte etkili** bir kuvvet kompozisyonu oluşturmaktır.

Kuvvet Yapılanmasının Temel İlkeleri

Bu Plan’da kuvvet yapılanması aşağıdaki ilkelere dayanmaktadır:

çok alanlı entegrasyon ve müştereklik,
modüler ve ölçeklenebilir yapı,
hızlı konuşlanma ve intikal kabiliyeti,
yüksek hazır olma ve süreklilik,
teknoloji, istihbarat ve komuta-kontrol ile tam uyum.

Bu ilkeler, kuvvetlerin tekil başarılarından ziyade **toplam operasyonel etkiyi** esas alır.

Kara Kuvvetleri Yapılanması

Kara kuvvetleri; fiziki alan kontrolü, nüfus merkezlerinin güvenliği ve kalıcı etki üretimi açısından savunmanın temel unsurudur. Yapılanma; yüksek hareket kabiliyetine sahip, modüler ve hızlı reaksiyon verebilen birlikler üzerine kuruludur.

Zırhlı ve mekanize unsurlar; ateş gücü ve caydırıcılık sağlar. Hafif ve komando birlikleri; asimetrik tehditlere ve zor arazi koşullarına karşı esneklik kazandırır. Topçu, hava savunma ve İHA entegrasyonu; kara unsurlarının **derinlik ve hassasiyetini** artırır.

Hava Kuvvetleri Yapılanması

Hava kuvvetleri; hız, derinlik ve üstünlük üretme kapasitesiyle çok alanlı harekâtın **ivme unsurudur**. Yapılanma; hava üstünlüğü, hava savunma, stratejik ve taktik taarruz ile istihbarat–keşif–gözetleme fonksiyonlarını kapsar.

İnsanlı ve insansız sistemlerin birlikte kullanımı, hava kuvvetlerinin **esnekliğini ve sürdürülebilirliğini** artırmaktadır. Hava gücü, kara ve deniz unsurlarının etkisini çarpan etkisiyle yükseltir.

Deniz Kuvvetleri Yapılanması

Deniz kuvvetleri; deniz yetki alanlarının korunması, deniz ulaştırma hatlarının güvenliği ve denizden güç yansıtma kabiliyeti açısından kritik rol oynar. Yapılanma; çok havzalı, sürekli görev icra edebilen ve yüksek görünürlük sağlayan bir yapıyı hedefler.

Yüzey unsurları, denizaltılar, deniz havacılığı ve insansız deniz sistemleri; deniz güvenliğinde **katmanlı ve caydırıcı** bir yapı oluşturur.

Siber Kuvvet Yapılanması

Siber alan, bu Plan’da **bağımsız bir kuvvet boyutu** olarak ele alınmaktadır. Siber kuvvet yapılanması; savunma, tespit, müdahale ve dayanıklılık esaslarına dayanmaktadır.

Askerî ve sivil kritik altyapıların korunması, siber olaylara hızlı karşılık verilmesi ve bilgi üstünlüğünün sürdürülmesi bu yapılanmanın temel hedefleridir. Siber kapasite, diğer tüm kuvvetlerin **işlevselliğini destekleyen** bir kuvvet çarpanı niteliğindedir.

Uzay Kuvvet Yapılanması

Uzay alanı; istihbarat, haberleşme, erken uyarı ve zamanlama fonksiyonlarıyla çok alanlı harekâtın **üst katmanı**dır. Uzay kuvvet yapılanması; uydu sistemlerinin korunması, sürekliliği ve yedekliliği üzerine kuruludur.

Uzay yetenekleri, kara–hava–deniz ve siber alanların **eşgüdüm içinde çalışmasını** mümkün kılar. Bu nedenle uzay alanındaki dayanıklılık, tüm savunma mimarisinin dayanıklılığıyla doğrudan ilişkilidir.

Alanlar Arası Entegrasyon

Bu Plan’da kuvvet yapılanmasının başarısı, alanların **birlikte çalışabilirliği** ile ölçülmektedir. C4ISR mimarisi; tüm kuvvet unsurlarını tek bir durumsal farkındalık ve karar alma çerçevesinde birleştirir.

Alanlar arası entegrasyon sayesinde; bir alandaki üstünlük, diğer alanlarda **ikincil ve dolaylı etki** üretir.

Genel Değerlendirme

Kuvvet yapılanması; Türkiye Savunma Planı’nda nicelikten ziyade **nitelik, entegrasyon ve sürdürülebilir etki** üzerine inşa edilmiştir. Kara, hava, deniz, siber ve uzay alanlarında oluşturulan bu yapı; Türkiye’nin çok cepheli ve çok boyutlu tehdit ortamında **inisiyatif alan, esnek ve caydırıcı** bir savunma kapasitesine ulaşmasını hedeflemektedir.

4.2. Kara Kuvvetleri Planı

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **Kara Kuvvetleri’nin rolünü, yapılanmasını ve önceliklerini** ortaya koyar. Kara kuvvetleri; fiziki alan kontrolü, nüfus merkezlerinin güvenliği ve kalıcı askerî etki üretimi açısından savunma mimarisinin **omurgası**dır. Plan; çok alanlı harekât (MDO) anlayışıyla uyumlu, **hareketli, modüler ve sürdürülebilir** bir kara gücü hedeflemektedir.

Kara Kuvvetleri’nin Temel Rolü

Kara kuvvetlerinin temel rolü;

- Ulusal toprak bütünlüğünün korunması,
- Sınır güvenliğinin sağlanması,
- Kriz ve savaş dönemlerinde **alan hâkimiyeti** tesis edilmesi,
- Asimetrik ve konvansiyonel tehditlere karşı **kalıcı sonuç** üretilmesidir.

Bu rol, yalnızca savunma hattında tutunmayı değil; gerektiğinde **derinlikte etki** yaratmayı da kapsar.

Yapılanma ve Kuvvet Kompozisyonu

Kara Kuvvetleri Planı; farklı görev profillerine uygun **katmanlı bir yapı** öngörmektedir.

Zırhlı ve mekanize birlikler, yüksek ateş gücü ve manevra kabiliyetiyle konvansiyonel caydırıcılığın temel unsurudur. Bu birlikler, hızlı intikal ve müşterek harekât icrası için modern komuta-kontrol ve hava unsurlarıyla entegre çalışır.

Komando ve hafif piyade birlikleri; dağlık arazi, meskûn mahal ve asimetrik tehdit ortamlarında **esneklik ve süreklilik** sağlar. Bu birlikler, istihbarat destekli ve yüksek hareket kabiliyetine dayalı görevler için yapılandırılmıştır.

Topçu, roket ve hava savunma unsurları; kara kuvvetlerine **derinlik, hassasiyet ve koruma** kazandırır. İHA/SİHA entegrasyonu ile hedef tespiti ve ateş etkinliği artırılır.

Çok Alanlı Entegrasyon

Kara kuvvetleri, bu Plan'da **tek başına değil**, hava, deniz, siber ve uzay unsurlarıyla birlikte planlanmaktadır. Hava desteği ve insansız sistemler, kara birliklerinin manevra alanını genişletir. Siber ve elektronik harp unsurları, rakibin komuta-kontrol ve algı kapasitesini zayıflatır.

Bu entegrasyon sayesinde kara kuvvetleri, yalnızca temas hattında değil; **bilgi ve etki alanında da** üstünlük kurar.

Hareket Kabiliyeti ve Lojistik

Kara Kuvvetleri Planı'nın merkezinde **hareket kabiliyeti ve lojistik süreklilik** yer almaktadır. Uzun süreli ve çok cepheli operasyonlar için;

- modüler birlik yapıları,
- ileri lojistik üsler ve ikmal hatları,
- bakım-onarım ve yedek parça sürekliliği

önceliklendirilmektedir.

Lojistik planlama, operasyon temposunu destekleyecek şekilde **önceden kurgulanmış** bir yapıya sahiptir.

Eğitim, Tatbikat ve Hazırlık

Kara kuvvetlerinin etkinliği, personelin **eğitim ve hazırlık seviyesi** ile doğrudan ilişkilidir. Bu Plan; gerçekçi senaryolara dayalı tatbikatları, müşterek eğitimleri ve teknoloji destekli simülasyonları ön plana çıkarmaktadır.

Amaç; barış döneminde edinilen tecrübenin, kriz ve savaş dönemlerinde **zaman kaybı olmaksızın** sahaya yansıtılmasıdır.

Savunma Planına Etkileri

Kara Kuvvetleri Planı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- sınır güvenliği ve iç istikrarın askerî teminat altına alınması,
- konvansiyonel ve asimetrik tehditlere karşı **esnek cevap** kapasitesi,
- çok alanlı harekâtın sahadaki uygulama gücü,
- caydırıcılığın fiziki ve görünür boyutunun güçlendirilmesi.

Genel Değerlendirme

Kara Kuvvetleri Planı; Türkiye'nin savunmasını statik hatlara dayalı bir anlayıştan çıkararak **hareketli, entegre ve derinlikli** bir yapıya kavuşturmayı hedeflemektedir. Bu yapı, kara kuvvetlerini yalnızca savunma unsuru değil, **çok alanlı savunmanın ana taşıyıcısı** hâline getirmektedir.

4.3. Hava ve Hava Savunma Planı

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **hava gücünün** ve **hava savunma mimarisinin** rolünü, önceliklerini ve entegrasyon esaslarını ortaya koymaktadır. Hava gücü; hız, derinlik ve hassasiyet sağlayarak çok alanlı harekâtın **belirleyici kuvvet çarpanı**dır. Hava savunması ise ulusal hava sahasının korunması, kritik altyapıların emniyeti ve caydırıcılığın sürekliliği açısından **vazgeçilmez bir güvenlik katmanı**dır.

Hava Gücünün Temel Rolü

Hava kuvvetlerinin temel rolü;

- Ulusal hava sahasının kontrolü ve korunması,
- Hava üstünlüğünün tesis edilmesi,
- Kara ve deniz kuvvetlerine **eş zamanlı destek** sağlanması,
- Derinlikte hassas vuruş ve hızlı reaksiyon kabiliyetiyle **caydırıcılık üretimidir**.

Bu rol, yalnızca savaş döneminde değil; barış ve kriz dönemlerinde de **görünür güç** oluşturmayı amaçlar.

Hava Kuvvetleri Yapılanması

Hava kuvvetleri yapılanması; insanlı ve insansız hava araçlarının **birlikte ve tamamlayıcı** biçimde kullanılmasına dayanmaktadır. Muharip uçaklar; hava üstünlüğü, stratejik ve taktik taarruz görevlerinde ana unsurdur. İHA ve SİHA sistemleri; keşif, gözetleme, hedef tespiti ve sürekli baskı oluşturma kabiliyetiyle hava gücünün **sürekliliğini ve maliyet etkinliğini** artırır.

Hava erken uyarı, tanker ve nakliye unsurları; harekâtın **menziline ve süresini** genişleterek çok cepheli görev icrasını mümkün kılar.

Hava Savunma Mimarisinin Önemi

Hava savunma planı; hava gücünün etkin kullanımı kadar **ulusal hava sahasının korunmasını** da hedefler. Günümüz tehdit ortamında balistik ve seyir füzeleri, İHA sürüleri ve düşük irtifa tehditleri; hava savunmasını **katmanlı bir yapı** hâline getirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Katmanlı hava savunma; erken uyarı radarları, orta ve uzun menzilli hava savunma sistemleri, kısa menzilli ve nokta savunma unsurlarıyla birlikte çalışır. Bu yapı, tehditleri farklı irtifa ve menzillerde **ardışık olarak etkisizleştirmeyi** amaçlar.

Çok Alanlı Entegrasyon

Hava ve hava savunma planı, kara, deniz, siber ve uzay unsurlarıyla **tam entegrasyon** esasına göre tasarlanmıştır. Uydu ve radar sistemlerinden elde edilen veriler, C4ISR altyapısı üzerinden tüm kuvvetlerle paylaşılır.

Siber ve elektronik harp unsurları, hava savunma sistemlerinin **direncini ve etkinliğini** artırırken; hava gücü de diğer alanlardaki harekâtın başarısını hızlandırır.

Hazırlık, Eğitim ve Süreklilik

Hava gücünün caydırıcılığı, platformlardan ziyade **personelin eğitim seviyesi, bakım-onarım sürekliliği ve hazır olma oranı** ile doğrudan ilişkilidir. Bu Plan; ileri simülasyonlar, müşterek tatbikatlar ve gerçekçi senaryolarla hava unsurlarının sürekli hazır tutulmasını öngörmektedir.

Aynı zamanda yedek parça, mühimmat ve üs güvenliği planlaması; uzun süreli operasyonlara dayanıklılığı destekleyecek şekilde yapılandırılmaktadır.

Savunma Planına Etkileri

Hava ve hava savunma planı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- hava üstünlüğü ve caydırıcılığın sürekliliği,
- kara ve deniz harekâtlarının hız ve etki kazanması,
- kritik altyapı ve nüfus merkezlerinin korunması,
- balistik, seyir füzesi ve İHA tehditlerine karşı katmanlı savunma.

Genel Değerlendirme

Hava ve Hava Savunma Planı; Türkiye'nin savunma mimarisinde **zaman, derinlik ve görünürlük üstünlüğü** sağlamayı hedeflemektedir. Hava gücü ile hava savunmasının entegre biçimde kullanılması, Türkiye'nin çok cepheli tehdit ortamında **inisiyatif alan ve caydırıcı** bir savunma kapasitesine ulaşmasının temel şartlarından biridir.

4.4. Deniz Kuvvetleri ve Deniz Yetki Alanları Planı

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **Deniz Kuvvetleri'nin rolünü**, deniz yetki alanlarının korunmasına yönelik stratejik yaklaşımı ve **Mavi Vatan** anlayışı çerçevesinde deniz

gücünün nasıl yapılandırıldığını ortaya koymaktadır. Deniz kuvvetleri; yalnızca kıyı savunması değil, **açık denizlerde egemenlik, caydırıcılık ve güç yansıma** kapasitesinin temel aracıdır.

Deniz Kuvvetleri'nin Temel Rolü

Deniz kuvvetlerinin temel rolü;

- Türkiye'nin deniz yetki alanlarının korunması,
- Deniz ulaştırma ve ticaret hatlarının güvenliği,
- Denizden gelebilecek askerî tehditlerin caydırılması,
- Enerji altyapıları ve deniz tabanlı tesislerin emniyeti,
- Çok alanlı harekât kapsamında kara ve hava unsurlarına destek sağlanmasıdır.

Bu rol, barış, kriz ve savaş dönemlerinde **kesintisiz bir görev anlayışı** ile icra edilir.

Deniz Yetki Alanları ve Mavi Vatan Çerçevesi

Deniz Yetki Alanları Planı, Türkiye'nin Karadeniz, Ege ve Doğu Akdeniz'de sahip olduğu hak ve menfaatlerin **fiilî, sürekli ve görünür** biçimde korunmasını esas alır. Mavi Vatan yaklaşımı; deniz yetki alanlarını savunmanın pasif bir reaksiyon değil, **aktif ve alan hâkimiyetine dayalı** bir stratejiyle yürütülmesini öngörür.

Bu kapsamda deniz kuvvetleri; deniz yetki alanlarında **sürekli mevcudiyet**, durum farkındalığı ve gerektiğinde hızlı müdahale kabiliyetine sahip olacak şekilde yapılandırılır.

Kuvvet Yapısı ve Unsurlar

Deniz Kuvvetleri Planı; katmanlı ve dengeli bir kuvvet yapısını esas almaktadır.

Yüzey unsurları; deniz kontrolü, refakat ve caydırıcılık görevlerinde ana unsurdur. Denizaltı unsurları; görünmezlik, sürpriz ve stratejik caydırıcılık sağlar. Deniz havacılığı; keşif, gözetleme, denizaltı savunma harbi ve hızlı reaksiyon kabiliyetiyle deniz gücünün etki alanını genişletir. İnsansız deniz sistemleri; sürekli gözetleme ve riskli görevlerde maliyet-etkin çözümler sunar.

Bu unsurlar, müşterek ve entegre bir komuta-kontrol yapısı içinde görev yapar.

Çok Havzalı ve Sürekli Harekât Yaklaşımı

Türkiye'nin üç farklı deniz havzasında aynı anda varlık göstermesi, deniz kuvvetleri için **çok havzalı harekât** anlayışını zorunlu kılmaktadır. Bu Plan; kuvvetlerin tek bir bölgeye odaklanmak yerine, **önceliklendirilmiş ve esnek görev dağılımı** ile sürekli görev icra etmesini hedefler.

Sürekli harekât; yalnızca kriz dönemlerinde değil, barış döneminde de **caydırıcılığın görünür kılınması** açısından kritik önemdedir.

Deniz–Hava–Siber Entegrasyonu

Deniz Kuvvetleri Planı, hava ve siber alanlarla **tam entegrasyon** üzerine kuruludur. Hava unsurları, deniz harekâtına derinlik ve hız kazandırırken; siber ve elektronik harp kabiliyetleri, deniz kuvvetlerinin **algılama ve savunma kapasitesini** güçlendirir.

Uydu, radar ve deniz gözetleme sistemlerinden elde edilen veriler; C4ISR altyapısı üzerinden ortak bir durumsal farkındalık oluşturur.

Savunma Planına Etkileri

Deniz Kuvvetleri ve Deniz Yetki Alanları Planı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- deniz yetki alanlarında sürekli ve görünür caydırıcılık,
- enerji ve ticaret güvenliğinin askerî teminat altına alınması,
- çok alanlı harekâtın deniz boyutunun güçlendirilmesi,
- kriz dönemlerinde denizden hızlı ve kontrollü güç yansıtma kapasitesi.

Genel Değerlendirme

Deniz Kuvvetleri ve Deniz Yetki Alanları Planı; Türkiye'nin denizlerdeki güvenliğini kıyı savunmasıyla sınırlamayan, **açık denizlere yayılan, aktif ve caydırıcı** bir anlayış üzerine kuruludur. Bu plan sayesinde deniz gücü, Türkiye Savunma Planı'nın **stratejik derinlik ve egemenlik boyutunun** temel taşı hâline gelmektedir.

4.5. Özel Kuvvetler / Komando / İç Güvenlik Eşgüdümü

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **Özel Kuvvetler, Komando birlikleri** ve **iç güvenlik unsurları** arasındaki eşgüdümün rolünü ve işleyişini ele almaktadır. Bu yapı; asimetrik, hibrit ve düşük yoğunluklu tehditlere karşı **esnek, hızlı ve nokta etki üreten** savunma kapasitesinin temelini oluşturur.

Amaç; farklı kurum ve birliklerin yeteneklerini **örtüşmeden, boşluk bırakmadan ve zaman kaybı olmaksızın** kullanabilen bütüncül bir güvenlik mimarisi tesis etmektir.

Özel Kuvvetlerin Rolü

Özel Kuvvetler; yüksek gizlilik, hassasiyet ve derinlik gerektiren görevlerde kullanılan **stratejik etki araçlarıdır**. Bu kuvvetler;

- kritik hedeflere yönelik nokta operasyonlar,
- derinlikte keşif, hedef işaretleme ve yönlendirme,
- vekâlet unsurlarına karşı düşük görünürlüklü faaliyetler,
- kriz dönemlerinde hızlı ve sınırlı güç kullanımı

gibi görevlerde öncelikli rol üstlenir.

Özel Kuvvetler, çoğu zaman **operasyonel sonuçtan çok stratejik etki** üretmek üzere kullanılır.

Komando Birliklerinin Fonksiyonu

Komando birlikleri; zor arazi koşulları, meskûn mahal ve sınır ötesi alanlarda **sürekli ve yüksek tempolu** görev icra edebilen kuvvetlerdir. Bu birlikler;

- sınır güvenliği ve derinlikte kontrol,
- terörle mücadele ve alan hâkimiyeti,
- kritik bölgelerde caydırıcı varlık,
- kriz dönemlerinde hızlı reaksiyon

fonksiyonlarını yerine getirir.

Komandolar, özel kuvvetler ile konvansiyonel birlikler arasında **köprü rolü** üstlenir.

İç Güvenlik Unsurlarının Konumu

İç güvenlik unsurları; kamu düzeninin korunması, terörle mücadele ve kriz anlarında **sivil alanların güvenliği** açısından vazgeçilmezdir. Bu unsurların askerî yapılarla koordinasyonu, iç ve dış güvenlik arasındaki geçiş alanlarında **kritik öneme sahiptir**.

Bu Plan, iç güvenlik unsurlarının görev alanlarını aşmadan; bilgi paylaşımı, ortak planlama ve eşgüdüm mekanizmalarıyla **tamamlayıcı bir ilişki** kurulmasını esas alır.

Eşgüdüm ve Komuta İlişkisi

Özel kuvvetler, komando birlikleri ve iç güvenlik unsurları arasındaki eşgüdüm; önceden tanımlanmış görev alanları, net komuta ilişkileri ve **ortak durumsal farkındalık** üzerinden sağlanır.

İstihbarat paylaşımı, müşterek eğitimler ve kriz senaryolarına dayalı tatbikatlar; bu eşgüdümün **pratik zeminini** oluşturur. Amaç; sahada yetki karmaşası veya gecikme yaşanmamasıdır.

Çok Alanlı ve Hibrit Tehditlere Karşı Uyum

Bu yapı, özellikle terörizm, vekâlet unsurları ve hibrit tehditlere karşı **yüksek uyum ve hız** sağlar. Askerî güç kullanımı ile iç güvenlik tedbirleri arasında **kesintisiz bir geçiş** mümkün hâle gelir.

Bu sayede tehditler; büyümeden, yayılmadan ve toplumsal etki üretmeden **kontrol altına alınabilir**.

Savunma Planına Etkileri

Özel Kuvvetler / Komando / İç Güvenlik eşgüdümü, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- asimetrik tehditlere karşı hızlı ve etkili müdahale,
- sınır ötesi ve iç güvenlik operasyonlarında süreklilik,
- çok alanlı harekâtın sahadaki esnek uygulaması,
- askerî ve sivil güvenlik unsurları arasında güvene dayalı iş birliği.

Genel Değerlendirme

Özel Kuvvetler, Komando birlikleri ve iç güvenlik unsurları arasındaki eşgüdüm; Türkiye'nin savunma kapasitesini **sert güç ile kamu güvenliği arasında kopukluk olmadan** işleten kritik bir yapıdır. Bu yapı sayesinde savunma; yalnızca cephede değil, **ülkenin iç bütünlüğünde ve toplumsal istikrarında** da etkin biçimde sağlanmaktadır.

4.6. İstihbarat, Keşif-Gözetleme ve Hedefleme Döngüsü

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **istihbarat, keşif-gözetleme (ISR) ve hedefleme döngüsünün** nasıl kurgulandığını ve çok alanlı harekât (MDO) içinde nasıl işletileceğini ortaya koyar. Amaç; tehditleri **erken tespit etmek**, doğru hedefleri **doğru zamanda** belirlemek ve kuvvetlerin **hızlı, hassas ve orantılı** etki üretmesini sağlamaktır.

Döngünün Temel Mantiğı (Sensörden Atıcıya)

ISR ve hedefleme, kesintisiz bir **sensörden-atıcıya (sensor-to-shooter)** döngüsü olarak ele alınır. Bu döngü; bilgi toplama, analiz, karar ve icra adımlarının **zaman kaybı olmadan** birbirine bağlanmasını hedefler. Başarı, tekil sensörlerin gücünden ziyade **entegrasyon ve hız**dan doğar.

İstihbarat Katmanı

İstihbarat; stratejik, operatif ve taktik seviyelerde **çok kaynaklı** olarak üretilir. Açık kaynaklar, teknik istihbarat, insan kaynağına dayalı bilgiler ve sahadan gelen veriler birlikte değerlendirilir. Amaç; rakibin **niyetini, kabiliyetini ve kırılganlıklarını** doğru okumaktır.

İstihbarat üretimi, yalnızca tehdit tanımlamakla sınırlı değildir; **erken uyarı, tırmanma göstergeleri** ve **önleyici tedbir** geliştirmeyi de kapsar.

Keşif-Gözetleme (ISR) Katmanı

Keşif-gözetleme; kara, hava, deniz, siber ve uzay alanlarında **sürekli ve katmanlı** bir yapı üzerine kuruludur. İnsanlı ve insansız platformlar, radarlar, elektro-optik sistemler ve uzay tabanlı sensörler **ortak bir durumsal farkındalık** üretir.

Süreklilik esastır: Barış döneminde görünürlük ve caydırıcılık, kriz döneminde erken tespit, savaş döneminde ise **hedef doğrulama ve hasar tespiti** sağlanır.

Hedefleme Süreci

Hedefleme; istihbarat ve ISR çıktılarının **operasyonel karara** dönüştüğü aşamadır. Bu süreçte hedefler; askerî değer, zaman hassasiyeti, ikincil etkiler ve hukukî meşruiyet kriterlerine göre **önceliklendirilir**.

Hedefleme; tek seferlik bir işlem değil, **dinamik ve geri beslemeli** bir süreçtir. İcra sonrası elde edilen geri bildirimler, döngüyü yeniden besler.

Çok Alanlı Entegrasyon ve C4ISR

ISR ve hedefleme döngüsünün etkinliği, **C4ISR entegrasyonu** ile doğrudan ilişkilidir. Alanlardan gelen veriler, tek bir komuta-kontrol çerçevesinde birleştirilir; karar alma süresi kısaltılır. Bu sayede bir alandaki bilgi, diğer alanlarda **anında etki** üretir.

Siber ve elektronik harp unsurları, rakibin algı ve komuta-kontrol kapasitesini baskılayarak hedefleme sürecine **asimetrik avantaj** kazandırır.

Hukuk, Orantı ve Hassasiyet

Hedefleme döngüsü; meşruiyet, orantılılık ve sivil zararların asgariye indirilmesi ilkeleriyle yürütülür. Hassas mühimmat, zamanlama ve seçicilik; **stratejik meşruiyetin** korunmasının ayrılmaz parçalarıdır.

Savunma Planına Etkileri

Bu döngü, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- erken uyarı ve önleyici savunma kapasitesinin güçlenmesi,
- hızlı ve hassas kuvvet kullanımı,
- çok alanlı harekâta senkronizasyon,
- caydırıcılığın görünür ve inandırıcı kılınması.

Genel Değerlendirme

İstihbarat, keşif-gözetleme ve hedefleme döngüsü; Türkiye Savunma Planı'nın **operasyonel sınır sistemidir**. Bu sistem ne kadar hızlı, entegre ve dayanıklı olursa; savunma kapasitesi de o ölçüde **inisiyatif alan, esnek ve caydırıcı** hâle gelir.

4.7. Seferberlik, Yedekler ve Toplam Savunma Yaklaşımı

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **seferberlik sistemi, yedek kuvvetlerin rolü ve toplam savunma yaklaşımının** nasıl kurgulandığını ortaya koymaktadır. Amaç; barıştan krize, krizden savaşa geçişte **askerî ve sivil kapasitenin kesintisiz, hızlı ve kontrollü** biçimde harekete geçirilebilmesini sağlamaktır.

Modern savunma anlayışında savaş; yalnızca cephede değil, **ekonomide, altyapıda, toplumda ve bilgi alanında** yürütülmektedir. Bu nedenle savunma, yalnızca profesyonel kuvvetlerin değil, **tüm ulusal kapasitenin** eşgüdümünü gerektirir.

Seferberlik Anlayışı

Seferberlik; yalnızca personel çağrısı değil, **ulusal kapasitenin bütüncül olarak savunmaya yönlendirilmesi** sürecidir. Bu Plan'da seferberlik;

kademeli ve ihtiyaca göre ölçeklenebilir,
hukukî ve siyasi denetim altında,
önceden planlanmış ve tatbik edilmiş

bir mekanizma olarak ele alınmaktadır.

Amaç; ani krizlerde gecikme yaşamadan **kontrollü güç artışı** sağlayabilmektir.

Yedek Kuvvetlerin Rolü

Yedek kuvvetler; profesyonel kuvvetlerin yükünü hafifleten, uzun süreli ve çok cepheli senaryolarda **sürdürülebilirliği sağlayan** temel unsurlardır. Bu Plan’da yedekler;

belirli görev profillerine göre sınıflandırılmış,
eğitim ve hazırlık seviyeleri korunmuş,
kriz anında hızlı entegrasyona uygun

bir yapı içinde ele alınmaktadır.

Yedek sisteminin etkinliği; sayıdan ziyade **hazırlık, uzmanlık ve entegrasyon** ile ölçülmektedir.

Toplam Savunma Yaklaşımı

Toplam savunma yaklaşımı; savunmayı yalnızca askerî faaliyet olarak değil, **devlet ve toplumun tamamını kapsayan bir güvenlik mimarisi** olarak tanımlar. Bu yaklaşım;

askerî kuvvetler,
sivil kurumlar,
kritik altyapılar,
özel sektör,
toplum ve yerel yönetimler

arasında **önceden tanımlı iş birliği ve görev paylaşımını** esas alır.

Bu sayede kriz ve savaş dönemlerinde **kurumsal karmaşa ve kaynak israfı** önlenir.

Sivil–Asker İş Birliği ve Dayanıklılık

Toplam savunmanın başarısı, sivil–asker iş birliğinin **barış döneminde** kurulmasına bağlıdır. Afet, salgın, siber saldırı ve altyapı kesintileri gibi durumlarda; askerî ve sivil kurumların **eş zamanlı ve uyumlu** hareket edebilmesi esastır.

Toplumsal dayanıklılık; doğru bilgilendirme, kamu güveni ve kriz yönetim kapasitesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu Plan, savunmayı yalnızca güç kullanımı değil, **dayanma ve toparlanma yeteneği** olarak da ele almaktadır.

Seferberlik ve MDO İlişkisi

Çok Alanlı Harekât (MDO) anlayışı, seferberlik ve toplam savunma yaklaşımını **alanlar arası** bir boyuta taşır. Siber savunma, uzay tabanlı sistemler, lojistik ve kritik altyapılar; seferberliğin ayrılmaz parçalarıdır.

Bu sayede seferberlik; yalnızca asker sayısını artıran değil, **çok alanlı etki kapasitesini genişleten** bir araç hâline gelir.

Savunma Planına Etkileri

Seferberlik, yedekler ve toplam savunma yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

kriz ve savaş dönemlerinde hızlı kuvvet artışı,
uzun süreli çatışmalarda sürdürülebilirlik,
askerî ve sivil kapasitenin uyumlu kullanımı,
toplumsal dayanıklılığın savunma gücüne dönüşmesi,
ulusal caydırıcılığın yalnızca askerî değil, **toplumsal temelli** hâle gelmesi.

Genel Değerlendirme

Seferberlik, yedekler ve toplam savunma yaklaşımı; Türkiye Savunma Planı'nı **dar anlamda askerî bir belge olmaktan çıkararak**, tüm devlet ve toplum kapasitesini kapsayan **bütüncül bir güvenlik vizyonuna** dönüştürmektedir. Bu yaklaşım sayesinde savunma; yalnızca saldırıyı durdurabilen değil, **uzun süre ayakta kalabilen ve toparlanabilen** bir ulusal güç unsuru hâline gelmektedir.

4.8. Tatbikat, Eğitim ve Hazırlık Seviyesi (Readiness)

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **tatbikat, eğitim ve hazırlık seviyesinin** (readiness) nasıl tesis edildiğini ve sürdürülebilir kılındığını ele almaktadır. Hazırlık seviyesi; kuvvetlerin **ne kadar güçlü olduğundan ziyade, ne kadar hızlı, doğru ve birlikte** harekete geçebildiğinin ölçüsüdür.

Amaç; barış döneminde edinilen eğitim ve tecrübenin, kriz ve savaş dönemlerinde **gecikme, uyumsuzluk ve belirsizlik olmaksızın** sahaya yansıtılmasını sağlamaktır.

Hazırlık Seviyesi Kavramı

Hazırlık seviyesi; personel, teçhizat, komuta-kontrol, lojistik ve eğitim unsurlarının **eş zamanlı olarak görev icrasına hazır olma durumunu** ifade eder. Bu Plan'da readiness;

- barış, kriz ve savaş dönemlerine göre **kademeli**,
- ölçülebilir ve denetlenebilir,
- süreklilik esasına dayalı

bir yapı içinde ele alınmaktadır.

Hazırlık; tek seferlik bir durum değil, **sürekli yönetilmesi gereken bir süreçtir**.

Eğitim Yaklaşımı

Eğitim; bireysel becerilerden müşterek harekâta uzanan **çok katmanlı** bir anlayışla planlanmaktadır. Bu kapsamda;

- temel askerî eğitim,
- uzmanlık ve branş eğitimleri,
- müşterek ve çok alanlı harekât eğitimleri,
- liderlik ve karar alma eğitimleri

bir bütün olarak ele alınır.

Eğitim doktrini; **tehdit temelli**, gerçekçi ve senaryo odaklıdır. Amaç; personeli yalnızca bilgilendirmek değil, **belirsizlik altında doğru karar verebilir** hâle getirmektir.

Tatbikatların Rolü

Tatbikatlar, eğitim ile gerçek harekât arasındaki **en kritik köprüdür**. Bu Plan’da tatbikatlar;

- kuvvetler arası birlikte çalışabilirliği test eden,
- komuta-kontrol ve karar alma süreçlerini sınavan,
- lojistik ve seferberlik kabiliyetlerini ölçen

faaliyetler olarak yapılandırılmaktadır.

Tatbikatlar; yalnızca askerî başarıyı değil, **kurumsal koordinasyonu ve kriz yönetimini** de kapsar.

Çok Alanlı ve Müşterek Tatbikatlar

Çok Alanlı Harekât (MDO) anlayışı doğrultusunda tatbikatlar; kara, hava, deniz, siber ve uzay unsurlarının **eş zamanlı katılımını** içerecek şekilde planlanır.

Bu yaklaşım sayesinde kuvvetler, kendi alanlarının ötesinde **diğer alanların etkisini kullanmayı** öğrenir. Müştereklik, teorik bir kavram olmaktan çıkarak **sahada test edilen bir yeteneğe** dönüşür.

Simülasyon ve Teknoloji Destekli Eğitim

Modern savunma planlamasında simülasyon ve dijital eğitim araçları, hazırlık seviyesinin artırılmasında **kritik rol** oynamaktadır. Simülasyonlar;

- maliyet-etkin tekrar imkânı,
- yüksek riskli senaryoların güvenli ortamda denenmesi,
- karar alma ve liderlik becerilerinin geliştirilmesi

avantajlarını sunar.

Bu Plan, simülasyon ve canlı tatbikatların **birbirini tamamlayıcı** biçimde kullanılmasını esas alır.

Hazırlık Seviyesinin Ölçülmesi

Readiness; soyut bir kavram olarak değil, **somut göstergeler** üzerinden takip edilir. Bu göstergeler;

- personel doluluk ve eğitim oranları,
- teçhizatın çalışabilirlik durumu,
- komuta-kontrol süreleri,
- lojistik ve ikmal sürekliliği,
- tatbikat performans sonuçları

gibi ölçütleri kapsar.

Bu ölçümler, savunma planının **dinamik biçimde güncellenmesini** sağlar.

Savunma Planına Etkileri

Tatbikat, eğitim ve hazırlık seviyesi yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- kriz anlarında hızlı ve uyumlu reaksiyon,
- çok alanlı harekâtın sahada etkin uygulanması,
- caydırıcılığın görünür ve inandırıcı kılınması,
- insan kaynağının teknolojiyle birlikte güçlendirilmesi,
- uzun süreli çatışmalarda operasyonel sürdürülebilirlik.

Genel Değerlendirme

Tatbikat, eğitim ve hazırlık seviyesi; Türkiye Savunma Planı'nın **uygulamaya dönüşen güvencesidir**. Yüksek readiness; savunma kapasitesini kâğıt üzerinde değil, **sahada ve zamanda** anlamlı kılar. Bu yaklaşım sayesinde savunma; sürprizlere karşı dayanıklı, krizlere karşı hızlı ve savaş ihtimaline karşı **caydırıcı** bir nitelik kazanmaktadır.

5. Savunma Sanayii ve Teknolojik Bağımsızlık

5.1. Savunma Sanayi Ekosistemi ve Tedarik Zinciri

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **savunma sanayi ekosisteminin yapısını**, ana aktörlerini ve **tedarik zincirinin güvenliği ile sürekliliğini** ele almaktadır. Modern savunma anlayışında askerî gücün sürdürülebilirliği; yalnızca kuvvetlerin sahadaki başarısına değil, **arkadaki sanayi, teknoloji ve lojistik omurganın dayanıklılığına** bağlıdır.

Amaç; kriz ve savaş koşullarında dahi kesintiye uğramayan, **yerli ağırlıklı, esnek ve dirençli** bir savunma sanayi ekosistemi oluşturmaktır.

Savunma Sanayi Ekosisteminin Yapısı

Savunma sanayi ekosistemi; ana yükleniciler, alt yükleniciler, KOBİ'ler, üniversiteler, araştırma merkezleri ve kamu kurumlarından oluşan **çok katmanlı bir yapıdır**. Bu yapı; platform üretiminden yazılım ve elektronik alt sistemlere, mühimmat ve lojistik destekten bakım-onarıma kadar **geniş bir değer zincirini** kapsar.

Ekosistemin başarısı, tekil firmaların gücünden ziyade **aktörler arası koordinasyon ve bilgi akışı** ile ölçülmektedir.

Yerli ve Milli Ekosistem Anlayışı

Bu Plan, savunma sanayiinde **yerli ve milli üretimi** stratejik bir zorunluluk olarak ele almaktadır. Yerli üretim; sadece maliyet avantajı değil, **ambargo, kriz ve tedarik kesintilerine karşı bağımsızlık** anlamına gelir.

Yerli ekosistem; tasarım, üretim, entegrasyon ve idame süreçlerinin **ülke içinde kontrol edilebilmesini** hedefler. Kritik alt sistemler ve teknolojilerde dışa bağımlılık, savunma planlamasında **yapısal risk** olarak değerlendirilmektedir.

Tedarik Zinciri Güvenliği

Savunma sanayii tedarik zinciri; barış döneminde verimlilik, kriz ve savaş döneminde ise **dayanıklılık** esasına göre planlanmalıdır. Bu Plan'da tedarik zinciri güvenliği;

- kritik bileşenlerin yurt içinde üretimi veya yedeklenmesi,
- tek kaynağa bağımlılığın azaltılması,
- alternatif tedarik ve üretim hatlarının oluşturulması,
- stok, bakım ve idame planlarının önceden kurgulanması

ilkelerine dayanmaktadır.

Amaç; tedarik zincirinin bir halkasında yaşanan aksamanın **zincirleme etki** yaratmasını önlemektir.

KOBİ'ler ve Alt Yüklenici Ağı

KOBİ'ler ve alt yükleniciler, savunma sanayi ekosisteminin **esneklik ve yenilik kaynağıdır**. Bu Plan; KOBİ'lerin;

- ana projelere erken aşamada dâhil edilmesini,
- teknolojik uzmanlık alanlarında derinleşmesini,
- uzun vadeli sözleşmelerle sürdürülebilirlik kazanmasını

desteklemektedir.

Güçlü bir alt yüklenici ağı, ana platform projelerinin **zamanında ve kesintisiz** yürütülmesini sağlar.

Ar-Ge, İnovasyon ve Teknoloji Akışı

Savunma sanayi ekosistemi, durağan değil **sürekli yenilenen** bir yapı olmak zorundadır. Ar-Ge ve inovasyon; sadece yeni platform geliştirmek için değil, mevcut sistemlerin **güncellenmesi ve uyarlanması** için de kritik önemdedir.

Bu Plan; üniversite–sanayi–kamu iş birliğini, çift kullanımlı teknolojilerin savunmaya entegrasyonunu ve **bilgi akışının hızlandırılmasını** önceliklendirmektedir.

Kriz ve Savaş Dönemlerinde Sanayi Sürekliliği

Kriz ve savaş dönemlerinde savunma sanayii; üretim, bakım ve onarım faaliyetlerini **kesintisiz** sürdürebilmelidir. Bu kapsamda;

- kritik tesislerin güvenliği,
- iş gücü devamlılığı,
- enerji ve lojistik altyapıların korunması,
- siber güvenlik ve bilgi güvenliği

savunma planlamasının ayrılmaz parçalarıdır.

Sanayi sürekliliği, doğrudan **askerî harekâtın sürekliliği** anlamına gelmektedir.

Savunma Planına Etkileri

Savunma Sanayi Ekosistemi ve Tedarik Zinciri yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- stratejik bağımsızlığın güçlenmesi,
- ambargo ve dış baskılara karşı dayanıklılık,
- uzun süreli çatışmalarda lojistik sürdürülebilirlik,
- savunma kapasitesinin yerli teknolojiyle desteklenmesi,
- askerî gücün sanayi temelli caydırıcılıkla pekiştirilmesi.

Genel Değerlendirme

Savunma Sanayi Ekosistemi ve Tedarik Zinciri; Türkiye Savunma Planı'nın **arka cephedeki stratejik gücünü** temsil etmektedir. Güçlü, yerli ve dayanıklı bir ekosistem; savunmayı geçici başarılar üzerine değil, **uzun vadeli ulusal kapasite** üzerine inşa etmektedir.

5.2. Kritik Teknolojilerde Bağımsızlık

(Motor, Sensör, Çip, Yazılım)

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **kritik teknolojilerde bağımsızlığın** neden stratejik bir zorunluluk olduğunu ve bu bağımsızlığın hangi alanlarda nasıl tesis edilmesi gerektiğini ele almaktadır. Motor, sensör, çip ve yazılım; modern savunma sistemlerinin **boğaz noktalarıdır**. Bu alanlarda dışa bağımlılık, barış döneminde dahi **stratejik kırılganlık** üretmektedir.

Amaç; savunma kapasitesini platform bazlı değil, **teknoloji egemenliği** temelli bir yapıya kavuşturmaktır.

Kritik Teknoloji Kavramı

Kritik teknoloji; tedariki kısıtlandığında veya kesildiğinde bir sistemin **işlevsiz hâle gelmesine** yol açan, ikamesi kısa vadede mümkün olmayan bileşenleri ifade eder. Bu Plan'da motor, sensör, çip ve yazılım; savunma sanayiinin **stratejik çekirdeği** olarak tanımlanmaktadır.

Bu alanlardaki bağımsızlık; yalnızca üretim değil, **tasarım, test, doğrulama ve güncelleme** yeteneğini de kapsar.

Motor Teknolojilerinde Bağımsızlık

Motor sistemleri; kara, hava ve deniz platformlarının **hareket, menzil ve güvenilirlik** unsurlarını belirler. Uçak, helikopter, İHA, zırhlı araç ve deniz platformlarında motor bağımlılığı; ambargo ve bakım kısıtları nedeniyle **operasyonel sürekliliği doğrudan tehdit eder**.

Bu Plan;

- özgün motor tasarımı ve çekirdek teknolojilere erişim,
- test altyapılarının ülke içinde kurulması,
- bakım-onarım ve modernizasyon yeteneklerinin yerelleştirilmesi

hedeflerini esas alır.

Motor bağımsızlığı, platform bağımsızlığının **ön şartıdır**.

Sensör ve Algılayıcı Sistemlerde Bağımsızlık

Sensörler; modern savaşın “gözü ve kulağıdır”. Radarlar, elektro-optik sistemler, kızılötesi algılayıcılar ve elektronik destek sistemleri; **bilgi üstünlüğünün** temel bileşenleridir.

Sensör bağımlılığı; yalnızca tedarik riski değil, **veri güvenliği ve manipülasyon** riskini de beraberinde getirir. Bu nedenle Plan; sensörlerde;

- tasarım ve yazılım kontrolünün yerli olması,
- algoritma ve veri işleme yetkinliğinin ülke içinde geliştirilmesi,
- farklı platformlara uyarlanabilir modüler sensör mimarileri

üzerine odaklanmaktadır.

Çip ve Yarı İletken Bağımsızlığı

Çipler ve yarı iletkenler; savunma sistemlerinin **en kritik ve en kırılgan** bileşenleridir. Komuta-kontrol, güdüm, haberleşme ve siber güvenlik sistemleri; güvenilir çip altyapısı olmadan çalışamaz.

Bu Plan;

- savunma odaklı özel amaçlı çip tasarımı,
- güvenilir üretim ve doğrulama süreçleri,
- kritik sistemlerde ithal çiplerin yedeklenmesi ve çeşitlendirilmesi

yaklaşımını benimsemektedir.

Tam ölçekli üretim kısa vadede mümkün olmasa dahi, **tasarım ve doğrulama yeteneği** stratejik eşik olarak görülmektedir.

Yazılım ve Algoritma Egemenliği

Yazılım; modern savunma sistemlerinin **aklıdır**. Gömülü yazılımlar, komuta-kontrol sistemleri, yapay zekâ algoritmaları ve siber savunma çözümleri; platformdan bağımsız olarak **stratejik etki** üretir.

Yazılım bağımlılığı; kapalı kod, güncelleme kısıtları ve gizli arka kapılar nedeniyle **en yüksek güvenlik risklerinden biri** olarak değerlendirilmektedir. Bu Plan;

- açık ve denetlenebilir kod yaklaşımını,
- kritik yazılımların yerli ekiplerce geliştirilmesini,
- yaşam döngüsü boyunca güncelleme ve iyileştirme yeteneğini

esas alır.

Yazılım egemenliği, diğer tüm teknolojik bağımsızlıkların **çarpan etkisidir**.

Entegrasyon ve Sistem Yaklaşımı

Kritik teknolojiler, tekil projeler olarak değil; **entegre bir sistem yaklaşımıyla** ele alınmaktadır. Motor, sensör, çip ve yazılımın birlikte geliştirilmesi; platformların performansını artırırken, dışa bağımlılığı **kalıcı biçimde azaltır**.

Bu entegrasyon, savunma sanayi ekosisteminde **bilgi birikimi ve süreklilik** oluşturur.

Savunma Planına Etkileri

Kritik teknolojilerde bağımsızlık yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- ambargo ve dış baskılara karşı yapısal direnç,
- operasyonel süreklilik ve bakım güvencesi,
- veri ve bilgi güvenliğinin güçlenmesi,
- uzun vadeli maliyet kontrolü,
- caydırıcılığın teknoloji temelli hâle gelmesi.

Genel Değerlendirme

Motor, sensör, çip ve yazılım alanlarında bağımsızlık; Türkiye Savunma Planı'nın **stratejik kilit taşıdır**. Bu alanlarda sağlanacak ilerleme, savunmayı dışa bağımlı bir tüketici konumundan çıkararak **üreten, yöneten ve geliştiren** bir ulusal güç seviyesine taşımaktadır.

5.3. Ana Platform Yol Haritası (Kara–Hava–Deniz–Uzay)

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **ana platformların** (kara, hava, deniz ve uzay) **orta ve uzun vadeli yol haritasını** ortaya koymaktadır. Yol haritası; platformların tekil tedarik projeleri olarak değil, **kritik teknolojilerle entegre, yaşam döngüsü yönetimine dayalı ve çok alanlı harekât (MDO) ile uyumlu** bir sistemler bütünü olarak geliştirilmesini esas alır.

Amaç; mevcut kabiliyetleri korurken, **teknolojik sıçrama noktalarını** doğru zamanlama ile hayata geçirmek ve savunma kapasitesini sürdürülebilir biçimde artırmaktır.

Yol Haritasının Temel İlkeleri

Ana platform yol haritası aşağıdaki ilkelere dayanır:

- **İhtiyaç temelli ve tehdit odaklı planlama,**
- **Yaşam döngüsü yaklaşımı** (tasarım–üretim–idame–modernizasyon),
- **Kritik teknolojilerde bağımsızlıkla uyum,**
- **Müşterek ve çok alanlı entegrasyon,**
- **Aşamalı ve modüler geliştirme.**

Bu ilkeler, platformların hızla eskimesini ve dışa bağımlılığın yeniden oluşmasını önlemeyi hedefler.

Kara Platformları Yol Haritası

Kara platformları; hareket kabiliyeti, koruma ve ateş gücü dengesini **modüler yapı** ile sağlamaya odaklanır. Yol haritası;

- zırhlı ve mekanize unsurların modernizasyonu,

- insansız kara araçlarının keşif, lojistik ve muharebe desteğinde yaygınlaştırılması,
- ağ destekli savaş yeteneklerinin kara unsurlarına entegrasyonu

hedeflerini içerir.

Kara platformlarında öncelik; **sayısal artıştan ziyade, bağlantılı ve akıllı sistemler** ile etki üretmektir.

Hava Platformları Yol Haritası

Hava platformları; hava üstünlüğü, derinlikte etki ve çok alanlı harekâtın **hız unsuru** olarak ele alınmaktadır. Yol haritası;

- insanlı-insansız karma hava gücü mimarisi,
- hava savunma ve erken uyarı kabiliyetlerinin platformlarla entegrasyonu,
- platformların yazılım ve sensör güncellemeleriyle sürekli geliştirilmesi

yaklaşımına dayanır.

Hava gücünde amaç; **az sayıda platformla yüksek görev yoğunluğu** icra edebilme kapasitesidir.

Deniz Platformları Yol Haritası

Deniz platformları; deniz yetki alanlarının korunması ve denizden güç yansıtma kabiliyeti açısından **çok havzalı görev icrasına** uygun şekilde planlanmaktadır. Yol haritası;

- yüzey ve denizaltı platformlarının dengeli geliştirilmesi,
- insansız deniz araçlarının gözetleme ve riskli görevlerde kullanımı,
- deniz platformlarının hava ve siber unsurlarla entegrasyonu

esaslarını içerir.

Deniz platformlarında süreklilik, **görünür caydırıcılığın anahtarıdır**.

Uzay Platformları Yol Haritası

Uzay platformları; istihbarat, haberleşme, erken uyarı ve zamanlama fonksiyonlarıyla tüm savunma mimarisinin **üst katmanını** oluşturur. Yol haritası;

- uydu sürekliliği ve yedeklilik,
- uzay tabanlı ISR kabiliyetlerinin artırılması,
- uzay sistemlerinin siber ve fiziksel tehditlere karşı korunması

hedeflerini kapsamaktadır.

Uzay platformları, diğer tüm alanların **etkinliğini çarpan etkisiyle artırır**.

Platformlar Arası Entegrasyon

Bu yol haritasının başarısı, platformların **birbirinden bağımsız değil**, entegre şekilde geliştirilmesine bağlıdır. Kara, hava, deniz ve uzay platformları; C4ISR mimarisi üzerinden **ortak durumsal farkındalık ve hedefleme** üretir.

Bu entegrasyon; platformların tekil performansından ziyade **toplam sistem etkisini** maksimize eder.

Aşamalı Gelişim ve Risk Yönetimi

Ana platform yol haritası, yüksek riskli ani sıçramalar yerine **aşamalı gelişimi** esas alır. Mevcut platformlar; modernizasyon ve yazılım güncellemeleriyle etkin tutulurken, yeni nesil platformlar **kontrollü geçişlerle** envantere alınır.

Bu yaklaşım, bütçe disiplini ve operasyonel süreklilik açısından kritik önemdedir.

Savunma Planına Etkileri

Ana Platform Yol Haritası, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- platform bağımlılığının teknoloji egemenliği ile dengelenmesi,
- çok alanlı harekâtın platform düzeyinde uygulanabilirliği,
- uzun vadeli maliyet ve idame kontrolü,
- caydırıcılığın görünür ve sürdürülebilir kılınması.

Genel Değerlendirme

Ana Platform Yol Haritası; Türkiye Savunma Planı'nda platformları **amaç değil, araç** olarak konumlandırmaktadır. Kara, hava, deniz ve uzay platformları; kritik teknolojiler, entegrasyon ve yaşam döngüsü yönetimi ile desteklendiğinde, Türkiye'nin savunma kapasitesi **geçici üstünlüklerden kalıcı güç üretimine** dönüşmektedir.

5.4. İHA/SİHA, Otonom ve Sürü Sistemleri

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **İHA/SİHA sistemleri, otonom platformlar ve sürü konseptlerinin** savunma mimarisindeki yerini ve yol haritasını ele almaktadır. Bu sistemler, modern savaşın karakterini kökten değiştiren; **maliyet-etkinlik, süreklilik ve risk azaltma** avantajlarıyla öne çıkan stratejik kabiliyetlerdir.

Amaç; insanlı platformlara bağımlılığı azaltan, çok alanlı harekâta uyumlu ve **yüksek tempolu operasyonları sürdürülebilir kılan** bir insansız sistem ekosistemi oluşturmaktır.

İHA/SİHA Sistemlerinin Stratejik Rolü

İHA ve SİHA'lar; keşif-gözetleme, hedef tespiti, hassas taarruz ve hasar değerlendirme görevlerinde **operasyonel çarpan etkisi** üretmektedir. Bu sistemler;

- sürekli gözetleme ve düşük görünürlük,
- yüksek hassasiyet ve sınırlı yan etki,
- insan kaybı riskinin azaltılması,
- uzun süreli görev icrası

özellikleriyle caydırıcılığı **süreklilik temelli** hâle getirmektedir.

İHA/SİHA'lar, barış döneminde görünürlük ve kriz döneminde **erken müdahale aracı** olarak kritik rol üstlenir.

Otonom Sistemler ve Karar Destek Yetkinliği

Otonom sistemler; belirli görevleri **insan müdahalesi olmaksızın** veya sınırlı denetim altında icra edebilen platformları ifade eder. Kara, hava ve deniz alanlarında otonomi;

- keşif ve devriye,
- lojistik ve ikmal,
- mayın ve EYP tespiti,
- riskli ve tehlikeli görevler

gibi alanlarda insanlı sistemlerin yükünü azaltmaktadır.

Bu Plan'da otonomi; tam bağımsızlık değil, **kontrollü ve denetlenebilir karar destek** yaklaşımıyla ele alınmaktadır.

Sürü Sistemleri Konsepti

Sürü sistemleri; çok sayıda düşük maliyetli insansız platformun **eşgüdümlü ve koordineli** biçimde görev icra etmesine dayanan bir konsepttir. Bu yaklaşım;

- doyumluk ve karmaşıklık yaratarak savunma sistemlerini zorlamayı,
- görev sürekliliği ve yedeklilik sağlamayı,
- tekil platform kayıplarının operasyonel etkiyi sınırlamamasını

hedefler.

Sürü konsepti, özellikle hava savunma bastırma, keşif ve elektronik harp görevlerinde **asimetrik avantaj** sunmaktadır.

Çok Alanlı Entegrasyon (MDO Uyum)

İnsansız ve otonom sistemler; kara, hava, deniz, siber ve uzay alanlarında **birlikte çalışabilir** şekilde planlanmaktadır. İHA'lardan elde edilen veriler; kara topçusu, deniz platformları ve hava unsurları için **anlık hedefleme girdisi** sağlar.

Siber ve elektronik harp kabiliyetleri; bu sistemlerin hem korunması hem de rakip sistemlerin baskılanması açısından **kritik tamamlayıcıdır**.

Yapay Zekâ ve Yazılım Egemenliği

İHA/SİHA ve otonom sistemlerin etkinliği, büyük ölçüde **yazılım ve algoritma kalitesine** bağlıdır. Bu Plan;

- hedef tanıma ve sınıflandırma algoritmaları,
- görev planlama ve rota optimizasyonu,
- sürü koordinasyonu ve çakışma önleme

alanlarında **yerli ve denetlenebilir yapay zekâ çözümlerini** esas alır.

Yazılım egemenliği, bu sistemlerin güvenilirliğinin **temel şartıdır**.

Hukuk, Etik ve Kontrol İlkeleri

Otonom ve sürü sistemlerinin kullanımı; hukukî meşruiyet, orantılılık ve **insan denetimi** ilkeleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Kritik karar noktalarında insan onayı, sistemin **hesap verebilirliğini** güvence altına alır.

Bu yaklaşım, teknolojik üstünlük ile **stratejik meşruiyet** arasındaki dengeyi korumayı amaçlar.

Savunma Planına Etkileri

İHA/SİHA, otonom ve sürü sistemleri yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- operasyonel maliyetlerin düşmesi ve sürekliliğin artması,
- insan kaybı riskinin azaltılması,
- çok alanlı harekâta hız ve hassasiyet kazanımı,
- asimetrik caydırıcılığın güçlenmesi,
- teknolojik bağımsızlığın derinleşmesi.

Genel Değerlendirme

İHA/SİHA, otonom ve sürü sistemleri; Türkiye Savunma Planı'nda **geleceğin değil, bugünün** belirleyici unsurları olarak ele alınmaktadır. Bu sistemler sayesinde savunma; pahalı ve kırılgan platformlara dayalı bir yapıdan, **dağıtık, esnek ve dayanıklı** bir mimariye evrilmektedir.

5.5. Füze – Roket – Hava Savunma Katmanları

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **füze, roket ve hava savunma sistemlerinin** katmanlı bir mimari içinde nasıl yapılandırıldığını ele almaktadır. Modern tehdit ortamında balistik ve seyir füzeleri, roketler, İHA/SİHA sürüleri ve hipersonik tehditler; hava savunmasını **tek bir sistemle değil, çok katmanlı ve entegre bir yapı** ile ele almayı zorunlu kılmaktadır.

Amaç; ulusal hava sahasını, kritik altyapıları ve askerî kuvvetleri **erken tespit–çoklu angajman–yüksek başarı oranı** prensibiyle koruyan bir savunma mimarisi oluşturmaktır.

Katmanlı Savunma Yaklaşımı

Katmanlı hava savunma; tehditleri **menzil, irtifa ve hızlarına göre** farklı safhalarda karşılamayı esas alır. Bu yaklaşım, tek bir hattın aşılması durumunda **ikinci ve üçüncü savunma katmanlarının devreye girmesini** sağlar.

Katmanlı yapı; erken uyarı, orta-uzun menzil savunma ve nokta savunma unsurlarının **tek bir komuta-kontrol sistemi** altında çalışmasını gerektirir.

Uzun Menzil Katmanı

Uzun menzıl hava ve füze savunma katmanı; balistik ve seyir füzeleri ile yüksek irtifa tehditlerine karşı **stratejik koruma** sağlar. Bu katman;

- erken uyarı radarları ve sensörler,
- geniş alan kapsaması,
- yüksek irtifa ve uzun menzıl angajman kabiliyeti

üzerine kuruludur.

Uzun menzıl katmanı, ulusal hava sahasının **ilk savunma hattı** niteliğindedir.

Orta Menzıl Katmanı

Orta menzıl savunma katmanı; seyir füzeleri, uçaklar ve orta irtifa tehditlere karşı **esnek ve yoğun angajman** imkânı sunar. Bu katman;

- kritik tesisler ve askerî üslerin korunması,
- hareketli birliklerle birlikte görev icrası,
- doygunluk saldırılarına karşı dayanıklılık

amaçlarını taşır.

Orta menzıl sistemler, savunma mimarisinin **omurgasını** oluşturur.

Kısa Menzıl ve Nokta Savunma Katmanı

Kısa menzıl ve nokta savunma katmanı; alçak irtifa tehditleri, roketler, havanlar ve İHA/SİHA'lara karşı **son savunma hattıdır**. Bu katman;

- üsler, limanlar, enerji tesisleri ve şehirler,
- hareketli birlikler ve ileri konuşlu unsurlar

için hayati önemdedir.

Bu katman, reaksiyon süresi çok kısa olan tehditlere karşı **yüksek otomasyon ve hız** gerektirir.

Füze ve Roket Taarruz Kabiliyeti ile Denge

Savunma planlamasında hava savunma, **taarruz kabiliyetiyle dengeli** biçimde ele alınmaktadır. Füze ve roket sistemleri; caydırıcılığın önemli bir unsuru olarak, potansiyel rakiplerin saldırı iştahını azaltan **misilleme ve karşılık kapasitesi** üretir.

Bu denge; savunma–taarruz ayrımını ortadan kaldırmadan, **caydırıcılığı güçlendiren bir bütünlük** oluşturur.

C4ISR ve Entegrasyon

Katmanlı hava savunmanın etkinliği; **C4ISR entegrasyonuna** bağlıdır. Radarlar, sensörler, komuta merkezleri ve atıcılar; gerçek zamanlı veri paylaşımıyla **tek bir savunma ağı** gibi çalışır.

Siber ve elektronik harp kabiliyetleri; hava savunma sistemlerinin **direncini ve güvenilirliğini** artıran kritik tamamlayıcılardır.

Dayanıklılık ve Süreklilik

Bu Plan, hava savunma sistemlerinin;

- yedekli ve dağıtık mimari,
- hareketli konuşlanma,
- bakım-onarım ve mühimmat sürekliliği

ilkeleriyle yapılandırılmasını öngörmektedir.

Amaç; uzun süreli ve yoğun saldırılar altında dahi **savunma kapasitesinin çökmesini önlemektir.**

Savunma Planına Etkileri

Füze–Roket–Hava Savunma Katmanları yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- balistik, seyir füzesi ve İHA tehditlerine karşı bütüncül koruma,
- kritik altyapı ve nüfus merkezlerinin güvenliği,
- çok alanlı harekâta kuvvetlerin korunması,
- caydırıcılığın savunma ve taarruz dengesiyle güçlenmesi.

Genel Değerlendirme

Füze, roket ve hava savunma katmanları; Türkiye Savunma Planı'nın **kalkanını** oluşturmaktadır. Bu kalkan; tek bir sisteme dayanmayan, **çok katmanlı, entegre ve dayanıklı** bir mimariyle tasarlanmıştır. Böylece savunma; ani saldırılara karşı kırılgan değil, **uzun süre direnç gösterebilen** bir yapıya kavuşmaktadır.

5.6. Elektronik Harp, Radar ve Spektrum Üstünlüğü

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **elektronik harp (EH), radar sistemleri ve elektromanyetik spektrum üstünlüğünün** neden modern savaşın belirleyici unsuru hâline geldiğini ve bu alanda izlenecek yaklaşımı ortaya koymaktadır. Günümüz muharebe ortamında **gören, duyan ve haberleşen kazanır**; ancak daha da önemlisi, **rakibin görmesini, duymasını ve haberleşmesini engelleyebilen** üstünlük sağlar.

Amaç; Türkiye'nin savunma mimarisini **elektromanyetik ortamda baskın**, dayanıklı ve çok alanlı harekâta tam uyumlu hâle getirmektir.

Elektronik Harbin Stratejik Rolü

Elektronik harp; rakibin radar, haberleşme, seyrüsefer ve sensör sistemlerini **tespit etme, aldatma, baskılama ve etkisizleştirme** faaliyetlerini kapsar. EH, klasik ateş gücü kullanmadan **asimetrik ve yüksek etkili sonuçlar** üretir.

Bu Plan'da elektronik harp;

- caydırıcılık,
- kuvvet koruma,
- hedefleme etkinliği,
- çok alanlı harekâtın ön açıcı unsuru

olarak ele alınmaktadır.

Elektronik Harbin Temel Bileşenleri

Elektronik harp üç ana bileşenden oluşur:

Elektronik Destek (ED):

Rakibin elektromanyetik yayınlarının tespiti, sınıflandırılması ve analizini kapsar. ED, erken uyarı ve istihbarat üretiminin **temel girdilerinden biridir**.

Elektronik Taarruz (ET):

Rakibin radar ve haberleşme sistemlerinin karıştırılması, aldatılması veya geçici olarak işlevsiz hâle getirilmesini amaçlar. ET, hava savunma bastırma ve çok alanlı harekâta **kritik kolaylaştırıcıdır**.

Elektronik Koruma (EK):

Dost sistemlerin elektronik taarruzlara karşı dayanıklılığını ve sürekliliğini sağlamaya yöneliktir. EK olmadan EH üstünlüğü **sürdürülemez**.

Radar Sistemleri ve Algılama Yeteneği

Radar sistemleri; hava, deniz ve kara alanlarında **durumsal farkındalığın bel kemiğini** oluşturur. Bu Plan; radar mimarisini;

- katmanlı ve ağ merkezli,
- farklı frekans bantlarında çalışan,
- sabit ve mobil unsurları birlikte kullanan

bir yapı olarak ele almaktadır.

Radar üstünlüğü; hava savunma, füze savunması, deniz güvenliği ve sınır gözetlemede **erken karar avantajı** sağlar.

Spektrum Üstünlüğü Kavramı

Elektromanyetik spektrum; sınırlı ve rekabetçi bir alandır. Spektrum üstünlüğü; yalnızca kendi sistemlerini etkin kullanmak değil, **rakibin spektrumu kullanma kabiliyetini sınırlamak** anlamına gelir.

Bu Plan'da spektrum yönetimi; barış, kriz ve savaş dönemleri için **önceden planlanmış**, otomasyon ve yapay zekâ destekli bir anlayışla ele alınmaktadır. Amaç; dost sistemlerin çakışmadan çalışması, rakibin ise **kararsız ve kör bırakılmasıdır**.

Çok Alanlı Harekât ile Entegrasyon

Elektronik harp ve radar kabiliyetleri; kara, hava, deniz, siber ve uzay alanlarıyla **tam entegre** biçimde kullanılır. EH faaliyetleri;

- hava savunma sistemlerinin bastırılması,
- İHA/SİHA ve füze operasyonlarının önünün açılması,
- kara ve deniz unsurlarının korunması

gibi görevlerde **çarpan etkisi** üretir.

Siber kabiliyetler, elektronik harp faaliyetlerinin **doğal tamamlayıcısıdır**.

Dayanıklılık, Yerli Teknoloji ve Güvenlik

Elektronik harp ve radar sistemlerinde dışa bağımlılık; **en yüksek güvenlik risklerinden biri** olarak değerlendirilmektedir. Bu Plan;

- yerli radar ve EH sistemlerinin geliştirilmesini,
- yazılım ve algoritma kontrolünün ülke içinde olmasını,
- sistemlerin siber ve fiziksel tehditlere karşı korunmasını

önceliklendirmektedir.

Dayanıklılık; yalnızca saldırı gücü değil, **uzun süreli ayakta kalabilme** yeteneğidir.

Savunma Planına Etkileri

Elektronik harp, radar ve spektrum üstünlüğü yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- bilgi üstünlüğü ve erken karar avantajı,
- hava ve füze savunmasının etkinliğinin artması,
- insansız ve otonom sistemlerin korunması,
- çok alanlı harekâta rakibin senkronizasyonunun bozulması,
- caydırıcılığın görünmez fakat belirleyici biçimde güçlenmesi.

Genel Değerlendirme

Elektronik harp, radar ve spektrum üstünlüğü; Türkiye Savunma Planı'nda **sessiz ama belirleyici bir güç** olarak konumlandırılmaktadır. Bu alandaki üstünlük; düşmanı vurmak kadar, **vuramaz hâle getirmeyi** de mümkün kılar. Böylece savunma; daha az fiziksel yıkımla, daha yüksek stratejik etki üreten bir yapıya kavuşur.

5.7. Ar-Ge, Test / Sertifikasyon ve Fikri Mülkiyet

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **araştırma-geliştirme (Ar-Ge), test ve sertifikasyon altyapısı ile fikri mülkiyet (FM) yönetiminin** savunma sanayiindeki stratejik rolünü ele almaktadır. Modern savunma gücü; yalnızca üretim kabiliyetiyle değil, **bilgiyi üretme, doğrulama ve koruma** yeteneğiyle sürdürülebilir hâle gelir.

Amaç; savunma sanayiini montaj ve entegrasyon ağırlıklı bir yapıdan çıkararak, **özgün teknoloji geliştiren, doğrulayan ve sahiplenen** bir ekosisteme dönüştürmektir.

Ar-Ge'nin Stratejik Konumu

Ar-Ge; savunma sanayiinin **geleceğe açılan kapısıdır**. Bu Plan’da Ar-Ge;

- tehdit ve ihtiyaç temelli,
- uzun vadeli ve sürekliliği olan,
- platformdan bağımsız, teknoloji odaklı

bir anlayışla ele alınmaktadır.

Amaç; yalnızca mevcut sistemleri iyileştirmek değil, **bir sonraki nesil savunma kabiliyetlerini** bugünden inşa etmektir.

Teknoloji Olgunluk Seviyesi (TRL) Yaklaşımı

Ar-Ge faaliyetleri, **teknoloji olgunluk seviyeleri (TRL)** çerçevesinde yönetilmektedir. Bu yaklaşım;

- kavramdan ürüne geçişi sistematik hâle getirir,
- riskleri erken aşamada görünür kılar,
- bütçe ve zaman kayıplarını azaltır.

Savunma Planı; TRL seviyeleri ilerledikçe test, doğrulama ve sertifikasyon faaliyetlerinin **eş zamanlı** yürütülmesini esas alır.

Test ve Doğrulama Altyapısı

Test ve doğrulama; savunma sistemlerinin **güvenilirliğini ve operasyonel uygunluğunu** garanti altına alan vazgeçilmez aşamalardır. Bu Plan’da test altyapısı;

- laboratuvar testleri,
- çevresel ve dayanıklılık testleri,
- entegrasyon ve sistem testleri,
- saha ve kullanıcı testleri

şeklinde **çok katmanlı** olarak ele alınmaktadır.

Test kabiliyeti olmayan bir savunma sanayii, **bağımsız kabul edilemez**.

Sertifikasyon ve Standartlar

Sertifikasyon; geliştirilen sistemlerin askerî, teknik ve güvenlik standartlarına uygunluğunu resmî olarak belgeleyen süreçtir. Bu Plan;

- millî sertifikasyon yeteneklerinin güçlendirilmesini,
- kritik sistemlerde dış sertifikasyon bağımlılığının azaltılmasını,
- askerî ve sivil standartlar arasında uyumun sağlanmasını

önceliklendirmektedir.

Sertifikasyon, yalnızca güvenlik değil; **ihracat ve uluslararası kabul** açısından da stratejik değere sahiptir.

Fikri Mülkiyetin Stratejik Önemi

Fikri mülkiyet; savunma sanayiinde **gizli ama belirleyici bir güçtür**. Tasarım, yazılım, algoritma ve üretim yöntemleri üzerindeki mülkiyet; teknolojik bağımsızlığın **hukukî teminatıdır**.

Bu Plan;

- kritik teknolojilerde FM haklarının ülke içinde tutulmasını,
- ana yüklenici–alt yüklenici ilişkilerinde FM haklarının net tanımlanmasını,
- kamu destekli projelerde devlet lehine kullanım haklarının korunmasını

esas alır.

Bilgi Güvenliği ve FM Koruması

Fikri mülkiyetin korunması; yalnızca patentle değil, **bilgi güvenliği ve siber koruma** ile mümkündür. Ar-Ge ve test süreçleri;

- yetkilendirme ve erişim kontrolü,
- güvenli veri depolama,
- siber tehditlere karşı aktif savunma

ilkeleriyle desteklenmelidir.

Bilgi sızıntısı, savunma sanayiinde **operasyonel zafiyet** anlamına gelir.

Üniversite – Sanayi – Kamu İş Birliği

Ar-Ge ve FM ekosistemi; üniversiteler, sanayi ve kamu arasında **sürdürülebilir bir iş birliği** gerektirir. Bu Plan;

- temel araştırmaların akademide,
- uygulamalı Ar-Ge’nin sanayide,
- yönlendirme ve koordinasyonun kamu tarafından

yürütüldüğü dengeli bir model öngörmektedir.

Bu model, bilgi üretimini **ürüne ve kabiliyete** dönüştürür.

Savunma Planına Etkileri

Ar-Ge, test/sertifikaasyon ve fikri mülkiyet yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- teknolojik bağımsızlığın kalıcı hâle gelmesi,
- sistem güvenilirliğinin ve operasyonel başarının artması,
- dışa bağımlı doğrulama ve sertifikasyon risklerinin azalması,
- savunma ihracatında rekabet gücünün yükselmesi,
- bilginin stratejik güç unsuruna dönüşmesi.

Genel Değerlendirme

Ar-Ge, test/sertifikaşyon ve fıkri mülkiyet; Türkiye Savunma Planı'nın **entelektüel ve teknolojik omurgasını** oluşturmaktadır. Bu alanlarda güçlü olmayan bir savunma sanayii; kısa vadede üretim yapabilir, ancak **uzun vadede bağımsız ve caydırıcı olamaz**.

5.8. Ambargolar, İhracat Lisansları ve Alternatif Tedarik

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **ambargolar, ihracat lisans rejimleri ve alternatif tedarik stratejilerinin** savunma sanayii üzerindeki etkilerini ve bu risklere karşı geliştirilen yaklaşımı ele almaktadır. Modern savunma ortamında ambargolar; savaş hâli olmaksızın uygulanan, **stratejik baskı ve sınırlama araçları** hâline gelmiştir.

Amaç; savunma kapasitesini dış siyasi kararların etkisine açık olmaktan çıkararak, **öngörülebilir, dayanıklı ve sürdürülebilir** bir tedarik yapısı oluşturmaktır.

Ambargo Riskinin Niteliğı

Ambargolar; silah sistemlerinin doğrudan satışını engellemenin ötesinde;

- yedek parça ve bakım-onarım kısıtları,
- yazılım güncellemeleri ve sürüm kilitleri,
- mühimmat ve kritik alt bileşen erişimi,
- teknik destek ve sertifikasyon engelleri

şeklinde **dolaylı fakat yıkıcı** sonuçlar doğurabilmektedir.

Bu nedenle ambargo riski, savunma planlamasında **operasyonel bir tehdit** olarak ele alınmaktadır.

İhracat Lisansları ve Kısıt Rejimleri

Savunma sanayiinde tedarik; yalnızca ticari değil, **lisans ve izin rejimlerine** tabidir. İhracat lisansları;

- tedarik sürelerini uzatabilmekte,
- kriz dönemlerinde iptal veya askıya alınabilmekte,
- kullanıcı ve kullanım alanı kısıtları getirebilmektedir.

Bu Plan, lisans bağımlılığını azaltmayı; **kritik bileşenlerde tasarım ve kontrol yeteneğini ülke içinde tutmayı** stratejik hedef olarak benimsemektedir.

Kritik Bileşenlerde Bağımlılık Analizi

Ambargo ve lisans risklerinin yönetimi için ilk adım, **kritik bağımlılıkların net biçimde haritalandırılmasıdır**. Bu Plan;

- motor, sensör, çip ve yazılım gibi boğaz noktalarının,
- tek tedarikçiye bağılı alt sistemlerin,
- yabancı sertifikasyon gerektiren bileşenlerin

sistematik olarak tespit edilmesini ve **önceliklendirilmesini** öngörmektedir.

Bu analiz, alternatif üretim ve tedarik kararlarının temelini oluşturur.

Alternatif Tedarik ve Çeşitlendirme

Alternatif tedarik; yalnızca başka bir dış tedarikçi bulmak değil, **çok katmanlı ve esnek bir yapı** kurmaktır. Bu kapsamda;

- birden fazla ülke ve firma ile teknik uyum,
- yerli üretim veya ortak üretim seçenekleri,
- modüler tasarım ile parça değiştirilebilirliği,
- sivil–asker çift kullanımlı bileşenlerden yararlanma

yaklaşımları birlikte ele alınmaktadır.

Amaç; tek bir kaynağın kesilmesi hâlinde sistemin **tamamen işlevsiz kalmasını önlemektir**.

Yerli Üretim ve İkame Stratejisi

Ambargo riskine karşı en güçlü çözüm, **yerli ikame kapasitesidir**. Bu Plan;

- kısa vadede kritik parçaların stoklanması,
- orta vadede yerli üretim ve lisanssız tasarım,
- uzun vadede özgün teknoloji geliştirme

şeklinde **kademeli bir ikame stratejisi** öngörmektedir.

İkame, yalnızca fiziksel parça değil; **yazılım, veri ve algoritma kontrolünü** de kapsar.

İhracat ve İttifak Dengelemesi

Savunma sanayii ihracatı; ambargo risklerinin **iki yönlü** değerlendirilmesini gerektirir. Bu Plan;

- ihracat pazarlarının çeşitlendirilmesini,
- tek bir siyasi blok veya ülkeye aşırı bağımlılıktan kaçınılmasını,
- ortak üretim ve teknoloji paylaşımı modellerinin dengeli yürütülmesini

esas alır.

Bu denge, hem savunma sanayiinin büyümesini hem de **stratejik özerkliği** korur.

Hukukî ve Kurumsal Hazırlık

Ambargo ve lisans riskleri; yalnızca teknik değil, **hukukî ve kurumsal hazırlık** gerektirir. Bu kapsamda;

- sözleşmelerde kullanım ve güncelleme haklarının korunması,
- fikri mülkiyet ve kaynak kod erişiminin güvence altına alınması,
- kriz senaryolarına yönelik önceden hazırlanmış tedarik planları

savunma planının ayrılmaz parçasıdır.

Savunma Planına Etkileri

Ambargolar, ihracat lisansları ve alternatif tedarik yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- dış siyasi baskılara karşı yapısal direnç,
- kriz ve savaş dönemlerinde operasyonel süreklilik,
- savunma sanayiinde öngörülebilirlik ve planlama güvenliği,
- teknolojik bağımsızlığın kalıcı hâle gelmesi,
- caydırıcılığın kırılğan değil, **dayanıklı** bir temele oturması.

Genel Değerlendirme

Ambargolar ve lisans kısıtları; Türkiye Savunma Planı'nda **olağanüstü durumlar değil, yönetilmesi gereken yapısal riskler** olarak ele alınmaktadır. Alternatif tedarik, yerli ikame ve teknoloji egemenliği birlikte uygulandığında; savunma sanayii dış baskılara karşı **reaktif değil, hazırlıklı ve dirençli** bir yapıya kavuşmaktadır.

6. C4ISR, Siber Savunma ve Bilgi Üstünlüğü

6.1. Komuta–Kontrol Mimarisi ve Entegrasyon

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **komuta–kontrol (C2) mimarisinin** nasıl yapılandırıldığını ve kara, hava, deniz, siber ve uzay alanları arasında **kesintisiz entegrasyonun** nasıl sağlandığını ortaya koymaktadır. Modern savunma ortamında üstünlük; platform sayısından çok, **karar alma hızını, doğruluğunu ve müşterekliği** belirleyen komuta–kontrol kapasitesiyle elde edilir.

Amaç; çok alanlı harekâtı (MDO) destekleyen, **ağ merkezli, esnek ve dayanıklı** bir komuta–kontrol mimarisi tesis etmektir.

Komuta–Kontrolün Stratejik Rolü

Komuta–kontrol; istihbarat, keşif-gözetleme, hedefleme ve icra süreçlerini **tek bir karar döngüsünde** birleştirir. Etkin bir C2 mimarisi;

- durumsal farkındalığı artırır,
- karar alma süresini kısaltır,
- kuvvetler arası senkronizasyonu sağlar,
- tırmanma kontrolü ve kriz yönetimini mümkün kılar.

Bu nedenle C2, savunma planının **sinir sistemi** olarak değerlendirilir.

Mimari İlkeler

Bu Plan'da komuta–kontrol mimarisi aşağıdaki ilkelere dayanır:

- **Ağ merkezli yapı:** Tüm sensörler, karargâhlar ve atıcılar ortak bir veri omurgasında birleşir.
- **Hiyerarşik + ağsal denge:** Merkezî komuta yetkisi korunurken, alt kademelere **yetki devri ve görev odaklı icra** sağlanır.

- **Esneklik ve ölçeklenebilirlik:** Barış, kriz ve savaş dönemlerinde farklı yoğunluklarda çalışabilen modüler yapı.
- **Dayanıklılık:** Yedekli, dağıtık ve siber saldırılara karşı dirençli mimari.

Müştereklik ve Alanlar Arası Entegrasyon

Komuta–kontrol mimarisi; kuvvetler arası müşterekliği **kurumsal bir refleks** hâline getirmeyi hedefler. Kara, hava ve deniz kuvvetlerinin yanı sıra siber ve uzay alanları;

- ortak durumsal resim (COP),
- ortak hedefleme ve angajman kuralları,
- senkronize icra zamanlaması

üzerinden entegre edilir.

Bu entegrasyon sayesinde bir alandaki üstünlük, diğer alanlarda **çarpan etkisi** üretir.

C4ISR ile Bütünleşme

Komuta–kontrol, **C4ISR** (Komuta, Kontrol, Haberleşme, Bilgisayar, İstihbarat, Keşif-Gözetleme) mimarisiyle bütünleşik olarak çalışır. Sensörlerden gelen veriler;

- gerçek zamanlı işlenir,
- tehdit ve hedef önceliklendirmesine dönüştürülür,
- uygun kuvvetlere hızlıca aktarılır.

Bu süreç, **sensörden-atıcıya** döngünün hızını belirleyen temel faktördür.

Karar Alma Döngüsü ve Hız

Bu Plan, komuta–kontrolü **OODA döngüsü** (Gözlemle–Yönel–Karar Ver–Harekete Geç) mantığıyla ele alır. Amaç; rakibin karar döngüsünü **yavaşlatmak**, kendi döngümüzü ise **hızlandırmaktır**.

Yetki devri, önceden tanımlı angajman kuralları ve otomasyon; kararların sahada **gecikmeden uygulanmasını** sağlar.

Siber ve Elektronik Dayanıklılık

Komuta–kontrol mimarisi; siber saldırılar, elektronik karıştırma ve bilgi manipülasyonuna karşı **korumalı** olmalıdır. Bu kapsamda;

- yedekli haberleşme kanalları,
- spektrum çeşitliliği,
- siber güvenlik ve erişim kontrolü,
- veri bütünlüğü ve kimlik doğrulama

önceliklendirilir.

Dayanıklılık, C2'nin **sürekliliğinin teminatıdır**.

Kriz ve Savaş Dönemlerinde İşleyiş

Bariş döneminde C2; eğitim, tatbikat ve durumsal farkındalık üretir. Kriz döneminde **merkezî koordinasyon ve tırmanma kontrolü** sağlar. Savaş döneminde ise **yüksek tempolu, yetki devrine dayalı ve dağıtık icra** esastır.

Bu geçişler, mimari değişikliği gerektirmeden **aynı yapı üzerinde** gerçekleştirilir.

Savunma Planına Etkileri

Komuta–Kontrol Mimarisi ve Entegrasyon yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- karar alma ve icra hızında belirgin artış,
- kuvvetler arası müşterekliğin kurumsallaşması,
- çok alanlı harekâtın etkin uygulanması,
- kriz ve tırmanma yönetiminde kontrol,
- caydırıcılığın görünür ve inandırıcı kılınması.

Genel Değerlendirme

Komuta–Kontrol Mimarisi ve Entegrasyon; Türkiye Savunma Planı'nın **beyni** konumundadır. Bu beyin; ne kadar hızlı, dayanıklı ve entegre çalışırsa, savunma kapasitesi de o ölçüde **inisiyatif alan, esnek ve caydırıcı** hâle gelir.

6.2. Veri Yönetimi, Büyük Veri ve YZ Destekli Karar

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **veri yönetimi, büyük veri analitiği ve yapay zekâ (YZ) destekli karar alma** mimarisinin nasıl kurgulandığını ele almaktadır. Modern savunma ortamında üstünlük; daha fazla platforma sahip olmaktan çok, **daha doğru veriyi daha hızlı anlamlandırabilme** yeteneğiyle sağlanır.

Amaç; çok alanlı harekâtın (MDO) ihtiyaç duyduğu **hızlı, isabetli ve öngörülü kararları**, güvenilir veri ve analitik kapasiteyle desteklemektir.

Savunmada Veri Kavramı ve Önemi

Savunma alanında veri; sensör çıktıları, istihbarat raporları, operasyonel kayıtlar, lojistik bilgiler, siber olaylar ve açık kaynaklardan gelen akışları kapsar. Bu veriler tek başına değerli değil; **birleştirildiğinde ve anlamlandırıldığında** stratejik güç üretir.

Bu Plan, veriyi **stratejik bir kaynak** olarak ele almakta; üretiminden kullanımına kadar tüm yaşam döngüsünü yönetmeyi hedeflemektedir.

Veri Yönetimi Mimarisi

Etkili karar alma için veri yönetimi; standartlaştırılmış, güvenli ve ölçeklenebilir bir mimari gerektirir. Bu Plan'da veri yönetimi;

- ortak veri standartları ve sözlükleri,
- merkezi + dağıtık (hibrit) veri mimarisi,

- gerçek zamanlı ve gecikmeli veri işleme katmanları,
- yetkilendirme ve erişim kontrolü

ilkelerine dayanmaktadır.

Amaç; doğru verinin **doğru kişiye, doğru zamanda** ulaşmasını sağlamaktır.

Büyük Veri ve Veri Füzyonu

Büyük veri yaklaşımı; yüksek hacimli, hızlı ve farklı formatlardaki verilerin birlikte işlenmesini mümkün kılar. Savunma bağlamında büyük veri;

- sensörlerden gelen sürekli akışlar,
- çok kaynaklı istihbarat girdileri,
- geçmiş operasyon verileri ve örüntüler

üzerinden **örüntü tanıma ve öngörü** üretir.

Veri füzyonu sayesinde farklı alanlardan gelen bilgiler, **tek bir durumsal resme** dönüştürülür.

Yapay Zekâ Destekli Karar Mekanizmaları

Yapay zekâ; veri analizini hızlandıran ve karar vericiyi destekleyen bir **çarpan teknoloji** olarak ele alınmaktadır. Bu Plan'da YZ;

- tehdit sınıflandırma ve önceliklendirme,
- hedefleme ve zamanlama önerileri,
- lojistik ve bakım kestirimi,
- kriz senaryoları ve tırmanma analizi

alanlarında **karar destek sistemi** olarak konumlandırılır.

YZ, kararın yerine geçmez; **kararı güçlendirir ve hızlandırır**.

İnsan–Makine İş Birliği

Savunma planlamasında YZ; tam otonom karar alıcı değil, **insan denetiminde çalışan bir yardımcıdır**. Kritik karar noktalarında nihai sorumluluk, her zaman insan komuta kademesindedir.

Bu yaklaşım;

- etik ve hukukî meşruiyeti,
- hesap verebilirliği,
- beklenmeyen durumlara uyum yeteneğini

güvence altına alır.

Güvenlik, Gizlilik ve Veri Egemenliği

Veri yönetimi ve YZ sistemleri; siber saldırılar, veri manipülasyonu ve bilgi sızıntısına karşı **yüksek koruma** gerektirir. Bu Plan;

- veri egemenliğinin ülke içinde tutulmasını,
- kritik algoritma ve modellerin yerli olmasını,
- veri bütünlüğü ve doğrulama mekanizmalarını

önceliklendirmektedir.

Veri güvenliği zayıf olan bir sistem, **yanlış karar üretme riski** taşır.

Komuta–Kontrol ile Entegrasyon

Veri, büyük veri analitiği ve YZ çıktıları; **komuta–kontrol (C2) mimarisiyle** doğrudan entegre edilir. Böylece analiz sonuçları;

- ortak durumsal farkındalığı besler,
- hedefleme ve kuvvet tahsisini hızlandırır,
- kriz yönetimi ve tırmanma kontrolünü destekler.

Bu entegrasyon, sensörden karara uzanan süreci **dakikalardan saniyelere** indirir.

Savunma Planına Etkileri

Veri yönetimi, büyük veri ve YZ destekli karar yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- karar alma hızında ve isabetinde artış,
- çok alanlı harekâta senkronizasyon,
- öngörülü ve önleyici savunma kapasitesi,
- kaynak kullanımında etkinlik,
- caydırıcılığın bilgi üstünlüğüyle pekişmesi.

Genel Değerlendirme

Veri yönetimi, büyük veri ve YZ destekli karar alma; Türkiye Savunma Planı'nın **akıl ve öngörü katmanını** oluşturmaktadır. Bu katman sayesinde savunma; sezgisel değil, **veri temelli, hızlı ve kontrollü** kararlarla yürütülmektedir.

6.3. Siber Savunma Doktrini ve Kritik Altyapı Koruması

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **siber savunma doktrinini** ve **kritik altyapıların korunmasına** yönelik bütüncül yaklaşımı ortaya koymaktadır. Günümüz güvenlik ortamında siber alan; kara, hava ve deniz kadar **etkin bir muharebe sahası** hâline gelmiştir. Kritik altyapılara yönelik siber saldırılar; askerî güç kullanılmadan **ulusal kapasiteyi felç edebilme** potansiyeline sahiptir.

Amaç; caydırıcı, dayanıklı ve sürekli işleyen bir **ulusal siber savunma mimarisi** oluşturmaktır.

Siber Savunma Doktrininin Temel Esasları

Bu Plan'da siber savunma; yalnızca saldırılara tepki veren değil, **önleyici, dirençli ve toparlanabilir** bir yapı olarak ele alınmaktadır. Doktrinin temel esasları şunlardır:

- Sürekli hazırlık ve erken tespit,
- Savunma derinliği (defence-in-depth),
- Dağıtık ve yedekli sistem mimarisi,
- Hızlı müdahale ve toparlanma,
- Hukukî meşruiyet ve sivil denetim.

Siber savunma, tekil kurumların değil, **ulusal düzeyde eşgüdümlü** bir faaliyetidir.

Tehdit Manzarası ve Riskler

Siber tehditler; devlet destekli aktörler, vekil gruplar ve organize suç ağları tarafından yürütülebilmektedir. Bu tehditler;

- komuta–kontrol ve haberleşme sistemlerini,
- enerji, ulaşım ve haberleşme altyapılarını,
- finans ve lojistik ağlarını,
- askerî ve sivil veri merkezlerini

hedef alabilmektedir.

Özellikle **OT/ICS** (endüstriyel kontrol sistemleri) üzerinde gerçekleşen saldırılar, fiziksel hasara yol açabilen **yüksek etki** üretir.

Kritik Altyapıların Tanımı ve Önceliklendirme

Kritik altyapılar; kesintiye uğraması hâlinde ulusal güvenlik, kamu düzeni ve ekonomik istikrar üzerinde **ciddi sonuçlar** doğuran sistemlerdir. Bu Plan kapsamında;

- enerji üretim ve dağıtım sistemleri,
- su ve atık yönetimi,
- ulaşım ve lojistik ağları,
- haberleşme ve veri merkezleri,
- sağlık ve acil durum altyapıları

öncelikli koruma alanları olarak tanımlanmıştır.

Altyapılar; **risk, etki ve bağımlılık** analizlerine göre katmanlı biçimde korunur.

Koruma Mimarisi ve Teknik Tedbirler

Kritik altyapıların siber korunması; teknik, operasyonel ve yönetsel tedbirlerin **birlikte** uygulanmasını gerektirir. Bu Plan’da koruma mimarisi;

- ağ segmentasyonu ve sıfır güven (zero trust) yaklaşımı,
- gerçek zamanlı izleme ve tehdit avcılığı,
- yedekleme, felaket kurtarma ve iş sürekliliği planları,
- güvenli kimlik doğrulama ve erişim yönetimi

ilkelerine dayanır.

Amaç; saldırının **erken aşamada tespiti**, etkisinin **sınırlandırılması** ve hizmetin **hızla geri kazanılmasıdır**.

Kurumsal Yapı ve Eşgüdüm

Siber savunmanın başarısı; teknik kapasite kadar **kurumsal eşgüdüm**e bağlıdır. Bu Plan;

- askerî ve sivil kurumlar arasında bilgi paylaşımı,
- ortak olay müdahale prosedürleri,
- ulusal seviye tatbikat ve testler

ile siber savunmayı **kurumsal refleks** hâline getirmeyi hedefler.

Tek merkezli koordinasyon, dağınık savunmanın önüne geçer.

Caydırıcılık ve Dayanıklılık

Siber alanda caydırıcılık; yalnızca karşılık verebilme kapasitesi değil, **saldırımın başarısız olacağını gösteren dayanıklılık** ile sağlanır. Dayanıklı sistemler, saldırganın maliyetini artırır ve motivasyonunu düşürür.

Bu Plan; siber caydırıcılığı **gizli kapasite, görünür hazırlık ve hızlı toparlanma** üçgeninde ele alır.

Eğitim, Farkındalık ve İnsan Kaynağı

Siber savunma; insan kaynağı olmadan sürdürülemez. Bu Plan;

- uzman siber personel yetiştirilmesini,
- kritik altyapı işletmecileri için farkındalık eğitimlerini,
- düzenli siber tatbikatları

önceliklendirmektedir.

İnsan hatası, siber risklerin **en zayıf halkasıdır**.

Savunma Planına Etkileri

Siber savunma doktrini ve kritik altyapı koruması yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- kriz ve savaş dönemlerinde hizmet sürekliliği,
- askerî ve sivil sistemlerin eş zamanlı korunması,
- siber saldırıların fiziksel etkiye dönüşmesinin önlenmesi,
- ulusal caydırıcılığın siber dayanıklılıkla güçlenmesi,
- çok alanlı harekâtın dijital zemininin güvence altına alınması.

Genel Değerlendirme

Siber Savunma Doktrini ve Kritik Altyapı Koruması; Türkiye Savunma Planı'nın **görünmeyen ama vazgeçilmez kalkanıdır**. Bu kalkan ne kadar güçlü ve esnek olursa, savunma mimarisi de o ölçüde **kesintisiz, güvenilir ve caydırıcı** hâle gelir.

6.4. Enformasyon Güvenliği ve Psikolojik Harekât Savunması

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **enformasyon güvenliği** ile **psikolojik harekât (PSYOPS)** savunmasının neden modern savunmanın ayrılmaz bir parçası olduğunu ve bu alanda izlenecek yaklaşımları ortaya koymaktadır. Günümüz güvenlik ortamında çatışmalar; yalnızca sahada değil, **zihinlerde, algılarda ve bilgi akışında** yürütölmektedir.

Amaç; Türkiye'nin karar alma süreçlerini, toplumsal dayanıklılığını ve uluslararası meşruiyetini hedef alan **dezenformasyon, manipölasyon ve algı operasyonlarına** karşı dayanıklı bir savunma mimarisi oluşturmaktır.

Enformasyon Alanının Stratejik Önemi

Enformasyon alanı; medya, dijital platformlar, sosyal ağlar ve kamuoyu etkileşimlerini kapsayan **çok katmanlı bir mücadele sahasıdır**. Bu alanda üstünlük; fiziksel güç kullanılmadan;

- kamuoyunu yönlendirme,
- toplumsal güveni zayıflatma,
- karar alma süreçlerini etkileme,
- müttefiklik ilişkilerini aşındırma

gibi sonuçlar doğurabilmektedir.

Bu nedenle enformasyon güvenliği, **ulusal güvenliğin doğrudan bir bileşeni** olarak ele alınmaktadır.

Tehdit Türleri ve Yöntemler

Psikolojik harekât ve enformasyon tehditleri; devlet ve devlet dışı aktörler tarafından farklı yöntemlerle yürütölebilir. Bu tehditler;

- dezenformasyon ve yanlış bilgi yayılımı,
- seçici bilgi sızdırma ve çarpıtma,
- sosyal medya manipölasyonu ve bot ağları,
- kriz dönemlerinde panik ve güvensizlik oluşturma,
- askerî ve siyasi iradeyi hedef alan algı operasyonları

şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Bu faaliyetler çoğu zaman **eşik altı** seviyede yürütölerek tespit ve karşılık vermeyi zorlaştırır.

Enformasyon Güvenliği Doktrini

Bu Plan'da enformasyon güvenliği; **önleme, tespit, karşı koyma ve toparlanma** aşamalarını içeren bir doktrin çerçevesinde ele alınmaktadır. Doktrin;

- doğru ve zamanında bilgilendirme,
- bilgi kaynaklarının güvenliği,
- yanlış bilginin hızlı teşhisi ve etkisizleştirilmesi,

- kurumsal ve toplumsal farkındalık

ilkelerine dayanmaktadır.

Amaç; bilgi boşluğu oluşmasını önlemek ve algı alanını **reaktif değil, yönetilebilir** hâle getirmektir.

Psikolojik Harekât Savunması

Psikolojik harekât savunması; düşmanın moral bozma, güvensizlik yaratma ve irade kırma amaçlı faaliyetlerine karşı **zihinsel ve toplumsal direnci** güçlendirmeyi hedefler. Bu kapsamda;

- askerî personelin moral ve motivasyonunun korunması,
- toplumda kriz dönemlerinde güven duygusunun sürdürülmesi,
- kurumlara ve devlete olan güvenin zedelenmemesi

önceliklidir.

Savunma, karşı propaganda üretmekten ziyade **gerçeği koruma ve istikrarı sürdürme** odaklıdır.

Stratejik İletişim ve Kurumsal Eşgüdüm

Enformasyon güvenliğinin etkinliği, **stratejik iletişim** kapasitesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu Plan;

- askerî ve sivil kurumlar arasında mesaj uyumu,
- kriz dönemlerinde tek sesli ve güvenilir iletişim,
- ulusal ve uluslararası kamuoyuna yönelik tutarlı anlatı

esaslarını benimsemektedir.

Kurumsal eşgüdüm; bilgi kirliliğinin **kurumlar arası çelişkilerden beslenmesini** engeller.

Dijital Platformlar ve Teknolojik Tedbirler

Dijital mecralar, enformasyon mücadelesinin **ana sahası** hâline gelmiştir. Bu Plan;

- sosyal medya izleme ve analiz yetenekleri,
- bot ve koordineli ağ tespiti,
- hızlı yanıt ve düzeltme mekanizmaları,
- veri analitiği ve yapay zekâ destekli içerik değerlendirme

kapasitelerini savunma mimarisinin parçası olarak ele alır.

Teknoloji, algı mücadelesinde **hız ve ölçek avantajı** sağlar.

Eğitim ve Toplumsal Dayanıklılık

Enformasyon güvenliği; yalnızca devlet kurumlarının değil, **toplumun bilinç düzeyinin** de konusudur. Bu Plan;

- askerî ve sivil personel için farkındalık eğitimleri,
- medya okuryazarlığı ve kriz iletişimi,
- yanlış bilgiye karşı refleks geliştirilmesi

alanlarında uzun vadeli kapasite oluşturmayı hedefler.

Toplum, algı operasyonlarına karşı **ilk savunma hattıdır**.

Savunma Planına Etkileri

Enformasyon güvenliği ve psikolojik harekât savunması yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- toplumsal dayanıklılığın güçlenmesi,
- kriz ve savaş dönemlerinde kamu düzeninin korunması,
- karar alma süreçlerinin manipülasyona karşı korunması,
- uluslararası meşruiyetin sürdürülmesi,
- caydırıcılığın yalnızca askerî değil, **zihinsel alanda da** tesis edilmesi.

Genel Değerlendirme

Enformasyon Güvenliği ve Psikolojik Harekât Savunması; Türkiye Savunma Planı'nın **zihinsel ve toplumsal kalkanını** oluşturmaktadır. Bu kalkan; doğru bilgi, güven ve istikrar üzerine inşa edildiğinde, düşmanın **tek kurşun atmadan** sonuç alma ihtimali büyük ölçüde ortadan kalkar.

6.5. Uydu / Uzay Tabanlı Haberleşme ve ISR

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **uydu ve uzay tabanlı haberleşme ile ISR (İstihbarat–Keşif–Gözetleme)** kabiliyetlerinin komuta–kontrol, çok alanlı harekât (MDO) ve caydırıcılık üzerindeki belirleyici rolünü ele almaktadır. Uzay; kara, hava, deniz ve siber alanların **bağlayıcı üst katmanıdır**. Bu katmandaki süreklilik bozulduğunda, tüm savunma mimarisi **zamanlama, koordinasyon ve görünürlük** kaybı yaşar.

Amaç; barış–kriz–savaş sürekliliğinde **kesintisiz, güvenli ve yedekli** uzay tabanlı haberleşme ve ISR sağlamak; uzaydan gelen veriyi sahadaki etkiye **anında** dönüştürmektir.

Uzay Tabanlı Haberleşmenin Stratejik Önemi

Uydu haberleşmesi; geniş alan kapsamı, uzun menzil ve arazi bağımsızlığı sayesinde **komuta–kontrolün sürekliliğini** sağlar. Kriz ve savaş koşullarında karasal altyapıların zarar görmesi hâlinde dahi;

- stratejik ve taktik haberleşmenin devamı,
- birlikler arası senkronizasyon,
- müttefik ve müşterek unsurlarla koordinasyon

uydu ağları üzerinden teminat altına alınır.

Bu Plan, uydu haberleşmesini **kritik görev taşıyıcısı** olarak konumlandırır.

ISR'nin Uzay Boyutu

Uzay tabanlı ISR; geniş alan gözetleme, sürekli izleme ve **erken uyarı** üretimi açısından benzersiz avantajlar sunar. Uydu ISR;

- sınır ve deniz yetki alanlarının izlenmesi,
- hareket ve faaliyet örüntülerinin tespiti,
- hedef doğrulama ve hasar değerlendirmesi,
- stratejik sürprizin önlenmesi

gibi görevlerde **ilk temas noktasıdır**.

Uzaydan sağlanan ISR, diğer alanlardaki sensörleri **yönlendirir ve tamamlar**.

Uydu Yörünge Katmanları ve Mimari

Bu Plan, uydu mimarisini **çok yörüngeli ve yedekli** bir yapı olarak ele alır:

- **LEO (Alçak Yörünge):** Düşük gecikme, yüksek tekrar sıklığı; taktik haberleşme ve yakın zamanlı ISR.
- **MEO (Orta Yörünge):** Zamanlama ve bölgesel kapsama dengesi; seyrüsefer ve destek görevleri.
- **GEO (Jeosenkron):** Geniş alan kapsamı; stratejik haberleşme ve sürekli yayın.

Çok yörüngeli yaklaşım, tek bir katmandaki kaybın **genel sistemi felç etmesini** önler.

C4ISR ve Çok Alanlı Entegrasyon

Uydu/uzay tabanlı haberleşme ve ISR; **C4ISR mimarisiyle** doğrudan bütünleşiktir. Uzaydan gelen veriler;

- ortak durumsal farkındalığı besler,
- hedefleme ve angajman döngüsünü hızlandırır,
- kara–hava–deniz–siber unsurları senkronize eder.

Bu entegrasyon, **sensörden-atıcıya** zinciri kısaltarak karar ve icra hızını artırır.

Dayanıklılık, Güvenlik ve Uzay Tehditleri

Uzay alanı; fiziksel, siber ve elektronik tehditlere açıktır. Bu Plan;

- yedekli uydu takıları ve hızlı ikame,
- şifreli ve anti-jam haberleşme,
- siber koruma ve yer istasyonu güvenliği,
- pasif/aktif tehdit tespiti ve uzay durumsal farkındalığı

ilkelerini esas alır.

Dayanıklılık; yalnızca saldırıyı önlemek değil, **hizmeti sürdürmek** demektir.

Yerli Kapasite ve Teknoloji Egemenliği

Uydu ve uzay sistemlerinde bağımsızlık; **tasarım, üretim, işletme ve veri kontrolünü** kapsar. Bu Plan;

- yerli uydu platformları ve faydalı yükler,
- yer istasyonları ve görev kontrol yazılımları,
- veri işleme ve arşivleme egemenliği

alanlarında yerli kapasiteyi önceliklendirir.

Veri egemenliği olmadan uzay kabiliyeti **stratejik kabul edilemez**.

Eğitim, İşletme ve Süreklilik

Uzay kabiliyetleri; uzman insan kaynağı ve 7/24 işletme disiplinine ihtiyaç duyar. Bu Plan;

- uzay operasyonları eğitimi,
- senaryo tabanlı tatbikatlar,
- kriz anı geçiş ve yedekleme prosedürleri

ile sürekliliği güvence altına alır.

Savunma Planına Etkileri

Uydu/uzay tabanlı haberleşme ve ISR yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- komuta–kontrol sürekliliği ve hız,
- erken uyarı ve stratejik sürprizin önlenmesi,
- çok alanlı harekâta senkronizasyon,
- kriz ve savaşta iletişim kırılğanlığının azaltılması,
- caydırıcılığın uzay katmanında güçlenmesi.

Genel Değerlendirme

Uydu/Uzay Tabanlı Haberleşme ve ISR; Türkiye Savunma Planı'nın **üst bağlayıcı omurgasıdır**. Bu omurga ne kadar yedekli, güvenli ve entegre olursa; savunma mimarisi de o ölçüde **hızlı, görünür ve caydırıcı** hâle gelir.

7. Lojistik, Sürdürülebilirlik ve Dayanıklılık

7.1. Lojistik Doktrini ve İkmal Zinciri

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **lojistik doktrinini** ve **ikmal zincirinin** nasıl yapılandırıldığını ortaya koymaktadır. Modern savaş ortamında başarı; yalnızca muharebe gücüyle değil, bu gücün **zamanında, doğru yerde ve kesintisiz desteklenmesiyle** mümkündür. Lojistik; savunma planının görünmeyen ancak **sonucu belirleyen** unsurdur.

Amaç; barış, kriz ve savaş dönemlerinde **esnek, dayanıklı ve hızlı** bir lojistik sistem kurarak operasyonel sürekliliği garanti altına almaktır.

Lojistik Doktrinin Stratejik Rolü

Lojistik doktrin; kuvvetlerin hareket, ikmal, bakım ve idamesinin **hangi ilkelerle** yürütüleceğini tanımlar. Bu Plan'da lojistik;

- operasyonun ayrılmaz parçası,
- komuta–kontrol ile entegre,
- tehdit ve risklere duyarlı,
- çok alanlı harekâtı destekleyen

bir yapı olarak ele alınmaktadır.

Lojistikteki bir aksama, en güçlü kuvveti dahi **etkisiz hâle getirebilir**.

İkmal Zincirinin Bileşenleri

Savunma ikmal zinciri; tedarikten son kullanıcıya kadar uzanan **çok katmanlı bir sistemdir**. Bu sistem;

- tedarik ve sözleşme yönetimi,
- depolama ve stok kontrolü,
- ulaştırma ve dağıtım,
- bakım, onarım ve modernizasyon,
- geri kazanım ve yeniden kullanım

aşamalarını kapsar.

Bu Plan, ikmal zincirinin her halkasını **şeffaf ve izlenebilir** hâle getirmeyi hedefler.

Dayanıklılık ve Süreklilik

Kriz ve savaş koşullarında ikmal zincirleri; fiziksel saldırılar, siber tehditler ve siyasi kısıtlamalara açık hâle gelir. Bu Plan;

- alternatif tedarik ve dağıtım güzergâhları,
- dağıtık ve yedekli depolama,
- kritik malzemelerde asgari stok seviyeleri,
- yerli üretim ve ikame kapasitesi

ile lojistik sistemin **çökmesini önlemeyi** amaçlar.

Dayanıklı lojistik, caydırıcılığın **sessiz teminatıdır**.

Çok Alanlı Harekât ve Lojistik Entegrasyon

Çok alanlı harekât (MDO); lojistiğin kara, hava, deniz, siber ve uzay alanlarıyla **eş zamanlı** çalışmasını gerektirir. Bu Plan;

- hava ve deniz ikmal hatlarının koordinasyonu,
- ileri konuşlu birlikler için hızlı ikmal,
- insansız ve otonom lojistik çözümleri

ile operasyonel esnekliği artırmayı hedefler.

Lojistik entegrasyon, harekât temposunu **sürdürülebilir** kılar.

Dijitalleşme ve Lojistik Yönetimi

Lojistik doktrini; dijitalleşme ve veri temelli yönetimle güçlendirilir. Bu Plan'da;

- envanter ve stokların gerçek zamanlı takibi,
- talep tahmini ve kestirimci bakım,
- lojistik karar destek sistemleri

kullanılarak kaynak israfı azaltılır, hız artırılır.

Dijital lojistik, belirsizliği **yönetilebilir** hâle getirir.

İnsan Kaynağı ve Kurumsal Yapı

Lojistik sistemin etkinliği; eğitimli insan kaynağına ve net kurumsal sorumluluklara bağlıdır. Bu Plan;

- uzman lojistik personel yetiştirilmesini,
- askerî ve sivil lojistik unsurların eşgüdümünü,
- kriz dönemleri için önceden tanımlı yetki ve sorumlulukları

esas alır.

İnsan unsuru, lojistiğin **en kritik bileşenidir**.

Savunma Planına Etkileri

Lojistik doktrini ve ikmal zinciri yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- operasyonel süreklilik ve tempo üstünlüğü,
- kriz ve savaş dönemlerinde dayanıklılık,
- kaynakların etkin ve verimli kullanımı,
- çok alanlı harekâtın kesintisiz desteklenmesi,
- caydırıcılığın görünmeyen fakat belirleyici biçimde güçlenmesi.

Genel Değerlendirme

Lojistik Doktrini ve İkmal Zinciri; Türkiye Savunma Planı'nın **arka plandaki güç çarpanıdır**. Bu çarpan ne kadar planlı, esnek ve dayanıklı olursa; savunma kapasitesi de o ölçüde **uzun soluklu, güvenilir ve caydırıcı** hâle gelir.

7.2. Mühimmat, Yakıt, Yedek Parça ve Stok Yönetimi

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **mühimmat, yakıt, yedek parça ve stok yönetiminin** operasyonel süreklilik üzerindeki belirleyici etkisini ele almaktadır. Modern harekâta başarı; yalnızca kuvvetin varlığıyla değil, bu kuvvetin **doğru zamanda doğru kaynakla beslenebilmesiyle** mümkündür. Stok yönetimi; lojistiğin en kritik ve en kırılgan halkasıdır.

Amaç; barış, kriz ve savaş dönemlerinde **kesintisiz tedarik, yüksek hazırlık seviyesi ve maliyet-etkinlik** sağlayan bütüncül bir stok yönetim sistemi kurmaktır.

Stok Yönetiminin Stratejik Önemi

Mühimmat, yakıt ve yedek parça; muharebe gücünün **tüketilen unsurlarıdır**. Bu unsurların yetersizliği;

- harekât temposunun düşmesine,
- kuvvetlerin pasif kalmasına,
- caydırıcılığın zedelenmesine

neden olabilir. Bu nedenle stok yönetimi, **operasyonel planlamanın ayrılmaz parçası** olarak ele alınmaktadır.

Mühimmat Yönetimi

Mühimmat yönetimi; yalnızca depolama değil, **kullanım ömrü, çeşitlilik ve erişilebilirlik** boyutlarını kapsar. Bu Plan;

- kritik mühimmat türlerinde asgari stok seviyeleri,
- yüksek yoğunluklu çatışma senaryolarına göre tüketim tahminleri,
- yerli üretim ve hızlı ikmal kabiliyeti,
- güvenli depolama ve dağıtık konuşlanma

ilkelerini esas alır.

Dağıtık mühimmat yapısı, ani saldırılara karşı **dayanıklılığı artırır**.

Yakıt ve Enerji İkmal Yönetimi

Yakıt; kara, hava ve deniz unsurlarının **hareket kabiliyetinin anahtarıdır**. Bu Plan'da yakıt yönetimi;

- stratejik yakıt rezervleri,
- alternatif ikmal güzergâhları,
- ileri konuşlu yakıt depoları,
- enerji arz güvenliği ve ikame seçenekleri

üzerinden ele alınmaktadır.

Yakıt kesintisi, modern ordular için **en hızlı felç edici risklerden biridir**.

Yedek Parça ve Bakım Sürekliliği

Yedek parça yönetimi; platformların **çalışır durumda tutulmasının** temelidir. Bu Plan;

- kritik parçaların önceliklendirilmesi,
- tek tedarikçiye bağımlılığın azaltılması,
- modüler ve değiştirilebilir tasarım yaklaşımı,
- yerli üretim ve ikame kapasitesi

ilkeleriyle bakım sürekliliğini güvence altına alır.

Bakım yapılamayan sistem, **envanterde var olsa dahi fiilen yoktur**.

Stok Seviyesi ve Optimizasyon

Etkili stok yönetimi; ne aşırı stok ne de yetersiz stok anlamına gelir. Bu Plan;

- talep tahmini ve tüketim analizi,
- senaryo bazlı stok planlaması,
- dijital envanter ve gerçek zamanlı izleme

yaklaşımlarıyla **optimum stok seviyelerini** hedefler.

Bu sayede maliyet kontrolü ile operasyonel hazırlık **denge içinde** tutulur.

Dağıtım, Güvenlik ve Dayanıklılık

Stokların depolanması ve dağıtımı; fiziksel, siber ve sabotaj risklerine karşı korunmalıdır. Bu Plan;

- dağıtık depo yapısı,
- gizlilik ve güvenlik tedbirleri,
- kriz dönemleri için hızlı yeniden konuşlanma

kapasitelerini önceliklendirir.

Dayanıklı stok yapısı, uzun süreli çatışmalarda **kritik avantaj** sağlar.

Dijitalleşme ve Karar Destek

Stok yönetimi; dijital sistemler ve veri analitiği ile desteklenir. Bu Plan'da;

- stok hareketlerinin anlık takibi,
- otomatik ikmal uyarıları,
- YZ destekli tüketim ve ikmal tahminleri

kullanılarak karar alma süreçleri **hızlandırılır ve isabetli hâle getirilir**.

Savunma Planına Etkileri

Mühimmat, yakıt, yedek parça ve stok yönetimi yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- harekât temposunun sürdürülebilmesi,
- hazırlık seviyesinin yüksek tutulması,
- kriz ve savaşta ikmal kırılma hızının azalması,
- maliyet etkinliği ve kaynak tasarrufu,
- caydırıcılığın süreklilik kazanması.

Genel Değerlendirme

Mühimmat, Yakıt, Yedek Parça ve Stok Yönetimi; Türkiye Savunma Planı'nın **dayanıklılık ve süreklilik sigortasıdır**. Bu alan ne kadar iyi planlanır ve yönetilirse; savunma gücü de o ölçüde **uzun soluklu, güvenilir ve etkili** olur.

7.3. Bakım-Onarım, Modernizasyon ve Yaşam Döngüsü

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **bakım-onarım (MRO)**, **modernizasyon** ve **yaşam döngüsü yönetiminin (LCM)** operasyonel süreklilik ve maliyet etkinliği üzerindeki kritik rolünü ele almaktadır. Modern savunma gücü; yeni sistem tedarikinden çok, mevcut kabiliyetlerin **yüksek hazırlıkta tutulması ve zamanında güncellenmesi** ile sürdürülebilir hâle gelir.

Amaç; platform ve sistemlerin hizmet ömrü boyunca **yüksek kullanılabilirlik, kontrollü maliyet ve teknolojik güncellik** sağlamaktır.

Yaşam Döngüsü Yaklaşımının Stratejik Önemi

Yaşam döngüsü; bir sistemin **ihtiyaç tanımı → tasarım → üretim → kullanım → bakım-onarım → modernizasyon → emekliye ayırma** aşamalarının tamamını kapsar. Bu Plan'da LCM;

- operasyonel hazırlığın sürekliliği,
- toplam sahip olma maliyetinin düşürülmesi,
- ani kabiliyet kayıplarının önlenmesi

hedefleriyle ele alınmaktadır.

Yaşam döngüsü yönetilmeyen sistem, zamanla **yüksek maliyetli ve düşük verimli** hâle gelir.

Bakım-Onarım (MRO) Doktrini

Bakım-onarım; arızaya müdahale etmekten öte, **önleyici ve kestirimci** bir anlayışla yürütülmelidir. Bu Plan;

- seviye bazlı bakım (birlik, üs, fabrika),
- standartlaştırılmış bakım prosedürleri,
- yedek parça ve teknik dokümantasyon erişimi,
- yerli MRO kapasitesinin güçlendirilmesi

ilkelerini esas alır.

Etkili MRO, platformların **sahada kalma süresini** belirleyen ana faktördür.

Kestirimci Bakım ve Dijitalleşme

Dijitalleşme, bakım-onarımı **reaktif** olmaktan çıkarır. Bu Plan'da;

- sensör verileriyle durum izleme,
- arıza eğilim analizi,
- YZ destekli bakım zamanlaması

kullanılarak plansız duruşlar azaltılır, kaynak kullanımı optimize edilir.

Kestirimci bakım, hazırlık seviyesini **yüksek ve öngörülebilir** kılar.

Modernizasyon Stratejisi

Modernizasyon; platformların tamamen yenilenmesi yerine, **kritik alt sistemlerin** güncellenmesini hedefler. Bu Plan;

- sensör, yazılım ve haberleşme güncellemeleri,
- silah ve görev sistemlerinin entegrasyonu,
- modüler tasarımlar sayesinde kademeli iyileştirme

yaklaşımlarını benimser.

Doğru modernizasyon, platformların **operasyonel değerini** yıllarca uzatır.

Standartlaşma ve Modülerlik

Bakım ve modernizasyonun etkinliği; **standartlaşma ve modüler tasarıma** bağlıdır. Bu Plan;

- ortak parça ve alt sistem kullanımı,
- platformlar arası uyum,
- hızlı değiştirilebilir modüller

ile bakım sürelerini kısaltmayı ve stok yükünü azaltmayı hedefler.

Modülerlik, hem **esneklik** hem **maliyet avantajı** sağlar.

Yerli Kapasite ve Bağımsızlık

Bakım-onarım ve modernizasyonda dışa bağımlılık; kriz ve savaş dönemlerinde **operasyonel kırılganlık** yaratır. Bu Plan;

- yerli MRO merkezleri,
- teknik bilgi ve dokümantasyon egemenliği,
- yerli mühendislik ve sertifikasyon kapasitesi

ile bağımsızlığı güçlendirmeyi esas alır.

Bakımı yapılamayan sistem, **fiilen kullanılamaz**.

Emekliye Ayırma ve Yeniden Kullanım

Yaşam döngüsünün son aşaması; kontrollü emekliye ayırma ve mümkünse **yeniden kullanım/geri kazanım**dır. Bu Plan;

- parça ve alt sistem geri kazanımı,
- eğitim ve test amaçlı yeniden kullanım,
- çevresel ve güvenlik kriterlerine uygun imha

yaklaşımlarını benimser.

Bu aşama, maliyet ve güvenlik açısından **ihmal edilmemelidir**.

Savunma Planına Etkileri

Bakım-Onarım, Modernizasyon ve Yaşam Döngüsü yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- yüksek hazırlık ve kullanılabilirlik oranları,
- öngörülebilir bakım ve bütçe yönetimi,
- platform ömürlerinin uzatılması,
- kriz ve savaşta ani kabiliyet kayıplarının önlenmesi,
- caydırıcılığın sürdürülebilir kılınması.

Genel Değerlendirme

Bakım-Onarım, Modernizasyon ve Yaşam Döngüsü; Türkiye Savunma Planı'nın **süreklilik ve maliyet disiplini omurgasıdır**. Bu omurga ne kadar güçlü kurulursa; savunma gücü de o ölçüde **uzun ömürlü, güvenilir ve etkili** olur.

7.4. Sağlık, Tahliye ve KBRN Hazırlığı

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **askerî sağlık sistemi, yaralı ve personel tahliyesi ile KBRN (Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik, Nükleer) tehditlere hazırlık** kapasitesini ele almaktadır. Modern harekât ortamında başarı; yalnızca düşmana verilen zararla değil, **kendi kuvvetini koruyabilme, yaşatabilme ve hızla yeniden göreve döndürebilme** yeteneğiyle ölçülür.

Amaç; barış, kriz ve savaş dönemlerinde **insan hayatını merkeze alan**, hızlı, dayanıklı ve çok alanlı harekâta uyumlu bir sağlık–tahliye–KBRN hazırlık mimarisi oluşturmaktır.

Askerî Sağlık Doktrininin Stratejik Önemi

Askerî sağlık; muharebe gücünün **moral ve sürdürülebilirlik çarpanıdır**. Etkin bir sağlık sistemi;

- personelin görev motivasyonunu artırır,
- zayıf kalıcı kayba dönüşmesini önler,
- birliklerin muharebe etkinliğini korur.

Bu Plan'da sağlık hizmetleri; lojistik ve komuta–kontrol ile **tam entegre** bir unsur olarak ele alınmaktadır.

Muharebe Sahası Sağlık Yapılanması

Sağlık hizmetleri; muharebe alanına yakınlığa göre **kademeli** biçimde yapılandırılır:

- **Birlik seviyesi ilk yardım ve stabilizasyon,**
- **İleri sağlık noktaları ve sahra hastaneleri,**
- **Stratejik seviyede askerî ve sivil hastaneler.**

Bu yapı, “**altın saat**” prensibiyle yaralıya **en kısa sürede doğru müdahaleyi** hedefler.

Tahliye (MEDEVAC / CASEVAC) Kapasitesi

Yaralı tahliyesi; kara, hava ve deniz unsurlarını kapsayan **çok modlu** bir sistemdir. Bu Plan;

- helikopter ve hava platformlarıyla MEDEVAC,
- kara unsurlarıyla hızlı CASEVAC,
- deniz harekâtı için deniz tahliye kabiliyetleri,
- güvenli ve öncelikli tahliye koridorları

oluşturmayı esas alır.

Tahliye hızı, **hayatta kalma oranını doğrudan belirler.**

KBRN Tehdit Ortamı ve Riskler

KBRN tehditleri; düşük olasılıklı ancak **yüksek etkili** risklerdir. Devletler, terör örgütleri veya kazalar sonucu ortaya çıkabilecek bu tehditler;

- geniş alanları etkileyebilir,
- sivil–asker ayrımı gözetmez,
- uzun süreli çevresel ve psikolojik etki yaratır.

Bu nedenle KBRN hazırlığı, **olağanüstü değil, planlı bir zorunluluk** olarak ele alınmaktadır.

KBRN Koruma ve Müdahale Kapasitesi

Bu Plan; KBRN hazırlığını önleme, koruma ve müdahale aşamalarında ele alır:

- erken tespit ve uyarı sistemleri,
- kişisel ve toplu koruyucu ekipmanlar,
- dekontaminasyon ve izolasyon kapasitesi,
- özel eğitimli KBRN birlikleri ve uzman ekipler.

Amaç; KBRN olaylarının **kontROLSÜZ yayılmasını önlemek** ve etkiyi hızla sınırlamaktır.

Sivil–Asker İş Birliği ve Kriz Yönetimi

Sağlık ve KBRN hazırlığı; askerî kapasite ile **sivil altyapının eşgüdümünü** gerektirir. Bu Plan;

- sivil sağlık sistemiyle entegrasyon,
- afet, salgın ve KBRN senaryoları için ortak tatbikatlar,
- bilgi paylaşımı ve koordinasyon mekanizmaları

oluşturarak **ulusal düzeyde dayanıklılığı** artırmayı hedefler.

Eğitim, Tatbikat ve Psikolojik Dayanıklılık

Sağlık ve KBRN hazırlığı; yalnızca ekipman değil, **insan unsurunun eğitimi** ile mümkündür. Bu Plan;

- personel için düzenli ilk yardım ve KBRN eğitimi,
- stres ve travma yönetimi,
- sağlık personeli için ileri seviye tatbikatlar

ile sistemin **sahada işlerliğini** güvence altına alır.

Savunma Planına Etkileri

Sağlık, tahliye ve KBRN hazırlığı yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- personel kayıplarının azaltılması,
- birlik moral ve motivasyonunun korunması,
- kriz ve savaşta toplumsal dayanıklılığın artması,
- KBRN tehditlerinin stratejik etki üretmesinin önlenmesi,
- caydırıcılığın insani ve operasyonel boyutunun güçlenmesi.

Genel Değerlendirme

Sağlık, Tahliye ve KBRN Hazırlığı; Türkiye Savunma Planı'nın **insan merkezli güvenlik kalkanıdır**. Bu kalkan; sadece savaş alanında değil, afet, salgın ve olağanüstü durumlarda da devletin **koruyucu gücünü** temsil eder. Güçlü bir savunma; yalnızca vurabilen değil, **yaşatabilen ve toparlanabilen** bir savunmadır.

7.5. Kritik Altyapı Dayanıklılığı (Enerji, Ulaşım, Haberleşme)

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **enerji, ulaşım ve haberleşme altyapılarının** barış–kriz–savaş sürekliliğinde **dayanıklı, yedekli ve hızla toparlanabilir** şekilde korunmasını ele almaktadır. Kritik altyapılar; askerî gücün olduğu kadar **devletin ve toplumun yaşam damarlarıdır**. Bu altyapıların hedef alınması, doğrudan muharebe olmaksızın **ulusal kapasiteyi zayıflatma** amacı taşır.

Amaç; çok alanlı tehditler karşısında kritik altyapıların **kesintisiz çalışmasını**, en azından **kabul edilebilir seviyede hizmeti** sürdürmesini garanti altına almaktır.

Kritik Altyapı Dayanıklılığı Kavramı

Dayanıklılık; yalnızca saldırıyı önlemek değil, **hasar olsa dahi işlevi sürdürebilme ve hızla toparlanabilme** yeteneğidir. Bu Plan'da kritik altyapı dayanıklılığı;

- önleme ve koruma,
- hasar sınırlandırma,
- hızlı onarım ve yeniden devreye alma,
- alternatif kapasiteye geçiş

aşamalarını kapsayan bütüncül bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır.

Enerji Altyapısı Dayanıklılığı

Enerji; askerî harekâtın, sanayinin ve günlük yaşamın **temel girdisidir**. Enerji altyapısına yönelik tehditler; fiziksel saldırılar, siber müdahaleler ve dış tedarik kesintileri şeklinde ortaya çıkabilir. Bu Plan;

- üretim, iletim ve dağıtımda **coğrafi ve teknik çeşitlendirme**,
- kritik tesislerde **fiziksel ve siber koruma**,
- stratejik enerji stokları ve yakıt rezervleri,
- yenilenebilir ve yerel üretim kapasitesinin artırılması

ilkeleriyle enerji arz sürekliliğini güvence altına almayı hedefler.

Enerji dayanıklılığı, tüm savunma zincirinin **ilk halkasıdır**.

Ulaşım Altyapısı Dayanıklılığı

Ulaşım altyapısı; askerî sevkiyat, lojistik ikmal ve sivil hareketliliğin **omurgasını** oluşturur. Bu Plan'da ulaşım dayanıklılığı;

- kara, demir, deniz ve hava yollarında **çoklu güzergâhlar**,
- köprü, liman, havaalanı ve tünellerin korunması,
- hızlı onarım ve geçici altyapı kurulum kabiliyeti,
- askerî ve sivil ulaşımın kriz dönemlerinde koordinasyonu

üzerinden ele alınmaktadır.

Ulaşımın kesintiye uğraması, **harekât temposunu doğrudan düşürür**.

Haberleşme Altyapısı Dayanıklılığı

Haberleşme; komuta–kontrol, kamu düzeni ve kriz yönetimi için **vazgeçilmezdir**. Bu Plan;

- karasal, uydu ve mobil ağlar arasında **yedekli mimari**,
- şifreli ve güvenli haberleşme sistemleri,
- siber saldırı ve elektronik karıştırmaya karşı koruma,
- kriz anında önceliklendirme ve bant tahsisi

ilkeleriyle haberleşme sürekliliğini hedefler.

Haberleşme kopukluğu, **karar alma ve koordinasyonu felç eder**.

Çok Alanlı Tehditler ve Entegrasyon

Kritik altyapılar; fiziksel, siber, elektronik ve enformasyon tehditlerinin **eş zamanlı hedefi** olabilir. Bu Plan;

- siber savunma doktrini ile entegrasyon,
- elektronik harp ve spektrum yönetimiyle uyum,
- kamu–özel sektör ve askerî–sivil eşgüdüm

sayesinde çok alanlı tehditlere karşı **ortak savunma refleksi** geliştirmeyi amaçlar.

Kurumsal Yapı ve Sorumluluklar

Dayanıklılık; net sorumluluk ve koordinasyon gerektirir. Bu Plan;

- kritik altyapı işletmecileriyle düzenli risk analizleri,
- kriz ve savaş senaryoları için görev paylaşımı,
- ulusal düzeyde tatbikat ve stres testleri

ile hazırlık seviyesini sürekli kılmayı hedefler.

Toplumsal ve Ekonomik Boyut

Kritik altyapıların korunması; yalnızca askerî değil, **toplumsal dayanıklılık** meselesidir. Hizmetlerin sürekliliği;

- panik ve güvensizliği azaltır,
- ekonomik çöküş riskini sınırlar,
- devlet otoritesi ve güvenini pekiştirir.

Bu yönüyle altyapı dayanıklılığı, **psikolojik ve stratejik** etki üretir.

Savunma Planına Etkileri

Kritik altyapı dayanıklılığı yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- kriz ve savaşta hizmet sürekliliği,
- askerî ve sivil kapasitenin eş zamanlı korunması,
- çok alanlı tehditlere karşı direnç,
- hızlı toparlanma ve normalleşme,
- caydırıcılığın sivil–asker bütünlüğüyle güçlenmesi.

Genel Değerlendirme

Kritik Altyapı Dayanıklılığı; Türkiye Savunma Planı’nın **görünmez fakat hayati kalkanıdır**. Enerji, ulaşım ve haberleşme ne kadar yedekli ve dayanıklı olursa; savunma mimarisi de o ölçüde **sarsılmaz, sürdürülebilir ve caydırıcı** hâle gelir.

8. Uluslararası Boyut ve Savunma Diplomasisi

8.1. NATO İlişkileri ve Yükümlülükler

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **NATO** ile ilişkilerin stratejik çerçevesini, Türkiye’nin ittifak içindeki **yükümlülüklerini**, katkı alanlarını ve ulusal savunma hedefleriyle **uyum–denge** yaklaşımını ele almaktadır. NATO üyeliği, Türkiye için yalnızca askerî bir ittifak değil; **kolektif caydırıcılık, birlikte çalışabilirlik ve stratejik istişare** mekanizmasıdır.

Amaç; NATO yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirirken, **ulusal savunma öncelikleri ve stratejik özerkliği** koruyan dengeli bir ilişki tesis etmektir.

NATO’nun Kolektif Savunma Çerçevesi

NATO’nun temelini oluşturan **kolektif savunma** anlayışı, üye ülkelerden birine yönelik saldırının tüm ittifaka yapılmış sayılmasını öngörür. Bu çerçeve;

- caydırıcılığın artırılması,
- krizlerin tırmanmadan yönetilmesi,
- müttefikler arası güvenin kurumsallaşması

sonuçlarını doğurur.

Türkiye, bu yapının **güney kanadındaki kilit unsurlarından** biridir.

Türkiye'nin NATO İçindeki Konumu

Türkiye'nin jeopolitik konumu; Balkanlar, Karadeniz, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'i kapsayan **çok cepheli bir güvenlik hattı** üzerinde yer almasını sağlar. Bu durum;

- erken uyarı ve ileri savunma,
- lojistik ve intikal kolaylığı,
- bölgesel krizlere yakınlık

bakımından NATO için **stratejik değer** üretir.

Türkiye, ittifakın yalnızca tüketicisi değil; **aktif güvenlik sağlayıcısıdır**.

Askerî Yükümlülükler ve Katkılar

Türkiye'nin NATO kapsamındaki başlıca yükümlülükleri şunlardır:

- müşterek kuvvet yapısına katkı,
- komuta–kontrol ve karargâh görevleri,
- tatbikatlara düzenli katılım,
- hazır kuvvet ve reaksiyon kabiliyeti,
- standartlar ve birlikte çalışabilirlik (interoperability).

Bu yükümlülükler, Türkiye'nin **operasyonel uyumunu ve görünürlüğü**nü artırır.

Standartlar ve Birlikte Çalışabilirlik

NATO standartları; teçhizat, eğitim, haberleşme ve doktrin alanlarında **ortak bir dil** oluşturur. Bu Plan;

- NATO standartlarına uyumu,
- ulusal sistemlerin NATO ile entegrasyonunu,
- müşterek harekâta veri ve komuta uyumluluğunu

önceliklendirir.

Birlikte çalışabilirlik, kriz anında **zaman kaybını önleyen** kritik bir faktördür.

Yük Paylaşımı ve Savunma Harcamaları

NATO içinde **yük paylaşımı**; savunma harcamaları, kabiliyet geliştirme ve operasyonel katkılar üzerinden değerlendirilir. Türkiye;

- personel katkısı,
- operasyonel tecrübe,
- bölgesel sorumluluklar

bakımından ittifaka **orantılı ve anlamlı** katkı sunmaktadır.

Bu Plan, savunma harcamalarının **kabiliyet odaklı** kullanılmasını esas alır.

Ulusal Çıkarlar ile İttifak Dengesi

NATO üyeliği; ulusal savunma politikalarının **yerini alan** değil, onları **destekleyen** bir çerçeve olarak görülmektedir. Bu Plan;

- ulusal tehdit algısının korunmasını,
- karar alma süreçlerinde egemenliğin sürdürülmesini,
- ittifak içi istişare mekanizmalarının etkin kullanımını

dengeleyici ilkeler olarak benimser.

Bu denge, Türkiye'nin **stratejik özerkliği**ni güçlendirir.

Kriz Yönetimi ve Siyasi Boyut

NATO, askerî olduğu kadar **siyasi bir danışma platformudur**. Türkiye, bu platformu;

- krizlerin erken aşamada ele alınması,
- yanlış hesaplama riskinin azaltılması,
- diplomatik ve askerî araçların eşgüdümü

amacıyla kullanmayı hedefler.

Bu yaklaşım, çatışmayı **önleyici caydırıcılığı** destekler.

Savunma Planına Etkileri

NATO ilişkileri ve yükümlülükler yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- kolektif caydırıcılığın güçlenmesi,
- çok alanlı harekâta birlikte çalışabilirlik,
- erken uyarı ve istihbarat paylaşımı,
- kriz yönetiminde diplomatik–askerî senkronizasyon,
- Türkiye'nin stratejik konumunun ittifak içinde pekişmesi.

Genel Değerlendirme

NATO ilişkileri ve Yükümlülükler; Türkiye Savunma Planı'nda **güç çarpanı** olarak konumlandırılmaktadır. Türkiye; ittifakın pasif bir unsuru değil, **şekillendirici ve dengeleyici** aktörlerinden biridir. NATO ile güçlü ve dengeli ilişkiler; ulusal savunma kapasitesini **yalnızlaştırmadan**, aksine **çok taraflı caydırıcılıkla** desteklemektedir.

8.2. ABD–AB–Rusya ve Bölge Ülkeleri ile Savunma İlişkileri

Bu bölüm, Türkiye'nin savunma diplomasisini **çok kutuplu güç rekabeti** içinde; ittifak yükümlülükleri, teknoloji/tedarik gerçekleri ve bölgesel güvenlik ihtiyaçlarıyla birlikte ele alır. Temel amaç; caydırıcılığı artırırken **stratejik özerklik–ittifak uyumu–tedarik sürekliliği** dengesini korumaktır.

ABD ile Savunma İlişkileri

Türkiye–ABD savunma ilişkileri, NATO çerçevesi içinde kritik olmakla birlikte; **hava gücü tedariki, yaptırımlar, S-400/F-35 düğümü** ve bölgesel dosyalarla doğrudan bağlantılıdır. ABD tarafında, Türkiye’nin Rus yapımı S-400 sistemini edinmesi sonrası Türkiye’nin F-35 programından çıkarılması ve yaptırımlar, ilişkilerde kalıcı bir sürtünme alanı oluşturmuştur. [Congress.gov+1](https://www.congress.gov/)

Buna rağmen, Türkiye’nin **F-16 tedariki/modernizasyonu** hattı ilişkide önemli bir “işler kanal” olarak görünmektedir; ABD Kongresi süreci ve ilgili bildirimler/LOA süreçleri 2024–2025 döneminin ana başlıklarındandır. [Congress.gov+1](https://www.congress.gov/)

2025 sonunda kamuya yansıyan tartışmalarda ise, Türkiye’nin **F-35 programına dönüşü** ve bunun S-400 meselesine bağlanması yeniden gündemdedir; tarafların pozisyonlarının yakınlaşıp yaklaşmadığı konusu, savunma planlamasında “yüksek belirsizlikli risk” olarak takip edilmelidir. [Reuters+1](https://www.reuters.com/)

Planlama sonucu: ABD hattında, **kritik bileşen/aviyonik/munisyon** bağımlılığı olan alanlarda alternatif tedarik ve yerli ikame (5.2–5.8 ile uyumlu) zorunlu; aynı zamanda NATO müşterekliği açısından ABD ile birlikte çalışabilirlik kanalları korunmalıdır.

AB ile Savunma ve Güvenlik Etkileşimi

AB tarafında Türkiye’nin konumu, üyelik sürecinden bağımsız şekilde, Avrupa güvenlik ekosisteminde **tedarik zinciri, sanayi işbirlikleri ve kriz yönetimi** üzerinden şekillenmektedir. AB’nin savunma sanayii araçları (ör. EDF) ve kabiliyet geliştirme çerçeveleri (ör. PESCO) Avrupa’nın “stratejik kapasite” arayışının kurumsal zeminidir. [Defence Industry and Space+1](https://www.defenceindustryand.space/)

Türkiye açısından AB ile savunma etkileşimi, özellikle şu eksenlerde önem kazanır:

- Avrupa pazarına savunma sanayii ihracatı ve ortak üretim
- Teknoloji standartları ve sertifikasyon uyumu
- Doğu Akdeniz/Ege gibi alanlarda gerilim yönetimi ve askeri temas kanalları

Not: AB savunma fonlarına erişim/tanımlanan kısıtlar gibi konular zaman içinde değişebildiğinden, planın uygulama döneminde düzenli güncellenmesi gereken bir risk kalemidir. (Bu başlık 5.8 ve 9.4 ile bağlantılı izlenmelidir.) [Defence Industry and Space+1](https://www.defenceindustryand.space/)

Rusya ile Savunma İlişkileri

Türkiye–Rusya ilişkileri, “rekabet + işbirliği” içeren **karma bir model** sergiler. Savunma ve güvenlik boyutunda S-400 meselesi NATO/ABD hattına doğrudan yansırken, enerji ve bölgesel dosyalar (Karadeniz, Suriye vb.) ilişkide eşzamanlı bağlayıcı unsur olabilmektedir. [carnegieendowment.org+2Atlantic Council+2](https://www.carnegieendowment.org/)

Özellikle enerji projeleri/finansman akışları gibi unsurlar, stratejik dayanıklılık ve dış politika manevra alanını etkileyen parametrelerdir. [Reuters](https://www.reuters.com/)

Planlama sonucu: Rusya hattında, kriz tırmanması ve yaptırımların ikincil etkileri nedeniyle **tedarik zinciri dayanıklılığı**, finans/enerji bağımlılıklarının güvenlik risk analizi ve

Karadeniz’de **bölgesel işbirliği mekanizmaları** (mayınla mücadele gibi) birlikte ele alınmalıdır. [Taylor & Francis Online+1](#)

Bölge Ülkeleri ile Savunma İlişkileri

Türkiye’nin bölgesel savunma ilişkileri, dosyaya göre farklı yoğunlukta ilerler ve genellikle şu kümelerde değerlendirilir:

Doğu Akdeniz ve Ege

Enerji hatları, deniz yetki alanları, tatbikatlar ve ittifaklanmalar; gerilim yönetimini savunma diplomasisinin merkezine taşır. Bölgedeki bazı ülkelerin askeri işbirliği ve müşterek tatbikatlarını artırma yönündeki adımları, Türkiye açısından **caydırıcılık–iletişim kanalları–risk azaltma** üçlüsünü daha da kritik hale getirir. [Reuters](#)

Suriye–Irak Hattı

Sınır güvenliği, terörle mücadele, göç ve altyapı/enerji projeleri; savunma ile ekonomik güvenlik bağına güçlendirir. Türkiye–Irak ilişkilerinin çok boyutlu (güvenlik, su, ekonomi) zeminde ele alınması, sahada istikrar ve risk azaltma açısından önemlidir. [crisisgroup.org](#)

Kafkasya ve Karadeniz

Kafkasya’da güvenlik dengeleri; Karadeniz’de ise deniz güvenliği, mayın tehdidi ve savaşın yan etkileri Türkiye’nin bölgesel öncelikleri içinde kalır. Bölgesel koalisyonlar ve teknik işbirliği mekanizmaları, NATO kanalıyla çakışmadan “tamamlayıcı” işlev görebilir. [Taylor & Francis Online+1](#)

Körfez ve Diğer Bölgesel Ortaklar

Savunma sanayii işbirliği, eğitim/tatbikat ve finansman–yatırım boyutu; Türkiye’nin savunma ekosistemini ölçeklendiren alanlardır. Bu başlık 5.1–5.8 ile birlikte okunmalıdır.

Savunma Planına Yön Veren İlkeler

Bu bölümün savunma planına çevrimi, şu ilke setiyle yapılmalıdır:

- Tek bir tedarik/teknoloji kanalına aşırı bağımlılığı azaltma (5.8 ile uyum)
- NATO birlikte çalışabilirliği korunurken ulusal kritik teknolojilerde egemenlik (5.2, 6.1)
- Bölgesel gerilimlerde “kriz yönetimi ve tırmanma kontrolü” mekanizmalarını sürekli canlı tutma (3.5)
- Savunma diplomasisini; enerji, ulaştırma, kritik altyapı dayanıklılığıyla entegre yürütme (7.5)

8.3. Savunma Sanayi İhracatı ve Ortak Projeler

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **savunma sanayi ihracatının** ve **uluslararası ortak projelerin** stratejik önemini ele almaktadır. Savunma sanayii ihracatı; yalnızca ekonomik gelir değil, **siyasi etki, teknolojik derinlik ve uzun vadeli caydırıcılık** üreten bir güç unsurudur. Ortak projeler ise teknoloji paylaşımı, pazar erişimi ve risk dağılımı açısından kritik bir kaldıraç işlevi görür.

Amaç; savunma sanayiini iç ihtiyaçlara odaklı bir yapıdan çıkararak, **küresel ölçekte rekabet edebilen ve sürdürülebilir** bir ekosisteme dönüştürmektir.

Savunma Sanayi İhracatının Stratejik Boyutu

Savunma ihracatı, klasik ticaretten farklı olarak **uzun vadeli ve bağlayıcı** ilişkiler üretir. Satılan sistemler;

- eğitim ve bakım anlaşmaları,
- yedek parça ve modernizasyon ihtiyaçları,
- yazılım güncellemeleri ve teknik destek

nedeniyle **on yıllara yayılan** bir etkileşim yaratır. Bu durum, ihracatı aynı zamanda **savunma diplomasisinin aracı** hâline getirir.

İhracatın Savunma Planına Katkıları

Bu Plan’da savunma sanayi ihracatı;

- ölçek ekonomisi sağlayarak birim maliyetleri düşüren,
- Ar-Ge yatırımlarını sürdürülebilir kılan,
- yerli sanayinin teknoloji seviyesini yukarı çeken,
- dış politikada etki alanını genişleten

bir unsur olarak değerlendirilir.

İhracat yapabilen bir savunma sanayii, **yalnızca kullanıcı değil, standart belirleyici** olmaya yaklaşır.

Ortak Proje Modelleri

Uluslararası ortak projeler, farklı düzeylerde kurgulanabilir:

- **Ortak geliştirme:** Tasarım ve Ar-Ge’nin paylaşılması
- **Ortak üretim:** Üretim hatlarının ve iş payının bölüşülmesi
- **Lisanslı üretim:** Belirli sistemlerin yerel üretimi
- **Offset ve teknoloji transferi:** Sanayi kazanımlarının dengelenmesi

Bu Plan; ortak projelerde **kritik teknolojilerde kontrolün korunmasını** ve tek taraflı bağımlılık oluşmamasını temel ilke olarak benimser.

Teknoloji Transferi ve Sınırları

Ortak projelerde teknoloji transferi; fırsat kadar risk de içerir. Bu Plan;

- çekirdek teknolojilerde bilgi egemenliğinin korunmasını,
- transfer edilen teknolojilerin içselleştirilmesini,
- lisans ve kullanım haklarının net biçimde tanımlanmasını

zorunlu görmektedir.

Kontrolsüz teknoloji paylaşımı, kısa vadeli kazanç sağlasa dahi **uzun vadeli bağımlılık** doğurabilir.

Pazar Çeşitlendirmesi ve Bölgesel Odak

Savunma ihracatında tek bir bölgeye veya ülkeye aşırı bağımlılık, **siyasi ve ekonomik kırılganlık** yaratır. Bu Plan;

- farklı coğrafyalara dengeli açılım,
- dost ve müttefik ülkelerle uzun vadeli savunma ilişkileri,
- bölgesel ihtiyaçlara uygun özelleştirilmiş çözümler

yaklaşımını benimser.

Pazar çeşitliliği, ihracatın **sürdürülebilirliğini** artırır.

Finansman, Sigorta ve Hukukî Çerçeve

Savunma sanayi ihracatı; finansman, sigorta ve hukukî boyutları güçlü bir altyapı gerektirir. Bu Plan;

- devlet destekli finansman ve garanti mekanizmaları,
- ihracat risklerinin sigortalanması,
- sözleşmelerde kullanım ve yeniden satış şartlarının netliği

unsurlarını ihracat stratejisinin ayrılmaz parçası olarak ele alır.

Yerli Sanayiye ve Ekosisteme Etkisi

İhracat ve ortak projeler; ana yüklenicilerin yanı sıra **KOBİ'ler, yan sanayi ve mühendislik kapasitesi** üzerinde de çarpan etkisi yaratır. Bu Plan;

- yerli tedarik zincirinin ihracat projelerine entegre edilmesini,
- nitelikli insan kaynağının ülkede tutulmasını,
- teknoloji birikiminin sivil alanlara yayılmasını

hedefler.

Savunma Planına Etkileri

Savunma sanayi ihracatı ve ortak projeler yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- savunma sanayiinin finansal sürdürülebilirliği,
- Ar-Ge ve teknoloji yatırımlarının devamlılığı,
- uluslararası etki ve caydırıcılığın artması,
- tedarik ve üretim kapasitesinin ölçeklenmesi,
- stratejik özerkliğin ekonomik temelle güçlenmesi.

Genel Değerlendirme

Savunma Sanayi İhracatı ve Ortak Projeler; Türkiye Savunma Planı'nda **ekonomik kazançtan öte, stratejik güç üretme aracı** olarak konumlandırılmaktadır. Doğru yönetilen ihracat ve

ortaklıklar; savunma sanayiini kırılgan bir iç pazar yapısından çıkararak, **küresel rekabete dayanıklı ve etkili** bir konuma taşır.

8.4. Yaptırımlar, Ambargolar ve Teknoloji Kısıtları Yönetimi

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **yaptırımlar, ambargolar ve teknoloji kısıtlarının** savunma kapasitesi üzerindeki etkilerini yönetmeye yönelik **kurumsal, teknik ve diplomatik** yaklaşımı ortaya koymaktadır. Günümüzde yaptırımlar; savaş ilanı olmaksızın uygulanan, **uzun vadeli caydırma ve sınırlama araçları** hâline gelmiştir.

Amaç; savunma ekosistemini dış siyasi kararların ani etkilerine karşı **öngörülü, dayanıklı ve esnek** kılmaktır.

Risk Manzarası ve Etki Alanları

Yaptırım ve kısıtlar; yalnızca ana platformları değil, çoğu zaman **kritik alt bileşenleri** hedef alır. Başlıca etki alanları şunlardır:

- motor, sensör, yarı iletken ve yazılım lisansları,
- bakım-onarım ve sertifikasyon erişimi,
- mühimmat ve yedek parça tedariki,
- finansman, sigorta ve ödeme kanalları,
- teknik destek ve güncelleme sürekliliği.

Bu etkiler, zaman içinde **operasyonel hazırlığı aşındıran** bir baskı oluşturabilir.

Önleyici Yönetim İlkeleri

Plan, yaptırım risklerini **reaktif değil önleyici** bir yaklaşımla ele alır. Temel ilkeler:

- **Bağımlılık haritalaması:** Tek tedarikçi/tek ülke risklerinin erken tespiti.
- **Kritiklik önceliklendirmesi:** Operasyonel etki yaratacak boğaz noktaların sınıflandırılması.
- **Modülerlik ve ikame:** Parça ve alt sistemlerin değiştirilebilir tasarlanması.
- **Sözleşmesel güvence:** Kullanım, güncelleme ve kaynak erişim haklarının korunması.

Teknoloji Kısıtları ve Çift Kullanım Yönetimi

İhracat kontrol rejimleri, **çift kullanımlı teknolojiler** üzerinden savunma projelerini dolaylı biçimde sınırlandırabilir. Bu Plan;

- tasarım ve yazılım kontrolünün ülke içinde tutulmasını,
- açık/denetlenebilir mimarilerin tercih edilmesini,
- kritik algoritma ve veri egemenliğini

önceliklendirir. Böylece kısıtlar, **sistemin tamamını kilitleyen** bir etkiye dönüşmez.

Alternatif Tedarik ve Çeşitlendirme

Alternatif tedarik, yalnızca başka bir dış kaynak bulmak değildir; **çok katmanlı bir güvence** kurmaktır:

- coğrafi ve tedarikçi çeşitlendirmesi,
- ortak üretim ve lisanssız tasarım seçenekleri,
- yerli ikame ve hızlı prototipleme,
- sivil–asker çift kullanımından yararlanma.

Bu yaklaşım, tek bir kararın **zincirleme kırılganlık** yaratmasını önler.

Yerli İkame ve Teknoloji Egemenliği

En güçlü risk azaltıcı araç **yerli ikame**dir. Plan; kısa–orta–uzun vadede:

- kritik parçaların stoklanması ve hızlı ikamesi,
- yerli MRO ve sertifikasyon kapasitesinin güçlendirilmesi,
- özgün tasarım ve yazılımın yaygınlaştırılması

adımlarını eşgüdüm içinde öngörür. İkame; parça kadar **bilgi ve kod** egemenliğini de kapsar.

Finansman, Sigorta ve Hukukî Dayanıklılık

Yatırımlar finansal kanalları hedefleyebilir. Bu nedenle:

- alternatif ödeme/finansman mekanizmaları,
- ihracat kredi ve sigorta araçları,
- sözleşmelerde mücbir sebep ve yatırım maddeleri,
- fikri mülkiyet ve lisansların korunması

planın ayrılmaz parçasıdır.

Diplomatik ve İttifak Eşgüdümü

Teknik önlemler, **savunma diplomasisi** ile desteklenir. Plan;

- istişare ve kriz iletişim kanallarının açık tutulmasını,
- ittifak ve ortaklarla şeffaf teknik diyalogu,
- karşılıklı bağımlılık yaratan işbirliklerini

dengeleyici araçlar olarak görür. Amaç; kısıtların **öngörülebilir ve yönetilebilir** kalmasıdır.

Kurumsal Yapı ve Sürekli İzleme

Yatırım ve kısıtlar dinamik bir alandır. Bu nedenle:

- sürekli risk izleme ve erken uyarı,
- senaryo bazlı etki analizleri,
- tedarik ve teknoloji yol haritalarının periyodik güncellenmesi

kurumsal bir disiplin hâline getirilir.

Savunma Planına Etkileri

Bu yaklaşım, savunma planında şu sonuçları üretir:

- operasyonel süreklilik ve hazırlık seviyesinin korunması,
- ani dış baskılara karşı yapısal direnç,
- tedarik ve teknoloji bağımlılığının azalması,
- savunma sanayii ihracatında öngörülebilirlik,
- caydırıcılığın kırılğan değil **dayanıklı** temelde güçlenmesi.

Genel Değerlendirme

Yaptırımlar, Ambargolar ve Teknoloji Kısıtları Yönetimi; Türkiye Savunma Planı'nda **olağanüstü riskler değil, kalıcı bir gerçeklik** olarak ele alınmaktadır. Önleyici planlama, yerli ikame ve diplomatik denge birlikte yürütüldüğünde; savunma kapasitesi dış baskılara karşı **hazırlıklı, esnek ve sürdürülebilir** hâle gelir.

9. Hukuki ve Kurumsal Çerçeve

9.1. Savunma Hukuku ve Mevzuat

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **savunma hukukunun kapsamını, mevzuat yapısını ve uygulama ilkelerini** ele almaktadır. Savunma hukuku; askerî gücün **hangi koşullarda, hangi yetkilerle ve hangi sınırlar içinde** kullanılacağını belirleyen, savunma politikasına **meşruiyet ve öngörülebilirlik** kazandıran temel zemindir.

Amaç; barış, kriz ve savaş dönemlerinde savunma faaliyetlerinin **hukuk devleti ilkeleriyle uyumlu**, hızlı karar almayı mümkün kılan ve uluslararası yükümlülüklerle çelişmeyen bir çerçevede yürütülmesini sağlamaktır.

Savunma Hukukunun Kapsamı

Savunma hukuku; yalnızca askerî disiplin veya iç düzenlemelerden ibaret değildir. Bu Plan'da savunma hukuku;

- anayasal düzen ve devletin varlığı,
- kuvvet kullanma yetkisi ve sınırları,
- seferberlik ve savaş hâli rejimleri,
- savunma sanayii ve tedarik hukuku,
- siber, uzay ve enformasyon alanlarına ilişkin düzenlemeler,
- uluslararası hukuk ve ittifak yükümlülükleri

başlıklarını kapsayan **çok katmanlı bir yapı** olarak ele alınmaktadır.

Kuvvet Kullanımının Hukukî Temeli

Askerî kuvvet kullanımı; **meşru savunma, uluslararası yetkilendirme** veya **ulusal güvenliğe yönelik açık tehdit** durumlarında hukukî dayanak bulur. Bu Plan;

- yetki ve sorumlulukların önceden tanımlanmasını,
- kuvvet kullanım kararlarının açık hukukî çerçeveye dayanmasını,

- keyfilik ve belirsizliğin önlenmesini

esas alır.

Net tanımlanmış yetkiler, kriz anlarında **karar alma hızını artırır**.

Olağanüstü Hâl, Seferberlik ve Savaş Hukuku

Kriz, seferberlik ve savaş dönemlerinde hukuk; normal dönemden farklı **özel rejimler** içerir. Bu Plan;

- olağanüstü hâl ve seferberlik ilanı koşulları,
- sivil–asker yetki geçişleri,
- kaynakların tahsisi ve zorunlu hizmetler,
- temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılma esasları

konularında **önceden hazırlanmış ve netleştirilmiş** düzenlemeleri öngörür.

Hazırlıksız mevzuat, kriz anında **hukuk boşluğu** doğurur.

Savunma Sanayii ve Tedarik Mevzuatı

Savunma sanayii; yüksek güvenlik ve gizlilik gerektiren bir alandır. Bu Plan;

- savunma tedarik süreçlerinin şeffaf ve denetlenebilir olmasını,
- milli güvenlik gerekçeleriyle istisnai usullerin açık sınırlarını,
- fikri mülkiyet ve kullanım haklarının korunmasını

savunma mevzuatının temel unsurları olarak görür.

Sağlam tedarik hukuku, **yolsuzluk ve gecikme risklerini azaltır**.

Uluslararası Hukuk ve Yükümlülükler

Savunma faaliyetleri; uluslararası hukuk ve insancıl hukukla uyumlu olmak zorundadır. Bu Plan;

- uluslararası insancıl hukuk ilkeleri,
- sivillerin korunması ve orantılılık,
- müttefiklik ve ittifak yükümlülükleri,
- sınır ötesi operasyonların hukukî dayanakları

çerçevesinde savunma hukukunun **dış boyutunu** ele alır.

Uluslararası hukukla uyum, **meşruiyet ve diplomatik manevra alanı** sağlar.

Yeni Alanlar: Siber, Uzay ve Enformasyon Hukuku

Geleneksel mevzuat, yeni harekât alanlarını tek başına karşılayamaz. Bu Plan;

- siber saldırıların kuvvet kullanımı sayılıp sayılmayacağı,

- uzay varlıklarının korunması ve sorumluluk rejimi,
- enformasyon operasyonlarının hukukî sınırları

gibi alanlarda **güncel ve esnek düzenlemelerin** geliştirilmesini öngörür.

Bu alanlar, savunma hukukunun **gelecekteki en kritik sınav alanlarıdır**.

Uygulama, Denetim ve Eğitim

Hukukî düzenlemeler; ancak doğru uygulandığında anlamlıdır. Bu Plan;

- askerî ve sivil karar vericiler için hukuk eğitimi,
- operasyon öncesi hukukî değerlendirme mekanizmaları,
- denetim ve geri bildirim süreçleri

ile savunma hukukunun **kâğıt üzerinde kalmamasını** hedefler.

Savunma Planına Etkileri

Savunma hukuku ve mevzuat yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- kuvvet kullanımında meşruiyet ve öngörülebilirlik,
- kriz ve savaş dönemlerinde hızlı fakat kontrollü karar alma,
- uluslararası alanda hukuki ve siyasi hareket serbestisi,
- kurumsal sorumluluk ve hesap verebilirlik,
- savunma politikasının sürekliliği.

Genel Değerlendirme

Savunma Hukuku ve Mevzuat; Türkiye Savunma Planı'nın **hukukî omurgasını** oluşturmaktadır. Bu omurga sağlam kurulduğunda; savunma gücü yalnızca etkili değil, aynı zamanda **meşru, denetlenebilir ve sürdürülebilir** hâle gelir.

9.2. Sivil Otorite – Asker İlişkisi

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **sivil otorite ile askerî yapı arasındaki ilişkinin** demokratik meşruiyet, operasyonel etkinlik ve kriz yönetimi açısından nasıl kurgulanması gerektiğini ele almaktadır. Etkin bir savunma sistemi; askerî profesyonelliği **sivil iradenin stratejik yönlendirmesi** ile uyumlu hâle getiren, net yetki–sorumluluk sınırlarına sahip bir ilişki modeli gerektirir.

Amaç; askerî gücün **demokratik denetim altında**, hızlı karar alabilen ve sahada etkin uygulanan bir yapıyla kullanılmasını sağlamaktır.

İlkesel Çerçeve: Demokratik Sivil Denetim

Sivil otoritenin üstünlüğü; savunma politikasının **meşruiyet temelidir**. Bu Plan'da sivil denetim;

- savunma politikalarının siyasal hedeflerle uyumu,
- bütçe ve kaynak kullanımının hesap verebilirliği,

- kuvvet kullanımında toplumsal meşruiyet

unsurlarını güvence altına alır.

Demokratik denetim, askerî etkinliği zayıflatmaz; **kurumsal güveni ve sürdürülebilirliği** artırır.

Rol ve Sorumlulukların Netliği

Etkili sivil–asker ilişkisi, rol karmaşasını önleyen **net tanımlar** gerektirir. Bu Plan;

- sivil otoritenin politika, hedef ve öncelikleri belirlemesi,
- askerî yapının planlama, icra ve profesyonel danışmanlık sunması,
- karar alma ile icranın ayrıştırılması

ilkelerini esas alır.

Net roller, kriz anlarında **hız ve uyum** sağlar.

Stratejik Karar Alma ve Askerî Danışmanlık

Sivil karar vericilerin, askerî seçenekleri **zamanında ve doğru** değerlendirebilmesi için nitelikli askerî danışmanlık şarttır. Bu Plan;

- objektif ve çok seçenekli askerî değerlendirmeler,
- risk–fayda analizleri,
- tırmanma kontrolü ve çıkış stratejileri

ile karar alma süreçlerinin **bilgi temelli** yürütülmesini öngörür.

Askerî danışmanlık, kararın yerine geçmez; **kararı güçlendirir**.

Kriz ve Savaş Dönemlerinde İlişki Modeli

Kriz ve savaş dönemlerinde sivil–asker ilişkisi; hızlı karar almayı mümkün kılacak **önceden tanımlı yetki devri** mekanizmalarına dayanmalıdır. Bu Plan;

- barıştan krize geçiş eşiklerinin belirlenmesini,
- yetki ve sorumlulukların otomatik devrini,
- sivil denetimin stratejik düzeyde sürdürülmesini

hedefler.

Hazırlıksız yetki geçişleri, **operasyonel gecikme** yaratır.

Kurumsal Eşgüdüm ve İletişim

Sivil–asker uyumu; düzenli ve güvene dayalı **kurumsal iletişim** gerektirir. Bu Plan;

- periyodik stratejik değerlendirme toplantıları,
- ortak planlama ve tatbikatlar,

- kriz dönemlerinde tek sesli iletişim

ile eşgüdümü kurumsallaştırmayı amaçlar.

İletişim eksikliği, yanlış algı ve **karar hatası** riskini artırır.

Şeffaflık, Hesap Verebilirlik ve Kamuoyu

Sivil–asker ilişkisi; güvenlik gerekleriyle uyumlu **ölçülü şeffaflık** gerektirir. Bu Plan;

- kamuoyuna doğru ve zamanında bilgilendirme,
- başarısızlık ve ders çıkarma kültürü,
- denetim mekanizmalarının işlerliği

ilkelerini benimser.

Kamuoyu güveni, savunma politikasının **toplumsal dayanağıdır**.

Profesyonellik ve Siyaset Dışı Askerî Yapı

Askerî yapı; profesyonel, tarafsız ve **siyaset dışı** kalmalıdır. Bu Plan;

- askerî personelin siyasal tartışmalardan uzak durmasını,
- kurumsal sadakatin anayasal düzene yönelmesini,
- liyakat ve profesyonel standartların korunmasını

esas alır.

Bu yaklaşım, hem askerî etkinliği hem de **demokratik istikrarı** güçlendirir.

Savunma Planına Etkileri

Sivil otorite–asker ilişkisi yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- meşru ve hızlı karar alma,
- kriz yönetiminde etkinlik ve tırmanma kontrolü,
- kaynak kullanımında disiplin ve denetim,
- kamuoyu ve müttefikler nezdinde güven,
- savunma politikasının sürekliliği.

Genel Değerlendirme

Sivil Otorite–Asker İlişkisi; Türkiye Savunma Planı’nın **demokratik denge noktasıdır**. Bu denge doğru kurulduğunda; askerî güç **siyasetin aracı değil**, ulusal çıkarların **profesyonel ve meşru bir uygulayıcısı** hâline gelir.

9.3. Şeffaflık, Hesap Verebilirlik ve Denetim

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **şeffaflık, hesap verebilirlik ve denetim** mekanizmalarının savunma alanında nasıl dengeli ve etkin biçimde uygulanacağını ele almaktadır. Savunma sektörü; güvenlik, gizlilik ve hız gerektiren doğası nedeniyle **özel**

rejimlere ihtiyaç duyar. Ancak bu gereklilikler, **hesap sorulabilirlikten muafiyet** anlamına gelmez.

Amaç; güvenlik gereklerini zedelemeyen, kamu kaynaklarının **etkin, hukuka uygun ve amaç odaklı** kullanılmasını güvence altına almaktır.

Şeffaflığın Savunmadaki Yeri

Şeffaflık; savunma alanında **sınırsız açıklık** değil, **amaçlı ve kontrollü bilgilendirme** anlamına gelir. Bu Plan’da şeffaflık;

- politika ve önceliklerin kamuoyuna açıklanması,
- bütçe büyüklükleri ve ana kalemlerin izahı,
- performans hedefleri ve çıktıların paylaşılması

çerçevesinde ele alınır.

Operasyonel detaylar ve hassas bilgiler korunurken, **kamu yararı** gerektiren alanlarda açıklık sağlanır.

Hesap Verebilirlik İlkesi

Hesap verebilirlik; yetki kullanan her makamın, bu yetkinin **sonuçlarından sorumlu** olmasıdır. Bu Plan;

- stratejik hedef–bütçe–çıktı ilişkisinin kurulmasını,
- karar alma süreçlerinin kayıt altına alınmasını,
- başarısızlıklar dâhil olmak üzere geri bildirim mekanizmalarını

esas alır.

Hesap verebilirlik, hatayı cezalandırmaktan çok **kurumsal öğrenmeyi** güçlendirir.

Denetim Türleri ve Katmanları

Savunma alanında denetim, tek boyutlu değil **çok katmanlı** olmalıdır. Bu Plan;

- **İç denetim:** Kurum içi kontrol ve risk yönetimi,
- **İdari denetim:** Mevzuata ve usule uygunluk,
- **Mali denetim:** Bütçe ve harcama disiplini,
- **Performans denetimi:** Hedeflere ulaşma düzeyi,
- **Bağımsız denetim:** Kurum dışı değerlendirme

katmanlarını birlikte ele alır.

Bu yapı, kör noktaları **minimuma indirir**.

Gizlilik–Denetim Dengesi

Savunma alanında denetimin en kritik boyutu, **gizlilik ile denetim arasındaki dengedir**. Bu Plan;

- denetçilerin yetkilendirilmiş erişimi,
- kapalı oturumlar ve sınırlı raporlama,
- gizli bilgilerin sızmasını önleyen prosedürler

ile denetimin etkinliğini, gizlilikten ödün vermeden sağlamayı hedefler.

Denetimsiz gizlilik, **risk üretir**.

Bütçe ve Harcama Denetimi

Savunma harcamaları; yüksek tutarlı ve uzun vadeli yatırımları içerir. Bu Plan;

- program bazlı bütçeleme,
- çok yıllık projelerde kilometre taşı denetimi,
- maliyet–fayda analizleri,
- sapma ve gecikmelerin erken tespiti

yaklaşımlarıyla mali disiplini güçlendirir.

Bütçe denetimi, **stratejik önceliklerin korunmasını** sağlar.

Savunma Sanayii ve Tedarikte Denetim

Savunma sanayii projeleri; teknik karmaşıklık ve gizlilik nedeniyle özel denetim gerektirir. Bu Plan;

- tedarik süreçlerinde rekabet ve şeffaflık ilkeleri,
- sözleşme yönetimi ve performans takibi,
- fikri mülkiyet ve lisans haklarının korunması

ile sanayi tarafındaki riskleri sınırlar.

Sağlıklı denetim, sanayide **güven ve sürdürülebilirlik** yaratır.

Kurumsal Kültür ve Etik

Şeffaflık ve hesap verebilirlik; yalnızca mekanizma değil, **kurumsal kültür** meselesidir. Bu Plan;

- etik kuralların netleştirilmesini,
- çıkar çatışmalarının önlenmesini,
- ihbar ve koruma mekanizmalarını

önemser.

Etik kültür, denetimin **ilk savunma hattıdır**.

Savunma Planına Etkileri

Şeffaflık, hesap verebilirlik ve denetim yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- kamu kaynaklarının etkin kullanımı,
- yolsuzluk ve israf risklerinin azalması,
- karar alma süreçlerine güvenin artması,
- ulusal ve uluslararası meşruiyetin güçlenmesi,
- savunma politikasının sürekliliği ve kurumsal itibar.

Genel Değerlendirme

Şeffaflık, Hesap Verebilirlik ve Denetim; Türkiye Savunma Planı'nın **kurumsal güven sigortasıdır**. Bu sigorta; gizlilikle dengelendiğinde, savunma gücü **yalnızca güçlü değil, güvenilir ve sürdürülebilir** hâle gelir.

9.4. Stratejik Planlama ve Kurumsal Koordinasyon

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **stratejik planlama süreçlerinin** nasıl yapılandırılacağını ve **kurumlar arası koordinasyonun** hangi ilkelerle sürdürülebilir hâle getirileceğini ele almaktadır. Savunma alanında başarı; doğru hedefler belirlemek kadar, bu hedefleri **kurumlar arasında uyumlu, zamanında ve tutarlı** biçimde hayata geçirebilme kapasitesine bağlıdır.

Amaç; savunma politikalarını **kişilere veya dönemlere bağlı olmayan**, kurumsallaşmış, ölçülebilir ve uzun vadeli bir planlama–uygulama döngüsüne oturtmaktır.

Stratejik Planlamanın Savunmadaki Rolü

Stratejik planlama; tehdit algısından bütçeye, kuvvet yapısından sanayi politikalarına kadar savunmanın **tüm bileşenlerini ortak bir vizyon etrafında** birleştirir. Bu Plan'da stratejik planlama;

- ulusal güvenlik hedefleriyle uyum,
- orta ve uzun vadeli perspektif,
- kaynak–hedef dengesinin gözetilmesi,
- risk ve belirsizliklerin yönetimi

ilkelerine dayanır.

Plansız güç, **etkisiz ve pahalı** bir güçtür.

Planlama Hiyerarşisi ve Zaman Ufukları

Savunma planlaması; farklı zaman ufuklarında çalışan **katmanlı bir yapı** gerektirir. Bu Plan;

- **uzun vadeli (10–20 yıl):** tehdit eğilimleri ve kabiliyet vizyonu,
- **orta vadeli (5–10 yıl):** kuvvet yapısı ve büyük projeler,
- **kısa vadeli (1–5 yıl):** bütçe, tedarik ve icra planları

arasında tutarlı bir bağ kurulmasını öngörür.

Bu hiyerarşi, ani yön değişikliklerinin **stratejik savrulmaya** dönüşmesini engeller.

Kurumlar Arası Koordinasyonun Önemi

Savunma; askerî, sivil, ekonomik ve teknolojik boyutları olan **çok aktörlü** bir alandır. Bu Plan;

- politika belirleyici, icracı ve denetleyici kurumların rollerinin netliğini,
- mükerrer görev ve kaynak israfının önlenmesini,
- bilgi ve veri paylaşımının kurumsallaştırılmasını

esas alır.

Koordinasyon eksikliği, en iyi planı dahi **işlevsiz kılabilir**.

Ortak Planlama ve Karar Mekanizmaları

Etkili koordinasyon için Plan;

- düzenli stratejik değerlendirme toplantıları,
- ortak senaryo ve risk analizleri,
- çok kurumlu planlama ekipleri,
- kriz ve savaş dönemleri için önceden tanımlı eşgüdüm yapıları

öngörür.

Bu mekanizmalar, karar alma süreçlerinde **hız ve bütünlük** sağlar.

Veri, Geri Bildirim ve Güncelleme Döngüsü

Stratejik planlama, statik bir belge değil; **dinamik bir süreçtir**. Bu Plan;

- performans göstergeleriyle izleme,
- uygulamadan öğrenme ve geri bildirim,
- tehdit ve teknoloji değişimlerine göre periyodik güncelleme

yaklaşımını benimser.

Uyarlanmayan plan, **zamanla geçerliliğini kaybeder**.

Kriz ve Olağanüstü Durumlarda Koordinasyon

Kriz ve savaş dönemlerinde koordinasyon; barış döneminde kurulan mekanizmaların **otomatik ve gecikmesiz** çalışmasına bağlıdır. Bu Plan;

- yetki devri ve sorumluluk zincirinin önceden tanımlanmasını,
- sivil–asker–özel sektör eşgüdümünü,
- merkezi karar alma ile sahada inisiyatif dengesini

hedefler.

Hazırlıksız koordinasyon, kriz anında **zaman ve güç kaybı** yaratır.

Kurumsal Kapasite ve İnsan Unsuru

Stratejik planlama ve koordinasyon; nitelikli insan kaynağı gerektirir. Bu Plan;

- stratejik düşünme ve analiz kapasitesinin geliştirilmesini,
- kurumlar arası rotasyon ve ortak eğitimleri,
- planlama kültürünün kurumsallaştırılmasını

önemser.

İnsan unsuru, planlamanın **en kritik bileşenidir**.

Savunma Planına Etkileri

Stratejik planlama ve kurumsal koordinasyon yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- savunma politikalarında süreklilik ve tutarlılık,
- kaynak kullanımında etkinlik ve önceliklendirme,
- kurumlar arası uyum ve hızlı icra,
- kriz ve savaşta karar alma üstünlüğü,
- savunma kapasitesinin uzun vadede korunması.

Genel Değerlendirme

Stratejik Planlama ve Kurumsal Koordinasyon; Türkiye Savunma Planı'nın **yönetim ve süreklilik omurgasıdır**. Bu omurga ne kadar güçlü kurulursa; savunma gücü de o ölçüde **dağınık değil, bütüncül; geçici değil, kalıcı** bir etki üretir.

9.5. Gizlilik, Bilgi Güvenliği ve Yetki Rejimleri

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **gizlilik, bilgi güvenliği ve yetki rejimlerinin** nasıl yapılandırılması gerektiğini ele almaktadır. Savunma alanında bilgi; silah sistemleri kadar **stratejik bir varlıktır**. Bilginin doğru kişide, doğru zamanda ve doğru seviyede olması; hem **operasyonel başarıyı** hem de **ulusal güvenliği** doğrudan etkiler.

Amaç; bilgi sızıntısı, yetkisiz erişim ve iç tehdit risklerini azaltırken; karar alma ve icra süreçlerini **gereksiz bürokrasiye boğmadan** güvenli biçimde işletmektir.

Gizlilik Kavramı ve Stratejik Önemi

Gizlilik; bilginin tamamının saklanması değil, **etkisinin yönetilmesidir**. Bu Plan'da gizlilik;

- askerî plan ve harekât güvenliği,
- savunma sanayii projelerinin korunması,
- diplomatik ve ittifak ilişkilerinde güven,
- kamuoyunda algı ve psikolojik dayanıklılık

boyutlarıyla ele alınır.

Yanlış yönetilen gizlilik, ya **bilgi sızıntısına** ya da **karar alma felcine** yol açar.

Gizlilik Derecelendirme Rejimi

Bilginin değeri ve riski aynı değildir. Bu Plan;

- bilgi ve belgelerin gizlilik derecelerine ayrılmasını,
- her derecenin erişim, saklama ve paylaşım kurallarının netliğini,
- zamanla gizlilik derecesi düşürülebilecek bilgilerin tanımlanmasını

öngörür.

Doğru derecelendirme, hem **güvenliği** hem de **verimliliği** artırır.

Yetki ve Erişim Yönetimi

Yetki rejimi; “herkes her şeyi bilsin” değil, **bilmesi gereken bilsin** ilkesine dayanır. Bu Plan;

- rol ve görev bazlı erişim,
- çok katmanlı yetkilendirme,
- geçici görev ve kriz dönemleri için esnek yetki tanımları

ile bilgiye erişimi kontrol altına alır.

Yetkisiz erişim, dış tehdit kadar **iç risk** de üretir.

Bilgi Güvenliği: Fiziksel, Dijital ve İnsan Boyutu

Bilgi güvenliği yalnızca siber sistemlerle sınırlı değildir. Bu Plan;

- **fiziksel güvenlik:** belge, tesis ve arşiv koruması,
- **dijital güvenlik:** ağ, veri, yazılım ve haberleşme güvenliği,
- **insan faktörü:** personel güvenlik soruşturmaları ve farkındalık

üçlüsünü birlikte ele alır.

İnsan unsuru, bilgi güvenliğinin **en zayıf ama en kritik halkasıdır**.

Siber Güvenlik ve Gizli Bilgi Koruması

Savunma alanında siber saldırılar; çoğu zaman doğrudan yıkım değil, **bilgi elde etmeyi** hedefler. Bu Plan;

- kapalı ve ayrıştırılmış ağ mimarileri,
- şifreleme ve kimlik doğrulama sistemleri,
- kritik veriler için çevrimdışı (air-gap) çözümler,
- sürekli izleme ve sızma testleri

ile gizli bilginin korunmasını hedefler.

Bilgi çalındığında değil, **kullanıldığında** stratejik zarar doğurur.

Savunma Sanayii ve Ortak Projelerde Gizlilik

Ortak projeler ve ihracat faaliyetleri; bilgi paylaşımını zorunlu kılar. Bu Plan;

- paylaşılabılır ve paylaşılmaz bilgi sınırlarının netliğini,

- sözleşmelerde gizlilik ve yaptırım hükümlerini,
- yabancı personel ve firmalar için özel yetki rejimlerini

zorunlu görür.

Kontrolsüz paylaşım, teknolojik üstünlüğü **geri döndürülemez biçimde** zayıflatabilir.

Kriz ve Savaş Dönemlerinde Yetki Rejimleri

Kriz ve savaş dönemlerinde bilgi akışı hızlanmalı; ancak kontrol kaybolmamalıdır. Bu Plan;

- önceden tanımlı yetki genişletme ve daraltma mekanizmaları,
- kriz merkezleri için özel erişim rejimleri,
- tek merkezden doğrulanmış bilgilendirme

yaklaşımını benimser.

Kaotik bilgi ortamı, **yanlış karar riskini** büyütür.

Eğitim, Kültür ve Disiplin

Gizlilik ve bilgi güvenliği; teknoloji kadar **kültür meselesidir**. Bu Plan;

- düzenli gizlilik ve bilgi güvenliği eğitimleri,
- ihmal ve ihlallere karşı net yaptırımlar,
- güvenlik bilinci yüksek kurumsal kültür

oluşturmayı hedefler.

En iyi sistem, bilinçsiz kullanıcıyla **işlevsizleşir**.

Savunma Planına Etkileri

Gizlilik, bilgi güvenliği ve yetki rejimleri yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları doğurmaktadır:

- bilgi sızıntısı ve iç tehdit risklerinin azalması,
- operasyonel sürpriz ve aldatmanın korunması,
- savunma sanayii ve teknoloji üstünlüğünün güvence altına alınması,
- kriz ve savaşta sağlıklı karar alma,
- müttefikler ve ortaklar nezdinde güvenilirlik.

Genel Değerlendirme

Gizlilik, Bilgi Güvenliği ve Yetki Rejimleri; Türkiye Savunma Planı'nın **görünmeyen zırhıdır**. Bu zırh doğru kalınlıkta üretildiğinde; savunma sistemi hem **korunaklı** hem de **çevik** olur. Aşırı zırh hareketi kısıtlar, zayıf zırh ise sistemi savunmasız bırakır.

10. Kaynak Planlama ve Finansman

10.1. Savunma Bütçesi, Öncelikler ve Program Yönetimi

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **savunma bütçesinin** nasıl yapılandırılacağını, **önceliklendirme ilkelerini** ve **program yönetimi disiplini**ni ele almaktadır. Savunma gücü; bütçenin büyüklüğünden çok, **doğru önceliklerle, doğru programlara ve doğru zamanda** tahsis edilmesine bağlıdır.

Amaç; sınırlı kaynaklarla **azami caydırıcılık ve operasyonel çıktı** üretmek; bütçe–program–kabiliyet ilişkisinin kopmamasını sağlamaktır.

Savunma Bütçesinin Stratejik Rolü

Savunma bütçesi, bir mali tablo olmanın ötesinde **ulusal güvenlik niyet beyanıdır**. Bu Plan’da bütçe;

- tehdit algısı ve risk düzeyiyle uyumlu,
- stratejik hedefleri destekleyen,
- öngörülebilir ve çok yıllık,
- krizlere karşı esnek

bir araç olarak ele alınır.

Plansız veya tepkisel bütçeleme, **kabiliyet boşlukları** üretir.

Önceliklendirme İlkeleri

Kaynakların etkin kullanımı için Plan, açık önceliklendirme esasları benimser:

- **kritik tehditlere karşı doğrudan etki,**
- **caydırıcılık üretme kapasitesi,**
- **çok alanlı harekâtı destekleme,**
- **yerli ve sürdürülebilir kabiliyet geliştirme,**
- **bakım, modernizasyon ve hazır olma seviyesine katkı.**

Bu ilkeler, popüler ama düşük etkili harcamaların **önüne set çeker**.

Program Bazlı Bütçeleme Yaklaşımı

Savunma bütçesi; kalem bazlı değil, **program bazlı** yönetilmelidir. Bu Plan;

- her büyük kabiliyeti bir program olarak tanımlamayı,
- program–hedef–çıktı ilişkisini netleştirmeyi,
- program sorumlularını ve performans ölçütlerini belirlemeyi

öngörür.

Program bazlı bütçeleme, **harcanan paranın ne ürettiğini** görünür kılar.

Çok Yıllı Planlama ve Bütçe Disiplini

Savunma projeleri, tek yıllık bütçelerle yönetilemez. Bu Plan;

- 5–10 yıllık program ve finansman çerçeveleri,
- yıllar arası ödenek sürekliliği,

- gecikme ve maliyet artışlarına karşı tampon mekanizmalar

ile projelerin yarım kalmasını önlemeyi hedefler.

Çok yıllık planlama, sanayi ve kuvvet yapısına **istikrar sinyali** verir.

Program Yönetimi ve Yönetişim

Programların başarısı, güçlü bir yönetim yapısına bağlıdır. Bu Plan;

- net yetki ve sorumluluk tanımları,
- kilometre taşı (milestone) ve performans takibi,
- risk, maliyet ve zaman yönetimi,
- erken uyarı ve düzeltici tedbir mekanizmaları

ile program yönetimini kurumsallaştırır.

Zayıf program yönetimi, iyi fikri **pahalı bir başarısızlığa** dönüştürür.

Esneklik ve Kriz Bütçelemesi

Savunma ortamı dinamiktir. Bu Plan;

- ani tehdit ve krizler için esnek bütçe alanları,
- acil tedarik ve hızlandırılmış süreçler,
- önceliklerin geçici yeniden sıralanabilmesi

ilkeleriyle bütçenin **donuk değil uyarlanabilir** olmasını öngörür.

Esneklik yoksa, bütçe kriz anında **yük hâline gelir**.

Denetim, Şeffaflık ve Performans Bağı

Bütçe yönetimi; denetim ve performans ölçümüyle tamamlanır. Bu Plan;

- program bazlı performans göstergeleri,
- mali ve teknik denetim entegrasyonu,
- sapmaların neden-sonuç analizi

ile hesap verebilirliği güçlendirir.

Performansla bağlanmayan bütçe, **verimsizliği gizler**.

Savunma Planına Etkileri

Savunma bütçesi, öncelikler ve program yönetimi yaklaşımı, plan üzerinde şu etkileri üretir:

- kaynakların kritik alanlara odaklanması,
- kabiliyet boşluklarının zamanında kapatılması,
- savunma sanayiinin sürdürülebilirliği,
- krizlere karşı mali ve operasyonel esneklik,

- uzun vadeli caydırıcılığın mali temeli.

Genel Değerlendirme

Savunma Bütçesi, Öncelikler ve Program Yönetimi; Türkiye Savunma Planı'nın **ekonomik ve yönetsel belkemiğidir**. Bu belkemiği sağlam kurulmadığında; en doğru strateji dahi sahada karşılık bulamaz. Sağlam bir bütçe–program mimarisi ise, savunma gücünü **rastlantısal değil planlı, geçici değil kalıcı** kılar.

10.2. Finansman Modelleri (Çok Yıllı Program, Fon, İhracat Geliri)

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **savunma harcamalarının sürdürülebilir biçimde finanse edilmesini** sağlayacak modelleri ele almaktadır. Savunma projeleri; yüksek maliyetli, uzun vadeli ve teknolojik risk içeren yatırımlar olduğundan, klasik yıllık bütçe anlayışıyla yönetildiğinde **gecikme, ölçek kaybı ve kabiliyet boşluğu** üretme riski taşır.

Amaç; savunma ihtiyaçlarını **bütçe dalgalanmalarından ve dış şoklardan asgari düzeyde etkilenecek**, öngörülebilir ve dayanıklı finansman mekanizmalarıyla desteklemektir.

Çok Yıllı Program Finansmanı

Savunma kabiliyetleri, tek mali yıl içinde üretilmez. Bu Plan'da **çok yıllık program finansmanı**;

- 5–10 yıllık kabiliyet ve proje ufukları,
- yıllar arası ödenek sürekliliği,
- maliyet artışlarına karşı planlı tamponlar,
- sanayiye uzun vadeli talep garantisi

ilkeleri üzerine kuruludur.

Çok yıllık finansman; projelerin yarım kalmasını önler, **sanayi ve kuvvet yapısına istikrar** sağlar.

Program–Bütçe–Kabiliyet Bağı

Finansman, program yönetiminden kopuk ele alınamaz. Bu Plan;

- her finansman paketinin somut kabiliyet çıktısına bağlanmasını,
- program bazlı performans göstergeleriyle izlenmesini,
- hedef–zaman–maliyet üçlüsünün birlikte yönetilmesini

öngörür.

Bu bağ kurulmadığında, finansman **harcamaya**, harcama ise **kabiliyetsizliğe** dönüşebilir.

Savunma Fonları ve Özel Mekanizmalar

Klasik bütçe dışı **savunma fonları**, stratejik projeler için esneklik sağlar. Bu Plan'da fonlar;

- büyük ölçekli ve uzun soluklu projeler,
- kritik teknoloji geliştirme programları,
- acil kabiliyet ihtiyaçları

için tamamlayıcı araçlar olarak kullanılır.

Fonların şeffaf, denetlenebilir ve hedef odaklı olması, **kurumsal güven** açısından zorunludur.

İhracat Gelirlerinin Finansmandaki Rolü

Savunma sanayi ihracatı; yalnızca dış politika ve sanayi aracı değil, **doğrudan bir finansman kaynağıdır**. Bu Plan;

- ihracat gelirlerinin Ar-Ge ve yeni programlara yönlendirilmesini,
- ihracat yapan firmaların ekosistem genelini beslemesini,
- gelirlerin döngüsel biçimde kabiliyet üretimine geri dönmesini

esas alır.

İhracat geliri, savunma finansmanında **çarpan etkisi** yaratır.

Kamu–Özel İş Birliği ve Yenilikçi Modeller

Bazı altyapı ve destek alanlarında **kamu–özel iş birliği** modelleri mali yükü dengeleyebilir. Bu Plan;

- bakım, eğitim ve lojistik destek hizmetlerinde,
- çift kullanımlı altyapı yatırımlarında,
- riskin paylaşılabildiği alanlarda

yenilikçi finansman modellerinin dikkatle kullanılmasını öngörür.

Ancak çekirdek muharebe kabiliyetleri, **devlet kontrolünde** kalmalıdır.

Finansal Dayanıklılık ve Risk Yönetimi

Savunma finansmanı; döviz kuru, faiz, yaptırım ve tedarik risklerine açıktır. Bu Plan;

- finansal risk haritalaması,
- alternatif ödeme ve finansman kanalları,
- sözleşmelerde mali esneklik hükümleri

ile finansal dayanıklılığı güçlendirmeyi hedefler.

Finansman kırılganlığı, **operasyonel kırılganlığa** dönüşür.

Denetim ve Hesap Verebilirlik

Esnek finansman, denetimsizlik anlamına gelmez. Bu Plan;

- fon ve program bazlı mali denetim,

- performans–maliyet karşılaştırmaları,
- sapmalar için erken uyarı mekanizmaları

ile finansmanın **amaçtan sapmasını** önler.

Savunma Planına Etkileri

Finansman modelleri yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları üretir:

- uzun vadeli kabiliyet projelerinde süreklilik,
- bütçe dalgalanmalarına karşı dayanıklılık,
- savunma sanayiinin ölçeklenmesi,
- Ar-Ge ve teknoloji yatırımlarının korunması,
- caydırıcılığın mali temelini güçlenmesi.

Genel Değerlendirme

Finansman Modelleri; Türkiye Savunma Planı'nın **ekonomik süreklilik kalkanıdır**. Çok yıllık programlar, savunma fonları ve ihracat gelirleri birlikte ve dengeli kullanıldığında; savunma gücü **kısa vadeli bütçe baskılarına bağlı olmayan**, istikrarlı ve öngörülebilir bir yapıya kavuşur.

10.3. İnsan Kaynağı, Ücret/Özlük ve Profesyonelleşme

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **insan kaynağının temini, elde tutulması ve geliştirilmesini; ücret/özlük politikaları ile profesyonelleşme** ekseninde ele almaktadır. Modern savunma gücünde belirleyici unsur; platformlardan önce **nitelikli, motive ve sürdürülebilir insan kaynağıdır**.

Amaç; askerî ve sivil savunma kadrolarını, değişen tehdit ortamına ve ileri teknoloji kullanımına uyumlu, **uzun vadeli ve yüksek performanslı** bir yapıya kavuşturmadır.

İnsan Kaynağının Stratejik Önemi

Savunma alanında insan kaynağı;

- teknoloji ile insan etkileşimini yöneten,
- karmaşık sistemleri işleten ve geliştiren,
- kriz ve savaşta inisiyatif alan

temel güç çarpanıdır. Bu Plan'da insan kaynağı, **ikame edilmesi en zor ve en değerli unsur** olarak konumlandırılmaktadır.

Profesyonelleşme Yaklaşımı

Modern harekât ortamı, yüksek uzmanlık gerektirir. Bu Plan;

- uzman erbaş ve sözleşmeli personel yapısının güçlendirilmesini,
- kritik birliklerde profesyonel personel oranının artırılmasını,
- teknik ve operasyonel uzmanlık alanlarının netleştirilmesini

hedefler.

Profesyonelleşme; hazır olma seviyesini artırır, **tecrübe birikimini kalıcı kılar**.

Askerî Personel İçin Kariyer ve Uzmanlık Yolları

Profesyonelleşmenin sürdürülebilirliği, **öngörülebilir kariyer yollarına** bağlıdır. Bu Plan;

- uzmanlık alanlarına göre dikey ve yatay kariyer modelleri,
- operasyon, eğitim, planlama ve teknoloji eksenlerinde çeşitlilik,
- saha–karargâh–akademi dengesi

oluşturmayı öngörür.

Net kariyer perspektifi, personelin **kurumda kalma motivasyonunu** artırır.

Ücret ve Özlük Haklarının Rolü

Ücret ve özlük hakları; sadece mali değil, **stratejik bir araçtır**. Bu Plan;

- risk, görev ve uzmanlık düzeyine duyarlı ücretlendirme,
- operasyonel görev tazminatları,
- sosyal haklar, barınma ve aile destekleri,
- emeklilik ve ikinci kariyer güvenceleri

ile savunma personelinin yaşam kalitesini korumayı hedefler.

Rekabetçi olmayan özlük hakları, **nitelikli kayıp** üretir.

Savunma Sanayii ve Sivil Uzman Kadrolar

Savunma gücü; yalnızca üniformalı personelden ibaret değildir. Bu Plan;

- mühendis, yazılımcı, veri analisti ve araştırmacı istihdamını,
- kamu–özel sektör geçişlerine imkân tanıyan esnek modelleri,
- üniversite–sanayi–kamu insan kaynağı havuzlarını

destekler.

Sivil uzmanlık, askerî kabiliyeti **teknolojik derinlikle besler**.

Eğitim, Yetenek Geliştirme ve Sürekli Öğrenme

Profesyonelleşme; başlangıç eğitimiyle sınırlı değildir. Bu Plan;

- ileri teknoloji ve çok alanlı harekâta yönelik eğitimler,
- simülasyon, tatbikat ve saha tecrübesi entegrasyonu,
- liderlik, etik ve karar alma eğitimleri

ile **sürekli öğrenen bir savunma kadrosu** oluşturmayı hedefler.

Eğitim kesintisi, kabiliyet erozyonuna yol açar.

Motivasyon, Disiplin ve Kurumsal Kültür

Yüksek performans; yalnızca ücretle değil, **kurumsal kültürle** sağlanır. Bu Plan;

- adil ve liyakate dayalı değerlendirme,
- ödül–takdir mekanizmaları,
- disiplinin hukuk ve etikle uyumu

ilkelerini esas alır.

Güçlü kültür, zorlu koşullarda **dayanıklılık üretir**.

İnsan Kaynağı Riskleri ve Önlemler

Savunma insan kaynağı; beyin göçü, yıpranma ve motivasyon kaybı risklerine açıktır. Bu Plan;

- kritik uzmanlar için koruyucu politikalar,
- görev yükü ve dinlenme dengesi,
- psikolojik destek ve rehabilitasyon

ile riskleri azaltmayı hedefler.

İnsan kaynağı yıpranırsa, teknoloji **tek başına yeterli olmaz**.

Savunma Planına Etkileri

İnsan kaynağı, ücret/özlük ve profesyonelleşme yaklaşımı, savunma planında şu sonuçları üretir:

- yüksek hazır olma ve operasyonel etkinlik,
- teknoloji kullanımında derinlik,
- nitelikli personelin elde tutulması,
- kriz ve savaşta inisiyatif alma kapasitesi,
- uzun vadeli savunma gücü sürdürülebilirliği.

Genel Değerlendirme

İnsan Kaynağı, Ücret/Özlük ve Profesyonelleşme; Türkiye Savunma Planı'nın **insan merkezli omurgasıdır**. Bu omurga güçlendirilmeden; en gelişmiş sistemler dahi beklenen etkiyi üretemez. Doğru planlanmış bir insan kaynağı yapısı ise savunma gücünü **mekanik değil, akıllı ve uyarlanabilir** hâle getirir.

10.4. Maliyet–Etkinlik ve Performans Göstergeleri (KPI)

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **harcanan kaynağın ürettiği gerçek askerî ve kurumsal çıktıyı** ölçmeyi amaçlayan **maliyet–etkinlik yaklaşımını** ve **anahtar performans göstergeleri (KPI)** çerçevesini tanımlar. Savunmada başarı; yalnızca bütçe büyüklüğüyle değil, **aynı bütçeyle ne kadar caydırıcılık, hazır olma ve sürdürülebilirlik üretildiğiyle** ölçülür.

Amaç; strateji–bütçe–program–çıktı zincirini görünür kılmak, erken uyarı sağlamak ve karar vericilere **kanıta dayalı** yönetim imkânı sunmaktır.

Maliyet–Etkinlik Yaklaşımının Temeli

Maliyet–etkinlik; “daha ucuz” değil, **aynı maliyetle daha yüksek askerî değer** üretmeyi hedefler. Bu Plan’da yaklaşım;

- **toplam sahip olma maliyeti (TCO)** bakışı,
- **yaşam döngüsü maliyetleri** (tedarik–işletme–bakım–modernizasyon),
- **operasyonel etki** ve **hazırlık seviyesi** ile bağlanır.

Böylece kısa vadeli tasarrufların uzun vadede **kabiliyet erozyonuna** dönüşmesi önlenir.

KPI Tasarım İlkeleri

KPI’lar; sade, ölçülebilir ve karar üretir nitelikte olmalıdır. Bu Plan’da KPI seti;

- **stratejik hedefle doğrudan bağlantılı,**
- **program bazlı,**
- **karşılaştırılabilir ve zaman serisi üreten,**
- **eyleme dönük (düzeltici tedbir tetikleyen)**

ilkelerle tasarlanır.

Ölçülemeyen performans **yönetilemez**.

Stratejik Düzey KPI’ları

Stratejik düzey göstergeler, ulusal savunma hedeflerine katkıyı ölçer:

- savunma harcamasının GSYH’ye oranı ve trendi,
- kritik tehditlere karşı **kapsama/caydırıcılık endeksi**,
- çok alanlı harekât entegrasyon seviyesi,
- stratejik stok ve ikmal dayanıklılığı.

Bu göstergeler, **yön değişikliği gerektiren sinyalleri** erken verir.

Program ve Proje Düzeyi KPI’ları

Program yönetiminde temel KPI’lar şunlardır:

- **zaman:** takvim uyumu, kilometre taşı başarımı,
- **maliyet:** bütçe sapması, TCO trendi,
- **kapsam/performans:** teknik gereksinim karşılama,
- **risk:** kritik risklerin kapanma oranı.

Bu set, gecikme ve maliyet artışlarını **erken aşamada** görünür kılar.

Operasyonel KPI’lar (Hazırlık ve Etkinlik)

Operasyonel düzeyde ölçüm, sahaya odaklanır:

- **hazır olma (readiness)** oranları,
- görev başına maliyet,
- arıza/plan dışı duruş oranları,
- MEDEVAC süresi, ikmal çevrim zamanı.

Bu göstergeler, **kabiliyetin fiilî durumunu** yansıtır.

İnsan Kaynağı ve Eğitim KPI'ları

İnsan unsurunun performansı ayrı izlenir:

- kritik uzman doluluk oranı,
- eğitim ve sertifikasyon tamamlama yüzdesi,
- personel devir (attrition) oranı,
- görev–dinlenme dengesi.

İnsan KPI'ları, **yıpranma ve beyin göçü risklerini** erken yakalar.

Sanayi, Tedarik ve Ar-Ge KPI'ları

Sanayi ekosistemi için ölçütler:

- yerli katkı oranı ve ikame hızı,
- tedarik çevrim süresi,
- Ar-Ge'den ürüne geçiş oranı,
- ihracat gelirinin Ar-Ge'ye geri dönüş payı.

Bu göstergeler, **teknolojik sürdürülebilirliği** ölçer.

KPI Yönetişi ve Karar Döngüsü

KPI'lar rapor üretmek için değil, **karar almak** içindir. Bu Plan;

- düzenli gözden geçirme periyotları,
- eşik değerler ve alarm mekanizmaları,
- düzeltici/önleyici aksiyon setleri,
- öğrenme ve güncelleme döngüsü

öngörür.

Veri → içgörü → karar → etki döngüsü kurulmadan KPI **işlevsizleşir**.

Savunma Planına Etkileri

Maliyet–etkinlik ve KPI yaklaşımı şu sonuçları üretir:

- kaynakların kritik alanlara yönelmesi,
- erken uyarı ile maliyet ve zaman sapmalarının azalması,
- operasyonel hazırlığın objektif ölçümü,
- hesap verebilirlik ve şeffaflığın güçlenmesi,

- uzun vadeli caydırıcılığın korunması.

Genel Değerlendirme

Maliyet–Etkinlik ve KPI’lar; Türkiye Savunma Planı’nın **akıl ve pusulasıdır**. Bu pusula olmadan bütçe büyür, ancak etki büyümmez. Doğru KPI setiyle savunma gücü **harcayan değil, üreten; geciken değil, öngören** bir yapıya kavuşur.

11. Yol Haritası ve Uygulama Planı

11.1. Stratejik Yeterlilik Değerlendirmesi

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı’nın önceki tüm başlıklarında ortaya konan **tehdit analizi, kuvvet yapısı, savunma sanayii, finansman, insan kaynağı ve yönetim unsurlarını** bütüncül biçimde değerlendirerek, Türkiye’nin **mevcut ve öngörülen stratejik yeterlilik düzeyini** ortaya koymaktadır.

Amaç; Türkiye’nin savunma kapasitesinin **hangi alanlarda yeterli, hangi alanlarda sınıra yakın ve hangi alanlarda geliştirmeye açık** olduğunu net biçimde tespit ederek, karar vericilere **gerçekçi ve uygulanabilir** bir tablo sunmaktır.

Stratejik Yeterlilik Kavramı

Stratejik yeterlilik; yalnızca asker sayısı veya platform envanteri değildir. Bu Plan’da stratejik yeterlilik;

- tehditleri **zamanında algılama**,
- uygun güçle **doğru yerde ve zamanda karşılık verebilme**,
- caydırıcılığı **sürdürülebilir kılma**,
- krizleri **tırmanmadan yönetebilme**,
- uzun süreli çatışmalara **dayanabilme**

kapasitelerinin toplamı olarak ele alınmaktadır.

Yeterlilik, tekil başarılarla değil; **süreklilik ve dengeyle** ölçülür.

Tehdit–Kabiliyet Uyumu

Yapılan analizler, Türkiye’nin;

- bölgesel konvansiyonel tehditlere karşı **yüksek caydırıcılık**,
- terörizm ve asimetrik tehditlere karşı **tecrübe ve operasyonel üstünlük**,
- hibrit ve sınır ötesi tehditlere karşı **proaktif refleks**,

sergilediğini göstermektedir.

Buna karşılık, siber, uzay ve ileri teknoloji alanlarında **sürekli yatırım gerektiren dinamik bir rekabet** söz konusudur.

Çok Alanlı Harekât Yeterliliği

Türkiye, kara–hava–deniz entegrasyonunda **olgun bir seviyeye** ulaşmıştır. İHA/SİHA, elektronik harp ve hassas vuruş kabiliyetleri;

- operasyonel esnekliği artırmış,
- insan kaybını azaltmış,
- karar–icra süresini kısaltmıştır.

Ancak çok alanlı harekâtın tam olgunluğa ulaşması için **C4ISR entegrasyonu, uzay tabanlı kabiliyetler ve YZ destekli karar sistemleri** kritik önem taşımaktadır.

Savunma Sanayii ve Teknolojik Yeterlilik

Yerli savunma sanayii; platform üretimi ve sistem entegrasyonunda **stratejik eşiği aşmış**, ancak:

- motor, yarı iletken, ileri sensörler,
- kritik yazılım ve algoritmalar

gibi alanlarda **tam bağımsızlık henüz tamamlanmamıştır**.

Bu durum, stratejik yeterliliği zayıflatmamakta; ancak **sürdürülebilirlik için sürekli baskı** oluşturmaktadır.

İnsan Kaynağı ve Kurumsal Dayanıklılık

Profesyonelleşme, eğitim ve operasyonel tecrübe açısından Türkiye’nin savunma insan kaynağı **yüksek bir yeterlilik düzeyine** sahiptir. Buna karşın:

- nitelikli teknik personelin elde tutulması,
- siber ve uzay alanlarında uzmanlaşma,
- uzun süreli krizlerde personel yıpranması

stratejik dikkat gerektiren alanlar olarak öne çıkmaktadır.

İnsan kaynağı yeterliliği, **korunması gereken bir üstünlüktür**.

Finansal ve Lojistik Dayanıklılık

Savunma bütçesi ve finansman modelleri; orta vadede stratejik yeterliliği destekleyecek yapıdadır. Yerli üretim, stok yönetimi ve lojistik kabiliyetler;

- kısa ve orta süreli çatışmalar için yeterli,
- uzun süreli ve çok cepheli senaryolar için ise **yüksek disiplin ve önceliklendirme gerektiren** bir yapı sunmaktadır.

Bu alan, stratejik yeterliliğin **dayanıklılık sınırını** belirler.

Stratejik Yeterlilik Seviyesinin Genel Özeti

Bütüncül değerlendirme sonucunda Türkiye’nin stratejik yeterlilik seviyesi:

- **Bölgesel ölçekte: Yüksek**

- **Konvansiyonel ve asimetrik tehditlerde:** Güçlü
- **Hibrit ve çok alanlı tehditlerde:** Orta–Yüksek
- **Teknolojik bağımsızlıkta:** Orta (yükselen trend)
- **Uzun süreli yüksek yoğunluklu çatışmada:** Yönetilebilir risk

olarak değerlendirilmektedir.

Savunma Planına Etkileri

Stratejik yeterlilik değerlendirmesi, savunma planında şu yönlendirici sonuçları üretmektedir:

- mevcut güçlü alanların korunması ve derinleştirilmesi,
- kırılgan alanlara odaklı yatırım ve reform,
- aşırı özgüvenden kaçınılarak gerçekçi planlama,
- caydırıcılığın sürdürülebilirlik temelli ele alınması.

Genel Değerlendirme

Stratejik Yeterlilik Değerlendirmesi, Türkiye Savunma Planı'nın **ayna bölümü**dür. Bu ayna; ne olduğumuzu abartmadan, ne de sahip olunan kapasiteyi küçümsemekten gösterir. Türkiye; mevcut durumda **bölgesel bir askerî güç**, doğru yatırımlar ve kurumsal disiplinle ise **çok alanlı ve yüksek teknoloji bir caydırıcı güç** olma eşiğindedir.

11.2. Operasyonel Kabiliyet Seviyesi

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **mevcut kuvvetlerin sahada fiilen ne ölçüde görev icra edebildiğini**, yani **operasyonel kabiliyet seviyesini** değerlendirmektedir.

Operasyonel kabiliyet; sahip olunan platform ve personelin, **doğru zamanda, doğru yerde, yeterli süreyle ve istenen etkiyi üreterek** kullanılabilme kapasitesidir.

Amaç; barış, kriz ve savaş senaryolarında Türkiye'nin **hazır olma (readiness)**, **tepki süresi**, **sürdürülebilirlik** ve **çok alanlı icra** düzeyini net biçimde ortaya koymaktır.

Operasyonel Kabiliyetin Bileşenleri

Bu Plan'da operasyonel kabiliyet, aşağıdaki bileşenlerin **eşzamanlı çalışması** ile ölçülür:

- hazır kuvvet oranı ve intikal hızı,
- komuta–kontrol ve karar alma süresi,
- ateş gücü ve hassas vuruş yeteneği,
- lojistik destek ve ikmal sürekliliği,
- istihbarat–keşif–gözetleme entegrasyonu,
- personel dayanıklılığı ve eğitim seviyesi.

Bu unsurlardan birindeki zafiyet, toplam kabiliyeti **orantısız biçimde düşürebilir**.

Hazır Olma (Readiness) Seviyesi

Türkiye'nin hazır olma seviyesi;

- sınır güvenliği ve terörle mücadele görevlerinde **yüksek**,

- ani bölgesel krizlere reaksiyonda **kısa sürede etkin**,
- eş zamanlı sınırlı cephelerde görev icrasında **yeterli**

olarak değerlendirilmektedir.

Ancak uzun süreli, yüksek yoğunluklu ve çok cepheli senaryolar; **personel yıpranması ve lojistik baskı** açısından dikkatle yönetilmelidir.

Komuta–Kontrol ve Karar Alma Yeteneği

Operasyonel kabiliyetin merkezinde **karar alma hızı ve doğruluğu** yer alır. Türkiye;

- müşterek karargâh tecrübesi,
- saha–karargâh bağlantısı,
- gerçek zamanlı istihbarat paylaşımı

alanlarında güçlü bir birikime sahiptir.

Bununla birlikte; çok alanlı harekâtın gerektirdiği **tam entegrasyon** için C4ISR mimarisinin daha ileri seviyede bütünleştirilmesi önem taşımaktadır.

Ateş Gücü ve Manevra Kabiliyeti

Kara, hava ve deniz unsurlarının ateş gücü;

- hassas vuruş kabiliyeti,
- insansız sistemlerle desteklenen operasyonlar,
- derinlikte etki yaratabilme

bakımından **yüksek etkinlik** sergilemektedir.

Manevra ve ateş gücünün birlikte kullanımı, operasyonel esnekliği **belirgin biçimde artırmaktadır**.

Çok Alanlı Operasyon İcra Yeteneği

Türkiye, kara–hava–deniz alanlarında müşterek harekât icrasında **olgun bir seviyededir**. İHA/SİHA, elektronik harp ve özel kuvvet entegrasyonu;

- sahada durumsal farkındalığı yükseltmiş,
- tepki süresini kısaltmış,
- asimetrik tehditlere karşı üstünlük sağlamıştır.

Siber ve uzay boyutlarının operasyonel döngüye tam entegrasyonu ise **geliştirilmesi gereken alan** olarak öne çıkmaktadır.

Lojistik ve Sürdürülebilirlik

Operasyonel kabiliyet, yalnızca ilk darbe ile değil; **operasyonun ne kadar süre sürdürülebileceğiyle** ölçülür. Türkiye;

- yakın coğrafyada operasyon sürdürme,

- hızlı ikmal ve bakım-onarım,
- yerli üretimle desteklenen lojistik

konularında güçlüdür.

Uzun süreli ve yüksek yoğunluklu harekâtlarda ise **önceliklendirme ve stok yönetimi** kritik hâle gelmektedir.

Personel Dayanıklılığı ve Eğitim

Personelin eğitim seviyesi ve saha tecrübesi, operasyonel kabiliyeti doğrudan belirler. Türkiye;

- gerçek operasyon tecrübesi yüksek,
- profesyonelleşme oranı artan,
- özel kuvvet ve komando kapasitesi güçlü

bir yapıya sahiptir.

Buna karşın, uzun süreli görevlerde **yıpranma ve motivasyon yönetimi** stratejik önemdedir.

Operasyonel Kabiliyet Seviyesinin Genel Özeti

Mevcut analiz ışığında Türkiye'nin operasyonel kabiliyet seviyesi:

- **Ani ve sınırlı krizlere müdahale:** Yüksek
- **Sınır ötesi ve asimetrik operasyonlar:** Güçlü
- **Çok alanlı müşterek harekât:** Orta–Yüksek
- **Uzun süreli yüksek yoğunluklu çatışma:** Yönetilebilir risk
- **Siber ve uzay destekli operasyonlar:** Gelişmekte olan

şeklinde değerlendirilmektedir.

Savunma Planına Etkileri

Operasyonel kabiliyet değerlendirmesi, savunma planında şu sonuçları üretmektedir:

- hazır kuvvet ve reaksiyon kapasitesinin korunması,
- çok alanlı harekât entegrasyonuna öncelik verilmesi,
- lojistik ve personel sürdürülebilirliğinin güçlendirilmesi,
- teknolojik destekli karar alma süreçlerinin hızlandırılması.

Genel Değerlendirme

Operasyonel Kabiliyet Seviyesi; Türkiye Savunma Planı'nın **sahadaki gerçek karşılığıdır**. Türkiye, mevcut durumda **bölgesel ölçekte yüksek operasyonel etkinliğe** sahiptir. Bu etkinliğin kalıcı ve daha üst seviyeye taşınması; teknoloji entegrasyonu, lojistik dayanıklılık ve insan kaynağı yönetiminin birlikte güçlendirilmesine bağlıdır.

11.3. Teknolojik Bağımsızlık Düzeyi

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **kritik savunma teknolojilerinde dışa bağımlılık düzeyini, yerli ekosistemin olgunluğunu ve sürdürülebilir bağımsızlık kapasitesini** bütüncül olarak değerlendirir. Teknolojik bağımsızlık; “her şeyi tek başına üretmek” değil, **kritik karar ve kullanım noktalarında dış kısıta takılmadan hareket edebilmek** demektir.

Amaç; caydırıcılığı ve operasyonel sürekliliği **yaptırım, ambargo ve lisans risklerinden arındırılmış** bir teknoloji temeline oturtmaktır.

Teknolojik Bağımsızlığın Kapsamı

Bu Plan’da teknolojik bağımsızlık şu katmanları kapsar:

- **tasarım ve mimari kontrolü,**
- **çekirdek alt sistemler** (motor, sensör, elektronik, yazılım),
- **üretim ve entegrasyon,**
- **test, sertifikasyon ve bakım-onarım,**
- **güncelleme ve modernizasyon yetkisi.**

Bu katmanlardan herhangi birinde dışa bağımlılık, **stratejik kırılganlık** üretir.

Güçlü Alanlar (Yüksek Bağımsızlık)

Yapılan değerlendirme, aşağıdaki alanlarda **yüksek veya yükselen bağımsızlığa** işaret etmektedir:

- **platform entegrasyonu ve sistem mühendisliği,**
- **İHA/SİHA, mühimmat ve görev sistemleri,**
- **komuta–kontrol yazılımları ve veri füzyonu,**
- **elektronik harp, radar ve haberleşmenin önemli alt bileşenleri,**
- **yerli MRO (bakım-onarım-modernizasyon) kapasitesi.**

Bu alanlar, Türkiye’nin **operasyonel özerkliğinin ana dayanaklarıdır.**

Kısmi Bağımlılık Alanları (Orta Düzey)

Aşağıdaki alanlarda **ilerleme kaydedilmiş,** ancak tam bağımsızlık henüz tamamlanmamıştır:

- **hava ve deniz platform motorları,**
- **ileri sensörler ve elektro-optik bileşenlerin bazı alt katmanları,**
- **yüksek performanslı yarı iletkenler,**
- **kritik malzeme ve alaşımlar.**

Bu alanlar, dış kısıtların **gecikme ve maliyet** etkisi yaratabildiği başlıca risk alanlarıdır.

Kritik Kırılganlık Alanları (Düşük Bağımsızlık)

Stratejik yeterlilik açısından dikkat gerektiren alanlar:

- **ileri seviye çip üretimi ve tasarım araçları,**
- **bazı özel yazılım kütüphaneleri ve lisanslı algoritmalar,**
- **uzay/uydu alt sistemlerinin belirli parçaları,**

- **yüksek doğruluklu test ve sertifikasyon altyapıları.**

Bu kırılگانlıklar, yaptırım ve teknoloji kısıtlarının **operasyonel etki üretmesine** imkân verebilir.

Ekosistem Olgunluğu ve Ölçek

Teknolojik bağımsızlık; tekil projelerle değil, **ekosistem ölçeğiyle** sağlanır. Türkiye;

- ana yüklenici–KOBİ–üniversite iş birliği,
- Ar-Ge’den ürüne geçiş hızı,
- ihracatla ölçeklenen üretim

alanlarında **olgunlaşan bir yapı** sergilemektedir. Ancak ekosistemin **finansman, insan kaynağı ve test altyapısı** ile desteklenmesi süreklilik için kritiktir.

Test, Sertifikasyon ve Bilgi Egemenliği

Gerçek bağımsızlık; ürünü üretmenin ötesinde **test edip sertifikalandırabilme** yeteneğidir. Bu Plan;

- ulusal test ve sertifikasyon merkezlerinin güçlendirilmesini,
- yabancı onay/sertifika bağımlılığının azaltılmasını,
- teknik veri ve kaynak kod egemenliğini

önceliklendirmektedir.

Sertifikasyonu dışarıda olan sistem, **kontrolü de dışarıdadır.**

İnsan Kaynağı ve Bilgi Birikimi

Teknoloji; insanla anlam kazanır. Bağımsızlık düzeyi;

- nitelikli mühendis ve araştırmacı havuzu,
- beyin göçünü sınırlayan özlük ve kariyer politikaları,
- disiplinler arası çalışma kültürü

ile doğrudan ilişkilidir. İnsan kaynağı zayıflarsa, teknoloji **sürdürülemez.**

Teknolojik Bağımsızlık Seviyesinin Genel Özeti

Bütüncül değerlendirme sonucunda Türkiye’nin teknolojik bağımsızlık düzeyi:

- **Sistem entegrasyonu ve yazılım:** Yüksek
- **İHA/SİHA ve mühimmat:** Yüksek
- **Elektronik harp ve C2:** Orta–Yüksek
- **Motor, çip ve ileri malzeme:** Orta
- **Uzay ve ileri yarı iletkenler:** Geliştirilmesi gereken

şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Savunma Planına Etkileri

Teknolojik bağımsızlık değerlendirmesi, plan üzerinde şu etkileri üretir:

- kritik alanlara odaklı Ar-Ge ve yatırım öncelikleri,
- yaptırım ve ambargolara karşı operasyonel direnç,
- ihracat ve ortak projelerde pazarlık gücü,
- uzun vadeli caydırıcılığın korunması,
- kriz ve savaşta karar–icra özerkliği.

Genel Değerlendirme

Teknolojik Bağımsızlık Düzeyi; Türkiye Savunma Planı’nın **stratejik dayanıklılık eşiğini** tanımlar. Türkiye, birçok alanda **bağımlılıktan özerkliğe geçişi başarmış**, bazı kritik alanlarda ise **tam bağımsızlığa yaklaşan bir dönüşüm sürecindedir**. Bu sürecin kesintisiz sürdürülmesi; finansman, insan kaynağı ve test altyapısının birlikte güçlendirilmesine bağlıdır.

11.4. Öncelikli Programlar (0–24 Ay / 2–5 Yıl / 5+ Yıl)

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı kapsamında **stratejik yeterlilik, operasyonel kabiliyet ve teknolojik bağımsızlık** değerlendirmelerinden türetilen **öncelikli programları** zaman ufkuna göre sıralar. Amaç; kaynakları dağıtmadan, **etkisi hızlı görülen kazanımlarla** başlayıp **yapısal ve teknolojik dönüşümü** aşamalı biçimde tamamlamaktır.

Aşağıdaki programlar; **tehdit aciliyeti, caydırıcılık etkisi, uygulanabilirlik ve maliyet–etkinlik** kriterlerine göre önceliklendirilmiştir.

A. Kısa Vadeli Öncelikler (0–24 Ay)

Hedef: Mevcut kuvvetlerin hazır olma seviyesini hızla yükseltmek, kırılganlıkları kapatmak ve caydırıcılığı görünür kılmak.

1) Hazır Olma ve Sürdürülebilirlik

- Kritik birliklerde **readiness** artırımı (bakım, yedek parça, mühimmat).
- Stok ve ikmal çevrim sürelerinin kısaltılması.
- MEDEVAC, lojistik ve KBRN hazırlığının sahada güçlendirilmesi.

2) C4ISR Entegrasyonu (Hızlı Kazanımlar)

- Mevcut sensör–platform–karargâh entegrasyonunun yazılımsal iyileştirilmesi.
- Ortak resim (COP) ve veri füzyonu için **ara katman** çözümler.
- Siber savunmada **kritik altyapı koruma** paketleri.

3) İHA/SİHA ve Mühimmat

- Mevcut İHA/SİHA filolarında **süratli modernizasyon** (payload, link, EW dayanımı).
- Hassas güdümlü mühimmat stoklarının artırımı.

4) İnsan Kaynağı – Hızlı Tutma Önlemleri

- Kritik uzmanlar için **hedefli özlük/teşvik** düzenlemeleri.
- Yoğun görevli birliklerde dinlenme–rotasyon planları.

Beklenen Etki: 6–12 ay içinde **operasyonel güven ve caydırıcılık artışı**.

B. Orta Vadeli Öncelikler (2–5 Yıl)

Hedef: Çok alanlı harekâtın olgunlaştırılması, kritik teknolojilerde bağımsızlığın derinleştirilmesi ve kurumsal kapasitenin kalıcılaştırılması.

1) Çok Alanlı Harekât (MDO) Olgunlaştırma

- Kara–hava–deniz–siber entegrasyonunu kapsayan **müşterek doktrin** ve tatbikatlar.
- YZ destekli karar destek sistemlerinin kademeli devreye alınması.

2) Kritik Teknoloji Programları

- **Motor, sensör, elektronik ve yazılım**da yerli alt sistemlerin seri olgunluğa taşınması.
- Yarı iletken ve kritik malzeme için **ikame/ortak üretim** programları.

3) Hava ve Hava Savunma Katmanları

- Katmanlı hava savunmanın kapsama ve entegrasyonunun artırılması.
- Uzun menzil–orta menzil–yakın savunma arasında **ağ merkezli** bağlar.

4) Uzay ve Uydu Dayanıklılığı

- ISR ve haberleşme için **yedekli uydu mimarileri**.
- Karasal–uydu–hava rölesi arasında kesintisiz geçiş.

5) Sanayi ve Test/Sertifikasyon

- Ulusal test–sertifikasyon merkezlerinin kapasite artırımı.
- İhracatla ölçeklenen üretim ve **Ar-Ge’den ürüne** geçiş hızlandırma.

Beklenen Etki: 3–5 yıl içinde **çok alanlı ve sürdürülebilir caydırıcılık**.

C. Uzun Vadeli Öncelikler (5+ Yıl)

Hedef: Yüksek teknolojili, tam bağımsız ve küresel ölçekte rekabetçi bir savunma ekosistemi.

1) İleri Teknoloji Bağımsızlığı

- **İleri yarı iletkenler**, özgün işlemci ve kritik yazılım ekosistemi.
- Hipersonik, yönlendirilmiş enerji ve ileri sensör araştırmaları.

2) Otonom ve Sürü Sistemleri

- Otonom kara–hava–deniz platformları ve **sürü konseptinin** doktrinel entegrasyonu.
- İnsan–makine takım çalışmasının standartlaşması.

3) Uzak Güvenliği ve Uzak Yetkinliği

- Uzak durumsal farkındalığı (SSA) ve uzak varlıklarını koruma.
- Uzak tabanlı ISR'nin ana harekât döngüsüne tam entegrasyonu.

4) Kurumsal ve İnsan Kaynağı Dönüşümü

- Stratejik planlama, veri bilimi ve YZ alanlarında **elit kadrolar**.
- Üniversite–sanayi–kamu arasında kalıcı yetenek havuzları.

Beklenen Etki: 10+ yıllık perspektifte **yüksek teknolojiye dayalı stratejik özerklik**.

Önceliklendirme Mantığı (Özet)

- **0–24 Ay:** Hazırlık, görünür caydırıcılık, kırılganlıkların kapatılması
- **2–5 Yıl:** Entegrasyon, bağımsızlık derinliği, kurumsallaşma
- **5+ Yıl:** Atılım teknolojiler, küresel rekabet, tam özerklik

Genel Değerlendirme

Öncelikli Programlar yol haritası; Türkiye Savunma Planı'nı **niyetten icraya** taşıyan somut çerçevedir. Kısa vadede güven veren, orta vadede güçlendiren, uzun vadede dönüştüren bu yaklaşım; kaynakların **en yüksek stratejik getiri** üretecek biçimde kullanılmasını sağlar.

11.5. Risk Yönetimi ve Kontrol Mekanizması

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı'nın uygulanması sürecinde ortaya çıkabilecek **stratejik, operasyonel, teknolojik, finansal ve kurumsal risklerin** sistematik biçimde yönetilmesini sağlayan **risk yönetimi ve kontrol mekanizmasını** tanımlar. Amaç; belirsizliği ortadan kaldırmak değil, **öngörülebilir ve yönetilebilir** kılmaktır.

Risk Yönetiminin İlkeleri

Bu Plan'da risk yönetimi aşağıdaki temel ilkelere dayanır:

- **Önleyicilik:** Risk gerçekleşmeden önce tespit ve azaltma
- **Orantılılık:** Riskin etki ve olasılığına uygun tedbir
- **Süreklilik:** Tek seferlik değil, yaşayan bir süreç
- **Şeffaflık ve izlenebilirlik:** Karar ve sonuçların kayıt altına alınması
- **Sorumluluk:** Her risk için net “sahiplik” tanımı

Risk Kategorileri

Riskler, karar ve müdahale kolaylığı için aşağıdaki başlıklarda sınıflandırılır:

1. Stratejik Riskler

- Tehdit ortamının beklenenden hızlı değişmesi
- İttifak dengeleri ve bölgesel krizlerin tırmanması
- Caydırıcılık algısının zayıflaması

2. Operasyonel Riskler

- Hazır olma seviyesinde düşüş
- Lojistik ve ikmal kesintileri
- Personel yıpranması ve eşzamanlı görev yükü

3. Teknolojik ve Tedarik Riskleri

- Yaptırımlar, ambargolar, lisans kısıtları
- Kritik alt sistemlerde dışa bağımlılık
- Siber güvenlik ve bilgi sızıntıları

4. Finansal Riskler

- Bütçe dalgalanmaları ve maliyet artışları
- Döviz kuru ve finansman erişimi
- Çok yıllık projelerde nakit akışı riski

5. Kurumsal ve Yönetişim Riskleri

- Kurumlar arası koordinasyon eksikliği
- Yetki karmaşası ve karar gecikmeleri
- Denetim ve geri bildirim zayıflığı

Risk Değerlendirme Metodolojisi

Her risk, **olasılık** × **etki** yaklaşımıyla değerlendirilir ve dört seviyede sınıflandırılır:

- **Düşük:** İzleme yeterli
- **Orta:** Önleyici tedbir gerekli
- **Yüksek:** Aktif azaltma planı zorunlu
- **Kritik:** Acil müdahale ve üst düzey karar gerektirir

Bu değerlendirme, **Risk Matrisi** üzerinden düzenli olarak güncellenir.

Kontrol Mekanizmaları

Riskleri yönetmek için çok katmanlı kontrol araçları uygulanır:

- **Stratejik kontrol:** Üst düzey periyodik değerlendirme ve yön değişikliği
- **Program kontrolü:** Kilometre taşı (milestone), zaman–maliyet–kapsam takibi
- **Operasyonel kontrol:** Readiness KPI’ları, tatbikat ve saha geri bildirimi
- **Finansal kontrol:** Program bazlı bütçe izleme, erken sapma uyarıları
- **Teknolojik kontrol:** Alternatif tedarik, yerli ikame ve siber denetimler

Erken Uyarı ve Gösterge Sistemi

Risk yönetimi, **erken uyarı göstergeleri** ile desteklenir:

- hazır kuvvet oranlarında ani düşüş,
- tedarik sürelerinde uzama,
- maliyet sapmalarının eşik aşımı,

- personel devir oranlarında artış,
- siber olay sıklığında yükseliş.

Eşik aşıldığında, **otomatik düzeltici aksiyon planları** devreye girer.

Kriz ve Beklenmeyen Durum Yönetimi

Plan, öngörülemeyen olaylar için **esnek müdahale çerçevesi** içerir:

- yetki ve kaynakların hızlı yeniden tahsisi,
- önceden tanımlı kriz hücreleri,
- sivil–asker–özel sektör eşgüdümü,
- alternatif senaryolara geçiş (Plan B / C).

Amaç; riskin krize, krizin de **stratejik kayba** dönüşmesini engellemektir.

Kurumsal Sorumluluk ve Denetim

- Her risk için **risk sahibi** (owner) atanır.
- Risk azaltma planları takvim ve KPI’larla izlenir.
- İç ve dış denetim bulguları doğrudan risk havuzuna işlenir.
- Öğrenilen dersler, planın güncellenmesine yansıtılır.

Savunma Planına Etkileri

Bu risk yönetimi ve kontrol mekanizması;

- sürprizleri azaltır,
- kaynak israfını önler,
- karar alma hızını ve doğruluğunu artırır,
- uzun vadeli caydırıcılığı korur,
- planın **uygulanabilirliğini ve güvenilirliğini** yükseltir.

Genel Değerlendirme

Risk Yönetimi ve Kontrol Mekanizması; Türkiye Savunma Planı’nın **emniyet supabı ve yön pusulasıdır**. Bu mekanizma sayesinde plan; statik bir belge olmaktan çıkar, **değişen koşullara uyum sağlayan canlı bir sistem** hâline gelir. Yönetilen risk, zafiyet değil; **stratejik olgunluk göstergesidir**.

11.6. İzleme–Değerlendirme Takvimi (Raporlama Döngüsü)

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı’nın **uygulama sürecinin nasıl izleneceğini, hangi periyotlarda değerlendirileceğini ve raporlama döngüsünün** nasıl işleyeceğini tanımlar. En iyi strateji dahi; düzenli izlenmez ve güncellenmezse **zamanla etkisini yitirir**. Bu nedenle izleme–değerlendirme (İD), planın ayrılmaz bir parçasıdır.

Amaç; savunma planını **yaşayan bir belge** hâline getirmek, sapmaları erken tespit etmek ve karar vericilere **zamanında, güvenilir ve karşılaştırılabilir** bilgi sunmaktır.

İzleme–Değerlendirme Sisteminin Temel İlkeleri

Bu Plan’da İD sistemi şu ilkelere dayanır:

- **Süreklilik:** Tek seferlik değil, düzenli ve döngüsel izleme
- **Nesnellik:** KPI ve ölçülebilir göstergelere dayalı değerlendirme
- **Zamanlılık:** Karar almaya imkân verecek hızda raporlama
- **Kıyaslanabilirlik:** Önceki dönemlerle karşılaştırma
- **Eylem Odaklılık:** Sonuçların düzeltici aksiyonlara bağlanması

Raporlama Seviyeleri

İzleme ve raporlama; farklı karar seviyelerine uygun biçimde katmanlandırılır:

- **Stratejik Seviye:** Ulusal hedefler, caydırıcılık ve genel yeterlilik
- **Operasyonel Seviye:** Kuvvet hazırlığı, icra kabiliyeti, entegrasyon
- **Program/Proje Seviyesi:** Zaman–maliyet–performans takibi
- **Kurumsal Seviye:** İnsan kaynağı, bütçe, yönetim ve riskler

Her seviye, kendi karar ihtiyacına uygun **özet ve derinlikte** rapor alır.

İzleme–Değerlendirme Takvimi

A) Aylık İzleme (Operasyonel ve Program Düzeyi)

- Readiness KPI’ları
- Kritik programlarda zaman–maliyet sapmaları
- Lojistik, personel ve siber olay raporları

Amaç: Ani sapmaları ve operasyonel riskleri erken yakalamak.

B) Üç Aylık (Çeyreklik) Değerlendirme

- Program ve proje performans raporları
- Risk matrisi güncellemesi
- Önceliklendirme revizyonu önerileri

Amaç: Kaynak ve öncelik ayarlamalarını zamanında yapmak.

C) Yıllık Stratejik Değerlendirme

- Stratejik yeterlilik ve operasyonel kabiliyet özeti
- Bütçe–çıktı–etki analizi
- KPI setlerinin gözden geçirilmesi
- Bir sonraki yılın hedef ve öncelikleri

Amaç: Planın genel yönünün doğrulanması veya revizyonu.

D) Orta Vadeli (2–3 Yıl) Derinlemesine Gözden Geçirme

- Tehdit ortamı ve senaryo güncellemesi
- Program portföyü yeniden dengelenmesi

- Teknolojik bağımsızlık ve sanayi kapasitesi analizi

Amaç: Yapısal dönüşüm gerekip gerekmediğini tespit etmek.

Raporlama İçeriği ve Standartları

Her rapor, asgari olarak şu unsurları içerir:

- hedeflenen durum vs. mevcut durum,
- sapmaların neden–sonuç analizi,
- risk seviyesi ve trendi,
- önerilen düzeltici/önleyici aksiyonlar,
- karar gerektiren hususlar.

Standart format, **karar vericinin yükünü azaltır** ve karşılaştırmayı kolaylaştırır.

Geri Bildirim ve Düzeltici Aksiyon Döngüsü

İzleme–değerlendirme, raporla bitmez. Bu Plan;

- rapor → karar → uygulama → yeniden izleme
- alınan kararların KPI'lara yansımalarının takibi
- başarısızlık ve iyi uygulamalardan kurumsal öğrenme

döngüsünü zorunlu kılar.

Bu döngü kurulmadığında, raporlama **ritüele dönüşür**.

Kriz ve Olağanüstü Durumlarda Raporlama

Kriz ve savaş dönemlerinde raporlama:

- **daha sık,**
- **daha kısa,**
- **doğrudan karar odaklı**

olacak şekilde sadeleştirilir. Amaç; bilgi üretmek değil, **karar hızını artırmaktır**.

Dijitalleşme ve Gösterge Panelleri

Bu Plan;

- dijital KPI panelleri,
- otomatik veri toplama ve doğrulama,
- rol bazlı erişim

ile izleme–değerlendirme sürecinin **gerçek zamanlıya yakın** işletilmesini hedefler.

Dijitalleşme, gecikmeyi değil **öngörü** mümkün kılar.

Savunma Planına Etkileri

İzleme–Değerlendirme Takvimi ve Raporlama Döngüsü;

- planın uygulanabilirliğini artırır,
- sürprizleri ve gecikmeleri azaltır,
- kaynak israfını önler,
- stratejik uyumu korur,
- savunma politikasına kurumsal hafıza kazandırır.

Genel Değerlendirme

İzleme–Değerlendirme Takvimi; Türkiye Savunma Planı’nın **nabzını tutan mekanizmadır**. Bu nabız düzenli ölçülürse; plan **yaşar, öğrenir ve güçlenir**. Ölçülmezse, en iyi strateji dahi zamanla **etkisiz bir metne** dönüşür.

12. Sonuç

12.1. Genel Değerlendirme

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı’nın tüm bileşenlerini (tehdit analizi, strateji, kuvvet yapısı, savunma sanayii, finansman, insan kaynağı, hukuk–yönetişim ve izleme-değerlendirme) **tek bir bütüncül çerçevede** sentezler. Amaç; mevcut durumu nesnel biçimde ortaya koymak, güçlü alanları pekiştirmek ve geliştirilmesi gereken başlıklara **net yönlendirme** sağlamaktır.

Bütüncül Güç Dengesi

Türkiye; **bölgesel ölçekte güçlü**, çok alanlı harekâta geçişte **olgunlaşan**, teknolojik bağımsızlıkta **yükselen trend** sergileyen bir savunma kapasitesine sahiptir. Konvansiyonel ve asimetrik tehditlere karşı caydırıcılık yüksek; hibrit, siber ve uzay boyutlarında ise **sürekli yatırım ve entegrasyon** ihtiyacı sürmektedir.

Operasyonel Gerçeklik

Sahadaki fiilî kabiliyetler; hızlı reaksiyon, sınır ötesi icra ve müştereklikte **yüksek performans** üretmektedir. Bu etkinliğin kalıcılığı; **lojistik sürdürülebilirlik, personel dayanıklılığı** ve **C4ISR entegrasyonunun derinleştirilmesine** bağlıdır.

Teknoloji ve Sanayi Ekosistemi

Yerli savunma sanayii; sistem entegrasyonu, İHA/SİHA, mühimmat ve elektronik harp alanlarında **kritik eşiği aşmıştır**. Motor, ileri yarı iletkenler ve bazı uzay alt sistemlerinde **kısmi bağımlılık** devam etmekte; bu alanlar öncelikli Ar-Ge ve ikame programlarıyla kapatılmalıdır. **Test–sertifikasyon ve kod/veri egemenliği**, bağımsızlığın tamamlayıcı şartıdır.

Finansman ve Yönetişim

Program bazlı bütçeleme, çok yıllık finansman ve ihracat gelirlerinin döngüsel kullanımı; savunma kapasitesinin **mali omurgasını** güçlendirmektedir. Şeffaflık, hesap verebilirlik ve KPI’larla desteklenen yönetim; kaynakların **stratejik etki** üretmesini sağlar.

İnsan Kaynağı ve Kurumsal Dayanıklılık

Profesyonelleşme ve operasyon tecrübesi güçlüdür. Ancak siber–uzay–YZ gibi alanlarda **nitelikli uzman tutma**, görev yıpranmasını yönetme ve kurumsal öğrenmeyi hızlandırma **kritik başarı faktörleridir**.

Riskler ve Kontrol

Yaptırım/ambargo olasılıkları, tedarik zinciri kırılganlıkları ve hızlı tehdit evrimi; **aktif risk yönetimi** gerektirir. Erken uyarı göstergeleri, düzenli raporlama ve esnek önceliklendirme; planın **yaşayan** niteliğini korur.

Sonuç

Türkiye Savunma Planı; kısa vadede **hazırlık ve görünür caydırıcılık**, orta vadede **çok alanlı entegrasyon ve bağımsızlık derinliği**, uzun vadede **ileri teknolojiye dayalı stratejik özerklik** hedeflerini tutarlı bir yol haritasına bağlamaktadır. Başarı; disiplinli uygulama, sürekli izleme ve gerektiğinde **cesur ama ölçülü** düzeltmelerle mümkündür.

12.2. Kritik Karar Noktaları ve Tavsiyeler

Bu bölüm, Türkiye Savunma Planı'nın **uygulama başarısını belirleyecek kritik karar anlarını** ve bu anlarda izlenmesi gereken **net tavsiyeleri** ortaya koyar. Amaç; belirsizliği azaltmak, gecikme maliyetini düşürmek ve karar vericilere **zamanında, ölçülü ve etkisi yüksek** seçenekler sunmaktır.

1) Kaynakların Odaklanması mı, Yayılması mı?

Karar Noktası: Sınırlı kaynakların çok sayıda projeye dağıtılması mı, yoksa kritik kabiliyetlere yoğunlaştırılması mı?

Tavsiye:

- Kısa vadede **hazırlık, C4ISR entegrasyonu, mühimmat ve bakım** gibi yüksek getirili alanlara yoğunlaşın.
- Orta–uzun vadede **motor, yarı iletken, yazılım ve test–sertifikasyon** gibi bağımsızlık çarpanı yüksek programları önceliklendirin.
- Düşük etki–yüksek maliyetli projeleri **erteleme/iptal** mekanizmasıyla portföyden çıkarın.

2) İttifak Uyumuyla Stratejik Özerklik Dengesi

Karar Noktası: İttifak standartlarıyla tam uyum mu, ulusal çözümlerle özerklik mi?

Tavsiye:

- **Birlikte çalışabilirlik** gereken alanlarda ittifak uyumunu koruyun.
- **Kritik karar ve kullanım noktalarında** (kod, güncelleme, MRO) ulusal kontrolü şart koşun.
- Ortak projelerde **çekirdek teknolojilerin paylaşım sınırlarını** sözleşmeyle güvenceye alın.

3) Kısa Vadeli Caydırıcılık mı, Uzun Vadeli Dönüşüm mü?

Karar Noktası: Hızlı kazanımlar mı, yapısal dönüşüm mü?

Tavsiye:

- 0–24 ayda **görünür caydırıcılık** üretin (readiness, stok, entegrasyon).
- 2–5 yılda **çok alanlı olgunlaşma** ve bağımsızlık derinliği sağlayın.
- 5+ yılda **ileri teknolojiler** için kesintisiz Ar-Ge hattını kapatmayın.

4) Program Yönetimi ve Disiplin

Karar Noktası: Esnek ama dağınık yönetim mi, disiplinli ama yavaş süreçler mi?

Tavsiye:

- **Program bazlı bütçeleme** ve kilometre taşı denetimini zorunlu kılın.
- Erken uyarı eşiklerini (zaman–maliyet–risk) bağlayıcı hale getirin.
- Başarısız projelerde **durdur/yeniden tasarla** kararını geciktirmeyin.

5) İnsan Kaynağını Tutma ve Yetiştirme

Karar Noktası: Kısa vadeli mali tasarruf mu, kritik uzmanların elde tutulması mı?

Tavsiye:

- Siber, uzay, YZ ve yazılım için **hedefli özlük ve kariyer** paketleri uygulayın.
- Görev yıpranmasını azaltan **rotasyon ve dinlenme** rejimlerini kurumsallaştırın.
- Üniversite–sanayi–kamu **yetenek havuzlarını** kalıcılaştırın.

6) Yaptırım/Ambargo Riskleri

Karar Noktası: Reaktif çözümler mi, önleyici yapı mı?

Tavsiye:

- **Bağımlılık haritalaması** ve alternatif tedariki sürekli güncelleyin.
- Yerli ikameyi **bilgi/kod egemenliği** ile birlikte yürütün.
- Finansman ve sözleşmelerde **yaptırım dayanıklılığı** hükümleri ekleyin.

7) Dijitalleşme ve Karar Destek

Karar Noktası: Rapor üretimi mi, karar üretimi mi?

Tavsiye:

- KPI'ları **eyleme bağlayan** dijital paneller kurun.
- Veri → içgörü → karar → etki döngüsünü işletin.
- Kriz dönemlerinde raporlamayı **kısa ve karar odaklı** hale getirin.

8) Şeffaflık–Gizlilik Dengesi

Karar Noktası: Aşırı gizlilik mi, ölçülü şeffaflık mı?

Tavsiye:

- Gizliliği **derecelendirme ve yetki rejimleri**yle yönetin.
- Bütçe ve performansın ana hatlarında **hesap verebilirliği** koruyun.
- Denetimi, gizlilikten ödün vermeden **yetkilendirilmiş erişimle** sağlayın.

Öncelikli Eylem Özeti (İlk 12 Ay)

- Readiness ve stok artışı
- C4ISR yazılımsal entegrasyon
- Kritik uzman tutma paketleri
- Program bazlı bütçe ve erken uyarı eşikleri
- Bağımlılık haritalaması ve alternatif tedarik

Genel Değerlendirme

Kritik karar noktaları doğru yönetildiğinde; Türkiye Savunma Planı **niyetten icraya, harcamadan etkiye** dönüşür. Tavsiyelerin ortak paydası; **odaklanma, disiplin ve öngörüdür**. Bu üçlü sağlandığında, savunma kapasitesi **kırılgan değil dayanıklı, tepkisel değil yön verici** bir nitelik kazanır.

TÖRÖRÜN BİTİRİLMESİ PLANI

TERÖRÜN BİTİRİLMESİ STRATEJİK PLANI

I. GİRİŞ

- a) Türkiye'nin güvenliği ve birlik bütünlüğü açısından terör sorununun önemi
- b) Terörün tarihsel ve bölgesel arka planı
- c) Planın amacı ve kapsamı

II. GENEL ÇERÇEVE

1. Terörün Temel Nedenleri
2. Uluslararası Deneyimler ve Örnekler (IRA, ETA, vb.)
3. Türkiye'nin Mevcut Durumu ve Tehdit Değerlendirmesi

III. STRATEJİK HEDEFLER

1. Güvenlik ve Asayişin Tesisi
2. Toplumsal Birlik ve Bütünlüğün Güçlendirilmesi
3. Ekonomik ve Sosyal Kalkınma
4. Uluslararası İşbirliğinin Sağlanması
5. Devlet Yönetiminde Güçlü Merkezî Yapı

IV. ANA STRATEJİK ALANLAR

1. **Güvenlik (Ordu–Polis–Adliye)**
 - a) Askeri operasyonlar
 - b) Polis ve iç güvenlik
 - c) Adalet ve caydırıcılık
2. **Dil Politikası**
3. **Tarih Anlatısı ve Ortak Bellek**
4. **Din ve Mezhep Birliği**
5. **Kültür ve Sanat**
6. **Sosyoloji ve Toplumsal Uyum**
7. **Eğitim**
8. **Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma**
9. **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi**
10. **Siyaset ve Demokratik Katılım**
11. **Genetik ve Antropoloji Çalışmaları**
12. **Arkeoloji ve Kültürel Miras**
13. **Edebiyat (Yazılı–Sözlü–Ortak)**
14. **Coğrafya ve Bölgesel Gerçeklik**
15. **Amaç Birliği ve Ortak Kimlik**
16. **Merkezî Yönetim ve Devlet Gücü**

V. UYGULAMA DÖNEMLERİ

1. Sıcak Harekât ve Konuşlanma Dönemi
2. Sivil Harekât Dönemi
3. Siyaset ve Politika ile Uzlaşî Dönemi

VI. YÖNTEM VE ARAÇLAR

- a) İstihbarat ve bilgi toplama
- b) Hukuki düzenlemeler
- c) Teknoloji ve siber güvenlik
- d) Propaganda ile mücadele
- e) Sivil toplumun rolü

VII. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

- a) Terörün bitirilmesinde başarı kriterleri
- b) Ulusal birlik ve beraberliğin pekiştirilmesi
- c) Uzun vadeli barış ve kalkınma vizyonu

I. GİRİŞ

A) Türkiye'nin Güvenliği ve Birlik Bütünlüğü Açısından Terör Sorununun Önemi

Türkiye, jeopolitik konumu itibarıyla üç kıtanın kavşak noktasında yer almakta ve stratejik önemi yüksek bir devlettir. Bu konum, ülkeyi hem ekonomik ve kültürel bir merkez hâline getirirken hem de terör örgütleri ve dış güçler için hedef hâline getirmektedir. Terör sorunu, sadece güvenlik boyutuyla değil; siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel etkileriyle de Türkiye'nin birlik ve bütünlüğünü tehdit eden çok boyutlu bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır.

1. Devletin Güvenliğine Etkisi

- Terör, iç güvenliği tehdit ederek vatandaşların can ve mal güvenliğini tehlikeye atar.
- Devlet otoritesinin zayıfladığı algısı, güvenlik güçlerinin caydırıcılığını olumsuz etkiler.
- Sınır güvenliğinin ihlali, terörün uluslararası boyutunu artırır.

2. Ulusal Birlik ve Toplumsal Bütünlüğe Etkisi

- Terör örgütleri, etnik, mezhepsel ve ideolojik farklılıkları kullanarak toplumsal kutuplaşmayı derinleştirir.
- Ortak kimlik ve aidiyet duygusunu zedeleyerek “biz” bilincinin yerine ayrılıkçı söylemleri yerleştirmeye çalışır.
- Halkın devlete olan güvenini sarsarak “devlet–vatandaş bağı” koparmayı hedefler.

3. Ekonomik ve Sosyal Etkiler

- Terör eylemleri, yatırım ortamını olumsuz etkiler, işsizliği ve göçü artırır.
- Kamu kaynaklarının önemli bir kısmı güvenlik harcamalarına yönelmek zorunda kalır.
- Eğitim, sağlık ve altyapı hizmetlerinde geri kalmışlık yaratır, bölgesel eşitsizlikleri derinleştirir.

4. Uluslararası İtibar ve Stratejik Dengeler

- Terörle mücadele kapasitesi, bir devletin uluslararası alandaki prestijini doğrudan etkiler.
- Türkiye'nin NATO, AB ve bölgesel ortaklarıyla yürüttüğü ilişkilerde güvenlik politikalarının belirleyici bir rolü vardır.
- Terör tehdidi, dış politikada Türkiye'nin hareket alanını daraltabilir.

Sonuç olarak, terör sorunu yalnızca bir güvenlik meselesi değil; aynı zamanda ulusal kimliği, toplumsal dayanışmayı, ekonomik kalkınmayı ve devletin uluslararası konumunu doğrudan etkileyen stratejik bir meseledir. Bu nedenle, terörle mücadele Türkiye'nin geleceği açısından bir beka sorunu olarak ele alınmalı ve bütüncül, uzun vadeli bir stratejiyle yönetilmelidir.

B) Terörün Tarihsel ve Bölgesel Arka Planı

Türkiye'de terör sorunu, yalnızca günümüzün güvenlik meselesi değil, tarihsel kökleri olan ve bölgesel dinamiklerle beslenen çok boyutlu bir olgudur.

1. Tarihsel Arka Plan

- **Osmanlı'nın Son Dönemi ve Cumhuriyetin İlk Yılları:** İmparatorluğun zayıflamasıyla birlikte Batılı güçlerin desteklediği ayrılıkçı hareketler Anadolu coğrafyasında ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte devlet, ulusal birlik temelinde yeni bir kimlik inşa etmeye çalışmış, fakat bazı çevreler bu sürece tepki göstermiştir.
- **Soğuk Savaş Dönemi:** 1960'lardan itibaren ideolojik kamplaşmalar, sağ-sol çatışmaları ve dış ideolojik akımların etkisiyle farklı terör örgütleri ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Türkiye, hem Sovyetler Birliği'nin etkisi hem de Batı blokunun stratejik çıkarları nedeniyle terör faaliyetlerine sahne olmuştur.
- **1980 Sonrası:** PKK'nın kurulmasıyla birlikte etnik temelli terör, Türkiye'nin en önemli güvenlik sorunlarından biri hâline gelmiştir. 1990'lardan itibaren terör örgütü, hem kırsalda hem de şehirlerde eylemler düzenleyerek Türkiye'nin birlik ve bütünlüğünü hedef almıştır.
- **2000'ler ve Sonrası:** Küreselleşme, iletişim teknolojileri ve bölgesel savaşlarla birlikte terör uluslararası nitelik kazanmıştır. PKK'nın yanı sıra DEAŞ ve FETÖ gibi yapılar da Türkiye'nin güvenlik gündemine girmiştir.

2. Bölgesel Arka Plan

- **Ortadoğu'daki İstikrarsızlık:** Türkiye'nin çevresindeki Irak, Suriye ve İran gibi ülkelerdeki siyasi istikrarsızlık, terör örgütlerinin güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle Irak'ın işgali (2003) ve Suriye iç savaşı (2011) sonrasında terör örgütleri, sınır ötesinde geniş bir hareket alanı bulmuştur.
- **Etnik ve Mezhepsel Gerilimler:** Ortadoğu, etnik çeşitlilik ve mezhepsel ayrışmaların yoğun olduğu bir bölgedir. Bu durum, bölge ülkelerinde ve Türkiye'de terör örgütlerinin toplumsal fay hatlarını kullanmasına imkân tanımaktadır.
- **Uluslararası Destek ve Müdahaleler:** Terör örgütleri, zaman zaman küresel ve bölgesel aktörler tarafından "vekâlet unsuru" olarak kullanılmıştır. PKK, DEAŞ ve diğer yapılar bu tür dış desteklerle güç kazanmış, Türkiye'nin güvenlik sorunlarını derinleştirmiştir.
- **Enerji ve Jeopolitik Rekabet:** Türkiye'nin enerji koridoru üzerindeki stratejik konumu, bölgedeki terör faaliyetlerinin artmasında belirleyici bir faktördür. Enerji hatları ve kritik bölgeler, terör örgütleri tarafından hem ekonomik kazanç hem de siyasi baskı aracı olarak hedef alınmaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye'deki terör sorunu; tarihsel olarak imparatorluk sonrası dönemde ortaya çıkan kimlik ve aidiyet sorunlarından, bölgesel olarak ise Ortadoğu'daki istikrarsızlık ve dış müdahalelerden beslenmektedir. Bu nedenle terörle mücadele, yalnızca iç güvenlik meselesi değil, aynı zamanda tarihsel mirasın doğru yönetilmesi ve bölgesel politikaların stratejik biçimde tasarlanmasıyla mümkündür.

C) Planın Amacı ve Kapsamı

Amaç:

Bu planın temel amacı, Türkiye'de uzun yıllardır süregelen terör sorununu bütüncül bir yaklaşımla sona erdirmek, toplumsal birlik ve beraberliği güçlendirmek, devletin güvenliğini kalıcı şekilde tesis etmektir. Plan, yalnızca terör örgütlerinin silahlı faaliyetlerinin sona erdirilmesini değil; aynı zamanda terörün beslendiği toplumsal, ekonomik, kültürel ve dış destek kaynaklarının da ortadan kaldırılmasını hedefler.

Bu kapsamda:

- Vatandaşların can ve mal güvenliğinin korunması,
- Toplumsal barışın ve ortak aidiyet duygusunun güçlendirilmesi,
- Bölgesel kalkınma farklılıklarının giderilmesi,
- Türkiye'nin uluslararası alanda güvenli ve istikrarlı bir aktör olarak konumlanması, planın ana amaçları arasında yer almaktadır.

Kapsam:

Plan, yalnızca güvenlik boyutuna değil; sosyal, kültürel, ekonomik ve diplomatik boyutlara da odaklanan çok yönlü bir strateji öngörmektedir.

- **Güvenlik Alanı:** Ordu, polis ve adliye üzerinden yürütülecek etkin terörle mücadele operasyonları, istihbarat faaliyetleri ve caydırıcı hukuki düzenlemeler.
- **Toplumsal Alan:** Eğitim, kültür, din, dil ve sosyoloji üzerinden toplumsal uyumun güçlendirilmesi, ayrımcı söylemlerin önlenmesi.
- **Ekonomik Alan:** Bölgesel kalkınma politikaları, işsizlikle mücadele, ekonomik entegrasyon ve refahın artırılması.
- **Uluslararası Alan:** Terör örgütlerinin dış destek kaynaklarının kesilmesi, uluslararası işbirliği ve diplomasi yoluyla Türkiye'nin tezlerinin güçlendirilmesi.
- **Yönetimsel Alan:** Merkezi yönetimin güçlü, etkin ve kapsayıcı rolünün pekiştirilmesi; yerel yönetimlerle uyumlu ve adil bir idari yapı kurulması.

Sonuç olarak, plan; askeri, siyasi, sosyal, ekonomik ve diplomatik araçların eşgüdüm içerisinde kullanıldığı, uzun vadeli ve sürdürülebilir bir strateji niteliği taşımaktadır. Türkiye'nin geleceği açısından bir **“ulusal güvenlik ve beka belgesi”** olarak değerlendirilebilir.

II. GENEL ÇERÇEVE

1. Terörün Temel Nedenleri

Terör olgusu tek bir sebebe dayanmamakta; tarihsel, sosyolojik, ekonomik, siyasi ve uluslararası faktörlerin kesişiminde ortaya çıkmaktadır. Türkiye özelinde terörün temel nedenleri şu başlıklarda toplanabilir:

1. Sosyo–Ekonomik Faktörler

- Bölgesel kalkınma farklılıkları, işsizlik ve yoksulluk, terör örgütlerinin propaganda alanını genişletmektedir.
- Eğitimde fırsat eşitsizlikleri, genç nüfusun radikalleşmeye daha açık hâle gelmesine yol açmaktadır.
- Sosyal dışlanma ve hizmetlere erişimdeki yetersizlikler, devlet–vatandaş bağıını zayıflatabilmektedir.

2. Etnik ve Kimlik Temelli Faktörler

- Etnik ve kültürel farklılıkların istismar edilmesi, “ayrımcılık” algısının güçlendirilmesi, toplumsal kutuplaşmayı artırmaktadır.
- Ortak tarih ve kültürün çarpıtılması, etnik gruplar arasında “ortak acı” anlatılarının üretilmesi terör örgütlerinin militan devşirmesine zemin hazırlamaktadır.

3. İdeolojik ve Dini Faktörler

- Radikal ideolojilerin, özellikle genç nüfusa yönelik cazip bir “alternatif kimlik” olarak sunulması.
- Dinî ve mezhepsel farklılıkların çatışma unsuru hâline getirilmesi, terör örgütlerinin söylem araçlarından biridir.

4. Siyasi ve Yönetimsel Faktörler

- Demokratik süreçlerin yeterince kapsayıcı olmaması veya siyasetin kutuplaşmaya dayalı yürütülmesi.
- Yerel yönetimler ve merkezi yönetim arasındaki uyumsuzluklar.
- Adalet ve hukuk sisteminde güven eksikliği, kayırmacılık ve eşitsizlik algısı.

5. Uluslararası ve Bölgesel Faktörler

- Komşu ülkelerdeki siyasi istikrarsızlıklar ve iç savaşlar, terör örgütlerine hareket alanı sağlamaktadır (Irak ve Suriye örneklerinde olduğu gibi).
- Küresel ve bölgesel aktörlerin terör örgütlerini vekâlet aracı olarak kullanması.
- Uluslararası suç örgütleri ile terör örgütleri arasındaki finans, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı bağlantıları.

6. Psikolojik ve Sosyolojik Faktörler

- Aidiyet duygusunun zayıflaması, bireylerin devlete ve topluma yabancılaşması.
- Propaganda, manipülasyon ve sosyal medyanın etkisiyle radikalleşmenin hız kazanması.
- Travmatik toplumsal olayların “ortak mağduriyet” algısına dönüştürülmesi.

Sonuç olarak, Türkiye’de terörün temel nedenleri sadece güvenlik eksikliğinden değil; sosyal adalet, ekonomik refah, eğitim, kimlik politikaları ve uluslararası ilişkiler alanlarındaki eksikliklerden de kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, terörle mücadele sadece askerî yöntemlerle değil; bütüncül ve çok boyutlu politikalarla yürütülmelidir. Merkezi yönetimlerin yerel yönetimlerden zayıf, geride ve aşağıda kalması bölünme taleplerini meşrulaştırabilir. Bu da merkezi yönetimlerin yerel yönetimlerden daima üstün ve güçlü tutulması gerekliliğini ortaya koyar.

Uluslararası Deneyimler ve Örnekler (IRA, ETA, vb.)

Dünyada farklı ülkeler, uzun yıllar süren terör hareketleriyle mücadele etmiş ve çeşitli yöntemler geliştirmiştir. Bu deneyimler, Türkiye için önemli dersler ve karşılaştırma imkânları sunmaktadır.

1. IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) – Birleşik Krallık Örneği

- **Tarihsel Arka Plan:** IRA, İngiltere’den bağımsızlık ve Kuzey İrlanda’nın İrlanda Cumhuriyeti ile birleşmesi amacıyla kurulmuştur. 20. yüzyıl boyunca bombalı saldırılar ve silahlı eylemlerle binlerce kişinin ölümüne yol açmıştır.
- **Mücadele Yöntemleri:** İngiltere, güvenlik operasyonlarını sürdürürken aynı zamanda siyasi çözüm kanallarını da açık tutmuştur. Toplumsal desteğin azaltılması için propaganda karşıtı politikalar uygulanmıştır.
- **Çözüm Süreci:** 1998’de imzalanan **Hayırlı Cuma Anlaşması (Good Friday Agreement)** ile IRA’nın silah bırakması ve siyasi kanada yönelmesi sağlanmıştır.

- **Dersler:** Terör örgütlerinin yalnızlaştırılması, siyasi katılım mekanizmalarının güçlendirilmesi ve ekonomik kalkınma programları çözümde belirleyici olmuştur.

2. ETA (Euskadi Ta Askatasuna) – İspanya Örneği

- **Tarihsel Arka Plan:** ETA, Bask bölgesinin bağımsızlığı için 1959'da kurulmuş, onlarca yıl süren bombalı saldırılarla binlerce can almıştır.
- **Mücadele Yöntemleri:** İspanya, askeri ve polisiye operasyonların yanı sıra örgütün mali kaynaklarını kesmeye odaklanmıştır. Uluslararası destek ağları da diplomatik yollarla etkisiz hâle getirilmiştir.
- **Çözüm Süreci:** ETA, 2011'de silahlı mücadeleyi bırakacağını açıkladı, 2018'de ise kendini feshetti.
- **Dersler:** Hukuki süreçlerin etkinliği, uluslararası işbirliği ve örgütün toplumsal tabandan koparılması başarının anahtarı olmuştur.

3. Diğer Örnekler

- **FARC (Kolombiya):** 50 yılı aşkın bir çatışmadan sonra 2016'da hükümet ile barış anlaşması imzaladı. Bu süreçte sosyal entegrasyon ve kırsal kalkınma projeleri ön planda oldu.
- **ABD – El Kaide Mücadelesi:** 11 Eylül sonrası ABD, askeri operasyonlar ve küresel güvenlik işbirliği ile örgütün kapasitesini zayıflattı. Ancak askeri yöntemlerin tek başına kalıcı çözüm getirmediği görüldü.
- **Sri Lanka – Tamil Kaplanları (LTTE):** 2009'da Sri Lanka ordusunun yoğun askeri operasyonları sonucu örgüt tamamen tasfiye edildi. Ancak insan hakları ihlalleri, çözümün kalıcılığı konusunda tartışmalara yol açtı.

Genel Değerlendirme:

- Başarılı örneklerde ortak nokta, **güvenlik tedbirlerinin yanında siyasi, ekonomik ve toplumsal entegrasyon politikalarının da uygulanmasıdır.**
- Terör örgütlerinin finans kaynaklarının kesilmesi, uluslararası yalnızlaştırılması ve toplumsal desteğinin yok edilmesi kalıcı çözüm sağlamıştır.
- Tek taraflı askeri yöntemler, kısa vadede sonuç verse de uzun vadede sürdürülebilir barış için yetersiz kalmıştır.

Türkiye'nin Mevcut Durumu ve Tehdit Değerlendirmesi

Türkiye, coğrafi konumu, tarihsel misyonu ve jeopolitik önemi nedeniyle farklı türlerde terör örgütlerinin hedefi olmuştur. Bu örgütler; etnik, ideolojik, dini ve uluslararası bağlantılı yapılar şeklinde çeşitlenmektedir.

1. Mevcut Durum

- **Etnik Temelli Terör (PKK ve uzantıları):**
 - Türkiye'nin en uzun süreli terör tehdidi PKK ve bağlı yapılanmalardan gelmektedir.
 - Örgüt, kırsaldan şehir yapılanmalarına, yurtiçi hücrelerden sınır ötesi kamplara kadar çok boyutlu bir yapıdadır.
 - Irak ve Suriye'deki gelişmeler, örgütün Türkiye'ye yönelik tehdit kapasitesini artırmaktadır.
- **Radikal Dini Terör (DEAŞ, El Kaide bağlantılı gruplar):**

- Suriye iç savaşı sonrası Türkiye, DEAŞ'ın doğrudan hedeflerinden biri hâline gelmiştir.
- Sınır güvenliği, yabancı terörist savaşçılar ve hücre yapılanmaları kritik tehdit oluşturmaktadır.
- **FETÖ (Fethullahçı Terör Örgütü):**
 - 15 Temmuz 2016'daki darbe girişimi, Türkiye için devlet kurumlarını hedef alan en büyük tehditlerden biri olmuştur.
 - FETÖ, halen yurt dışındaki yapılanmaları ve finans kaynakları üzerinden tehdit oluşturmaktadır.
- **Aşırı Sol Terör Örgütleri (DHKP-C vb.):**
 - Daha sınırlı bir etki alanına sahip olmakla birlikte, şehirlerde sansasyonel eylemler yapma potansiyeli barındırmaktadır.

2. Tehdit Değerlendirmesi

- **İç Güvenlik Açısından:**
 - PKK'nın dağ kadroları zayıflamış olsa da, şehir yapılanmaları, propaganda faaliyetleri ve dış destek unsurları sürmektedir.
 - Radikalleşme riski, özellikle genç nüfus üzerinde devam etmektedir.
- **Dış Güvenlik Açısından:**
 - Irak'ın kuzeyinde ve Suriye'nin kuzeyinde oluşan otorite boşlukları, Türkiye'ye yönelik saldırı ve lojistik desteğin devam etmesine yol açmaktadır.
 - Bazı bölgesel ve küresel aktörlerin örgütlere siyasi veya lojistik destek sağlaması tehdidi artırmaktadır.
- **Ekonomik ve Sosyal Etkiler:**
 - Terör saldırıları, bölgesel kalkınmayı ve yatırım ortamını olumsuz etkilemektedir.
 - Terör propagandası, toplumsal barışı zedelemekte ve devlet–vatandaş ilişkisini yıpratmaktadır.
- **Siber ve Dijital Tehditler:**
 - Terör örgütleri, internet ve sosyal medya üzerinden propaganda, militan devşirme ve finansal faaliyet yürütmektedir.
 - Dijital alanda yanlış bilgi ve manipülasyon, toplumsal huzursuzluk riskini artırmaktadır.

3. Genel Değerlendirme

Türkiye'nin terörle mücadele tecrübesi güçlüdür, güvenlik güçleri yüksek kapasiteye sahiptir. Ancak tehditlerin çeşitlenmesi, sadece askerî yöntemlerle çözümün yeterli olmadığını göstermektedir. Terörün **siyasi, ekonomik, sosyal ve uluslararası boyutlarının** eşgüdüm içinde ele alınması gerekmektedir.

III. STRATEJİK HEDEFLER

1. Güvenlik ve Asayişin Tesisi

Türkiye'de terörle mücadelenin en temel boyutu güvenliktir. Güvenlik ve asayişin sağlanması, devlet otoritesinin tesis edilmesi ve vatandaşların huzur içinde yaşamalarının garanti altına alınması, terörün kökünü kazımada ilk aşamadır.

1. Askerî Unsurlar

- **Sıcak Harekât ve Sürekli Konuşlanma:** Terör örgütlerinin kırsal alandaki varlıklarını kalıcı olarak ortadan kaldırmak için, mobil birlikler, İHA–SİHA destekli operasyonlar ve sınır ötesi harekâtlarla sürekli baskı kurulmalıdır.
- **Sınır Güvenliği:** Türkiye’nin güney sınırları başta olmak üzere, tüm kritik bölgelerde elektronik gözetleme sistemleri, duvar, hendek ve insansız hava aracı destekli güvenlik koridorları güçlendirilmelidir.
- **Özel Birlikler:** Terörle mücadelede özel eğitim almış, psikolojik dayanıklılığı yüksek, profesyonel birliklerin sürekli hazır tutulması sağlanmalıdır.

2. Polis ve İç Güvenlik Unsurları

- **Kent Güvenliği:** Şehirlerde terör örgütlerinin hücre yapılanmalarına karşı sürekli takip ve istihbarat çalışmaları yürütülmelidir.
- **Toplum Destekli Polislik:** Halkın güvenlik güçlerine güvenini artıracak ve istihbarat desteğini güçlendirecek uygulamalar geliştirilmelidir.
- **Siber Güvenlik:** Dijital alandaki propaganda, örgütlenme ve finans kanallarına yönelik siber polis birimlerinin etkinliği artırılmalıdır.

3. Adalet ve Hukuki Çerçeve

- **Caydırıcı ve Adil Ceza Sistemi:** Terör suçlarına yönelik cezalar, hem caydırıcı olmalı hem de adalet duygusunu zedelememelidir.
- **Kayırmacılığın Önlenmesi:** Mülakat, kamu atamaları ve yardım dağıtımlarında adaletin gözetilmesi, toplumsal huzursuzlukların teröre zemin hazırlamasını önleyecektir.
- **İslah ve Rehabilitasyon:** Örgüt üyelerinin pişmanlık yasaları çerçevesinde topluma kazandırılması için etkin programlar uygulanmalıdır.

4. İstihbarat ve Koordinasyon

- **Ortak Veri Havuzu:** Jandarma, polis, MİT ve diğer güvenlik kurumları arasında gerçek zamanlı bilgi paylaşımı sağlanmalıdır.
- **Erken Uyarı Sistemleri:** Terör eylemleri hazırlık aşamasında iken tespit edilmeli ve engellenmelidir.
- **Uluslararası İşbirliği:** Terör örgütlerinin dış desteklerini kesmek için bölgesel ve küresel aktörlerle istihbarat paylaşımı artırılmalıdır.

5. Halkın Güvenliğinin ve Huzurunun Sağlanması

- Güvenlik güçleri, operasyonlarda **sivil hassasiyetini** korumalı, suçlu ile suçsuz ayrımı gözetilmelidir.
- Halkın güvenlik güçlerine olan desteği, şeffaf iletişim ve bilgilendirme politikalarıyla güçlendirilmelidir.
- Terörden etkilenen bölgelerde hızlı **kamu hizmeti sunumu (eğitim, sağlık, altyapı)** ile vatandaşın devlete bağlılığı artırılmalıdır.

Sonuç:

Güvenlik ve asayişin tesisi, sadece askerî operasyonlarla değil; polis, adalet, istihbarat ve halk desteğiyle çok boyutlu bir şekilde sağlanmalıdır. Kalıcı güvenlik, **hem fiziki hem de toplumsal güven ortamının kurulmasıyla** mümkün olacaktır.

2. Toplumsal Birlik ve Bütünlüğün Güçlendirilmesi

Terör örgütleri, etnik, mezhepsel ve ideolojik farklılıkları istismar ederek toplumun birliğini zayıflatmayı amaçlamaktadır. Türkiye'nin uzun vadeli güvenliği için en kritik unsur, vatandaşların ortak aidiyet duygusunu güçlendirmek, devlet ile toplum arasındaki bağı sağlamlaştırmak ve tüm kesimlerin kendini bu ülkenin eşit ve değerli bir parçası olarak hissetmesini sağlamaktır.

1. Ortak Kimlik ve Aidiyet

- Resmî dil, tarih ve kültür temelinde “**ortak ulusal kimlik**” vurgusu güçlendirilmelidir.
- Ortak bayramlar, anma günleri ve semboller, toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde kullanılmalıdır.
- “Biz” bilincini pekiştirecek eğitim ve medya projeleri teşvik edilmelidir.

2. Eğitim Yoluyla Birlik

- Okullarda tarih, kültür ve vatandaşlık derslerinde **birlik, beraberlik, kardeşlik** temaları ön plana çıkarılmalıdır.
- Ayrımcı ve kutuplaştırıcı söylemler yerine **ortak değerleri** öne çıkaran içerikler kullanılmalıdır.
- Üniversitelerde ve gençlik merkezlerinde ortak sosyal ve kültürel projeler desteklenmelidir.

3. Kültürel ve Sosyal Politikalar

- Farklı etnik ve mezhepsel grupların kültürel değerleri korunmalı, fakat bunlar **ayrıştırıcı değil birleştirici** bir çerçevede ele alınmalıdır.
- Sanat, spor, edebiyat ve medya projeleriyle gençler arasında ortak bir sosyal alan oluşturulmalıdır.
- Yerel festivaller, kültürel etkinlikler ve ortak projelerle toplumun farklı kesimleri bir araya getirilmelidir.

4. Adalet ve Eşitlik Algısının Güçlendirilmesi

- Kamu hizmetlerinde **eşitlik ve adalet ilkesi** kesin olarak uygulanmalıdır.
- Mülakat, işe alım, sosyal yardımlar ve eğitim fırsatlarında **kayırmacılığın önlenmesi**, devletin güvenilirliğini artıracaktır.
- Vatandaşların devlete olan güvenini zedeleyen adaletsizlikler hızlı şekilde giderilmelidir.

5. Toplumsal Diyalog ve Katılım

- Sivil toplum kuruluşları, yerel kanaat önderleri ve akademisyenler arasında **diyalog platformları** kurulmalıdır.
- Terörden zarar görmüş aileler için psikolojik ve sosyal destek programları geliştirilmelidir.
- Gençlerin radikalleşmesini önlemek için, gençlik merkezleri, spor ve sanat faaliyetleri yaygınlaştırılmalıdır.

6. Medya ve İletişim

- Kutuplaştırıcı dil yerine **birleştirici dil** kullanılmalıdır.

- Medya, terör örgütlerinin propagandasına karşı bilinçlendirme ve karşı anlatı üretme görevini üstlenmelidir.
- Sosyal medya üzerinden yayılan ayrıştırıcı içeriklere karşı devlet, STK'lar ve toplum birlikte mücadele etmelidir.

Sonuç:

Toplumsal birlik ve bütünlük, güvenliğin temel taşıdır. Türkiye'nin farklı etnik, kültürel ve dini unsurları arasında “**ortak kimlik, eşit vatandaşlık ve kardeşlik**” duygusu güçlendirildiği ölçüde, terör örgütlerinin toplumsal taban bulma ihtimali ortadan kalkacaktır.

3. Ekonomik ve Sosyal Kalkınma

Terörün beslendiği en önemli zeminlerden biri, **ekonomik geri kalmışlık, işsizlik, yoksulluk ve sosyal dışlanmadır**. Terör örgütleri, bu sorunlardan kaynaklanan toplumsal memnuniyetsizlikleri istismar ederek militan devşirmekte, halk desteği sağlamaktadır. Bu nedenle, ekonomik ve sosyal kalkınma, terörle mücadelenin güvenlik kadar kritik bir ayağını oluşturmaktadır.

1. Bölgesel Kalkınma ve Yatırım

- Terörden en çok etkilenen bölgelerde **altyapı yatırımları (yol, su, elektrik, internet, sağlık, eğitim)** hızlandırılmalıdır.
- Devlet teşvikleriyle bölgesel sanayi ve tarım yatırımları artırılmalı, özel sektörün bu bölgelere yatırım yapması cazip hâle getirilmelidir.
- Kırsal kalkınma projeleri, tarım ve hayvancılık destekleri ile genç nüfusun köyden kente göçü azaltılmalıdır.

2. İstihdam ve İş Fırsatları

- Terörden zarar görmüş bölgelerde genç işsizliği azaltmak için **istihdam odaklı projeler** uygulanmalıdır.
- Küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ) vergi ve kredi kolaylıkları sağlanmalıdır.
- Mesleki eğitim kursları ile gençlerin **meslek edinmesi** teşvik edilmelidir.

3. Sosyal Hizmetler ve Refah

- Eğitim, sağlık ve sosyal yardımların adil ve hızlı bir şekilde ulaştırılması, vatandaşın devlete olan güvenini artıracaktır.
- Yoksul aileler için konut, sosyal yardım ve gıda desteği programları güçlendirilmelidir.
- Kadınlara yönelik mikro-kredi ve girişimcilik destekleri ile **kadınların ekonomik hayata katılımı** teşvik edilmelidir.

4. Eğitim ve İnsan Sermayesi

- Terörden etkilenen bölgelerde okullaşma oranı artırılmalı, öğrencilere burs ve destek programları sağlanmalıdır.
- Üniversite-sanayi işbirlikleri ile gençler için yenilikçi iş alanları (teknoloji, yazılım, turizm) oluşturulmalıdır.
- Eğitim yoluyla **eleştirel düşünme, hoşgörü ve barış kültürü** yaygınlaştırılmalıdır.

5. Sosyal Uyum ve Entegrasyon

- Terörden zarar görmüş bireyler ve aileler için **psikolojik destek ve rehabilitasyon programları** uygulanmalıdır.
- Göç etmiş veya yerinden edilmiş vatandaşların geri dönüşünü kolaylaştıracak güvenli ve refah odaklı politikalar hayata geçirilmelidir.
- Spor, kültür ve sanat etkinlikleriyle farklı toplumsal kesimler arasında **ortak yaşam kültürü** güçlendirilmelidir.

6. Ekonomik İstihbarat ve Terörün Finansmanı ile Mücadele

- Terör örgütlerinin finans kaynakları (uyuşturucu, kaçakçılık, haraç, yurtdışı bağışlar) kurutulmalıdır.
- Mali suçlarla mücadele birimleri, uluslararası işbirliğiyle örgüt finansmanını izlemeli ve kesintiye uğratmalıdır.

Sonuç:

Ekonomik ve sosyal kalkınma, sadece bölgesel refah artışı değil, aynı zamanda **terör örgütlerinin zemin kaybetmesi** anlamına gelir. İşsizlik ve yoksulluk azaltıldıkça, vatandaşın devlete olan bağlılığı artacak; toplumsal barış ve güvenlik kalıcı hâle gelecektir.

4. Uluslararası İşbirliğinin Sağlanması

Terör, ulusal sınırları aşan, küresel bağlantılara sahip bir tehdittir. Türkiye’deki terör örgütleri yalnızca içeriden değil; dış finansman, lojistik destek, propaganda ağları ve güvenli sığınaklar üzerinden de güçlenmektedir. Bu nedenle, uluslararası işbirliği, terörle mücadelenin en kritik tamamlayıcı unsurudur.

1. Bölgesel İşbirliği

- **Komşu Ülkelerle Güvenlik Koordinasyonu:** Irak ve Suriye başta olmak üzere sınır güvenliği için ortak operasyon merkezleri kurulmalı, istihbarat paylaşımı artırılmalıdır.
- **Sınır Ötesi Operasyonların Meşruiyeti:** Uluslararası hukuk çerçevesinde komşu ülkelerle yapılacak ikili anlaşmalar, Türkiye’nin terörle mücadeledeki hareket alanını genişletecektir.
- **Mülteci ve Göç Yönetimi:** Bölgesel işbirliği ile mülteci hareketleri kontrol altına alınmalı, terör örgütlerinin bu durumdan faydalanması engellenmelidir.

2. Küresel İşbirliği

- **NATO ve BM Çerçevesi:** Türkiye’nin NATO üyesi olarak istihbarat, sınır güvenliği ve teknoloji paylaşımında daha etkin rol alması sağlanmalıdır. BM Güvenlik Konseyi kararları çerçevesinde terörle mücadeleye küresel destek artırılmalıdır.
- **Avrupa Birliği ile Ortaklık:** PKK ve FETÖ gibi örgütlerin Avrupa’daki propaganda ve finans faaliyetlerine karşı AB ile daha sıkı işbirliği yapılmalıdır.
- **ABD ile Güvenlik Diyalogu:** DEAŞ ve PKK’ya karşı ortak çıkar alanları belirlenmeli, stratejik çelişkiler minimize edilmelidir.

3. İstihbarat ve Operasyonel İşbirliği

- **Ortak Veri Tabanları:** Terörist listeleri, seyahat yasakları, finansal hareketler gibi bilgiler müttefik ülkelerle anlık paylaşılmalıdır.
- **Interpol ve Europol ile Koordinasyon:** Teröristlerin uluslararası hareketlerinin takibi ve yakalanması için etkin mekanizmalar kullanılmalıdır.

- **Ortak Tatbikatlar ve Eğitim:** Türk güvenlik güçleri, dost ülkelerle birlikte operasyonel tatbikatlar yaparak kapasitesini artırmalıdır.

4. Ekonomik ve Finansal İşbirliği

- Terör örgütlerinin uluslararası uyuşturucu, silah ve insan kaçakçılığı ağlarına karşı ortak finansal takip sistemleri kurulmalıdır.
- Kara para aklama faaliyetlerinin önlenmesi için **FATF (Mali Eylem Görev Gücü)** standartlarına uygun denetimler güçlendirilmelidir.

5. Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç

- Türkiye, terörün sadece kendisi için değil, tüm bölge için tehdit oluşturduğunu uluslararası kamuoyuna sürekli anlatmalıdır.
- Akademik çalışmalar, medya kampanyaları ve uluslararası konferanslarla Türkiye'nin tezleri desteklenmelidir.
- Diaspora toplulukları, doğru bilgilendirme ve kültürel diplomasi faaliyetleriyle terör örgütlerinin propagandasına karşı bilinçlendirilmelidir.

Sonuç:

Uluslararası işbirliği, terör örgütlerinin **barınma, finansman ve propaganda alanlarını daraltmak** için vazgeçilmezdir. Türkiye, bölgesel ortaklıklar, küresel ittifaklar ve çok taraflı mekanizmalar üzerinden **“terörle mücadelede yalnızlaştırma stratejisini”** güçlendirmelidir.

5. Devlet Yönetiminde Güçlü Merkezî Yapı

Terörle mücadelenin başarısı, yalnızca güvenlik tedbirleriyle değil; **devletin yönetim kapasitesi ve otoritesinin güçlü olmasıyla** mümkündür. Güçlü ve etkin bir merkezî yönetim, hem toplumsal birlik ve bütünlüğün korunması hem de güvenlik–ekonomi–sosyal politikaların uyumlu yürütülmesi açısından kritik öneme sahiptir.

1. Devlet Otoritesinin Tesisi

- Devlet, ülkenin her bölgesinde güvenliği, adaleti ve hizmetleri eşit şekilde sağlayarak otoritesini hissettirmelidir.
- Yerel yönetimlerin hizmet sunumu teşvik edilmeli, ancak devletin bütünlüğünü zedeleyecek şekilde siyasi amaçlarla kullanılması kesin olarak engellenmelidir.
- Merkez–yerel ilişkilerinde denge, **“hizmette özerklik, yönetimde birlik”** ilkesiyle kurulmalıdır.

2. Güçlü Kurumsal Yapı

- Yargı, emniyet, ordu ve kamu kurumları arasında tam koordinasyon sağlanmalı, kurumlar arası rekabet değil, **işbirliği kültürü** geliştirilmelidir.
- Bürokratik verimlilik artırılmalı, liyakat esaslı atamalarla kamuya olan güven pekiştirilmelidir.
- Devlet kurumlarının şeffaflığı ve hesap verilebilirliği güçlendirilerek, halkın devlete olan güveni artırılmalıdır.

3. Kriz Yönetimi ve Stratejik Planlama

- Terör tehdidine karşı merkezî yönetim, ulusal çapta kriz yönetim mekanizmalarını sürekli hazır tutmalıdır.
- Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi güncellenmeli, değişen tehditlere göre **dinamik ve esnek planlama** yapılmalıdır.
- Güvenlik, ekonomi, eğitim ve diplomasi politikaları tek bir merkezden koordine edilmelidir.

4. Hukuk ve Adaletin Üstünlüğü

- Güçlü merkezî yapı, keyfi yönetim değil, **adalet temelli bir otorite** üzerine kurulmalıdır.
- Hukukun üstünlüğü ve eşit vatandaşlık ilkeleri korunarak, ayrımcılık ve kayırmacılığın önüne geçilmelidir.
- Vatandaşların devlete güvenini sarsan adaletsizlikler hızla giderilmelidir.

5. Halkla Bağ ve Meşruiyet

- Güçlü merkezî yönetim, halktan kopuk değil, **halkın desteğiyle güçlenen** bir yönetim anlayışına dayanmalıdır.
- Halkın talepleri düzenli şekilde takip edilmeli, özellikle terörden etkilenen bölgelerde hızlı ve etkin kamu hizmeti sunulmalıdır.
- Merkezi yönetim, toplumsal dayanışma ve milli birlik söylemini sürekli güçlendirmelidir.

Sonuç:

Güçlü merkezî yönetim, terörün kökünü kazımak için devletin en büyük güvencesidir. Yetki ve sorumlulukların net tanımlandığı, kurumlar arası uyumun sağlandığı, halkın devlete güven duyduğu bir yönetim modeli; **hem terör örgütlerinin toplumsal taban bulmasını engelleyecek, hem de uzun vadeli barışı tesis edecektir.**

IV. ANA STRATEJİK ALANLAR

1. Güvenlik (Ordu–Polis–Adliye)

a) Askerî Operasyonlar

Terör örgütlerinin silahlı kapasitesinin ortadan kaldırılması, terörle mücadelenin en temel ayağıdır. Askerî operasyonlar, yalnızca geçici sonuçlar doğuran taktik hamleler değil, **kalıcı güvenlik ortamı tesis eden stratejik faaliyetler** olarak yürütülmelidir.

a) Sürekli ve Kalıcı Baskı

- Terör örgütlerinin kırsal alanlardaki varlıklarını sonlandırmak için **kesintisiz operasyon konsepti** uygulanmalıdır.
- Sadece belirli dönemlerde değil, yılın her ayında araziye hâkim olunmalı; dağ, kırsal ve sınır bölgelerinde **daimi askerî varlık** sağlanmalıdır.

b) İleri Teknoloji Kullanımı

- İnsansız hava araçları (İHA–SİHA), uydu gözetleme sistemleri ve elektronik harp unsurları operasyonların merkezinde olmalıdır.

- Hedeflerin noktasal tespiti ile sivil kayıplar engellenmeli, operasyonlar **yüksek hassasiyetle** icra edilmelidir.

c) Sınır Ötesi Operasyonlar

- Irak ve Suriye'deki terör kampları ve lojistik hatlar sürekli hedef alınmalı, örgütlerin güvenli bölge oluşturmalarına izin verilmemelidir.
- Sınır ötesi operasyonlarda komşu ülkelerle güvenlik işbirliği ve diplomatik zemin güçlendirilmelidir.

d) Özel Kuvvetler ve Profesyonel Birlikler

- Terörle mücadeleye özel eğitim almış profesyonel birliklerin operasyonlardaki rolü artırılmalıdır.
- Psikolojik dayanıklılığı yüksek, teknoloji kullanımında uzman ve asimetrik savaş tecrübesine sahip birimler öne çıkarılmalıdır.

e) Sivil Hassasiyet ve Hukuki Çerçeve

- Operasyonlarda sivil halkın zarar görmemesi temel ilke olmalıdır. Suçlu ile suçsuz ayırımına titizlikle dikkat edilmelidir.
- Askerî faaliyetler, ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesinde yürütülerek Türkiye'nin **meşru müdafaa hakkı** sürekli vurgulanmalıdır.

f) Lojistik ve Destek Unsurları

- Operasyon bölgelerine hızlı intikal ve uzun süreli kalış için lojistik üsler kurulmalıdır.
- Hava desteği (savaş uçakları, kargo uçakları, helikopterler) ile operasyon kabiliyeti güçlendirilmelidir.
- Askerî personelin moral ve motivasyonu, psikolojik destek ve sosyal imkânlarla sürekli yüksek tutulmalıdır.

Sonuç:

Askerî operasyonlar, yalnızca örgüt mensuplarını etkisiz hale getirmekle sınırlı kalmamalı; **örgütün sürekli baskı altında tutulduğu, hareket alanının daraltıldığı ve halkın güvenliğinin sağlandığı kalıcı bir güvenlik konsepti** oluşturmalıdır.

b) Polis ve İç Güvenlik

Terörle mücadelenin başarıya ulaşabilmesi için kırsaldaki askerî operasyonların yanı sıra şehirlerde **polis ve iç güvenlik önlemlerinin** güçlü olması şarttır. İç güvenlik, yalnızca terörist unsurların etkisiz hale getirilmesini değil, aynı zamanda **halkın huzur ve güven içinde günlük yaşamını sürdürebilmesini** hedeflemektedir.

a) Şehir Güvenliği ve Terörle Mücadele

- Terör örgütlerinin şehir yapılanmaları, hücre evleri ve lojistik ağları sürekli takip edilmelidir.
- Polis teşkilatı, özel harekât birimleriyle koordineli şekilde kentlerde nokta operasyonlar yapmalıdır.
- Güvenlik kameraları, plaka tanıma sistemleri, biyometrik kontrol ve yapay zekâ destekli gözetim sistemleri yaygınlaştırılmalıdır.

b) Toplum Destekli Polislik

- Vatandaşlarla polis arasında güven ilişkisi kurulmalıdır.
- Halkın istihbarata katkı sunabilmesi için **gizli ihbar hatları, mobil uygulamalar** ve güvenilir iletişim kanalları kullanılmalıdır.
- Özellikle gençler ve ailelerle temas kurularak radikalleşme riskleri erkenden tespit edilmelidir.

c) Siber Güvenlik ve Dijital İzleme

- Terör örgütlerinin internet ve sosyal medya üzerinden yürüttüğü propaganda, militan devşirme ve finans faaliyetleri engellenmelidir.
- Siber polis birimleri güçlendirilmeli, yapay zekâ destekli analiz sistemleriyle dijital içerikler hızlıca tespit edilmelidir.
- Uluslararası sosyal medya şirketleriyle işbirliği yapılarak terör propagandası yapan hesapların kapatılması sağlanmalıdır.

d) Kamu Düzeni ve Asayişin Sağlanması

- Terör tehdidinin yoğun olduğu bölgelerde gece gündüz devriyeler ve güvenlik kontrolleri artırılmalıdır.
- Halkın günlük yaşamını kolaylaştıracak şekilde güvenlik önlemleri alınmalı, “**güvenlik = baskı**” algısı oluşmamalıdır.
- Polis, yalnızca operasyonel değil; aynı zamanda **kriz anlarında toplumu sakinleştiren, güven veren bir aktör** olarak konumlandırılmalıdır.

e) Kurumlar Arası Koordinasyon

- Polis, jandarma, istihbarat ve belediye zabıtalı arasında sürekli bilgi paylaşımı sağlanmalıdır.
- İçişleri Bakanlığı bünyesinde “**Terörle Mücadele Koordinasyon Merkezi**” kurulmalı, şehir güvenliği anlık olarak yönetilmelidir.
- Adalet sistemiyle eşgüdüm sağlanarak, yakalanan örgüt mensuplarının yargı süreçleri hızla işletilmelidir.

Sonuç:

Polis ve iç güvenlik tedbirleri, terörle mücadelenin şehirlerdeki omurgasını oluşturmaktadır.

Halk desteğini alan, yüksek teknolojiye dayanan, hızlı ve adil müdahalelerle çalışan bir polis teşkilatı, terör örgütlerinin şehirlerde kök salmasını engelleyecektir.

c) Adalet ve Caydırıcılık

Terörle mücadelede askerî ve polisî önlemler kadar, **adalet sisteminin gücü ve tarafsızlığı** da belirleyicidir. Adalet, toplumun devlete güven duymasını sağlar; caydırıcılık ise potansiyel terör faaliyetlerini engeller. Bu iki unsur birlikte, terörle mücadelenin kalıcı başarıya ulaşmasının temelini oluşturur.

a) Hukukun Üstünlüğü ve Güven

- Adalet sistemi, tüm vatandaşlara eşit ve tarafsız davranmalı; etnik, mezhepsel veya ideolojik ayrım yapılmamalıdır.

- Terör davalarında **hukuka uygunluk** titizlikle korunmalı, keyfî uygulamalar önlenmelidir.
- Halkın “adalet duygusu” zedelendiğinde, terör örgütleri bundan faydalanarak propaganda yapabilmektedir.

b) Caydırıcı Yasal Düzenlemeler

- Terörle bağlantılı suçlara yönelik cezalar, **hem adil hem de caydırıcı** olmalıdır.
- Örgüt üyeliği, finansmanı ve propagandasına yönelik yasal düzenlemeler net ve uygulanabilir olmalıdır.
- Tekrar eden suçlara karşı **ağırlaştırılmış yaptırımlar** uygulanmalı, örgütlere geri dönüş imkânı sınırlandırılmalıdır.

c) Islah ve Rehabilitasyon

- Teslim olan veya örgütten ayrılan kişilere yönelik **rehabilitasyon programları** uygulanmalı, topluma kazandırılmaları sağlanmalıdır.
- Gençler ve ilk kez örgütle teması olan kişiler için “pişmanlık yasaları” etkin kullanılmalıdır.
- Bu yaklaşım, örgüt kadrolarını küçültürken toplumsal barışı da güçlendirecektir.

d) Yargı Süreçlerinde Hız ve Etkinlik

- Terörle ilgili davalar için **özel ihtisas mahkemeleri** güçlendirilmeli, süreçler hızlı ve adil şekilde sonuçlandırılmalıdır.
- Gözaltı, tutuklama ve yargılama süreçlerinde uluslararası insan hakları standartları gözetilerek Türkiye’nin meşruiyeti korunmalıdır.

e) Kayırmacılığın Önlenmesi

- Kamu hizmetlerinde liyakat esas alınmalı; kayırmacılık, torpil veya ayrımcılık gibi uygulamalar sonlandırılmalıdır.
- İşe alım, sosyal yardımlar ve eğitim fırsatlarında adaletin tesis edilmesi, toplumda **“devlet adildir” algısını güçlendirecektir.**
- Adaletsizlik algısı, potansiyel radikalleşmenin en önemli tetikleyicilerinden biridir.

Sonuç:

Adalet, güvenliğin teminatıdır. Caydırıcı ve adil bir hukuk sistemi; hem terör örgütlerinin propaganda alanını daraltır, hem de vatandaşın devlete güvenini artırır. **Güçlü bir adalet sistemi, güçlü bir güvenlik şemsiyesi anlamına gelir.**

2. Dil Politikası

Dil, bir milletin **birlik, kimlik ve kültürel sürekliliğinin en güçlü taşıyıcısıdır**. Türkiye’de resmi dilin Türkçe olması, toplumsal bütünlüğün ve devlet otoritesinin en önemli unsurlarından biridir. Ancak farklı anadillere sahip toplulukların da haklarını gözetken, adalet ve hoşgörü temelli bir dil politikası geliştirilmelidir.

1. Resmî Dil ve Ulusal Birlik

- Türkçe, devletin resmî dili olarak korunmalı ve kamu hizmetlerinde ortak iletişim aracı olarak kullanılmalıdır.

- Resmî dilin güçlü ve kapsayıcı şekilde öğretilmesi, vatandaşların devlete aidiyetini artıracaktır.
- Eğitim, kamu hizmetleri ve adalet sisteminde Türkçe'nin birleştirici rolü temel ilke olmalıdır.

2. Anadillere Saygı ve Hoşgörü

- Vatandaşların kendi aralarında farklı dillerde konuşmaları doğal bir hak olup, devlet bu çeşitliliğe saygı göstermelidir.
- Farklı dillerin kültürel miras olarak korunması, ayrıştırıcı değil **birleştirici bir çerçevede** ele alınmalıdır.
- Üniversitelerde ve akademik çalışmalarda bölgesel dillerin araştırılması, bilimsel zenginlik olarak değerlendirilmelidir.

3. Eğitim Politikaları

- Okullarda Türkçe eğitimin kalitesi artırılmalı, her vatandaşın akıcı şekilde Türkçe öğrenmesi sağlanmalıdır.
- Türkçe'nin yanı sıra yabancı dil eğitimi güçlendirilerek, genç nesillerin küresel ölçekte rekabet gücü artırılmalıdır.
- Anadillerin seçmeli dersler ve kültürel projelerle öğretilmesine imkân tanınabilir; bu, aidiyet ve kültürel bağların güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

4. Dilin Birleştirici Gücü

- Ortak dil, farklı toplumsal kesimler arasında **iletişim ve kardeşlik köprüsü** olmalıdır.
- Medya, edebiyat, sanat ve kültür faaliyetlerinde Türkçe'nin zenginliği öne çıkarılmalı, aynı zamanda çok dilli içeriklerle kültürel çeşitlilik desteklenmelidir.
- Ortak dil üzerinden **ortak değerlerin ve milli kimliğin güçlendirilmesi**, terör örgütlerinin ayrıştırıcı dil politikalarını etkisiz kılacaktır.

5. Uluslararası Boyut

- Türkçe'nin dünya dilleri arasında daha güçlü yer edinmesi için **Yunus Emre Enstitüsü, TİKA ve üniversiteler** aracılığıyla uluslararası tanıtım faaliyetleri artırılmalıdır.
- Türkçe, yalnızca Türkiye'nin değil, tüm Türk dünyasının ortak bağı olarak ele alınmalı, bu vizyon genişletilmelidir.

Sonuç:

Dil politikası, terör örgütlerinin en çok istismar ettiği alanlardan biridir. Resmî dilin korunması ve güçlendirilmesiyle birlikte, diğer dillerin kültürel zenginlik olarak saygıyla ele alınması; toplumun **birlik içinde çeşitlilik** anlayışıyla güçlenmesini sağlayacaktır.

3. Tarih Anlatısı ve Ortak Bellek

Terör örgütleri, toplumsal fay hatlarını derinleştirmek için çoğu zaman tarihi çarpıtarak “**ortak acı**” anlatıları üretir ve bunları propaganda malzemesi olarak kullanır. Türkiye'nin uzun vadeli birlik ve bütünlüğü için doğru, kapsayıcı ve ortak bir tarih anlatısının oluşturulması kritik öneme sahiptir.

1. Doğru ve Bilimsel Tarih Anlatısı

- Tarih dersleri, ideolojik dayatmalardan arındırılarak bilimsel temellere oturtulmalıdır.
- Türklerin ve Anadolu halklarının bin yıllara dayanan **ortak yaşam deneyimi** vurgulanmalıdır.
- Çarpıtılmış veya ayrıştırıcı tarih yorumlarına karşı **belge ve arkeolojik bulgulara dayalı gerçekler** öne çıkarılmalıdır.

2. Ortak Belleğin Güçlendirilmesi

- Türkler, Kürtler(Kürt Türkleri), Araplar, Çerkezler, Lazlar ve diğer unsurların birlikte verdiği **istiklal mücadelesi** topluma aktarılmalıdır.
- Kurtuluş Savaşı, Çanakkale, Malazgirt gibi zaferler; Sarıkamış, Balkan Savaşları gibi acılar, **hepimizin ortak hafızası** olarak öğretilmelidir.
- Anma günleri, milli bayramlar ve toplumsal semboller üzerinden birlik duygusu pekiştirilmelidir.

3. Eğitim Yoluyla Ortak Tarih Bilinci

- İlkokuldan üniversiteye kadar eğitim müfredatında “ortak geçmiş ve ortak gelecek” anlayışı güçlendirilmelidir.
- Gençlerin tarihle bağ kurmasını sağlamak için yarışmalar, müze gezileri, belgesel ve tiyatro projeleri desteklenmelidir.
- Yerel tarih araştırmaları teşvik edilerek farklı bölgelerin Türkiye bütünlüğü içindeki rolü vurgulanmalıdır.

4. Medya ve Kültürel Araçların Kullanımı

- Diziler, filmler, edebiyat ve sanat eserleri aracılığıyla **ortak kahramanlık hikâyeleri** topluma aktarılmalıdır.
- Sosyal medya ve dijital platformlarda tarih anlatıları doğru bilgilerle güçlendirilmeli, örgüt propagandasının önüne geçilmelidir.

5. Uluslararası Boyut

- Türk tarihi ve Anadolu’nun ortak kültürel mirası, uluslararası akademik çalışmalarla desteklenmeli ve dünyaya tanıtılmalıdır.
- Ermeni soykırımı iddiaları gibi Türkiye’ye yönelik tarihsel manipülasyonlara karşı **bilimsel temelli karşı anlatılar** üretilmelidir.

Sonuç:

Tarih anlatısı ve ortak bellek, toplumsal kimliğin en güçlü taşıyıcılarından biridir. **Doğru tarih bilinci**, toplumu ayrıştırıcı söylemlere karşı korur, vatandaşlar arasında kardeşlik bağını kuvvetlendirir. Ortak geçmişin doğru hatırlanması, **ortak geleceğin güvenle inşası** için zorunludur.

4. Din ve Mezhep Birliği

Türkiye’de terör örgütleri, sadece etnik değil aynı zamanda **mezhep ve din farklılıklarını istismar ederek** toplumsal çatışma üretmeye çalışmaktadır. İslam’ın barış ve kardeşlik mesajı yerine, ayrışmayı ve radikalleşmeyi körükleyen anlayışlar, terör örgütlerinin en sık kullandığı araçlardan biridir. Bu nedenle, **dinî ve mezhepsel farklılıkların çatışma değil zenginlik kaynağı** olarak ele alınması ve ortak bir din anlayışının geliştirilmesi büyük önem taşır.

1. İslam'ın Birleştirici Mesajının Vurgulanması

- Kur'an ve sünnetin barış, adalet ve kardeşlik ilkeleri toplumun her kesimine anlatılmalıdır.
- Farklı mezheplerin ayrıştırıcı değil, İslam'ın zengin yorumları olduğu vurgulanmalıdır.
- Dinî kurumlar, vaazlar ve eğitim programları yoluyla **ümme bilinci** güçlendirilmelidir.

2. Mezhep Çatışmalarının Önlenmesi

- Sünni–Alevi, Şafî–Hanefî gibi farklılıkların çatışma aracı olarak kullanılmasına kesinlikle izin verilmemelidir.
- Ortak dini etkinlikler, iftarlar, anma günleri ve sosyal projelerle mezhepler arası kardeşlik pekiştirilmelidir.
- Diyanet İşleri Başkanlığı ve sivil dini yapılar, farklı mezheplerin hassasiyetlerine saygılı bir yaklaşım benimsemelidir.

3. Radikalleşmenin Önlenmesi

- Dinî eğitimde radikal akımların etkisi azaltılmalı, **ılımlı ve sahih dini bilgi** esas alınmalıdır.
- Gençlere yönelik **radikalleşmeye karşı bilinçlendirme programları** uygulanmalıdır.
- Yabancı ideolojik ve mezhepsel etkilerin Türkiye’de örgütlenmesine müsaade edilmemelidir.

4. Eğitim ve İlahiyat Çalışmaları

- İlahiyat fakülteleri, mezhepler arası ortak çalışma projeleri geliştirmeli, önyargıları kırıcı araştırmalar yapmalıdır.
- Din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinde **farklı mezheplerin temel prensipleri tanıtılmalı**, ama ayrışma değil birlik vurgulanmalıdır.
- Gençlere dini bilgiyi sahih kaynaklardan öğrenme imkânı sağlanmalıdır.

5. Sivil Toplum ve Yerel İnisiyatifler

- Yerel dini liderler ve kanaat önderleri, birlik mesajlarını güçlendirmek üzere devlet politikalarıyla uyumlu çalışmalıdır.
- Cemaatler ve tarikatlar arasında **diyalog ve işbirliği platformları** kurulmalıdır.
- Dinî ve mezhepsel farklılıklardan doğan anlaşmazlıklar, yerel uzlaş mekanizmalarıyla barışçıl şekilde çözümlenmelidir.

Sonuç:

Din ve mezhep birliği, toplumsal bütünlüğün ruhsal temelini oluşturur. Türkiye’nin birliği ve güvenliği, **İslam’ın birleştirici özünün toplumsal yaşama yansıtılması** ile güçlenecektir. Mezhepsel farklılıklar çatışma aracı olmaktan çıkarıldığında, terör örgütlerinin toplumsal taban bulma imkânı ortadan kalkacaktır.

5. Kültür ve Sanat

Kültür ve sanat, toplumları bir araya getiren, ortak değerleri güçlendiren ve **radikalleşmeye karşı güçlü bir panzehir** işlevi gören alanlardır. Terör örgütleri, çoğunlukla kültürel bağları kopararak kimlik boşluğu oluşturmaya çalışır. Bu nedenle kültür ve sanat, toplumsal dayanışmayı artırmak ve terörün taban bulmasını engellemek için stratejik bir araçtır.

1. Kültürel Birlik ve Ortak Değerler

- Türk kültürünün farklı etnik ve bölgesel renklerle oluşturduğu zenginlik, **ortak bir ulusal kimlik** çerçevesinde vurgulanmalıdır.
- Halk müziği, folklor, mutfak kültürü gibi unsurlar toplumu birleştirici semboller olarak kullanılmalıdır.
- Ortak tarih ve değerler, kültür-sanat etkinlikleriyle genç nesillere aktarılmalıdır.

2. Sanatın Birleştirici Gücü

- Tiyatro, sinema, edebiyat ve müzik aracılığıyla barış, kardeşlik ve dayanışma mesajları işlenmelidir.
- Travmatik olayların işlendiği sanat eserleri, toplumsal hafızayı güçlendirirken aynı zamanda **şiddeti değil barışı** teşvik etmelidir.
- Genç sanatçılar desteklenerek farklı bölgelerden ortak projeler üretmeleri sağlanmalıdır.

3. Kültürel Etkinlikler ve Toplumsal Dayanışma

- Festivaller, konserler, sergiler ve tiyatrolar; farklı kesimleri bir araya getirecek şekilde düzenlenmelidir.
- Ortak spor ve kültür faaliyetleri, toplumsal kaynaşmayı güçlendirmelidir.
- Kültürel mirasın korunması ve tanıtılması, toplumun ortak geçmişine sahip çıkma bilincini artıracaktır.

4. Medya ve Yayıncılık

- Terör propagandasına karşı kültür ve sanat üzerinden güçlü bir **karşı anlatı** oluşturulmalıdır.
- Televizyon dizileri, belgeseller ve filmler aracılığıyla **birlik ve kardeşlik hikâyeleri** öne çıkarılmalıdır.
- Dijital platformlarda gençlere hitap eden içeriklerle kültürel aidiyet pekiştirilmelidir.

5. Psikolojik Destek ve Kültür

- Sanat, terörden etkilenen bireyler için bir **terapi aracı** olarak kullanılmalıdır.
- Müzik, resim, edebiyat ve tiyatro gibi alanlarda travma sonrası rehabilitasyon programları geliştirilebilir.

Sonuç:

Kültür ve sanat, toplumsal direncin en yumuşak ama en etkili güçlerindendir. **Birleştirici kültürel değerlerin öne çıkarılması ve sanatın iyileştirici rolünün güçlendirilmesi**, terör örgütlerinin ayrıştırıcı propagandasını etkisiz bırakacak; toplumda kardeşlik ve birlik bilincini pekiştirecektir.

6. Sosyoloji ve Toplumsal Uyum

Terör örgütleri, toplumsal fay hatlarını kullanarak destek bulur ve radikalleşmeyi yaymaya çalışır. Bu nedenle, terörle mücadelenin yalnızca güvenlik boyutu değil, aynı zamanda **toplumsal uyumun güçlendirilmesi** de kritik öneme sahiptir. Sosyoloji temelli politikalar, toplumu bir arada tutarak terörün köklenmesini önler.

1. Eğitim ve Bilinçlendirme

- Eğitim programlarında barış, kardeşlik, hoşgörü ve insan hakları değerleri öne çıkarılmalıdır.
- Eleştirel düşünme becerileri geliştirilerek gençlerin terör propagandasına karşı direnç kazanması sağlanmalıdır.
- Okullarda ve üniversitelerde **radikalleşme karşıtı bilinçlendirme projeleri** uygulanmalıdır.

2. Toplumsal Katılım ve Diyalog

- Farklı toplumsal kesimler (etnik, dini, kültürel) arasında **diyalog ve işbirliği platformları** kurulmalıdır.
- Yerel kanaat önderleri, din adamları, sivil toplum temsilcileri ve akademisyenler ortak çalışmalarda buluşturulmalıdır.
- Toplumsal sorunlar diyalog ve müzakere ile çözülerek örgütlerin manipülasyon alanı daraltılmalıdır.

3. Sosyal Adalet ve Eşitlik

- Kamu hizmetleri ve sosyal yardımlar **adil ve şeffaf** şekilde sunulmalı; kayırmacılık engellenmelidir.
- İstihdam ve sosyal desteklerde fırsat eşitliği sağlanarak toplumun tüm kesimlerinin devlete güveni güçlendirilmelidir.
- Bölgesel kalkınma farkları giderilerek **eşit vatandaşlık bilinci** pekiştirilmelidir.

4. Ekonomik ve Sosyal Destek

- Yoksulluk, işsizlik ve sosyal dışlanma, terör örgütlerinin en çok istismar ettiği alanlardır. Bu nedenle bölgesel kalkınma projeleri desteklenmelidir.
- Gençlere iş imkânı, kadınlara girişimcilik desteği sağlanarak toplumsal aidiyet artırılmalıdır.
- Terörden zarar gören ailelere psikososyal destek verilerek mağduriyetlerin yeni radikalleşme süreçlerine yol açması önlenmelidir.

5. Kültür, Spor ve Sanat Yoluyla Uyum

- Spor kulüpleri, kültürel etkinlikler ve sanat projeleri, gençleri bir araya getiren **pozitif sosyal alanlar** olarak kullanılmalıdır.
- Ortak kültürel projeler, farklı toplumsal gruplar arasında kaynaşmayı artıracaktır.
- Yerel kültürlerin korunması desteklenirken, ortak ulusal kimlik çerçevesinde birleştirici unsurlar öne çıkarılmalıdır.

6. Sosyolojik Araştırmalar ve Analiz

- Terörün sosyolojik nedenleri, akademik araştırmalarla düzenli olarak incelenmelidir.
- Bölgesel farklılıklar, göç, gençlik dinamikleri ve toplumsal algılar analiz edilerek **politikalar bilimsel veriye dayandırılmalıdır.**
- Sosyal bilimlerin önerileri, devlet politikalarının tamamlayıcı unsuru olarak uygulanmalıdır.

Sonuç:

Sosyoloji ve toplumsal uyum politikaları, güvenlik tedbirlerinin yanında **kalıcı barış ve huzurun sosyal temelini** oluşturur. Adalet, eşitlik, diyalog ve ortak değerler üzerine inşa

edilmiş güçlü bir toplumsal yapı, terör örgütlerinin propaganda alanını yok edecek; Türkiye’de **birlik ve dayanışmayı kalıcı hale getirecektir.**

7. Eğitim

Eğitim, terörle mücadelenin **en uzun vadeli fakat en etkili aracıdır**. Radikalleşmenin önlenmesi, toplumsal uyumun güçlendirilmesi ve gelecek nesillerin barış kültürüyle yetişmesi, eğitim politikalarının başarısına bağlıdır. Eğitim yoluyla bireyler, terör örgütlerinin propagandasına karşı direnç kazanır ve devlet–toplum bağı güçlenir.

1. Farkındalık ve Bilinçlendirme

- Okul müfredatında barış, kardeşlik, hoşgörü ve insan hakları değerleri vurgulanmalıdır.
- Öğrencilere, terörün toplum üzerindeki yıkıcı etkileri somut örneklerle anlatılmalıdır.
- Gençlerin terör örgütlerinin “yanlış kahramanlık” anlatılarına kapılmaması için **karşı anlatılar** geliştirilmelidir.

2. Eleştirel Düşünme ve Medya Okuryazarlığı

- Gençlerin terör propagandasına karşı direnç kazanması için **eleştirel düşünme becerileri** geliştirilmelidir.
- Sosyal medya ve dijital içerikler üzerine bilinçlendirme dersleri verilerek, yanlış bilgi ve manipülasyonlara karşı farkındalık artırılmalıdır.

3. Eğitimde Fırsat Eşitliği

- Terörden etkilenen bölgelerde okullaşma oranı yükseltilmeli, her çocuğun eğitim hakkına erişimi sağlanmalıdır.
- Kırsal ve dezavantajlı bölgelerde öğretmen desteği, burs programları ve okul yatırımları artırılmalıdır.
- Yatılı bölge okulları ve mesleki eğitim merkezleri yaygınlaştırılarak **gençlerin eğitimsizlik nedeniyle örgütlere yönelmesi engellenmelidir.**

4. Üniversite ve Gençlik Politikaları

- Üniversitelerde öğrenci kulüpleri, spor ve kültür faaliyetleri desteklenerek **radikal ideolojilerin cazibesi azaltılmalıdır.**
- Gençlik merkezlerinde eğitim, kültür, sanat ve teknoloji projeleriyle gençlere pozitif sosyal alanlar sunulmalıdır.
- Akademisyenler, öğrencilerle birlikte **barış ve birlikte yaşam** konulu projeler üretmeye teşvik edilmelidir.

5. Öğretmen ve Din Görevlilerinin Rolü

- Öğretmenler, sadece bilgi aktaran değil, aynı zamanda **rehberlik ve rol model** olan bireyler olarak yetiştirilmelidir.
- Din görevlileri, vaazlarında ayrıştırıcı değil, birleştirici mesajlar vermelidir.
- Eğitimcilerin sürekli hizmet içi eğitimlerle **radikalleşme ile mücadele** konusunda yetkinlikleri artırılmalıdır.

6. Psikolojik Destek ve Rehabilitasyon

- Terörden doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen çocuk ve gençlere psikolojik danışmanlık hizmeti verilmelidir.
- Okullarda rehberlik birimleri güçlendirilerek öğrencilerin travmalarla baş etmesine yardımcı olunmalıdır.

7. Uluslararası Eğitim İşbirlikleri

- Türkiye'nin terörle mücadele tecrübesi, uluslararası eğitim projeleriyle paylaşılmalı; farklı ülkelerdeki iyi uygulamalardan faydalanılmalıdır.
- Yurt dışındaki Türk gençlerine yönelik eğitim programlarıyla aidiyet ve kimlik duyguları pekiştirilmelidir.

Sonuç:

Eğitim, terörle mücadelenin **askerî ve polisî yöntemlerden çok daha kalıcı çözüm sunan** ayağıdır. Fırsat eşitliği, doğru tarih ve değerler eğitimi, eleştirel düşünme becerileri ve psikolojik destek mekanizmalarıyla genç nesiller, radikal ideolojilere kapılmadan **barışın, birliğin ve kardeşliğin savunucusu** olarak yetiştirilecektir.

8. Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma

Terörün ortaya çıkışında ve sürdürülmesinde **işsizlik, yoksulluk, gelir eşitsizliği ve bölgesel geri kalmışlık** önemli rol oynamaktadır. Ekonomik kalkınma ve refahın adil paylaşımı, toplumsal bütünlüğü güçlendirerek terör örgütlerinin istismar alanlarını daraltır. Bu nedenle terörle mücadelede ekonomi, güvenlik kadar kritik bir stratejik alandır.

1. Bölgesel Kalkınma Politikaları

- Terörden en çok etkilenen bölgelerde **altyapı yatırımları (yol, su, elektrik, internet, sağlık, eğitim)** öncelikli hale getirilmelidir.
- Tarım, hayvancılık ve yerel üretim sektörlerine devlet destekleri artırılmalıdır.
- Özel sektör yatırımlarını cazip kılmak için vergi indirimi, teşvik paketleri ve yatırım kredileri sağlanmalıdır.

2. İstihdam ve İş Olanakları

- Genç işsizliğiyle mücadele için **mesleki eğitim merkezleri, girişimcilik destekleri ve KOBİ teşvikleri** hayata geçirilmelidir.
- Kadınların iş gücüne katılımı için mikro kredi programları ve kadın girişimcilere özel destekler verilmelidir.
- Kamu istihdam projeleriyle kısa vadede işsizlik baskısı azaltılmalı, uzun vadede özel sektör yatırımları teşvik edilmelidir.

3. Sosyal Adalet ve Refahın Paylaşımı

- Sosyal yardımlar şeffaf, adil ve hızlı şekilde ulaştırılmalıdır.
- Konut, sağlık ve eğitim hizmetlerinde bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi öncelikli olmalıdır.
- Halkın devlete güvenini zedeleyen kayırmacılık uygulamaları kesin olarak engellenmelidir.

4. Terörün Finans Kaynaklarının Kesilmesi

- PKK ve benzeri örgütlerin gelir kaynakları olan uyuşturucu, kaçakçılık, haraç ve yurtdışı bağış ağları **ekonomik istihbarat** yoluyla engellenmelidir.
- Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) ve uluslararası finansal denetim mekanizmalarıyla örgüt finansmanı takip edilmelidir.
- Yerel iş insanlarının örgüt baskısından korunması için güvenlik ve hukuk desteği sağlanmalıdır.

5. Yatırım ve Turizm Potansiyelinin Güçlendirilmesi

- Güvenlik sağlandıkça terörden etkilenen bölgelerde turizm yatırımları teşvik edilmelidir.
- Tarihi ve kültürel miras, ekonomik kalkınmanın lokomotifine haline getirilmelidir.
- Yerel ürünlerin markalaştırılması ve ihracat potansiyeli artırılmalıdır.

6. Uzun Vadeli Kalkınma Stratejileri

- Terörden etkilenen bölgeler için “**Bölgesel Kalkınma Master Planı**” hazırlanmalıdır.
- Kamu–özel sektör işbirliğiyle sürdürülebilir projeler (yenilenebilir enerji, tarım teknolojileri, lojistik merkezleri) hayata geçirilmelidir.
- Üniversite ve araştırma merkezleri bölgesel kalkınma projelerinde aktif rol almalıdır.

Sonuç:

Ekonomi ve bölgesel kalkınma politikaları, yalnızca refah artışı değil, aynı zamanda **terör örgütlerinin toplumsal taban bulmasının önlenmesi** anlamına gelir. İşsizlik ve yoksulluğun azaltılması, bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi ve örgüt finansmanının kesilmesiyle, Türkiye’nin güvenliği ve toplumsal birliği güçlenecektir.

9. Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi

Terör, yalnızca ulusal güvenliği tehdit eden bir mesele değil; aynı zamanda **uluslararası boyutları olan küresel bir sorundur**. Türkiye’nin karşı karşıya olduğu terör örgütleri, dış finansman, propaganda ve lojistik destekle güçlenmektedir. Bu nedenle diplomasi ve uluslararası ilişkiler, terörle mücadelede güvenlik politikalarının ayrılmaz tamamlayıcısıdır.

1. Bölgesel Diplomasi

- **Komşu Ülkelerle İşbirliği:** Irak ve Suriye’deki otorite boşluklarının terör örgütlerine alan açmasını engellemek için komşu ülkelerle güvenlik ve sınır işbirliği artırılmalıdır.
- **Ortak Operasyon Mekanizmaları:** Türkiye, İran, Irak ve Suriye ile ikili ve çok taraflı güvenlik anlaşmaları yaparak terörle mücadelede ortak operasyon zeminleri oluşturmaktadır.
- **Mülteci ve Göç Yönetimi:** Bölgesel işbirliğiyle mülteci hareketleri kontrol altına alınmalı, terör örgütlerinin bu krizden faydalanması önlenmelidir.

2. Küresel İşbirliği

- **NATO ve BM Çerçevesi:** Türkiye, NATO’daki konumunu kullanarak istihbarat paylaşımı, teknoloji desteği ve ortak operasyonlarda daha etkin rol üstlenmelidir.
- **Avrupa Birliği ile İlişkiler:** PKK ve FETÖ gibi örgütlerin Avrupa’daki propaganda, finans ve örgütlenme faaliyetlerine karşı AB ülkeleriyle ortak mücadele mekanizmaları geliştirilmelidir.

- **ABD ile Güvenlik Diyalogu:** Çelişkili politikaların minimize edilmesi, DEAŞ ve PKK gibi örgütlere karşı çıkarların örtüştüğü alanlarda işbirliğinin artırılması önemlidir.

3. Terörün Finansmanı ile Mücadele

- Terör örgütlerinin yurtdışı kaynaklı finans ağları diplomatik yollarla engellenmelidir.
- Türkiye, **FATF (Mali Eylem Görev Gücü)** standartlarına uyumlu olarak uluslararası finansal işbirliğini güçlendirmelidir.
- Avrupa'daki haraç, bağış ve kara para aklama faaliyetleri uluslararası baskılar yoluyla durdurulmalıdır.

4. Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç

- Türkiye, uluslararası arenada terörle mücadelesinin sadece kendisi için değil, **bölgesel ve küresel barış için de zorunlu** olduğunu anlatmalıdır.
- Medya, akademi ve sivil toplum aracılığıyla Türkiye'nin tezleri yabancı kamuoyuna etkin biçimde aktarılmalıdır.
- Diaspora toplulukları, doğru bilgilendirme ve kültürel diplomasi faaliyetleriyle terör örgütlerinin propaganda faaliyetlerine karşı bilinçlendirilmelidir.

5. Uluslararası Hukuk ve Meşruiyet

- Tüm operasyonlar, uluslararası hukuka uygun şekilde yürütülmeli, Türkiye'nin meşru müdafaa hakkı vurgulanmalıdır.
- Uluslararası arenada teröre destek veren devletler ve aktörler belgelerle ifşa edilmeli, bu destek diplomatik baskılar yoluyla sonlandırılmalıdır.

Sonuç:

Uluslararası ilişkiler ve diplomasi, terörle mücadelenin **askerî, ekonomik ve toplumsal boyutlarını tamamlayan** kritik bir alandır. Türkiye, güçlü diplomatik ağlarıyla terör örgütlerini **yalnızlaştırmalı, finansman ve lojistik kanallarını kapatmalı ve küresel kamuoyunda meşru bir aktör** olarak konumunu güçlendirmelidir.

10. Siyaset ve Demokratik Katılım

Terör örgütleri, çoğu zaman demokratik süreçlerin zayıflığını ve toplumsal temsil eksikliklerini istismar ederek güç bulur. Türkiye'de siyaset kurumunun kapsayıcı, şeffaf ve güçlü olması; vatandaşların sorunlarını çözme ve taleplerini ifade etme kanallarını genişletmesi, terörle mücadelede **en etkili siyasi araçtır**.

1. Demokratik Katılımın Güçlendirilmesi

- Vatandaşların siyaset aracılığıyla kendini ifade edebilmesi, terör örgütlerinin “devlet sizi temsil etmiyor” propagandasını etkisiz hale getirir.
- Yerel ve ulusal düzeyde katılımcı mekanizmalar (meclisler, danışma kurulları, gençlik ve kadın platformları) oluşturulmalıdır.
- Siyasi süreçlere katılım, şiddete alternatif olarak **meşru demokratik yolları** güçlendirmelidir.

2. Partiler Üstü Milli Yaklaşım

- Terörle mücadele, günlük siyasi çekişmelerin ötesinde, **partiler üstü bir ulusal mesele** olarak ele alınmalıdır.
- Siyasi partiler, ortak milli çıkarlar çerçevesinde hareket etmeli, terör örgütlerinin söylemlerini araçsallaştırmamalıdır.
- Mecliste terörle mücadele ve toplumsal barış için **ortak komisyonlar ve mutabakat zeminleri** kurulmalıdır.

3. Bölgesel Siyaset ve Yerel Temsil

- Terörden etkilenen bölgelerde vatandaşların taleplerini doğrudan iletebilecekleri **yerel siyaset mekanizmaları** güçlendirilmelidir.
- Yerel temsilcilerin şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırılarak halkın devlete güveni pekiştirilmelidir.
- Hizmetin siyasallaştırılması önlenmeli; belediyeler, bölgesel kalkınma ve sosyal uyum için araç haline getirilmelidir.

4. Siyasi Eğitim ve Bilinçlendirme

- Gençlere demokrasi, insan hakları ve katılım kültürü erken yaşlardan itibaren öğretilmelidir.
- Siyasi partiler, gençlik kolları ve kadın kolları üzerinden **demokratik temsil kültürünü yaygınlaştırmalıdır**.
- Üniversitelerde ve sivil toplum kuruluşlarında demokratik katılım projeleri desteklenmelidir.

5. Terörle İlişkili Siyasal Yapılanmaların Önlenmesi

- Demokratik haklar istismar edilerek terör örgütlerinin siyasi temsil alanı oluşturmalarına izin verilmemelidir.
- Siyasi faaliyetlerin şiddet ve terörle bağlantısı keskin bir çizgiyle ayrılmalıdır.
- Demokrasi, özgürlük ve katılımın sınırları içinde korunmalı, ancak **şiddeti meşrulaştırmaya** yönelik tüm girişimler hukuk yoluyla engellenmelidir.

Sonuç:

Siyaset ve demokratik katılım, terör örgütlerinin toplumsal destek bulmasını engelleyen **en güçlü meşru araçtır**. Katılımcı ve kapsayıcı bir demokrasi, vatandaşların sorunlarını siyasetin çözeceğine olan güvenini artırır; böylece terör örgütlerinin “alternatif temsil” iddiası ortadan kalkar.

11. Genetik ve Antropoloji Çalışmaları

Terör örgütleri, çoğu zaman etnik ve kimlik farklılıklarını istismar ederek “ayrışma” algısı oluşturur. Oysa Türkiye coğrafyası, tarih boyunca farklı toplulukların bir arada yaşadığı, genetik ve antropolojik açıdan büyük bir bütünlüğe sahip bir coğrafyadır. Bu nedenle bilimsel çalışmalar, toplumsal bağları güçlendirmek ve “**ortak köken–ortak kimlik**” bilincini **pekiştirmek** açısından önemlidir.

1. Genetik Araştırmalar

- Türkiye’deki farklı toplulukların genetik yapısı incelenmeli; ortak kökenlerin ortaya konulması sağlanmalıdır.

- Akademik araştırmalar, **ayrışmayı değil, tarihsel birlikteliği** vurgulayan verilerle desteklenmelidir.
- Üniversiteler ve araştırma merkezleri, uluslararası işbirlikleriyle kapsamlı genetik projeler yürütmelidir.

2. Antropolojik alışmalar

- Türkiye’nin farklı bölgelerindeki kültürel ve sosyal yaşam biçimleri incelenerek **ortak tarihsel bağlar** öne çıkarılmalıdır.
- Halk kültürü, folklor, dil ve gelenekler, “ayrı” değil “ortak” bir bütünün parçaları olarak tanıtılmalıdır.
- Antropolojik bulgular, toplumsal bütünlük ve ortak değerler çerçevesinde kamuoyuna aktarılmalıdır.

3. Kimlik ve Aidiyetin Güçlendirilmesi

- Genetik ve antropoloji çalışmaları, ayrımcılığı körüklemekten; “ortak aile, ortak tarih, ortak kültür” anlayışını pekiştirmelidir.
- Halkın bu çalışmalara erişimi sağlanmalı, özellikle genç nesiller için **ortak kökleri anlatan projeler** geliştirilmelidir.
- Farklı etnik toplulukların aslında tarihsel süreçte birbirine bağlı oldukları bilinci, radikalleşmenin panzehiri olacaktır.

4. Akademi–Devlet İşbirliği

- Devlet kurumları (TÜBİTAK, üniversiteler, araştırma enstitüleri) genetik ve antropoloji alanında **ortak ulusal projeler** geliştirmelidir.
- Bu alışmalar, dışarıdan gelen etnik bölücü propagandaların bilimsel verilerle ürütölmesinde kullanılmalıdır.
- Uluslararası akademik camiada Türkiye’nin tezlerini destekleyen yayınlar üretilmelidir.

5. Kamuoyuna Doğru Anlatım

- Genetik ve antropolojik bulgular, topluma **birlik ve kardeşlik vurgusuyla** aktarılmalıdır.
- Medya, belgeseller, müzeler ve eğitim projeleri aracılığıyla bu bilimsel veriler halka sunulmalıdır.
- alışmalar, ayrıştırıcı değil **kucaklayıcı bir ulusal kimlik** inşasına hizmet etmelidir.

Sonuç:

Genetik ve antropoloji alışmaları, Türkiye’de farklı topluluklar arasında **ayrışma değil, bütünleşme** olduğunu bilimsel verilerle ortaya koymalıdır. Ortak köken ve kültür bilinci pekiştirildike, terör örgütlerinin kimlik üzerinden yürüttüğü ayrıştırıcı propagandalar zemin kaybedecek; toplumun birlik ve beraberliği daha da güçlenecektir.

12. Arkeoloji ve Kültürel Miras

Arkeolojik zenginlik ve kültürel miras, bir toplumun kimliğini, kökenini ve tarihsel sürekliliğini ortaya koyar. Terör örgütleri, çoğu zaman kültürel mirası hedef alarak kimlik parçalanması oluştırmaya veya finans sağlamak için yasa dışı kazı ve eser kaçakçılığı yapmaya çalışır. Bu nedenle arkeoloji ve kültürel mirasın korunması, **terörle mücadelenin hem güvenlik hem de kimlik boyutunda kritik bir stratejik unsurudur.**

1. Kültürel Mirasın Korunması

- Terör örgütlerinin kültürel varlıklara yönelik saldırıları engellenmeli, **tarihi eser kaçakçılığına karşı özel güvenlik birimleri** oluşturulmalıdır.
- Arkeolojik alanlarda güvenlik güçleri ile Kültür ve Turizm Bakanlığı koordineli çalışmalıdır.
- UNESCO Dünya Mirası alanları başta olmak üzere tüm kültürel varlıklar uluslararası işbirliği ile korunmalıdır.

2. Ortak Kimliğin Güçlendirilmesi

- Arkeolojik bulgular, Türkiye coğrafyasında yaşayan tüm toplulukların **ortak tarihinin kanıtları** olarak topluma anlatılmalıdır.
- Ortadoğu ve Anadolu'nun kültürel mirası, ayrışmanın değil **birlik ve kardeşliğin göstergesi** olarak sunulmalıdır.
- Kültürel mirasın halka açık müzeler ve eğitim projeleriyle tanıtılması, ortak aidiyet duygusunu pekiştirir.

3. Eğitim ve Farkındalık

- Okullarda ve üniversitelerde arkeoloji ve kültürel miras bilinci güçlendirilmelidir.
- Gençler için **“arkeoloji kampları, müze gezileri ve kazı çalışmaları”** gibi uygulamalı programlar düzenlenmelidir.
- Medya ve belgesel projeleriyle kültürel mirasın korunması toplum genelinde yaygınlaştırılmalıdır.

4. Ekonomik Katkı ve Kalkınma

- Arkeolojik turizm, yerel kalkınmayı destekleyen ve gençler için iş imkânı oluşturan bir alan olarak geliştirilmelidir.
- Tarihi eserlerin korunması, bölge halkına **gelir ve prestij kaynağı** sağlayarak terör örgütlerinin nüfuzunu zayıflatır.
- Yerel halk, arkeolojik projelere aktif katılım için teşvik edilmelidir.

5. Uluslararası İşbirliği

- Türkiye, kültürel mirasın korunması konusunda uluslararası platformlarda (UNESCO, ICOMOS vb.) aktif rol üstlenmelidir.
- Kaçırılan eserlerin geri alınması için **uluslararası hukuk mekanizmaları** daha etkin kullanılmalıdır.
- Bölge ülkeleriyle ortak projeler yapılarak kültürel miras üzerinden **bölgesel barış mesajı** verilmelidir.

Sonuç:

Arkeoloji ve kültürel miras, yalnızca geçmişin değil, **geleceğin birliği ve barışı için de stratejik bir değerdir**. Bu mirasın korunması ve topluma doğru şekilde anlatılması, terör örgütlerinin kimlik ve tarih manipülasyonlarını boşa çıkarır; toplumda ortak aidiyet ve dayanışma duygusunu pekiştirir.

13. Edebiyat (Yazılı – Sözlü – Ortak)

Edebiyat, toplumların hafızasını canlı tutan, ortak değerleri pekiştiren ve bireylerin dünyayı algılayış biçimini şekillendiren en güçlü kültürel araçlardan biridir. Terör örgütleri, kendi ideolojilerini meşrulaştırmak için “propaganda edebiyatı” üretmeye çalışırken; devlet ve toplum, **ortak bir edebiyat dili** üzerinden barışı, kardeşliği ve milli birliği güçlendirmelidir.

1. Yazılı Edebiyatın Rolü

- Roman, hikâye, şiir ve denemeler aracılığıyla **terörün yıkıcı sonuçları** işlenmeli, barış ve kardeşlik vurgusu yapılmalıdır.
- Genç yazarların eserleri desteklenerek farklı bölgelerden **ortak kahramanlık hikâyeleri** üretilmelidir.
- Eğitim müfredatında milli edebiyat eserlerine ağırlık verilerek öğrencilerde **ortak kimlik bilinci** güçlendirilmelidir.

2. Sözlü Edebiyatın Gücü

- Türk, Kürt, Alevi, Çerkez, Laz ve diğer toplulukların halk hikâyeleri, destanları ve türkülerindeki ortak değerler öne çıkarılmalıdır.
- Ağıtlar, masallar ve efsaneler, farklı toplulukların aslında **aynı kültürel kökten beslendiğini** gösterecek şekilde derlenip yayınlanmalıdır.
- Yerel halk ozanları, dengbêjler ve aşıklar teşvik edilerek sözlü edebiyat, **birleştirici bir kültürel araç** olarak kullanılmalıdır.

3. Ortak Edebiyat Anlayışı

- Farklı toplulukların edebi mirası, ayrıştırıcı değil **ortak bir edebiyat havuzu** içinde değerlendirilmelidir.
- Ortak temalı antolojiler, şiir dinletileri ve hikâye yarışmaları düzenlenerek edebiyat, toplumun bir araya gelmesini sağlamalıdır.
- Türkçe’nin yanı sıra farklı dillerde üretilmiş edebi eserler de tercümeler aracılığıyla **ortak hafızaya kazandırılmalıdır**.

4. Edebiyatın Medya ve Sanatta Kullanımı

- Diziler, filmler ve tiyatro oyunları; edebiyat eserlerinden uyarlanarak barış, kardeşlik ve birlik mesajlarını yaymalıdır.
- Gençlere hitap eden dijital platformlarda **hikâye anlatıcılığı projeleri** ile terör propagandasına karşı “karşı anlatılar” üretilmelidir.

5. Akademik ve Kurumsal Destek

- Üniversitelerde edebiyat bölümleri, “**terör, toplumsal barış ve edebiyat**” üzerine araştırma projeleri geliştirmelidir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve sivil toplum kuruluşları işbirliğiyle **ulusal edebiyat projeleri** hayata geçirilmelidir.
- Uluslararası edebiyat festivallerinde Türkiye’nin ortak edebiyat mirası tanıtılarak **yumuşak güç** oluşturulmalıdır.

Sonuç:

Edebiyat, toplumsal birliğin ruhunu besleyen en güçlü unsurlardan biridir. **Yazılı ve sözlü edebiyatın birleştirici yönü** öne çıkarıldığında, ortak hafıza ve ortak kimlik güçlenecek; terör örgütlerinin ayrıştırıcı söylemleri karşısında **birlik ve dayanışma bilinci** daha da pekişecektir.

14. Coğrafya ve Bölgesel Gerçeklik

Türkiye'nin bulunduğu coğrafya, jeopolitik açıdan kritik bir öneme sahiptir. Asya, Avrupa ve Ortadoğu'nun kesişim noktasında yer alan bu stratejik konum, Türkiye'yi hem **enerji, ticaret ve medeniyet yollarının kavşağı** yapmış hem de tarih boyunca çeşitli çatışmalara ve dış müdahalelere sahne olmasına yol açmıştır. Terör örgütleri, bu coğrafi gerçeklikten faydalanarak varlık göstermektedir.

1. Stratejik Konumun Avantaj ve Dezavantajları

- Türkiye, üç kıtayı birbirine bağlayan konumuyla büyük avantajlara sahiptir; ancak bu durum aynı zamanda bölgesel güç mücadelelerinin hedefi haline gelmesine yol açmaktadır.
- Suriye, Irak ve İran gibi siyasi istikrarsızlıkların yoğun olduğu komşular, terör örgütlerine barınma ve lojistik imkân sunmaktadır.
- Enerji koridorları ve ticaret yolları üzerinde bulunmak, Türkiye'yi hem stratejik aktör yapar hem de terör saldırılarının hedefi haline getirir.

2. Bölgesel Çatışmaların Etkisi

- Ortadoğu'daki savaşlar ve iç karışıklıklar, Türkiye'ye doğrudan güvenlik riski oluşturmaktadır.
- Sınır ötesi terör kampları, Türkiye'nin bölgesel güvenliğini tehdit etmektedir.
- Komşu ülkelerdeki etnik ve mezhepsel gerilimler, Türkiye'deki terör örgütleri tarafından propaganda malzemesi olarak kullanılmaktadır.

3. İç Bölgelerdeki Coğrafi Faktörler

- Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun dağlık ve engebeli yapısı, terör örgütlerine geçmişte barınma avantajı sağlamıştır.
- Bu bölgelerde güvenliğin kalıcı hale gelmesi için **sınır ötesi operasyonlar, kalıcı karakollar ve teknolojik gözetim sistemleri** sürekli güçlendirilmelidir.
- Coğrafi dezavantajların kalkınma yatırımlarıyla telafi edilmesi, bölgenin terör örgütleri için cazibesini azaltacaktır.

4. Doğal Kaynaklar ve Ekonomi

- Türkiye'nin enerji koridorları üzerindeki konumu, terör örgütlerinin saldırılarını stratejik tesislere yöneltmesine neden olmaktadır.
- Enerji güvenliği ve boru hatlarının korunması, terörle mücadelenin coğrafi öncelikleri arasındadır.
- Tarım ve hayvancılık potansiyeli yüksek olan bölgelerin kalkınması, terörün sosyo-ekonomik zeminini daraltacaktır.

5. Bölgesel İşbirliği ve Diplomasi

- Türkiye, bulunduğu coğrafyada yalnız başına değil; bölgesel işbirlikleriyle terörle mücadelede daha etkin olabilir.
- Ortak sınır güvenliği projeleri, istihbarat paylaşımı ve ekonomik işbirliği anlaşmaları bu coğrafyanın risklerini azaltabilir.
- Coğrafyanın kader olmaması için, Türkiye bölgesel liderlik rolünü barış ve kalkınma odaklı politikalarla pekiştirmelidir.

Sonuç:

Coğrafya, hem Türkiye'nin en büyük avantajı hem de en kritik zorluğudur. Bu gerçeklik göz önünde bulundurularak; güvenlik, kalkınma ve diplomasi boyutları bir arada ele alındığında, Türkiye bulunduğu bölgede **terör tehdidini kalıcı şekilde bertaraf edebilecek** stratejik üstünlüğe sahip olacaktır.

15. Amaç Birliği ve Ortak Kimlik

Terör örgütleri, toplumu farklı hedeflere yönlendirerek parçalamaya çalışır. Oysa kalıcı barış ve güvenlik, vatandaşların aynı idealler etrafında birleşmesiyle mümkündür. Türkiye'nin gücü, **amaç birliği ve ortak kimlik bilincini güçlendirmesinden** doğacaktır.

1. Ortak Milli Hedefler

- Tüm vatandaşların paylaşacağı bir gelecek vizyonu oluşturulmalıdır (ekonomik kalkınma, bilimsel ilerleme, güçlü devlet, adaletli toplum).
- Ortak hedefler, eğitim müfredatı, medya ve kamu politikaları aracılığıyla sürekli vurgulanmalıdır.
- Devlet, vatandaşına yalnızca güvenlik değil, **gelecek umudu** da sunmalıdır.

2. Ortak Kimlik Vurgusu

- Türkiye'de farklı etnik, dini ve kültürel kökenlere sahip toplulukların tamamı **eşit vatandaşlık** temelinde bir kimlik çatısı altında toplanmalıdır.
- “Türk milleti” kavramı, ayrıştırıcı değil, kapsayıcı ve kucaklayıcı bir anlayışla yeniden güçlendirilmelidir.
- Ortak semboller (bayrak, marş, tarihî kahramanlar) toplumsal birlik için sürekli hatırlatılmalıdır.

3. Ortak Değerler ve Paylaşılan Bellek

- Milli bayramlar, anma günleri ve toplumsal törenler ortak hafızayı diri tutmalıdır.
- Spor, kültür ve sanat etkinlikleri, toplumun farklı kesimlerini bir araya getiren **ortak alanlar** olarak kullanılmalıdır.
- Ortak edebiyat, müzik ve folklor projeleriyle toplumsal bağ güçlendirilmelidir.

4. Sosyal Dayanışma ve Umut Aşısı

- Yoksulluk, işsizlik ve umutsuzluk, terör örgütlerinin en çok kullandığı alanlardır. Sosyal politikalar, vatandaşlara **umut ve gelecek güveni** vermelidir.
- Toplumsal yardımlaşma, gönüllülük projeleri ve gençlik hareketleriyle ortak amaç bilinci güçlendirilmelidir.
- “Biz” duygusunu pekiştirecek eğitim, medya ve kültürel programlar sürekli desteklenmelidir.

5. Devlet–Vatandaş Bağı

- Adalet, eşitlik ve liyakat ilkeleriyle hareket eden bir devlet, vatandaşın aidiyetini güçlendirir.

- Vatandaşın sorunlarına hızlı ve adil çözümler sunan kamu yönetimi, **ortak kimliğe güven duygusu** kazandırır.
- Halk ile devlet arasındaki güven bağı güçlendirildikçe, terör örgütlerinin propaganda alanı daralır.

Sonuç:

Amaç birliği ve ortak kimlik, terörle mücadelenin **en güçlü manevi zırhıdır**. Vatandaşların aynı idealler etrafında birleşmesi, ortak geçmişi sahiplenip ortak geleceği birlikte kurması, Türkiye'nin güvenliğini kalıcı kılacak; terör örgütlerinin toplumda zemin bulmasını imkânsız hale getirecektir.

16. Merkezî Yönetim ve Devlet Gücü

Terörle mücadelenin kalıcı başarıya ulaşabilmesi için devletin yönetim yapısının **güçlü, etkin ve kapsayıcı** olması gerekir. Güçlü merkezî yönetim, hem ülkenin bütünlüğünü garanti eder hem de terör örgütlerinin toplumsal ve siyasi boşluklardan faydalanmasını engeller.

1. Güçlü Merkezî Yönetim İlkesi

- Türkiye'nin üniter yapısı korunmalı, merkezî yönetimin otoritesi tartışmaya açılmamalıdır.
- Yerel yönetimler hizmet sunumunda desteklenmeli, ancak siyasi amaçlarla devlet otoritesini zayıflatmalarına izin verilmemelidir.
- “Hizmette özerklik, yönetimde birlik” anlayışı çerçevesinde, kamu düzeni ve güvenlik merkezî yönetimin yetkisinde olmalıdır.

2. Kurumlar Arası Koordinasyon

- Ordu, polis, jandarma, istihbarat ve adalet kurumları arasında **tam uyum** sağlanmalıdır.
- İçişleri, Adalet, Dışişleri ve Milli Savunma Bakanlıkları arasında terörle mücadeleye yönelik ortak planlama mekanizmaları kurulmalıdır.
- Devlet kurumları arasında rekabet değil, **işbirliği kültürü** hâkim kılınmalıdır.

3. Hukuk ve Adaletin Güçlendirilmesi

- Güçlü devlet, keyfî değil **hukuka dayalı** otorite anlamına gelmelidir.
- Hukukun üstünlüğü ve adaletin sağlanması, vatandaşların devlete bağlılığını artırır.
- Adaletsizlik ve kayırmacılık, merkezî yönetimin zayıflamasına yol açar; bu risk ortadan kaldırılmalıdır.

4. Kriz Yönetimi ve Stratejik Planlama

- Terör olaylarına karşı merkezî yönetimin hızlı tepki verecek **kriz yönetim sistemleri** hazır olmalıdır.
- Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi sürekli güncellenmeli, değişen tehditlere uyumlu esnek planlar hazırlanmalıdır.
- Devlet gücü yalnızca askerî değil; ekonomi, diplomasi, eğitim ve kültür alanlarında da güçlü olmalıdır.

5. Halkla Güven Bağı

- Güçlü devlet, halktan kopuk değil, halkın desteğiyle var olmalıdır.

- Vatandaşların sorunlarına hızlı ve adil çözümler sunan bir kamu yönetimi, terör örgütlerinin propagandasını etkisiz bırakır.
- Merkezî yönetimin her vatandaşa eşit mesafede durması, **ortak kimlik ve güven duygusunu** pekiştirir.

6. Uluslararası Boyut

- Güçlü merkezî yönetim, uluslararası platformlarda da Türkiye'nin elini güçlendirir.
- Terörle mücadelede küresel işbirlikleri, etkin diplomasi ve kararlı devlet söylemi, dış desteği minimize eder.

Sonuç:

Merkezî yönetim ve devlet gücü, terörle mücadelenin omurgasıdır. Otoritesi güçlü, adaleti tesis eden, hızlı karar alabilen ve halkıyla güven bağı kuran bir devlet, terör örgütlerinin toplumsal ve siyasi zeminini ortadan kaldırır. Türkiye'nin bekası ve güvenliği için **güçlü devlet–güçlü millet** anlayışı vazgeçilmezdir.

V. UYGULAMA DÖNEMLERİ

1. Sıcak Harekât ve Konuşlanma Dönemi

Terörle mücadelenin ilk aşaması, örgütün silahlı kapasitesini zayıflatmaya ve güvenlik alanında **tam hâkimiyet sağlamaya** odaklanır. Bu dönem, sahadaki askeri üstünlüğün tesis edilmesiyle, sonraki sivil ve siyasi aşamaların başarıya ulaşması için zemin hazırlar.

1. Amaç ve Öncelikler

- Terör örgütlerinin kırsal, sınır hattı ve şehir hücrelerindeki varlığını **etkisiz hale getirmek**.
- Örgütün lojistik, eğitim ve finans ağlarını kesintiye uğratmak.
- Halkın güvenliğini ve günlük yaşamın sürekliliğini garanti altına almak.

2. Operasyonel Unsurlar

- **Kesintisiz Harekât:** Terör örgütlerinin hareket kabiliyetini yok etmek için yıl boyu operasyon konsepti uygulanmalıdır.
- **Sürekli Konuşlanma:** Operasyon yapılan bölgelerde kalıcı karakol ve üs bölgeleri kurulmalı; güvenlik güçleri daima sahada olmalıdır.
- **Teknoloji Destekli Güç:** İHA–SİHA, uydu gözetleme ve elektronik harp sistemleri ile hedefler hassasiyetle takip edilmelidir.
- **Profesyonel Birlikler:** Terörle mücadeleye özel eğitilmiş, dağ ve meskûn mahal operasyonlarına uyumlu birlikler sahada öncelikli olmalıdır.

3. Sınır Güvenliği ve Dış Unsurlar

- Irak ve Suriye'deki terör kampları ve lojistik kanallar hedef alınmalı; **sınır ötesi operasyonlar** düzenli şekilde sürdürülmelidir.
- Sınır hatları boyunca elektronik gözetleme sistemleri, güvenlik duvarları ve sürekli devriyelerle **kaçakçılık ve sızmalar** engellenmelidir.

4. Halkla İlişki ve Güven Unsuru

- Operasyonlarda **sivil hassasiyet** ön planda tutulmalı; suçlu–suçsuz ayrımı net şekilde yapılmalıdır.
- Halkın güvenlik güçlerine olan güvenini artırmak için bilgilendirme ve iletişim kanalları etkin kullanılmalıdır.
- Operasyon yapılan bölgelerde devlet, hızlı şekilde hizmet götürerek halkın desteğini kazanmalıdır.

5. Sonuç ve Beklenen Çıktılar

- Terör örgütünün hareket alanı daraltılır, lider kadroları etkisiz hale getirilir.
- Kırsal ve sınır bölgelerde kalıcı güvenlik sağlanır.
- Halkın güvenliği tesis edilerek, ikinci aşama olan **Sivil Harekât Dönemi** için uygun zemin hazırlanır.

2. Sivil Harekât Dönemi

Sıcak harekât ile terör örgütünün silahlı kapasitesi büyük ölçüde zayıflatıldıktan sonra, ikinci aşama olan **sivil harekât dönemi** başlar. Bu dönem, terörün beslendiği sosyal, ekonomik ve kültürel zeminleri ortadan kaldırarak kalıcı barış ve toplumsal istikrar sağlamayı hedefler.

1. Amaç ve Öncelikler

- Halkın devlete güvenini artırmak ve toplumsal dayanışmayı güçlendirmek.
- Terör örgütlerinin propaganda ve militan devşirme kanallarını ortadan kaldırmak.
- Bölgesel kalkınmayı hızlandırarak ekonomik ve sosyal refahı artırmak.

2. Sosyal ve Ekonomik Politikalar

- Terörden etkilenen bölgelerde **eğitim, sağlık, altyapı ve konut projeleri** hızla hayata geçirilmelidir.
- İşsizlikle mücadele için istihdam projeleri ve girişimcilik destekleri uygulanmalıdır.
- Sosyal yardımlar şeffaf ve adil şekilde dağıtılarak kayırmacılığın önüne geçilmelidir.

3. Toplumsal Diyalog ve Katılım

- Kanaat önderleri, din adamları, yerel liderler ve sivil toplum kuruluşları süreçlere dahil edilmelidir.
- Toplumsal barışı güçlendirecek **kültürel etkinlikler, festivaller ve ortak projeler** desteklenmelidir.
- Gençlerin radikalleşmesini önlemek için spor, sanat ve eğitim merkezleri yaygınlaştırılmalıdır.

4. Eğitim ve Kültür Çalışmaları

- Müfredatta barış, kardeşlik ve ortak kimlik vurgusu güçlendirilmelidir.
- Yerel kültürel değerler korunarak **ortak ulusal kültür çatısı** altında bütünleştirilmelidir.
- Üniversiteler ve akademik kurumlar, bölgesel sorunlara çözüm üreten projeler geliştirmelidir.

5. Adalet ve Hukukun Güçlendirilmesi

- Hukuk sistemi adil, hızlı ve şeffaf işleyerek halkın devlete olan güvenini artırmalıdır.
- Teslim olan örgüt mensuplarının topluma kazandırılmasını sağlayacak **rehabilitasyon ve ıslah programları** uygulanmalıdır.
- Suçlu–suçsuz ayrımı net şekilde yapılmalı, masum halkın devletten uzaklaşmasına neden olacak keyfi uygulamalardan kaçınılmalıdır.

6. Sonuç ve Beklenen Çıktılar

- Halk ile devlet arasında güven bağı güçlenir.
- Ekonomik ve sosyal kalkınma, bölgesel huzuru kalıcı hale getirir.
- Terör örgütlerinin toplumsal taban bulma imkânı büyük ölçüde ortadan kalkar.
- Bu ortam, üçüncü aşama olan **Siyaset ve Politika ile Uzlaş Dönemi** için uygun zemin hazırlar.

3. Siyaset ve Politika ile Uzlaş Dönemi

Terörle mücadelenin üçüncü aşaması, güvenlik ve sivil alanlarda sağlanan kazanımların **siyasi uzlaş ve demokratik katılım** ile kalıcı barışa dönüştürülmesidir. Bu dönem, terörün ortaya çıkmasına zemin hazırlayan siyasi ve yönetsel boşlukları doldurarak, toplumun tüm kesimlerinin kendini eşit vatandaş olarak hissetmesini sağlamayı amaçlar.

1. Amaç ve Öncelikler

- Demokratik temsil ve katılım kanallarını güçlendirmek.
- Devlet ile vatandaş arasında kalıcı güven tesis etmek.
- Terör örgütlerinin siyasi ve ideolojik propagandasını etkisiz hale getirmek.

2. Demokratik Katılımın Güçlendirilmesi

- Vatandaşların yerel ve ulusal siyasete aktif katılımı teşvik edilmelidir.
- Gençler ve kadınlar için özel siyasal katılım mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- Halkın taleplerini siyaset aracılığıyla ifade edebilmesi, terör örgütlerinin “alternatif temsil” iddiasını yok edecektir.

3. Partiler Üstü Milli Yaklaşım

- Terörle mücadele, siyasal rekabetin malzemesi yapılmamalıdır.
- Meclis’te tüm partilerin temsil edildiği **ortak komisyonlar** kurulmalı ve “milli mutabakat” anlayışı güçlendirilmelidir.
- Terörle mücadele politikaları süreklilik arz etmeli, hükümet değişimlerinden bağımsız şekilde yürütülmelidir.

4. Bölgesel Siyaset ve Uzlaş Mekanizmaları

- Terörden en çok etkilenen bölgelerde **yerel diyalog platformları** kurulmalıdır.
- Kanaat önderleri, akademisyenler, sivil toplum temsilcileri ve siyasetçiler bir araya getirilerek bölgesel sorunlara demokratik çözümler üretilmelidir.
- Belediyeler, siyasi değil, **hizmet odaklı** yapılar olarak halkın sorunlarına çözüm üretmelidir.

5. Hukuki ve Kurumsal Reformlar

- Adalet ve eşit vatandaşlık ilkesini pekiştirecek reformlar hayata geçirilmelidir.
- Kayırmacılık, ayrımcılık ve temsil eksikliklerini önleyecek yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Güçlü bir merkezî yönetim çerçevesinde, demokratik mekanizmaların işlerliği artırılmalıdır.

6. Sonuç ve Beklenen Çıktılar

- Toplumun tüm kesimlerinde **eşit vatandaşlık ve aidiyet duygusu** pekişir.
- Siyasi meşruiyet kanalları güçlenir, terör örgütlerinin “alternatif temsil” iddiası sona erer.
- Demokratik ve katılımcı yönetim anlayışı kalıcı hale gelir, **Türkiye’nin birlik ve bütünlüğü güvence altına alınır.**

VI. YÖNTEM VE ARAÇLAR

a) İstihbarat ve Bilgi Toplama

Terörle mücadelede en kritik unsur, **doğru, güvenilir ve zamanında istihbarat** elde etmektir. Etkin bir istihbarat ve bilgi toplama sistemi, terör eylemlerini gerçekleştirmeden engeller, örgütlerin hareket alanını daraltır ve güvenlik güçlerine stratejik üstünlük sağlar.

1. İstihbaratın Önemi

- Terör eylemleri, genellikle hazırlık aşamalarında iz bırakır; erken istihbarat bu aşamada tehdidi bertaraf eder.
- Yanlış veya eksik istihbarat, operasyonların başarısız olmasına ve sivil kayıplara yol açabilir.
- Güvenlik güçleri için en büyük avantaj, **önleyici bilgiye sahip olmaktır.**

2. Kaynaklar ve Yöntemler

- **İnsan İstihbaratı (HUMINT):** Yerel halk, muhbirler, itirafçılar ve sivil kaynaklardan sağlanan bilgiler.
- **Sinyal İstihbaratı (SIGINT):** Telefon, internet, telsiz ve elektronik haberleşme trafiğinin takibi.
- **Görüntü İstihbaratı (IMINT):** İHA, SİHA, uydu ve keşif uçaklarıyla elde edilen görsel veriler.
- **Açık Kaynak İstihbaratı (OSINT):** Sosyal medya, basın ve dijital platformlardan elde edilen bilgiler.
- **Mali İstihbarat:** Terör örgütlerinin finans hareketlerinin tespiti.

3. Kurumsal Koordinasyon

- MİT, Emniyet, Jandarma ve TSK arasında **ortak veri havuzu** kurulmalı ve anlık bilgi paylaşımı sağlanmalıdır.
- Kurumlar arası rekabet değil, **işbirliği kültürü** teşvik edilmelidir.

- İstihbarat verileri tek merkezde analiz edilerek, operasyonel birimlere hızlı şekilde aktarılmalıdır.

4. Teknoloji Kullanımı

- Yapay zekâ destekli büyük veri analiz sistemleriyle anormal hareketler erkenden tespit edilmelidir.
- Yüz tanıma, biyometrik tarama ve konum izleme sistemleri istihbarat çalışmalarında aktif kullanılmalıdır.
- Siber güvenlik birimleri, örgütlerin dijital iletişim ağlarını sürekli izlemeli ve şifreli haberleşmeleri çözmelidir.

5. Halkın Katkısı ve Güven

- Vatandaşlar, güvenlik güçlerine bilgi aktarmaya teşvik edilmeli; ihbar mekanizmaları güvenli ve anonim hale getirilmelidir.
- Halkın güvenini kazanmak için yanlış uygulamalar ve keyfi tutumlar engellenmelidir.
- Terörden zarar gören halk kesimleri, **doğrudan istihbaratın doğal destekçileri** haline getirilmelidir.

6. Uluslararası İstihbarat İşbirliği

- Komşu ülkeler ve müttefiklerle terörist listeleri, seyahat yasakları ve finansal hareketler konusunda ortak veri paylaşımı yapılmalıdır.
- Interpol, Europol ve NATO çerçevesinde uluslararası istihbarat kanalları etkin kullanılmalıdır.
- Teröristlerin sınır ötesi hareketleri, ortak operasyonlarla engellenmelidir.

Sonuç:

İstihbarat ve bilgi toplama, terörle mücadelenin **önleyici kalkanıdır**. Doğru bilgiye dayalı operasyonlar, hem başarı şansını artırır hem de sivil kayıpları önler. Türkiye, güçlü bir istihbarat ağı ve koordineli bilgi toplama sistemi sayesinde terör örgütlerini **her aşamada izleyip etkisiz hale getirecek stratejik avantaja** sahip olacaktır.

b) Hukuki Düzenlemeler

Terörle mücadelede kalıcı başarı, yalnızca askerî ve güvenlik önlemleriyle değil, **sağlam ve caydırıcı bir hukuk sistemi** ile mümkündür. Hukuki düzenlemeler, hem operasyonların meşruiyetini güçlendirir hem de vatandaşların devlete güvenini artırır.

1. Hukuki Çerçevenin Güçlendirilmesi

- Terörle ilgili suçlar, net tanımlarla düzenlenmeli ve gri alan bırakılmamalıdır.
- Terör örgütü üyeliği, propagandası, finansmanı ve lojistik desteği gibi eylemler **kesin ve caydırıcı yaptırımlara** bağlanmalıdır.
- Ceza kanunları, uluslararası standartlara uygun ama Türkiye'nin güvenlik ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde güncellenmelidir.

2. Caydırıcı ve Adil Cezalar

- Terör suçlarına verilecek cezalar, toplumda adalet duygusunu zedelemeyecek şekilde **adil ve orantılı** olmalıdır.

- Terörün finansmanına, propaganda faaliyetlerine ve örgütlere yardım edenlere karşı ağırlaştırılmış yaptırımlar uygulanmalıdır.
- Tekrarlayan suçlarda cezalar artırılmalı, **örgütlü suçlarda toplu sorumluluk** esas alınmalıdır.

3. Örgüt–Siyaset Bağlantısının Engellenmesi

- Demokratik süreçler istismar edilerek terör örgütlerinin siyasal alan bulmasına izin verilmemelidir.
- Siyasi partilerin şiddetle arasına net çizgi koyması anayasal güvence altına alınmalıdır.
- Terörle bağlantılı belediyeler ve yerel yönetimler hakkında hızlı hukuki yaptırımlar uygulanmalıdır.

4. İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü

- Terörle mücadelede hukuk dışına çıkılmamalı, **keyfî uygulamalardan kaçınılmalıdır**.
- Suçlu–suçsuz ayrımı hassasiyetle gözetilmeli; masum vatandaşların mağdur edilmesi önlenmelidir.
- Uluslararası insan hakları standartlarına uyum, Türkiye’nin meşruiyetini güçlendirecektir.

5. Yargı Süreçlerinin Hızlandırılması

- Terör suçlarına bakan **ihtisas mahkemeleri** güçlendirilmelidir.
- Davalar hızlı ve şeffaf şekilde sonuçlandırılmalı; uzun yargılamalar toplumsal güveni zedelememelidir.
- İtirafçı ve pişmanlık yasaları, örgüt kadrolarını zayıflatacak şekilde etkin kullanılmalıdır.

6. Uluslararası Hukuk ve İşbirliği

- Terörle ilgili uluslararası sözleşmeler ve anlaşmalar çerçevesinde işbirliği artırılmalıdır.
- Türkiye, teröristlerin iadesi, mal varlığı dondurma ve uluslararası yaptırımlar konusunda aktif rol üstlenmelidir.
- Terör destekçisi devlet ve kurumlara karşı hukuki mekanizmalar (uluslararası mahkemeler, diplomatik baskılar) kullanılmalıdır.

Sonuç:

Hukuki düzenlemeler, terörle mücadelenin **meşru ve sürdürülebilir zeminini** oluşturur. Caydırıcı, adil ve hızlı işleyen bir hukuk sistemi; hem terör örgütlerinin toplumsal destek bulmasını engeller hem de vatandaşların devlete olan güvenini güçlendirir.

c) Teknoloji ve Siber Güvenlik

Günümüzde terör örgütleri yalnızca sahada değil, **dijital dünyada da** faaliyet yürütmektedir. Propaganda, militan devşirme, finans transferi ve operasyonel iletişim, büyük ölçüde internet ve sosyal medya üzerinden yapılmaktadır. Bu nedenle teknoloji kullanımı ve siber güvenlik, terörle mücadelenin en kritik araçlarından biri haline gelmiştir.

1. Dijital Propaganda ile Mücadele

- Terör örgütlerinin sosyal medya üzerinden yürüttüğü propaganda ve yanlış bilgilendirme kampanyaları hızla tespit edilip engellenmelidir.
- Sosyal medya platformlarıyla işbirliği yapılarak, terör içerikli hesaplar ve ağlar kapatılmalıdır.
- Karşı anlatılar (counter-narrative) geliştirilerek gençlerin radikal içeriklere kapılması önlenmelidir.

2. Siber İstihbarat ve İzleme

- Terör örgütlerinin dijital haberleşmeleri (şifreli uygulamalar, dark web, forumlar) sürekli takip edilmelidir.
- Yapay zekâ ve büyük veri analiziyle şüpheli dijital hareketler erkenden tespit edilmelidir.
- Siber polis ve istihbarat birimleri, anlık müdahale kapasitesine sahip olmalıdır.

3. Kritik Altyapıların Korunması

- Enerji, ulaşım, sağlık ve finans sistemleri gibi kritik altyapılar siber saldırılara karşı korunmalıdır.
- Terör örgütlerinin sabotaj girişimlerine karşı **siber savunma tatbikatları** düzenlenmelidir.
- Kamu kurumları ve özel sektör, ortak siber güvenlik protokolleri geliştirmelidir.

4. Finansal Teknoloji ve Takip

- Blockchain ve kripto paralar üzerinden yürütülen yasa dışı finansal işlemler takip edilmelidir.
- Mali suçlarla mücadele birimleri, uluslararası finans kurumlarıyla işbirliği içinde terör finansmanını engellemelidir.
- Yapay zekâ tabanlı finansal izleme sistemleri, terör örgütlerinin kaynaklarını kurutmak için etkin kullanılmalıdır.

5. Teknoloji Destekli Operasyonlar

- İHA-SİHA sistemleri, uydu teknolojileri ve elektronik harp unsurları operasyonel istihbarat için kullanılmalıdır.
- Yüz tanıma, biyometrik tarama ve veri entegrasyonu ile teröristlerin şehirlerde gizlenmesi önlenmelidir.
- Yerli savunma sanayii yatırımları, Türkiye'nin teknoloji bağımsızlığını güçlendirmelidir.

6. Uluslararası Siber İşbirliği

- Türkiye, NATO, Europol ve Interpol gibi kuruluşlarla siber güvenlik alanında işbirliğini artırmalıdır.
- Uluslararası sosyal medya şirketleriyle ortak güvenlik protokolleri geliştirilmelidir.
- Terör örgütlerinin dijital ağları uluslararası koordinasyonla çökertilmelidir.

Sonuç:

Teknoloji ve siber güvenlik, terörle mücadelenin **görünmez cephesidir**. Dijital dünyada güçlü bir savunma hattı kurulduğunda, örgütlerin propaganda, finans ve örgütlenme kapasitesi ciddi

şekilde zayıflar. Türkiye, yerli teknoloji yatırımları ve uluslararası işbirliğiyle dijital güvenlikte üstünlük sağlayarak terör tehdidini her alanda kontrol altına alabilir.

d) Propaganda ile Mücadele

Terör örgütleri, toplum üzerinde korku oluşturma yanı sıra ideolojilerini yaymak, militan devşirmek ve meşruiyet kazanmak için yoğun biçimde **propaganda faaliyetlerine** başvurur. Bu nedenle propaganda ile mücadele, güvenlik politikalarının tamamlayıcı değil, merkezi bir unsurdur.

1. Propagandanın Önemi ve Tehdidi

- Terör örgütleri, medya ve sosyal medya aracılığıyla **yanlış bilgi, korku ve kutuplaştırıcı söylemler** yayar.
- Propaganda, özellikle gençleri hedef alarak onları radikal ideolojilere çekmeye çalışır.
- Propaganda kanalları kontrol altına alınmadığında, örgütler sahada kaybettikleri alanı dijitalde geri kazanmaya çalışır.

2. Medya ve İletişim Stratejileri

- Ulusal ve yerel medya, terör örgütlerinin söylemlerini meşrulaştırmayan bir yayın politikası benimsemelidir.
- **Birleştirici dil** kullanılmalı, toplumsal fay hatlarını istismar eden içeriklerden kaçınılmalıdır.
- Kamu spotları, belgeseller ve kültürel projeler aracılığıyla toplumda **ortak kimlik ve birlik** duygusu pekiştirilmelidir.

3. Dijital Propaganda ile Mücadele

- Sosyal medya platformlarında terör içerikli hesaplar hızla tespit edilip kapatılmalıdır.
- Yapay zekâ tabanlı dijital izleme sistemleriyle **yanlış bilgi ve radikal içerikler** anında tespit edilmelidir.
- Karşı anlatılar (counter-narratives) üretilerek gençlere **pozitif rol modeller ve umut veren hikâyeler** sunulmalıdır.

4. Eğitim ve Farkındalık

- Okullarda ve üniversitelerde **medya okuryazarlığı dersleri** verilerek gençlerin manipülasyona karşı direnci artırılmalıdır.
- Gençlik merkezlerinde, spor ve sanat projeleriyle radikal ideolojilere alternatif sosyal alanlar oluşturulmalıdır.
- Topluma, propaganda yöntemleri ve algı yönetimi konusunda **farkındalık eğitimleri** verilmelidir.

5. Yerel ve Kültürel Unsurların Kullanımı

- Yerel kanaat önderleri, din adamları ve sivil toplum kuruluşları propaganda ile mücadelede aktif rol üstlenmelidir.
- Halk ozanları, sanatçılar, sporcular gibi toplumda sevilen figürler, birlik ve kardeşlik mesajlarıyla sürece dahil edilmelidir.
- Yerel dil, müzik ve kültür projeleri üzerinden terör örgütlerinin ideolojik anlatıları çürütülmelidir.

6. Uluslararası Boyut

- Terör örgütlerinin dış ülkelerde yürüttüğü propaganda faaliyetlerine karşı diplomatik girişimler yapılmalıdır.
- Yurt dışındaki medya organlarında Türkiye'nin tezleri daha güçlü şekilde anlatılmalıdır.
- Diaspora topluluklarıyla iletişim güçlendirilerek, örgütlerin yurtdışındaki propaganda faaliyetleri etkisiz kılınmalıdır.

Sonuç:

Propaganda ile mücadele, sadece savunma değil aynı zamanda **aktif karşı anlatı üretme** sürecidir. Doğru bilgi, güçlü iletişim ve pozitif toplumsal projelerle terör örgütlerinin propagandası etkisiz hale getirildiğinde, toplumun radikalleşmeye karşı bağısıklığı artacak; terör örgütlerinin toplumsal taban bulma imkânı yok olacaktır.

e) Sivil Toplumun Rolü

Terörle mücadele yalnızca askerî, polisiye ve hukuki önlemlerle başarıya ulaşamaz. Toplumun tüm kesimlerini içine alan **ortak bir toplumsal direniş** gereklidir. Bu noktada, sivil toplum kuruluşları (STK'lar), kanaat önderleri ve gönüllü girişimler; toplumsal dayanışmayı artırarak devletin yanında tamamlayıcı bir güç oluşturur.

1. Toplumsal Dayanışmanın Güçlendirilmesi

- STK'lar, farklı kesimleri bir araya getirerek **ortak kimlik ve kardeşlik bilincini** pekiştirir.
- Yardım, dayanışma ve sosyal destek projeleri, terörden etkilenen bölgelerde halkın devlete bağlılığını güçlendirir.
- Gönüllü çalışmalar, toplumda **“biz” duygusunu** artırır.

2. Eğitim, Kültür ve Farkındalık Çalışmaları

- STK'lar; okullarda, üniversitelerde ve gençlik merkezlerinde **radikalleşme karşıtı bilinçlendirme projeleri** yürütebilir.
- Kültürel etkinlikler, festivaller, spor faaliyetleriyle gençler için pozitif sosyal alanlar oluşturulabilir.
- Medya ve dijital platformlarda barış, kardeşlik ve dayanışma temalı kampanyalar geliştirilebilir.

3. Mağdurlara Destek ve Rehabilitasyon

- Terörden zarar görmüş ailelere **psikolojik destek, hukuki danışmanlık ve sosyal yardım** sağlanmalıdır.
- Şehit ve gazi aileleri için dayanışma projeleri hayata geçirilerek, devlet–millet bağları güçlendirilmelidir.
- Mağduriyetlerin radikalleşmeye yol açmaması için sivil toplum, **rehabilitasyon sürecinde aktif rol** üstlenmelidir.

4. Yerel Katılım ve Diyalog

- Yerel kanaat önderleri, din adamları ve akademisyenler STK'lar aracılığıyla toplumun farklı kesimlerini buluşturmalıdır.

- Diyalog platformları kurularak, toplumsal sorunların çözümünde şiddet dışı yöntemler teşvik edilmelidir.
- STK'lar, halk ile devlet arasında **köprü görevi** görmelidir.

5. Ulusal ve Uluslararası Ağlar

- Sivil toplum, ulusal ölçekte dayanışma ağları kurarak terörle mücadelede ortak hareket etmelidir.
- Uluslararası STK'larla işbirliği yapılarak Türkiye'nin tezleri küresel alanda desteklenmelidir.
- Yurt dışındaki diaspora örgütlenmeleriyle temas kurularak, terör örgütlerinin propagandası etkisizleştirilmelidir.

Sonuç:

Sivil toplumun rolü, terörle mücadelenin **toplumsal ayağını** güçlendirir. STK'lar aracılığıyla halkın desteği alınır, mağdurlar korunur, gençler radikalleşmeden uzak tutulur. Böylece terör örgütleri yalnızca sahada değil, toplum nezdinde de **meşruiyet ve destekten yoksun bırakılır**.

VII. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

a) Terörün Bitirilmesinde Başarı Kriterleri

Terörle mücadelede başarı, yalnızca silahlı unsurların etkisiz hale getirilmesiyle değil, **toplumsal barışın, güvenliğin ve devlet otoritesinin kalıcı şekilde tesis edilmesiyle** ölçülmelidir. Bu nedenle, başarı kriterleri çok boyutlu ve ölçülebilir hedeflere dayanmalıdır.

1. Güvenlik Alanındaki Kriterler

- Terör saldırılarının sayısında ve şiddetinde belirgin ve kalıcı düşüş sağlanması.
- Terör örgütlerinin kırsal, şehir ve sınır ötesi yapılanmalarının etkisiz hale getirilmesi.
- Örgütlerin lojistik, finans ve propaganda kanallarının kalıcı şekilde kesilmesi.

2. Toplumsal Alan Kriterleri

- Vatandaşların kendini **eşit, güvenli ve aidiyet içinde** hissetmesi.
- Farklı etnik, dini ve kültürel topluluklar arasında birlik ve kardeşlik duygusunun güçlenmesi.
- Toplumda terör örgütlerine yönelik desteğin ve sempatinin yok denecek seviyeye düşmesi.

3. Ekonomik ve Kalkınma Kriterleri

- Terörden etkilenen bölgelerde **işsizlik ve yoksulluk oranlarının düşmesi**.
- Bölgesel kalkınma farklılıklarının azalması, yaşam standartlarının yükselmesi.
- Yatırım ve turizmin terör bölgelerine yeniden yönelmesi.

4. Siyasi ve Hukuki Kriterler

- Demokratik süreçlere katılımın artması, vatandaşların siyaset aracılığıyla kendini ifade edebilmesi.
- Hukukun üstünlüğü ve adalet sistemine duyulan güvenin yükselmesi.
- Terörle bağlantılı siyasi ve sosyal yapıların etkisiz hale gelmesi.

5. Uluslararası Kriterler

- Terör örgütlerinin uluslararası alandaki destek ağlarının kesilmesi.
- Türkiye'nin terörle mücadelede **meşru ve başarılı bir aktör** olarak tanınması.
- Uluslararası işbirliğinin güçlenmesi, Türkiye'nin tezlerine verilen desteğin artması.

6. Uzun Vadeli Kriterler

- Yeni kuşakların radikal ideolojilere kapılmadan **barış, kardeşlik ve ortak kimlik bilinciyle** yetişmesi.
- Devlet ile vatandaş arasındaki güven bağının güçlenmesi.
- Terörün ülke gündeminden çıkması ve **“toplumsal barışın kalıcı hale gelmesi.”**

Sonuç:

Başarı kriterleri, yalnızca güvenlik göstergelerine değil, aynı zamanda **toplumsal, ekonomik, siyasi ve uluslararası alanlara** da dayanmalıdır. Terörün bitirilmesi; halkın güven, refah ve birlik içinde yaşadığı, devletin güçlü ve adil olduğu bir düzenin tesis edilmesiyle mümkün olacaktır.

b) Ulusal Birlik ve Beraberliğin Pekiştirilmesi

Terörle mücadelenin nihai amacı yalnızca güvenliği sağlamak değil; aynı zamanda Türkiye'nin tüm vatandaşları arasında **kalıcı bir birlik ve beraberlik duygusu** tesis etmektir. Ulusal birlik, toplumu terör örgütlerinin istismar edemeyeceği ölçüde güçlü ve dayanıklı kılar.

1. Ortak Kimlik ve Aidiyetin Güçlenmesi

- Her vatandaşın kendini eşit ve değerli hissetmesi, ulusal kimliğin en sağlam teminatıdır.
- Etnik, dini veya kültürel farklılıklar ayrışma unsuru değil; **ortak zenginlik** olarak görülmelidir.
- “Türk milleti” kavramı, kapsayıcı ve bütünleştirici bir anlayışla pekiştirilmelidir.

2. Toplumsal Dayanışma ve Güven

- Halkın devletine güven duyması, ulusal birlik için temel koşuldur.
- Sosyal adalet, liyakat ve eşit fırsatlar güçlendikçe toplumda kardeşlik bağı sağlamlaşır.
- Travmatik olayların ardından toplumsal yaralar birlikte sarılmalı; hiçbir kesim yalnız bırakılmamalıdır.

3. Ortak Değerlerin Ön Plana Çıkarılması

- Milli bayramlar, anma günleri ve toplumsal semboller, ortak belleği canlı tutarak birlik duygusunu güçlendirir.
- Spor, sanat, edebiyat ve kültürel etkinlikler, farklı toplumsal kesimleri ortak bir zeminde buluşturur.
- Ortak kahramanlık hikâyeleri ve başarı öyküleri, yeni nesillere **“biz bilinci”** aşılar.

4. Eğitim ve Kültür Politikalarının Etkisi

- Eğitim müfredatında barış, kardeşlik ve ortak tarih bilinci sürekli vurgulanmalıdır.
- Kültür projeleri, toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde desteklenmelidir.
- Gençlerin farklı bölgelerden bir araya geldiği projeler, **toplumsal kaynaşmayı** artırır.

5. Devlet–Toplum Bağıının Pekiştirilmesi

- Vatandaşların günlük hayatta devletten gördüğü adalet, hizmet ve fırsat eşitliği, ulusal birliği kalıcı hale getirir.
- Merkezi yönetim, tüm kesimlere eşit mesafede durarak güven ve aidiyet duygusunu artırmalıdır.
- Halk ile devlet arasındaki güven bağı, ulusal bütünlüğün en güçlü kalesi olacaktır.

Sonuç:

Ulusal birlik ve beraberlik, terörle mücadelenin **en kalıcı kazanımıdır**. Devletin adalet, eşitlik ve kapsayıcılık temelinde hareket etmesi; toplumun ortak değerler, tarih ve gelecek idealleri etrafında birleşmesiyle Türkiye, **bölünmez bütünlüğünü ve kalıcı barışını** güvence altına alacaktır.

c) Uzun Vadeli Barış ve Kalkınma Vizyonu

Terörün bitirilmesi, yalnızca güvenlik kazanımı değil; aynı zamanda Türkiye’nin geleceğini şekillendirecek **barış, istikrar ve kalkınma vizyonunun** temelidir. Kalıcı barışın sağlanması, ekonomik refahın artması ve toplumsal uyumun güçlenmesi ile ülke, küresel ölçekte daha güçlü bir aktör haline gelecektir.

1. Kalıcı Barışın Tesisi

- Terör tehdidinin tamamen gündemden çıkmasıyla toplumda **güven ve huzur ortamı** oluşacaktır.
- Toplumsal fay hatları güçlendirilmiş birlik ve kardeşlik anlayışıyla ortadan kaldırılacaktır.
- Yeni nesiller, radikal ideolojilere kapılmadan **ortak kimlik ve gelecek idealleriyle** yetişecektir.

2. Sürdürülebilir Kalkınma

- Terörden arındırılmış bölgeler, yatırımlar için cazip hale gelecek; tarım, sanayi ve turizm gelişecektir.
- Eğitim, sağlık, ulaşım ve enerji alanlarındaki yatırımlar hızlanacak, **refah adil şekilde yayılacaktır**.
- Türkiye, bölgesel kalkınma farklarını minimize ederek güçlü ve dengeli bir ekonomi oluşturacaktır.

3. Demokratik Katılım ve Adalet

- Güçlü hukuk devleti, eşit vatandaşlık ve katılımcı demokrasi kalıcı hale getirilecektir.
- Vatandaşlar sorunlarını şiddete başvurmada siyasal mekanizmalarla çözüme bilincine sahip olacaktır.
- Devlet ile halk arasındaki güven bağı, **adalet ve şeffaflık** ilkeleriyle güçlenecektir.

4. Bölgesel ve Küresel Güç Vizyonu

- Güvenlik ve kalkınmada sağlanan başarılar, Türkiye’yi **bölgesinde barış ve istikrarın garantörü** yapacaktır.
- Uluslararası işbirlikleri ve diplomasi ile Türkiye, terörle mücadele tecrübesini dünyaya model olarak sunabilecektir.

- Türkiye, barışçıl vizyonunu Türk dünyası ve küresel ölçekte paylaşarak **yumuşak gücünü** artıracaktır.

5. Toplumsal Refah ve Umut

- Halk, güven içinde yaşamını sürdürürken eğitim, sağlık ve ekonomi alanındaki fırsat eşitliği artacaktır.
- Gençler, geleceğe dair umutlarını terör örgütlerinde değil, **bilimde, sanatta, ekonomide** bulacaktır.
- Toplumsal barışın kalıcı hale gelmesi, **ulusal hedeflerin birlik içinde gerçekleştirilmesini** sağlayacaktır.

Sonuç:

Uzun vadeli barış ve kalkınma vizyonu, terörün bitirilmesiyle başlayan yeni dönemin yol haritasıdır. Güvenliğin kalıcı olduğu, refahın adil paylaşıldığı, adaletin sağlandığı ve ortak kimliğin pekiştiği bir Türkiye; yalnızca kendi vatandaşları için değil, bölgesi ve dünya için de **istikrar ve barış merkezi** olacaktır.

TERÖRÜN BİTİRİLMESİ İÇİN 6 YILLIK STRATEJİK PLAN

1. Aşama: Sıcak Harekât ve Konuşlanma Dönemi (1–2. Yıllar)

Süre: 24 Ay

Ana Hedef: Terör örgütlerinin silahlı kapasitesini kırmak, hareket alanlarını daraltmak, sınır güvenliğini tesis etmek.

Öncelikler:

- Kesintisiz askerî operasyonlarla kırsal ve sınır bölgelerinde örgüt varlığını ortadan kaldırmak.
- Kalıcı karakollar, üs bölgeleri ve güvenlik koridorları kurmak.
- İHA–SİHA ve elektronik harp sistemleriyle teknolojik üstünlük sağlamak.
- Sınır ötesi harekâtlarla Irak ve Suriye’deki terör kamplarını etkisiz hale getirmek.
- Şehirlerde polis ve istihbarat koordinasyonu ile hücre yapılanmalarını dağıtmak.
- Halk desteğini artırmak için operasyon bölgelerine eşzamanlı kamu hizmeti götürmek.

Beklenen Sonuçlar:

- Silahlı tehdit büyük ölçüde zayıflatılmış olacak.
- Sınır bölgelerinde güvenlik kalıcı hale gelecek.
- Terör örgütlerinin psikolojik üstünlüğü kırılacak.

2. Aşama: Sivil Harekât Dönemi (3–4. Yıllar)

Süre: 24 Ay

Ana Hedef: Terörün sosyal, ekonomik ve kültürel zeminini kurutmak; devlet–vatandaş bağıni pekiştirmek.

Öncelikler:

- Eğitim, sağlık, altyapı ve konut yatırımlarını hızlandırmak.

- İşsizlikle mücadele için bölgesel kalkınma projeleri, KOBİ teşvikleri ve istihdam programları başlatmak.
- Gençler için spor, sanat, teknoloji merkezleri açarak radikalleşmeyi önlemek.
- Toplumsal uyumu güçlendirmek için kültür, sanat ve edebiyat projeleri desteklemek.
- Terörden zarar gören aileler için sosyal destek ve rehabilitasyon programları uygulamak.
- Sivil toplum kuruluşları, kanaat önderleri ve din adamlarını sürece dahil etmek.
- Hukuk sisteminde adalet ve hız ilkesini güçlendirmek, kayırmacılığın önüne geçmek.

Beklenen Sonuçlar:

- Halkın devlete güveni pekişecek.
- Terör örgütlerinin propaganda ve militan devşirme kapasitesi bitecek.
- Bölgesel kalkınma farklılıkları azalmaya başlayacak.

3. Aşama: Siyaset ve Politika ile Uzlaş Dönemi (5–6. Yıllar)

Süre: 24 Ay

Ana Hedef: Demokratik katılımı güçlendirerek, toplumsal barışı ve kalıcı birliği tesis etmek.

Öncelikler:

- Siyasi partiler arasında terörle mücadelede **partiler üstü milli mutabakat** oluşturmak.
- Halkın siyasete aktif katılımını artırmak; gençler ve kadınlar için yeni temsil mekanizmaları kurmak.
- Yerel yönetimlerde şeffaflık ve hizmet odaklılık sağlamak; terörle bağlantılı yapıların etkisiz hale getirilmesi.
- Hukuki ve kurumsal reformlarla adalet, eşit vatandaşlık ve şeffaf yönetim ilkelerini pekiştirmek.
- Uluslararası alanda Türkiye'nin tezlerini güçlendirmek, terör örgütlerini yalnızlaştırmak.
- Eğitim ve kültür politikalarıyla **ortak tarih, ortak kimlik, ortak gelecek** anlayışını pekiştirmek.

Beklenen Sonuçlar:

- Terör örgütlerinin toplumsal tabanı ve siyasi argümanları yok olacak.
- Vatandaşların tamamı kendini **eşit ve değerli** hissedecek.
- Ulusal birlik ve beraberlik pekişecek, terör gündemden çıkacak.
- Türkiye, sadece güvenlikte değil; **barış, demokrasi ve kalkınmada da bölgesel model** haline gelecek.

Genel Değerlendirme (6 Yılın Sonunda)

- Terör örgütlerinin silahlı varlığı sona ermiş olacak.
- Halk–devlet bağı güçlenmiş, toplumsal barış tesis edilmiş olacak.
- Ekonomik kalkınma ve sosyal refah artacak, bölgesel eşitsizlikler azalacak.
- Türkiye, uluslararası arenada **barış ve istikrarın güvenilir aktörü** haline gelecek.
- Terör, **kalıcı olarak gündemden düşecek.**

DÜNYADA SAVUNMA

DÜNYA'DA SAVUNMA

Küresel savunma ortamı, **çok kutuplu güç dengeleri**, **yüksek teknoloji savaşı**, **hibrit tehditler** ve **bölgesel istikrarsızlıkların** iç içe geçtiği bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Savunma artık yalnızca askeri kapasiteyi değil; **ekonomi, teknoloji, diplomasi ve bilgi üstünlüğünü** kapsayan çok boyutlu bir alan hâline gelmiştir.

1. Küresel Güç Rekabeti ve Savunma Mimarisinin Dönüşümü

Dünya savunma düzeni; büyük güçler arasındaki rekabetin yoğunlaşmasıyla **ittifaklar, vekâlet alanları ve caydırıcılık stratejileri** üzerinden şekillenmektedir. Bu çerçevede:

- Büyük güçler **çok alanlı (kara–hava–deniz–siber–uzay)** doktrinlere yönelmekte,
- Orta ölçekli ülkeler **bölgesel caydırıcılık ve asimetrik yetenekleri** güçlendirmekte,
- Küçük aktörler **hibrit ve düşük maliyetli yöntemlerle** etki üretmektedir.

2. Savunma Harcamaları ve Kapasite Eğilimleri

Küresel savunma harcamaları artış eğilimindedir. Harcamalar;

- **Personel yerine teknoloji yoğun sistemlere,**
- Platform alımından **yaşam döngüsü yönetimine,**
- Tekil sistemlerden **entegre ağ-merkezli yapılara** kaymaktadır.

Bu eğilim, savunmada **niteliksel üstünlüğün** niceliğin önüne geçtiğini göstermektedir.

3. Büyük Güçlerin Savunma Yaklaşımları

- **Amerika Birleşik Devletleri:** Küresel projeksiyon, ileri teknoloji, uzay ve siber üstünlük.
- **Çin:** Bölgesel hâkimiyet, deniz gücü, A2/AD ve otonom sistemler.
- **Rusya:** Konvansiyonel–nükleer denge, hibrit savaş ve alan inkârı.
- **Avrupa Birliği** ülkeleri: Kolektif savunma, sanayi entegrasyonu ve stratejik özerklik arayışı.
- **NATO:** Kolektif caydırıcılık, standartlaşma ve çok alanlı uyum.

4. Teknoloji ve Savaşın Geleceği

Küresel savunmada öne çıkan teknolojiler:

- **Yapay zekâ ve büyük veri** (karar üstünlüğü),
- **İHA/SİHA ve sürü sistemleri,**
- **Siber savunma ve enformasyon harbi,**
- **Uzay tabanlı ISR ve haberleşme,**
- **Hipersonik ve hassas güdümlü silahlar.**

Bu dönüşüm, savaşın temposunu hızlandırırken **karar döngüsünü** kısaltmaktadır.

5. Hibrit Tehditler ve Asimetrik Savaş

Devletler ve devlet dışı aktörler;

- Siber saldırılar,
- Dezenformasyon,
- Ekonomik baskı ve enerji güvenliği,
- Vekâlet unsurları

üzerinden **eşik altı** etki üretmektedir. Bu durum, savunmayı **yalnızca cephede değil; toplumun tamamında** yürütülen bir faaliyet hâline getirmiştir.

6. Savunma Sanayii, İhracat ve Stratejik Etki

Savunma sanayii;

- Ekonomik güç,
- Teknoloji transferi,
- Diplomatik etki

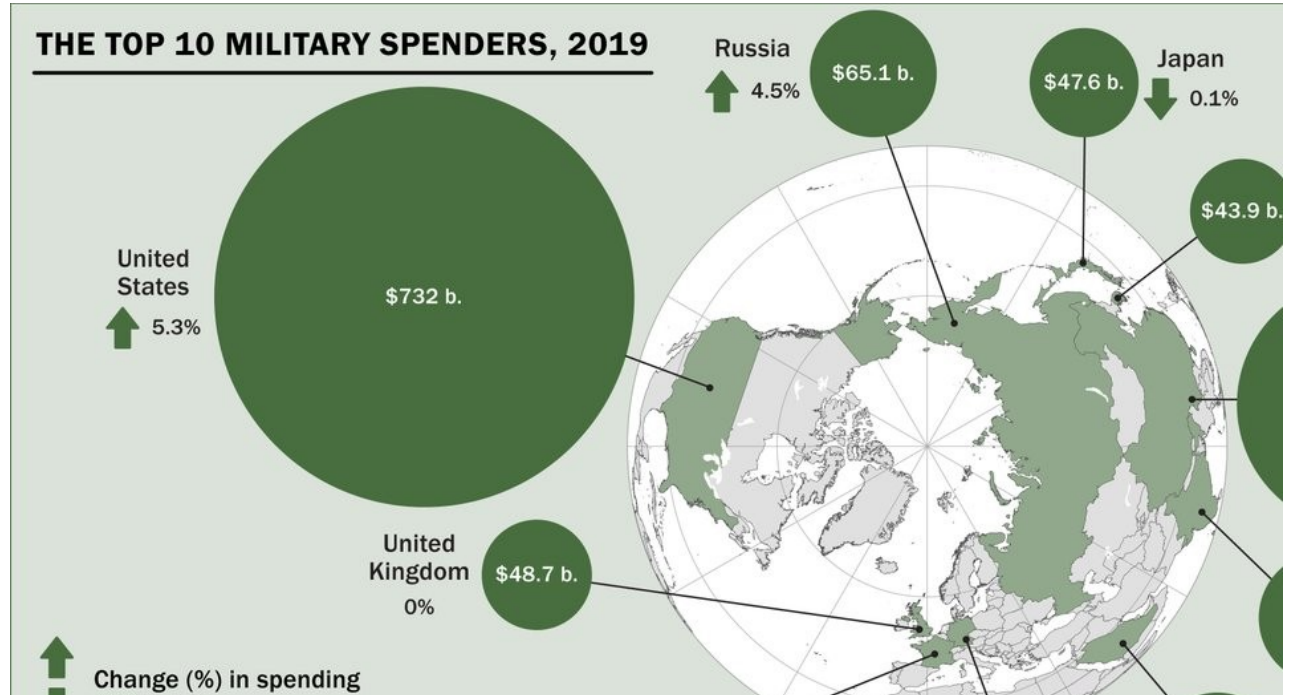
üreten bir **stratejik kaldıraçtır**. İhracat; ölçek ekonomisi, sürdürülebilir Ar-Ge ve **jeopolitik nüfuz** sağlar.

7. Genel Değerlendirme

Dünya’da savunma;

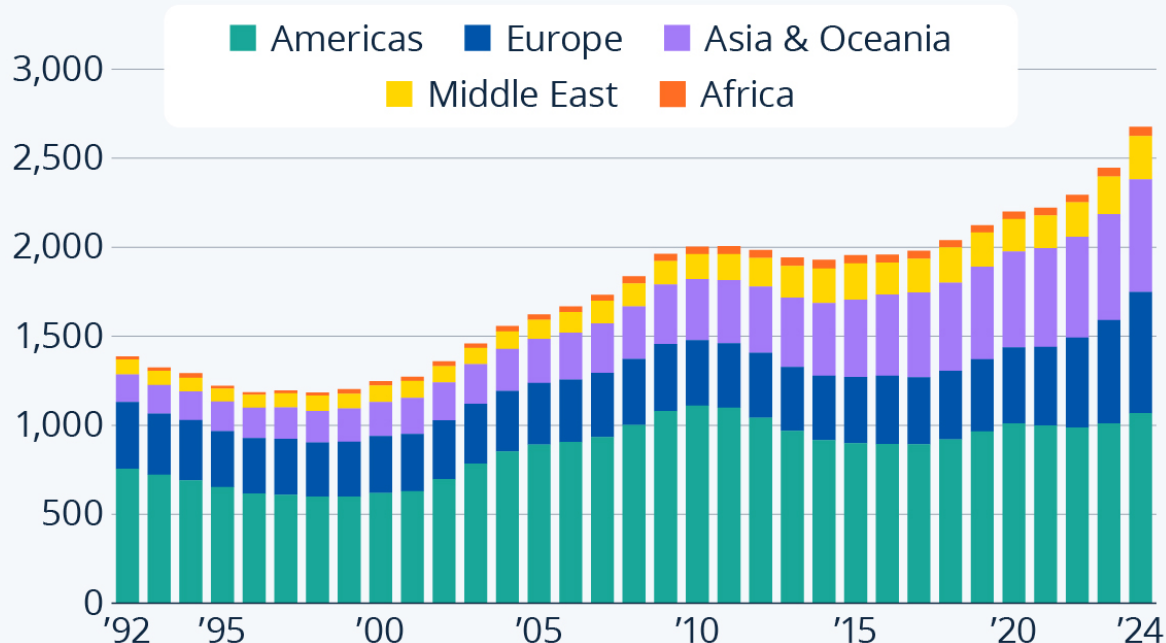
- Çok alanlı,
- Teknoloji merkezli,
- Sürekli dönüşen

bir yapıya evrilmiştir. Başarılı savunma politikaları; **askerî güç + teknoloji + ekonomi + diplomasi** bileşimini birlikte yönetebilen devletler tarafından üretilebilmektedir.

Global Military Spending Surges to \$2.7 Trillion

Global military expenditure by region (in billion U.S. dollars)*

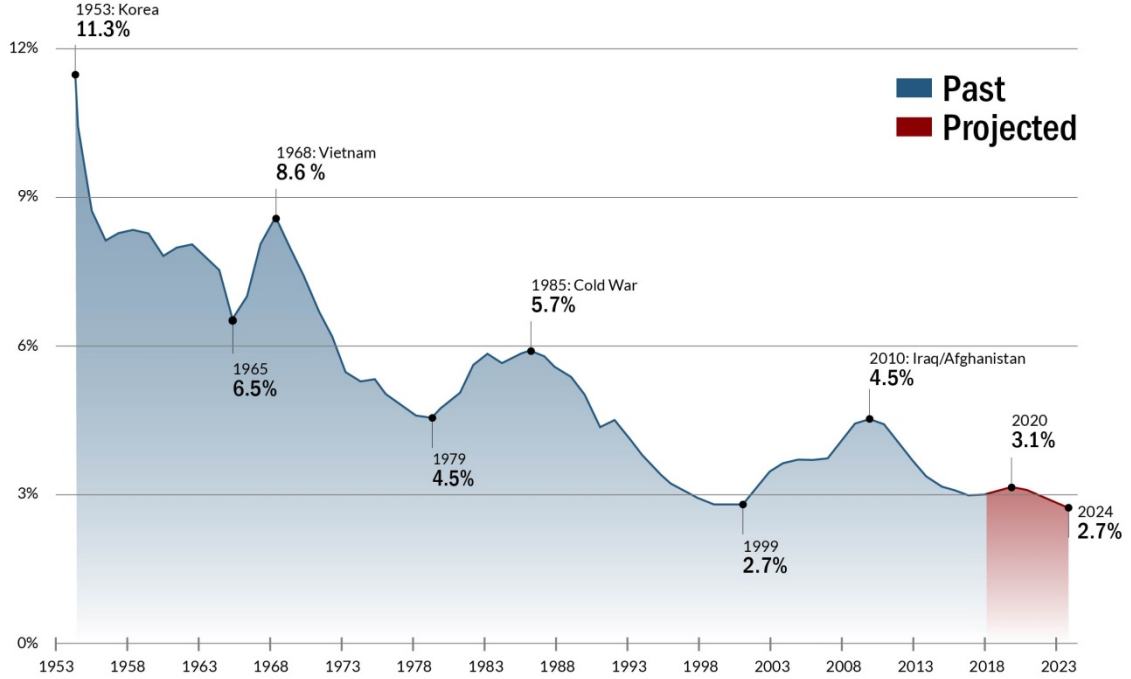
* in constant 2023 prices and exchange rates. Expenditure for the Middle East, Asia & Oceania includes estimates due to missing data for more than 10 percent of countries.

Source: SIPRI

statista

Defense Spending as a % of Gross Domestic Product (GDP)

Source: National Defense Budget Estimates for FY 2019 (Table 6-13); historical and projected GDP from both the FY 2019 and FY 2020 Budget of the United States Government.

DOD funding is near a record low as a percentage of our economy

4

Küresel Savunma Harcamaları ve Trendler

Küresel savunma harcamaları, son yıllarda **istikrarlı ve hızlanan bir artış eğilimi** göstermektedir. Bu artış; büyük güç rekabetinin yoğunlaşması, bölgesel çatışmalar, hibrit tehditler ve teknolojik dönüşümün maliyetleriyle doğrudan ilişkilidir. Savunma harcamaları artık yalnızca askeri kapasiteyi değil, **teknolojik üstünlüğü, tedarik zinciri güvenliğini ve stratejik caydırıcılığı** finanse eden çok boyutlu bir araçtır.

1. Küresel Harcama Düzeyi ve Genel Eğilimler

Uluslararası açık kaynak verilerine göre küresel savunma harcamaları **tarihsel zirvelere** ulaşmıştır. Bu eğilimin temel nedenleri:

- Büyük güçler arası **stratejik rekabetin** artması,
- Bölgesel savaş ve krizlerin **uzun süreli hâle gelmesi**,
- Yeni teknolojilerin (YZ, siber, uzay) **yüksek başlangıç maliyetleri**,
- Savunma sanayiinde **yaşam döngüsü maliyetlerinin** büyümesi.

Bu çerçevede savunma harcamaları, kısa vadeli dalgalanmalardan ziyade **yapısal bir yükseliş trendi** sergilemektedir.

2. Bölgesel Dağılım ve Ağırlık Merkezleri

Küresel savunma harcamalarının bölgesel dağılımı **asimetrik** bir yapı göstermektedir:

- **Kuzey Amerika:** Küresel toplam içinde en yüksek pay; ileri teknoloji, uzay ve küresel projeksiyon odaklı harcamalar.
- **Asya-Pasifik:** En hızlı artış oranı; deniz gücü, hava savunma ve A2/AD yetenekleri ön planda.
- **Avrupa:** Güvenlik algısındaki değişimle birlikte artan bütçeler; kolektif savunma ve sanayi entegrasyonu.
- **Orta Doğu:** Yüksek tehdit algısı; hava savunma, füze ve hava gücü yatırımları.
- **Afrika ve Latin Amerika:** Daha sınırlı bütçeler; iç güvenlik ve kapasite inşası ağırlıklı.

Bu dağılım, küresel savunma harcamalarının **jeopolitik gerilim hatlarıyla örtüştüğünü** göstermektedir.

3. Büyük Harcayıcı Ülkeler ve İttifaklar

Küresel savunma harcamalarında başı çeken aktörler şunlardır:

- **Amerika Birleşik Devletleri:** Küresel toplamın en büyük payı; uzay, siber, ileri platformlar.
- **Çin:** Sürekli artış; deniz gücü, füze ve otonom sistemler.
- **Rusya:** Güvenlik öncelikli bütçe; konvansiyonel ve nükleer denge.
- **NATO ülkeleri:** Kolektif savunma, %GSYH hedefleri ve standardizasyon.

Bu aktörler, küresel savunma harcamalarının **yönünü ve standardını** belirlemektedir.

4. Harcama Kompozisyonundaki Değişim

Savunma bütçelerinin iç dağılımında önemli bir dönüşüm gözlenmektedir:

- **Personel giderlerinden teknoloji yatırımlarına kayış,**
- Platform alımından **bakım–onarım ve modernizasyona** yönelim,
- Ar-Ge, yazılım ve veri odaklı harcamaların artışı,
- Siber savunma ve uzay kabiliyetlerine **ayrılan payın yükselmesi.**

Bu değişim, savunmada **nicelikten nitelik odaklı** bir modele geçişi yansıtmaktadır.

5. Savunma Harcamaları – GSYH İlişkisi

Savunma harcamalarının GSYH’ye oranı, ülkelerin **görelî güvenlik önceliklerini** göstermektedir. Birçok ülke:

- Ekonomik sürdürülebilirliği gözeterek,
- Caydırıcılığı zayıflatmayacak,
- İttifak yükümlülükleriyle uyumlu

bir denge arayışı içindedir. Bu durum, savunma harcamalarının **salt artış değil; rasyonel tahsis** temelinde ele alındığını göstermektedir.

6. Orta ve Uzun Vadeli Trendler

Önümüzdeki döneme ilişkin öne çıkan savunma harcama trendleri şunlardır:

- Yapay zekâ, otonom sistemler ve siber alana **artan yatırım,**
- Uzay tabanlı ISR ve haberleşmenin yaygınlaşması,
- Tedarik zinciri güvenliği ve yerli üretime yönelim,
- Savunma sanayii ihracatının bütçeleri destekleyici rolü.

Bu eğilimler, savunma harcamalarının **kalıcı biçimde yüksek seviyelerde seyredeceğine** işaret etmektedir.

7. Genel Değerlendirme

Küresel savunma harcamaları ve trendler, dünya güvenlik ortamının **daha rekabetçi, daha pahalı ve daha teknoloji yoğun** bir yapıya evrildiğini göstermektedir. Savunma bütçeleri; artık yalnızca askerî güç üretmek için değil, **stratejik esneklik ve teknolojik bağımsızlık** sağlamak için kullanılmaktadır.

Bu tablo, savunma planlamasında **uzun vadeli vizyon, mali disiplin ve teknoloji odaklı yaklaşımın** önemini açık biçimde ortaya koymaktadır.

POLİTİKALAR KİTABI – SAVUNMA BÖLÜMÜ

11. Güvenlik ve Savunma Politikaları

11.1. Ulusal Güvenlik Politikaları

11.1.1. Caydırıcı ve Etkin Savunma Kapasitesi

- Türk Silahlı Kuvvetleri'nin modernizasyonu sürdürülecek, teknolojik üstünlük sağlanacaktır.
- Savunma sanayii yerli ve milli kaynaklarla güçlendirilecektir.
- Kara, deniz, hava ve siber savunma alanlarında tam yetkinlik sağlanacaktır.
- Sınır güvenliği ileri teknolojilerle pekiştirilecek; sınır ötesi tehditlere karşı proaktif tedbirler alınacaktır.

11.1.2. Terörle Mücadele ve İç Güvenlik

- Terör örgütleriyle mücadele, milli ve uluslararası hukuk çerçevesinde tavizsiz sürdürülecektir.
- Terörün finansmanını engellemek için mali takip ve denetim mekanizmaları güçlendirilecektir.
- Terörle mücadelede istihbarat paylaşımı ve teknolojik kapasite artırılacaktır.
- Toplum temelli güvenlik anlayışıyla vatandaş-devlet iş birliği geliştirilecektir.

11.1.3. Siber Güvenlik ve Kritik Altyapı Koruması

- Siber güvenlik ulusal güvenliğin temel bileşeni olarak ele alınacak; siber ordunun kapasitesi artırılacaktır.
- Kritik altyapıların (enerji, ulaşım, iletişim) siber saldırılara karşı korunması sağlanacaktır.
- Siber tehditlere karşı özel kamu-özel sektör iş birlikleri geliştirilecektir.
- Bireylerin dijital güvenliği önceliklendirilecektir.

11.1.4. İstihbarat ve Erken Uyarı Sistemleri

- Stratejik tehditlere karşı etkili erken uyarı sistemleri geliştirilecektir.
- İstihbarat teşkilatlarının kapasitesi artırılacak, yerli yazılım ve analiz yetenekleri güçlendirilecektir.
- Ulusal güvenlik için yapay zeka destekli veri analizi sistemleri kurulacaktır.

11.1.5. Bölgesel ve Küresel İş Birlikleri

- Türkiye, NATO'daki etkin rolünü sürdürecektir, aynı zamanda bağımsız ulusal çıkarlarını da koruyacaktır.
- Komşu ülkelerle güven artırıcı önlemler desteklenecek, barışçıl çözüm yolları önceliklendirilecektir.
- Uluslararası terörle mücadele, insan kaçakçılığı, siber suçlar gibi alanlarda iş birlikleri geliştirilecektir.

11.1.6. Askeri Diplomasi ve Savunma Sanayii İhracatı

- Türkiye, savunma sanayi ürünlerini dost ve müttefik ülkelere ihraç ederek bölgesel güç dengesinde etkin rol oynayacaktır.
- Askeri diplomasi kanalları güçlendirilecek, eğitim ve tatbikat iş birlikleri artırılacaktır.
- Savunma sanayi Ar-Ge yatırımları ile yüksek katma değerli ürünler geliştirilecektir.

11.1.7. Kriz Yönetimi ve Sivil Koruma

- Doğal afetler, biyolojik tehditler ve büyük çaplı krizlere karşı ulusal hazırlık planları geliştirilecektir.
- Sivil savunma altyapısı modernize edilecek, vatandaşların kriz anında bilgilendirilmesi ve korunması sağlanacaktır.
- Ulusal Afet ve Acil Durum Müdahale Planları düzenli olarak güncellenecektir.

11.1.8. Toplumsal Dayanıklılık ve Milli Birlik

- Güçlü bir ulusal güvenlik için toplumun birlik ve beraberliği esas alınacaktır.
- Ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, ayrılıkçı propagandalarla mücadele edilecektir.
- Milli ve manevi değerler eğitim sisteminde güçlendirilerek ortak kimlik ve aidiyet duygusu

pekiştirilecektir.

11.1.9. Hedeflerimiz:

- Savunma sanayii yerlilik oranını %80'in üzerine çıkarmak.
- Siber güvenlik alanında bölgesel lider olmak.
- Kritik altyapıların %100'ünü siber güvence altına almak.
- Terörle mücadelede sıfır tolerans politikası uygulamak.
- TSK'nın teknolojik kapasitesini en ileri seviyeye taşımak.

11.1.10. Vizyon:

Türkiye'nin milli bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve vatandaşlarının güvenliğini her koşulda sağlamak; küresel ve bölgesel tehditlere karşı proaktif ve çok boyutlu bir güvenlik stratejisi izleyerek güçlü, caydırıcı ve etkin bir savunma sistemi oluşturmak. Güvenliğin sadece askeri değil, ekonomik, teknolojik, siber ve toplumsal alanları da kapsayan bütüncül bir yaklaşımla sağlanması.

11.2. Siber Güvenlik Politikası ve Yeni Nesil Tehditler

11.2.1. Siber Güvenlik Stratejisi ve Politika Gelişimi

- Milli Siber Güvenlik Stratejisi: Türkiye'nin ulusal güvenlik ihtiyaçlarına uygun, siber tehditleri önceden tespit edebilecek ve etkili bir şekilde mücadele edebilecek stratejiler geliştirilecektir.
- Ulusal Siber Güvenlik Ajansı kurulacak ve bu ajans, kamu ve özel sektördeki tüm siber güvenlik çalışmalarını koordine edecektir.
- Siber Güvenlik Yasa ve Düzenlemeleri: Türkiye'nin dijital güvenliği için hukuki alt yapı güçlendirilecek, siber suçlarla mücadele ve dijital veri koruma yasaları uyumlu hale getirilecektir.

11.2.2. Yeni Nesil Tehditlere Karşı Savunma

- Siber Saldırı ve Tehdit Türleri: Türkiye, tüm dünyada artan ransomware, phishing, sosyal mühendislik saldırıları gibi yeni nesil siber tehditlere karşı özel önlemler alacaktır.
- Yapay Zeka ve Makine Öğrenimi: Siber saldırıları önceden tespit edebilmek için yapay zeka tabanlı yazılımlar kullanılacaktır. Bu yazılımlar, anormallikleri ve tehditleri daha hızlı tespit ederek, siber güvenlik ekiplerinin hızlı reaksiyon göstermesini sağlayacaktır.
- Sosyal Medya ve Dijital Manipülasyon: Sosyal medya ve dijital platformlar üzerinden yapılabilecek dezenformasyon, manipülasyon ve siber taciz gibi tehditlerle mücadele edilecektir.
- İleri Düzey Saldırıları: Özellikle devletler arası yapılan siber saldırılara karşı stratejik savunmalar geliştirilecektir.

11.2.3. Kritik Altyapıların Siber Güvenliği

- Kritik Altyapılar: Türkiye'nin enerji, ulaşım, su, sağlık, finans gibi kritik altyapıları, siber saldırılara karşı korunacaktır. Bu altyapıların siber güvenliği için özel güvenlik protokolleri ve denetimler oluşturulacaktır.
- Siber Hijyen: Tüm kamu ve özel sektörde, siber güvenliğin temel prensipleri olan şifreleme, veri yedekleme, güvenli yazılım kullanımı gibi temel siber hijyen önlemleri yaygınlaştırılacaktır.

11.2.4. Kamu ve Özel Sektör İş Birliği

- Kamu-Özel Sektör İş Birliği: Siber güvenlikte başarılı olmak için devlet, özel sektör ve akademi arasındaki iş birliği güçlendirilecektir.
- Siber Güvenlik Eğitimi ve Sertifikaları: Devlet ve özel sektör çalışanlarına yönelik düzenli siber güvenlik eğitimleri ve sertifikasyon programları uygulanacaktır.

- Bilgi Paylaşımı: Kamu ve özel sektör arasında siber tehdit bilgileri paylaşılacak ve siber güvenlik açıkları hızlı bir şekilde giderilecektir.

11.2.5. Ulusal ve Uluslararası Siber Güvenlik İş Birlikleri

- Uluslararası İş Birliği: Türkiye, diğer ülkeler ve uluslararası organizasyonlarla (NATO, Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler) siber güvenlik alanında iş birliği yapacak ve siber tehditlere karşı ortak hareket edecektir.
- Siber Güvenlik İttifakları: Türkiye, bölgesel ve küresel siber güvenlik ittifaklarına katılacak ve uluslararası siber güvenlik standartlarına uyum sağlayacaktır.

11.2.6. Yasal Çerçeve ve Düzenlemeler

- Siber Suçlar Yasası: Siber suçlarla mücadele etmek için güncellenmiş bir Siber Suçlar Yasası çıkartılacaktır. Bu yasa, siber saldırılar, kişisel verilerin çalınması ve dijital ortamdaki tüm suçlar için caydırıcı cezalar içerecektir.
- Veri Koruma ve Gizlilik: Kişisel verilerin korunması ve güvenliği, KVKK (Kişisel Verilerin Korunması Kanunu) ve diğer ulusal düzeydeki yasalarla güvence altına alınacaktır.
- Uluslararası Siber Güvenlik Sözleşmeleri: Türkiye, uluslararası dijital suçlar ve siber saldırılarla mücadeleye yönelik sözleşmelere taraf olacaktır.

11.2.7. Eğitim ve Farkındalık

- Siber Güvenlik Eğitim Programları: Eğitim kurumlarında ve üniversitelerde siber güvenlik alanında derinlemesine eğitimler verilecek, siber güvenlik uzmanları yetiştirilecektir.
- Toplum Temelli Farkındalık: Vatandaşlar için dijital güvenlik farkındalık kampanyaları düzenlenecek, kişisel verilerin korunması, internet güvenliği ve siber tehditler konusunda toplumsal bilinç oluşturulacaktır.

11.2.8. Siber Savunma ve Teknolojik Yatırımlar

- Milli Siber Savunma Sistemleri: Yerli yazılım ve siber savunma sistemleri geliştirilecek, Türkiye'nin siber savunma kapasitesi yerli ve milli projelerle artırılabilecektir.
- Siber İstihbarat: Siber tehditleri erken tespit edebilmek için istihbarat teknolojileri kullanılacak, ulusal siber güvenlik istihbarat ağı oluşturulacaktır.
- Yatırım ve Ar-Ge: Türkiye'nin siber güvenlik alanındaki yerli teknoloji üretimi teşvik edilecek, Ar-Ge projeleri için devlet destekleri sağlanacaktır.

11.2.9. Hedeflerimiz:

- Siber güvenlik altyapısını 5 yıl içinde %100 yerli ve milli hale getirmek.
- Siber saldırılara karşı ulusal güvenlik politikalarını güçlendirmek ve etkinleştirmek.
- Siber tehditlere karşı vatandaş farkındalığını %90 oranına çıkarmak.
- Siber suçlarla mücadelede uluslararası iş birliğini artırmak.

11.2.10. Vizyon

Türkiye'nin dijitalleşme sürecine paralel olarak, siber güvenlik alanındaki etkinliğini artırmak; siber tehditlere karşı güçlü, proaktif, hızlı ve esnek bir savunma altyapısı kurmak. Yeni nesil tehditlere karşı, devlet, özel sektör ve vatandaşları kapsayan bir siber güvenlik ekosistemi inşa ederek dijital güvenliği her seviyede sağlamak.

11.3. Terörle Mücadele Politikaları

11.3.1. Terörle Mücadelede Devletin Bütüncül Yaklaşımı

- Ulusal Güvenlik Stratejisi kapsamında terörle mücadele; askeri, istihbari, diplomatik, ekonomik, sosyal ve hukuki alanlarda koordineli biçimde yürütülecektir.

- Milli İstihbarat ve Güvenlik Kurumları arası tam iş birliği sağlanacak, veri paylaşımı artırılacak, hızlı ve etkili operasyon kabiliyeti güçlendirilecektir.
- Terörün tüm kaynakları (yurtiçi-yurtdışı, şehir-kırsal, fiziki-dijital) tespit edilerek sistemli ve sürekli müdahale yapılacaktır.

11.3.2. Ayırım Gözetmeksizin Her Türlü Teröre Karşı Net Tutum

- Etnik, ideolojik, dini ya da siyasi gerekçelerle ortaya çıkan her türlü bölücü, radikal, mezhepçi, sapkın yapı ve paralel örgütlenmelerle mücadele kararlılıkla sürdürülecektir.
- Terörü bir araç olarak kullanan, terörü meşrulaştıran ya da terör örgütleriyle örtülü/örtüsüz iş birliği yapan yapılarla mücadele, hukuk çerçevesinde ancak tavizsiz bir şekilde yürütülecektir.

11.3.3. Uluslararası İş Birliği ve Diplomasi

- Terörle mücadele, uluslararası hukuka, Birleşmiş Milletler kararlarına ve ikili anlaşmalara uygun biçimde uluslararası toplumla eşgüdüm içinde yürütülecektir.
- Türkiye'ye yönelik terör eylemlerine göz yuman, teröristlere kucak açan veya lojistik/propaganda desteği sağlayan devletlerle açık diplomatik girişimlerde bulunulacak; bu ülkelerin desteklerinin kesilmesi için baskı mekanizmaları işletilecektir.
- Terörün finansmanı ile mücadele için uluslararası mali izleme ve denetim kuruluşlarıyla iş birliği geliştirilecektir.

11.3.4. Terörün Finansmanı ile Mücadele

- Terör örgütlerinin yasa dışı finans kaynakları (kaçakçılık, uyuşturucu, haraç, kara para aklama) kurutulacak; mali istihbarat birimleri güçlendirilecektir.
- STK ve ticari yapılar görünümlü terör finansörleri sıkı denetlenecek, ulusal ve uluslararası düzeyde yasaklı kuruluşlar listesi oluşturulacaktır.

11.3.5. Propaganda, Dijital Alan ve Sosyal Medya

- Terör örgütlerinin dijital mecralardaki varlığına karşı siber güvenlik birimleri ve algı yönetimi ekipleri oluşturulacaktır.
- Sosyal medyada terör propagandasına karşı etkili içerikler ve kamuoyunu bilgilendirme kampanyaları yürütülecektir.
- Uluslararası dijital platformlarla iş birliği kurularak, terör propagandası yapan hesap ve içerikler anında kaldırılacaktır.

11.3.6. Sosyal Entegrasyon ve Önleyici Politikalar

- Terör örgütlerinin gençleri, kadınları ve çocukları hedef almasının önüne geçmek için sosyal politika, eğitim, istihdam ve aile destekleri geliştirilecektir.
- Doğu ve Güneydoğu başta olmak üzere riskli bölgelerde kültürel, sosyal ve ekonomik kalkınma projeleri yaygınlaştırılacaktır.
- Terör örgütlerine katılımı önleyici rehabilitasyon, diyalog ve geri kazandırma programları desteklenecektir.

11.3.7. Hukuki Temeller ve İnsan Hakları

- Terörle mücadele, hukukun üstünlüğü, adalet, insan hakları ve demokratik ilkeler çerçevesinde yürütülecek; masumiyet karinesi korunacaktır.
- Terörle mücadelede görev alan güvenlik güçlerinin hukuki ve sosyal güvenceleri artırılacaktır.
- Terör mağdurlarına yönelik maddi ve manevi destek mekanizmaları geliştirilecektir.

11.3.8. Sivil Toplum ve Kamuoyunun Güçlendirilmesi

- Terörle mücadelenin toplumsal zemini güçlendirilecek; STK'lar, kanaat önderleri ve medya ile iş birliği geliştirilecektir.
- Toplumun her kesimiyle teröre karşı ortak duruş sergilenecek, kutuplaştırıcı değil birleştirici dil kullanılacaktır.
- Okullarda ve kamu kurumlarında terör farkındalık eğitimi, barışçıl yaşam kültürü ve demokratik değerler aşılanacaktır.

11.3.9. Hedeflerimiz

- Terör örgütlerinin insan kaynağını %90 oranında azaltmak.
- Terör örgütlerinin finansal kapasitesini 5 yıl içinde bitirmek.
- Terör nedeniyle göç eden vatandaşlarımızı yurtlarına güvenli şekilde geri kazandırmak.
- Türkiye'yi teröre karşı küresel mücadelede lider konuma getirmek.

11.3.10. Vizyonumuz

Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliği, huzuru, toplumsal barışı ve demokratik düzeni için her türlü terör örgütüne karşı kararlı, kapsamlı ve çok boyutlu bir mücadele yürütülmesi esastır. Terörün her türlüşünü, kimden ve nereden gelirse gelsin reddediyoruz. Amacımız; terör örgütlerinin insan kaynağını, lojistiğini, finansmanını ve propagandasını bitirerek Türkiye'yi terörsüz bir geleceğe taşımaktır.

11.4. Savunma Politikaları, Harcamaları ve Stratejiler

11.4.1. Milli Savunma Anlayışı

- Türkiye'nin stratejik konumu, jeopolitik riskleri ve küresel tehdit ortamı dikkate alınarak kapsamlı bir Ulusal Savunma Strateji Belgesi hazırlanacaktır.
- Savunma politikamızda temel ilke; caydırıcılık, hareket kabiliyeti, esneklik, teknolojik üstünlük ve yerli-milli üretimdir.
- NATO üyeliği ve bölgesel ittifaklar çerçevesinde çok taraflı savunma iş birlikleri sürdürülecek, ancak ulusal çıkarlar her zaman öncelikli tutulacaktır.

11.4.2. Savunma Harcamaları ve Etkin Bütçe Yönetimi

- Savunma harcamaları, stratejik ihtiyaçlar, tehdit analizi ve ulusal planlamalara göre şeffaf ve etkin biçimde yönetilecektir.
- Savunma bütçesinde israf, yolsuzluk, aşırı tedarik ve atıl projelere son verilecek, performans bazlı harcama modeli uygulanacaktır.
- Uzun vadeli mali planlama ile yatırımlar sürdürülebilir hale getirilecek, yerli savunma sanayii projelerine ayrılan kaynaklar artırılacaktır.

11.4.3. Yerli ve Milli Savunma Sanayii

- Türkiye savunma sanayiinde tam bağımsızlık hedefiyle; Ar-Ge, tasarım, üretim, bakım ve modernizasyon kabiliyetlerini %100 yerileştirmek için yatırım yapılacaktır.
- ASELSAN, TUSAŞ, ROKETSAN, HAVELSAN gibi kuruluşlar daha fazla desteklenecek; yeni nesil savaş teknolojileri (İHA-SİHA, yapay zeka, elektromanyetik sistemler) önceliklendirilerek geliştirilmesi sağlanacaktır.
- Yerli motor, yazılım, radar, elektronik harp, siber güvenlik ve uzay teknolojileri alanında kritik eşikler aşılabacaktır.
- Üniversiteler, özel sektör ve savunma kuruluşları arasında stratejik iş birlikleri teşvik edilecektir.

11.4.4. Silahlı Kuvvetlerin Modernizasyonu ve Reformu

- TSK'nın insan kaynağı, organizasyon yapısı, envanteri ve stratejileri yeniden değerlendirilecek; modern, hızlı ve yüksek manevra kabiliyetine sahip bir ordu modeli geliştirilecektir.
- Kara, hava, deniz, siber ve uzay kuvvetleri koordineli ve entegre bir şekilde çalışacak şekilde dijitalleştirilecektir.
- Profesyonel ordu yapısı güçlendirilerek, zorunlu askerlik sistemi ihtiyaçlara göre yeniden ele alınacaktır.

11.4.5. Siber Güvenlik ve Yeni Nesil Tehditlere Karşı Hazırlık

- Siber tehditler, hibrit savaşlar, bilgi savaşları ve yapay zeka destekli saldırılara karşı Ulusal Siber Savunma Komutanlığı kurulacaktır.
- Elektronik harp, uzay güvenliği ve dijital altyapıların korunması alanında savunma doktrini geliştirilecektir.

11.4.6. Bölgesel ve Küresel Stratejik Güç

- Türkiye; Karadeniz, Akdeniz, Orta Doğu, Kafkasya ve Balkanlar'da dengeli, caydırıcı ve barışçıl bir güç olarak konumlandırılacaktır.
- Mavi Vatan, sınır güvenliği ve uluslararası deniz yetki alanları politikalarında kararlılıkla ilerlenerek, hak ve menfaatler korunacaktır.
- Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yurt dışındaki misyonları, ulusal menfaat, insani sorumluluk ve uluslararası meşruiyet çerçevesinde yeniden değerlendirilecektir.

11.4.7. Savunma Diplomasisi ve İttifaklar

- NATO üyeliğimiz aktif ve etkili biçimde sürdürülecek; Türkiye'nin rolü daha etkin hale getirilecektir.
- Türk Devletleri Teşkilatı ve İslam ülkeleriyle savunma iş birlikleri artırılacak; Türk savunma bloğu vizyonu desteklenecektir.
- Uluslararası savunma fuarları, iş birlikleri ve ortak projelerle Türk savunma ürünlerinin dünya pazarındaki payı büyütülecektir.

11.4.8. İnsan Kaynağı ve Askeri Eğitim

- TSK personelinin özlük hakları, yaşam koşulları ve motivasyonu iyileştirilecek; liyakat esaslı atama sistemi güçlendirilecektir.
- Harp okulları ve askeri akademiler dünya standartlarında modernleştirilecek; savunma teknolojileri, siber güvenlik ve stratejik analiz derslerine ağırlık verilecektir.
- Kadınların ve genç yeteneklerin savunma alanında daha aktif yer alması teşvik edilecektir.

11.4.9. Hedeflerimiz

- Türkiye'nin savunma sanayiinde dışa bağımlılığını 2030'a kadar %10'un altına indirmek.
- İHA, SİHA, denizaltı, milli muharip uçak, uydu ve yapay zeka tabanlı sistemlerde dünya ligine çıkmak.
- Ulusal savunma strateji belgesi ile tehditlere karşı proaktif, hızlı ve etkili karar mekanizmaları oluşturmak.

11.4.10. Vizyonumuz

Türkiye'nin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, vatandaşlarının güvenliğini ve çıkarlarını korumak için çağın gereklerine uygun, caydırıcı, milli ve teknolojik bir savunma anlayışı esas alınacaktır. Etkin savunma, güçlü diplomasi ve bölgesel barış hedefiyle, Türkiye'nin savunma politikası çok boyutlu olarak yeniden yapılandırılacaktır.

11.5. İstihbarat Politikası

11.5.1. Milli İstihbaratın Stratejik Konumu

- İstihbarat, ulusal güvenliğin temel taşı olarak; devletin bütünlüğü, terörle mücadele, dış tehditlerin tespiti ve önlenmesi açısından öncelikli politika alanı olacaktır.
- İstihbarat faaliyetleri, hukuki çerçevede, siyasi vesayetten uzak, milletin hizmetinde ve demokratik denetime açık biçimde yürütülecektir.

11.5.2. İstihbaratın Demokratik Denetimi

- Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde güçlendirilmiş bir İstihbarat ve Güvenlik Komisyonu kurulacak, düzenli denetim ve raporlama sistemi oluşturulacaktır.
- Hesap verebilirlik, şeffaflık (sınırlı ölçüde) ve anayasaya bağlılık ilkeleriyle hareket eden bir istihbarat yapısı tesis edilecektir.
- İstihbaratın siyasi amaçlar için kullanılmasına kesin olarak son verilecek, devlet ile millet arasındaki güvenin tesisi sağlanacaktır.

11.5.3. Teknoloji ve Siber İstihbarat Yatırımları

- Siber tehditlere, hibrit saldırılara ve bilgi operasyonlarına karşı siber istihbarat kapasitesi geliştirilecek.
- Yapay zeka, büyük veri analizi, uydu ve uzay teknolojileri gibi alanlarda teknolojik istihbarat altyapısı güçlendirilecektir.
- Ulusal veri güvenliği için kritik teknolojilerde dışa bağımlılık azaltılacak; yerli yazılım ve donanım sistemlerine öncelik verilecektir.

11.5.4. Terörle Mücadelede İstihbaratın Güçlendirilmesi

- Terör örgütlerinin hem yurt içi hem yurt dışı faaliyetlerine karşı önleyici istihbarat yeteneği geliştirilecek.
- Emniyet, jandarma, MİT ve TSK arasındaki koordinasyon artırılacak, veri paylaşımı için ortak platformlar geliştirilecektir.
- Terör örgütlerinin finans kaynakları, iletişim ağları ve uluslararası bağlantıları hedef alınacaktır.

11.5.5. Dış İstihbarat ve Stratejik Derinlik

- Türkiye'nin dış istihbarat kapasitesi artırılarak yurt dışı menfaatlerin korunması, jeopolitik risklerin takibi ve göç, enerji, ticaret, su kaynakları gibi stratejik alanlarda öngörü sağlanacaktır.
- Türk dünyası, Balkanlar, Kafkasya, Orta Doğu ve Afrika'da istihbarat kapasitesi geliştirilecek; bölgesel istikrarı destekleyecek politikalar üretilecektir.
- Uluslararası istihbarat iş birlikleri ve bilgi değişimi mekanizmaları diplomatik hassasiyetlerle yürütülecektir.

11.5.6. Kurumsal Reform ve İnsan Kaynağı Politikası

- MİT, Emniyet İstihbarat ve diğer güvenlik birimlerinin görev tanımları yeniden netleştirilecek, mükerrerlikler ve yetki karmaşası giderilecektir.
- İstihbarat personel alımı ve eğitimi, yüksek etik standartlar, mesleki yetkinlik, psikolojik dayanıklılık ve güvenlik araştırması temelinde yapılacaktır.

- İleri düzey analiz, dil, kültür, coğrafya, diplomasi ve teknoloji uzmanları yetiştirilecektir.

11.5.7. Hukuki Altyapı ve Veri Güvenliği

- İstihbarat faaliyetlerine ilişkin yasal çerçeve güncellenecek, temel hak ve özgürlükleri gözeten, açık ve hesap verilebilir sistem kurulacaktır.
- Kişisel verilerin korunması, özel hayatın gizliliği ve ifade özgürlüğü gibi haklar gözetilerek istihbarat uygulamaları denge içinde yürütülecektir.
- Ulusal veri merkezleri oluşturularak dış kaynaklı casus yazılımlara karşı önlemler alınacaktır.

11.5.8. Hedeflerimiz:

- Türkiye'nin istihbarat kabiliyetini bölgesel ve küresel ölçekte etkili hale getirmek.
- Yüksek teknolojili, bağımsız, milli, etik ve demokratik denetime açık bir istihbarat sistemi kurmak.
- Tehditlere karşı sadece tepki veren değil, proaktif ve stratejik öngörüye sahip bir yapıyı kurumsallaştırmak.

11.5.9. Vizyonumuz

Güçlü, milli ve demokratik denetime açık bir istihbarat sistemi, hem ulusal güvenliğimizin teminatı hem de demokrasimizin güvencesidir. İstihbarat teşkilatlarımız; anayasal sınırlar içinde, ülkenin güvenliği, egemenliği ve toplumsal huzuru için etkin, hızlı ve teknolojik altyapıya sahip biçimde yapılandırılacaktır.

AKP, MHP VE CHP PARTİ PROGRAMI SAVUNMA BÖLÜMÜ

AKP PARTİ PROGRAMI SAVUNMA BÖLÜMÜ

4.5-GÜVENLİK

Güvenlik, devletin en asli ve vazgeçilmez işlevidir. Türkiye'nin coğrafi konumu güvenlik konularını ülkemiz için daha da önemli hale getirmektedir.

Dış ve iç güvenlik donanımları konusunda dışa bağımlılığın asgariye indirilmesi milli çıkarlarımızın gereğidir. Bu nedenle ulusal savunma sanayiinin geliştirilmesi uzun vadeli bir perspektifle ele alınacak temel bir konudur. Günümüzde devletlerin güvenlik politikaları akılcı, dinamik, asgari maliyetle azami faydayı elde eden bir anlayışla oluşturulmakta, ülkenin ekonomik gerçekleri göz önünde tutulmaktadır.

Türkiye'nin uzun vadeli güvenliği, ülkemizin bir bütün olarak ekonomik kalkınmasını gerçekleştirmekten geçer. Partimiz ülke kaynaklarının değerlendirilmesinde bu gerçeği dikkate alacaktır.

Çağdaş dünyada her güvenlik ihtiyacı, demokratik sistem ile uyum içinde karşılanmaktadır.

Partimizin güvenlik politikaları, bu iki temel yaklaşım biçiminden hareketle hayata geçirilecektir.

- Gerek dış gerekse iç güvenlik meselelerinin ele alınmasında güvenlik kurumları ile siyasi karar alma mekanizmaları arasında sürekli diyalog ve uyum sağlanacaktır.
- Güvenlik ve savunma alanlarında silahlı kuvvetler ile siyasi iktidar arasında görüş alış verişini sağlayan Milli Güvenlik Kurulu, demokratik ülkelerdeki örnekleri dikkate alınarak Avrupa Birliği standartlarına göre yeniden yapılandırılacaktır

MHP PARTİ PROGRAMI SAVUNMA BÖLÜMÜ

Terörle mücadele

Hangi düşünce ve amaç uğruna olursa olsun, terörü ve şiddeti bir yöntem olarak benimseyen ve amacına ulaşmak için bunları meşru gören anlayışı, Türkiye Cumhuriyetinin bekasına, milletimizin huzur ve güvenine ve insanlığa tehdit olarak görmekteyiz. Terörle mücadele sırasında haksızla haklı, suçsuzla suçlu ayırt edilecek ve mücadele hukuk devletinin yöntemleriyle kararlı bir şekilde sürdürülecektir. Türkiye'nin ekonomik ve demokratik gelişiminin önündeki en büyük engellerden biri olan terör hareketlerinin, psikolojik ve sosyolojik sebepleri doğru teşhis edilecek ve terörle mücadele bu paralelde yürütülecektir.

Terörün kökünü kazımak için devletin güvenlik güçleriyle meşru zeminlerde ve tüm ülke sathında etkili bir mücadele verilecektir. Terörle mücadelede teknolojik imkânlardan en ileri düzeyde yararlanılacak ve istihbarat ağının güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Terörle mücadele, güvenlik birimlerinin yürüttüğü mücadelenin yanı sıra, terörü besleyen unsurların ortadan kaldırılmasına dönük olarak ekonomik, sosyal, psikolojik, idari, demografik ve kültürel etkenlerin ortadan kaldırılması temelinde yürütülecektir. Bu amaçla, geniş kapsamlı bir ekonomik ve sosyal kalkınma programı, gerekli mali destek ve kaynaklarla uygulamaya konulacaktır.

Terörü destekleyen unsurlarla mücadele

Terörü ve teröristi öven, teröristi vatandaşın temsilcisi olarak gösteren, terörist taleplerini vatandaş talepleri olarak takdim eden, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden, siyasi bölücülük yapan, etnik ve dini tahriklerde bulunarak teröre suni bir taban oluşturmaya çalışan görüşler terörü destekleyici eylemler olarak değerlendirilecektir.

Teröre uluslararası desteğin önlenmesi

Terörün uluslararası boyutu itibarıyla siyasi, lojistik ve finans desteklerine karşı etkili tedbirler alınacaktır.

Türkiye'nin güvenliği üçüncü tarafların iznine ve inisiyatifine bırakılmayacak, gereken ekonomik, siyasi ve askeri önlemler kararlılıkla uygulanacaktır.

Terör kartını Türkiye'ye karşı bir tehdit aracı olarak gören, milli birliğimizi hedef alan tahriklerde bulunan unsurlara karşı etkili bir caydırıcılık icra edilmesi için bütün imkânlar kullanılacaktır.

22 - ÜLKE GÜVENLİĞİ VE MİLLİ SAVUNMA

Güçlü ve caydırıcı ordu

Türkiye'nin jeostratejik konumu, tarihî ve kültürel mirasından doğan yükümlülükleri, bölge ve dünya barışının tesisinde üstleneceği rol, güçlü ve caydırıcı bir savunma sistemi kurmasını ve bunu idame ettirmesini zarurî kılmaktadır.

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin görevini çağın şartlarına uygun ve başarılı bir biçimde yerine getirebilmesini ve hareket kabiliyetinin artırılmasını teminen, silâh, teçhizat ve ileri teknolojiyi

kullanmakta ihtisas sahibi insan kaynakları bakımından dünyanın en güçlü ordularından birisi olması sağlanacaktır.

Yerli harp sanayi

Türk Silahlı Kuvvetlerinin silah ve teçhizat yönünden dışa bağımlılığını azaltarak ihracat kapasitesi yüksek, bağımsız ve yerli bir harp sanayinin gelişmesi ve yerli müteşebbisin de silah ve askeri teçhizat üretimine yatırım yapması için gerekli teşvikler sağlanacaktır.

Savunma sanayi teknolojileri

Askeri yazılım, malzeme teknolojileri, elektronik harp, havacılık, uzay ve uydu teknolojileri, ağ merkezli savaş, insansız hava araçları, güdüm ve kontrol teknolojileri gibi savunma sanayi teknolojilerinin üretimi ve Ar-Ge çalışmaları desteklenecektir. Savunma ve güvenlik alanında uzayın imkânlarından yararlanmak için havacılık ve uzay teknolojilerine ağırlık verilecek, uydu üretim teknolojileri teşvik edilecektir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin saygınlığı

İki bin yıllık köklü maziye sahip Türk Ordusunun, Türk milletinin vicdanında mukim saygınlığının, gelişi güzel günlük polemik konusu yapılarak iç ve dış kamuoyunda yıpratılmasına fırsat verilmeyecektir.

CHP PARTİ PROGRAMI SAVUNMA BÖLÜMÜ

ULUSAL GUVENLİK

Siyasal Şiddet-Terror

Teror ülkemizin ve demokrasimizin en önemli sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Özellikle Kuzey Irak'ta uslenen PKK teror orgutu vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğine yönelik saldırılarda bulunmaktadır. Ne Irak Hukumeti ne de bolgede önemli bir güc bulunduran Amerika Birleşik Devletleri bu orgute karşı yasalardan ve uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümluluklerini yerine getirerek doğrudan bir mücadele başlatmamışlardır.

Türkiye'nin Kuzey Irak'tan PKK'yı tamamen tasfiye etmek hem hakkı, hem de görevidir. Cumhuriyet Halk Partisi iktidarında bu görev eksiksiz yerine getirilecektir. Ancak, Cumhuriyet Halk Partisi terörle mücadeleyi bolgede yaşayan vatandaşlarımızı teroristlerden ayırarak, vatandaşlarımızın insan haklarına saygı göstererek gerçekleştirecektir.

CHP, terörü olağan dışı yöntemlere sığınmadan, güvenlik güçlerini yasalara uygun ve etkili biçimde kullanarak ve gerekli sosyo-ekonomik tedbirleri alarak önleyecektir.

Terörü önlemeye yönelik kapsamlı bir ulusal politika oluşturulacaktır. Terörü sadece güvenlik güçlerinin cabasıyla önleme yoluna gidilmeyecek, toplumun sivil-resmi tüm kurumları ile görev alması ve katkıda bulunması sağlanacaktır. Demokrasinin ve toplumsal barışın teröre karşı topyekun direnc, tepki ve dayanışma ile korunabileceği bilinci bu programın özünü oluşturacaktır.

Şiddet ve terörü sürekli izlemek, incelemek bilgi ve haber toplayıp değerlendirmek, başka ülkelerdeki kazanımlarından da yararlanarak uzun dönemli senaryolara göre seçenekli önlemler üretmek, önermek ve uygun teknolojiyi sağlamakla görevli bir İç Güvenlik Araştırma Enstitüsü birimi oluşturulacaktır.

Devletin teröre karşı istihbarat olanakları, çağdaş teknolojiden de yararlanılarak geliştirilecek, halkın bireysel özgürlüklerine, bu arada özel hayatın gizliliği ilkesine zarar vermeden istihbarat alanındaki eksiklik ve yanlışlıklar giderilecektir.

Bu çalışmalar yapılırken, gerektiğinde dost ve müttefik ülkelerle istihbarat paylaşımı yoluna da gidilebilecek, ancak istihbarat kaynaklarının esas itibarıyla milli olmasına özen gösterilecektir.

Devletin istihbarat örgütleri iç politikanın, cemaatlerin ve diğer baskı gruplarının etkisinden tamamen arındırılacak, sadece ülke çıkarları doğrultusunda görev yapan uzman kuruluşlar haline getirilecektir. Bu kurumlardaki kadrolaşmalar onleneyecek, liyakat sistemi hayata geçirilecektir.

Terörle etkili bir mücadele gerçekleştirmek için güvenlik güçleri yeniden yapılandırılacaktır. Uzman ve profesyonel

nel elemanlardan oluşacak özel eğitimli güvenlik güçleri terorist saldırıları eylem aşamasına gelmeden ve mümkün olduğu ölçüde Türkiye sınırlarına ulaşmadan önlemeyi amaçlayan bir yapıya kavuşturulacak ve yeterli olanak, yetenek ve teknolojiyle donatılacaktır. Güvenlik güçleri mensupları halkla ilişkiler, demokratik, temel hak ve özgürlükler gibi konularda ve insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler hakkında eğitecek ve bu doğrultuda davranış alışkanlıkları edinmeleri sağlanacaktır. Terör örgütlerinin etkisiz kılınması ile eş zamanlı olarak koruculuk uygulamasına son verilecek; görevlerinden ayrılacak korucular için istihdam olanakları yaratılacaktır. Koruculuk görevi yapanlar sosyal güvenlik haklarından yararlandırılacaktır.

Güvenlik güçlerinin esas görevi terör zanlılarını yargıya teslim etmektir. Şiddet eylemlerinde bulunanlarla mücadele edilirken sivil halkın zarar görmemesine özen gösterilecektir. Terörle mücadele Türkiye'nin öncelikli hedefi dir. Türk silahlı kuvvetlerinin terörle mücadelede en etkin araç ve gereçlerle donatılması ve gerekli eğitim düzeyine kavuşturulması öncelikle hedef olmalıdır. Yurt dışından kaynaklanan terörü destekleyen veya ona musamaha gösteren ülkelere karşı gerekli bütün diplomatik ve caydırıcı önlemler alınmalıdır. Terörü bir siyasi mücadele amacı olarak kullanmak isteyenlere hiçbir şekilde musamaha edilmemeli, dış ilişkilerin yönlendirilmesinde de ilgili ülkelerin terörle mücadeledeki kararlılığı önemli bir ölçü olarak göz önünde bulundurulacak, terörü destekleyen veya teröre musamaha eden ülkelerle ilişkilerimiz gözden geçirilecektir. CHP iktidarı, bir yandan terörle yurt içinde ve gerektiğinde yurt dışında en etkili mücadeleyi yaparken bir yandan da ulusal bütünlüğü ve dayanışmayı koruyacak bir hoşgörü anlayışı içinde hareket edecektir. Bu çerçevede demokrasimize çağdaş boyutlarıyla işlerlik kazandırmayı ve işsizliği önleyecek ekonomik ve sosyal önlemleri alarak terörün beslediği tüm olumsuz unsurları ortadan kaldırmayı ve terörü toplumsal gündemimizden çıkartmayı hedef alacaktır.

İç Güvenlik

İç güvenliğin sağlanması devletin en temel görevleri arasındadır. Ancak, mevcut iç güvenlik anlayışı ve düzenlemeleri bu haliyle halkımızın ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılayamamaktadır. Bu nedenle CHP, çağdaş bir iç güvenlik kavramı geliştirmeye kararlıdır.

İç güvenlik örgütüne ve savcılara yeniden güvenilirlik ve çağdaş bir yaklaşım kazandırılması için köklü bir reforma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla güvenlikten sorumlu birimlerin hükümetin siyasi tercihlerine göre yönlendirilmesinin önüne mutlaka geçilecektir.

İç güvenlik reformu, sadece can, mal ve kamu düzeninin

değil, aynı zamanda laik Cumhuriyetin, özgürlüklerin, demokratik hakların hukukun üstünlüğünün, toplumu örgütlenme girişimlerinin, bireyi yücelten çağdaş değerlerin

ve çağdaşlaşma sürecinin de güvencesi olacaktır.

Bu amaçla yapılacak çalışma, çağdaş ve insan haklarına saygılı bir yaklaşımla İçişleri Bakanlığının merkez yapısından başlayarak, terörle mücadele, karakol ve devriye görevlilerine kadar bütün birimlerin görev tanımlarının ve yapılandırılmalarının yeniden düzenlenmesini içerecektir. Bu çerçevede, eğitim programları, teknolojik donanım, laboratuvar hizmetleri, haber alma etkinlikleri, halkla ilişkiler ile uygulamada izlenecek yöntemler geliştirilecektir.

Polis eğitim kurumları yeni anlayışla programlanacak ve polisin çağdaş toplumun güvenlik gücü olması sağlanacaktır. Zor ve silah kullanma yetkisi verilen polisin, bu yetkilerinin çağdaş toplumdaki anlamının ve sorumluluğunun bilincine varılarak kullanılmasına özen gösterilecektir. Aşırı güç kullanımı onenecektir. Kamu düzenini zorunlu durumlar hariç, bu yetkiler kullanılmadan, vatandaşa sevgi ve saygıdan kaynaklanan otoriteyi sağlamanın asıl başarı olduğu polise benimsetilecektir.

Özellikle toplu olaylara yönelik uygulamalarda, ateşli ve öldürücü silahlar ile insan sağlığına zarar verecek aygıtlar yerine çağdaş yöntemlerin kullanılması esas olacaktır.

Polis örgütüne buna göre eğitilecek ve gerekli araç ve gereçlerle donatılacaktır. Jandarma ve sahil güvenlik gücünün yetki alanlarındaki iç güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde de aynı yaklaşımlar benimsenecektir. Sınırların güvenliğinin ve korunmasının yanı sıra iç güvenliğin

sağlanmasında da gerektiğinde Türk Silahlı Kuvvetlerinden yararlanılması sağlanacaktır. Bu amaçla yapılacak düzenlemelerde bir yandan görevin gereği olan yasal düzenlemeler yapılacak, bir yandan da insan hakları alanında Türkiye'yi bağlayıcı kuralların dikkate alınması sağlanacaktır.

Özellikle büyük kentlerde her geçen gün artan kap-kac ve hırsızlık olaylarını, sokaklardaki saldırıları önlemek üzere çalışmalar yapılacak, kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere saldırganların hedefi olduğu korumasız kişileri saldırganlara karşı koruyabilmek amacıyla, başta istihbaratın güçlendirilmesi olmak üzere etkili önlemler geliştirilecektir.

İç güvenlikle sorumlu örgütlerin temel görevi öncelikle suçu veya suça kalkışmayı önleyici ve caydırıcı etkinlikler olacaktır. Adli görevler, adli kolluğa bırakılacaktır. İç güvenlik örgütleri adli olaylarda sadece sanığı yakalayıp suç kanıtlarıyla birlikte Cumhuriyet Savcılığına sevk etmek, suça ilişkin delilleri toplayıp, laboratuvar hizmetleri ile teknik incelemeleri yapıp yargı organlarına sunmak gibi sınırlı

gorevlerle yukumlu olacaktır.

Şüphelilerin polis ve jandarma tarafından sorgulanması 48 saati gecmeyecek bir süre içinde gerçekleştirilecek bu sorgulamada baskı, işkence, ac, susuz ve uykusuz bırakma gibi insanlık dışı yöntemlere kesinlikle başvurulmayacaktır. Sorgulama tıbbi denetim altında yapılacaktır. Gözaltına alındıkları andan itibaren şüphelilerin sağlığı ve can güvenliği kolluk kuvvetlerinin sorumluluğunda olacaktır. Şüphelilerin savcılıktaki sorgulanmalarında da aynı insani ilkelere uyulacaktır. Yetkili mahkeme tarafından tutuklama

kararı verildikten sonra görevli cumhuriyet savcılıklarınca iddianame suratle hazırlanacaktır. Bu kurallara titizlikle uygulanmasını sağlayacak yasal düzenlemeler suratle gerçekleştirilecektir.

Bu düzenlemeler hem suça ilişkin soruşturma ve kovuşturmaların sağlıklı yürütülmesini, hem savunma hakkının gerçek anlamda güvenceye alınmasını, hem de polisin baskı ve işkence yapmak gibi suçlamalardan arındırılarak saygınlığını korumasını sağlayacaktır.

İç güvenlik örgütlerinin görevlileri görevlerinin gereği olan maddi ve manevi imkanlara kavuşturularak, örgütün verimliliği ve saygınlığı artırılabilecektir. İç güvenlik personelinin örgütlenerek mesleğin işleyişine etkin katkıda bulunması sağlanacaktır.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde yer alan iç güvenlik örgütleriyle ilgili genel kurallar, iç hukuka yansıtılarak yürürlüğe konulacaktır.

Dış Güvenlik-Silahlı Kuvvetlerde Yenileşme

Ulusumuz barışçıdır. Geçmişte bağımsızlığını ve haklarını korumak için savaşçı yeteneğini gerektiğinde kanıtlamış olan ülkemiz bir saldırıya uğramadıkça barış içinde yaşamak ister.

Silahlı Kuvvetlerimiz ulusun bağımsızlığını ve güvenliğini korurken dünya barışına da katkıda bulunmaya her zaman özen göstermiştir.

Cağımızda bir ulusun barış içinde yaşayabilmesi dünya barışından soyutlanamaz. Gerçekten, dünyanın herhangi bir noktasındaki çatışma çok geniş bir çevreyi doğrudan ilgilendirir hale gelmiştir.

Soğuk savaşın sona erışı, dış güvenlik sorunlarının boyutunu azaltmamış, aksine güclenen aşırı milliyetçilik ve etnik duyarlılık akımlarından kaynaklanan teror eylemleri yeni tehdit unsurlarını oluşturmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi, çevremizde ve dünyada oluşmakta olan gelişmeler karşısında, ulusal güvenliğimizi sağlayıcı ve geliştirici adımlardan odun vermeksizin, Atatürk'un, yurttta barış, dünyada barış anlayışına dönüştüğü gibi bugün

de sahip çıkmaktadır.

CHP, son yıllarda silahsızlanma alanında atılan olumlu adımların beklenen yumuşamayı tam olarak sağlayamamasını ve yeni gerginlik odaklarının ortaya çıkmasını kaygıyla izlemektedir. Bu gerginliklerin silah yoluyla değil diplomatik muzakere ve uzlaşma yöntemleriyle çözülmesi görüşünü savunmaktadır. NATO'nun da, yeni uyelerin katılımıyla uluslararası alanda güvenlik ve istikrarın sağlanmasına daha büyük katkıda bulunması gerektiğini düşünmektedir. Bu amaçla NATO uyeleri arasında tam bir uyum, dayanışma ve işbirliğinin sağlanmasının İttifakın görevini en etkili biçimde yapmasına katkı sağlayacağı görüşündedir. Bu noktalardan hareketle, ülkenin dış güvenliğinin, değişmemesi gereken temel ilkeleri şunlar olmalıdır:

Yurt savunması bir butundur; Yurdun her yoresi eş ve ulusal ortak duyarlılıkla, her an muhtemel bir saldırıya karşı hazırlıklı olma anlayışıyla korunur.

Ulusal gücül ulusal güvenlik bir butundur. Onun için ekonomik gücümüz, ulusal eğitim bilgi ve teknolojik düzeyimiz, stratejik birikimimiz, dış güvenliğimizi sürekli geliştirecek ve sağlamlaştıracak biçimde ve yonde hızla yükseltilmelidir. Dış güvenlik kavramımız ve stratejimiz de, ekonomimize, bilgi ve teknolojik birikimize, sürekli ve etkin katkıda bulunmalıdır.

Barış bir butundur. Onun için, Türkiye kendi dış güvenliğini sağlarken, dünya barışına, özellikle bölge barışına yonelen tehlikeleri mümkün olduğu kadar azaltan; böylece bölge ve dünya barışına katkıda bulunan bir politika izlemelidir. Uluslararası silahlanma yarışının onlenmesi surecine sürekli katkı sağlamalıdır. Kitle İmha Silahlarının Yayılması onlenmeli ve özellikle Türkiye'nin içinde bulunduğu bölgede bu silahların ve fırlatma araçlarının konuşlandırılmaması için özel caba gösterilmelidir.

Dış güvenliğin önemli bir gereği bütün bölge ülkeleriyle dostluk ilişkileri kurmak ve sürdürmektir. Onun için Türkiye bütün bölge ülkeleriyle karşılıklı güvene dayanan dostluk ilişkileri geliştirmeyi hedefler. Bunun için temel ölçü komşu ülkelerin de Türkiye'nin egemenliğine, bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne saygılı bir politika izlemeleridir.

Dış güvenliğimiz ulusal bağımsızlığı güçlendirici nitelikte olmalıdır. Onun için dış güvenlik esas itibarıyla ulusal güce ve kaynaklara dayanmalıdır. Makul bir ölçünün ötesinde dış yardıma ve desteğe bağımlı olmamalıdır.

Bu ilkeler çerçevesinde CHP, çok sayıda insan gücüne dayanan bir savunma düzeni yerine, Türkiye'nin ulusal dış güvenlik stratejisine ve çağdaş savunma teknolojisinin bütün gereklerine uygun, ateş gücü, vurucu gücü, hareket

yeteneği ustun, iletişim olanakları, komuta ve kontrol sistemleri etkin bir savunma gucu oluşturulmasını ongormektedir. CHP, Turk Silahlı Kuvvetlerinin bu anlayışla geliştirilmesini, gerektiği olcude yeniden yapılandırılmasını, esnekliğe kavuşturulmasını, gerekli gormektedir. CHP, tum sınırlarımızın guvenliğinin Silahlı Kuvvetlerimizce sağlanmasını ongormektedir. Bu gorevin silahlı kuvvetler yerine sınır muhafızları gibi orgutlere bırakılması Turkiye'nin stratejik ve guvenlik koşulları dikkate alındığında uygun bir secenek olarak gorulmemektedir. CHP iktidarında, Turk Silahlı Kuvvetlerinin tum uyelerinin gerekli manevi ve maddi koşullara kavuşturularak gorevlerini huzur icinde surdurmelerine ozen gosterilecektir. CHP yonetiminde, ordumuzun savunmayla ilgili araştırma ve teknoloji oluşturma cabaları desteklenecektir. Stratejik araştırma yapan, teknoloji ureten tum ulusal kuruluşların da bu cabalara katkıları sağlanacaktır. Bu amacla bir Stratejik Araştırma Kurumu (STARK) oluşturulacaktır. Aynı anlayışla Turk savunma sanayi desteklenecek ve silahlı kuvvetlerimizin ihtiyaclarının mumkun olduğu olcude yerli uretimle karşılanması icin gerekli onlemler alınacaktır.

ORTAK MUTABAKAT METNİ SAVUNMA BÖLÜMÜ

Milli Savunma

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin risk ve tehditler karşısında her türlü kapasite ve yeterlilik sorununu çözmüş, demokratik denetim ve gözetime tabi, itibarlı, caydırıcı ve etkin bir askeri güç olması temel hedefimizdir.

Ordumuzu kendisine verilen görevleri yerine getirebilecek ileri teknoloji ürünü sistemlerle donatacak; istihbarat, keşif, vuruş gücü ve diğer operasyonel yeteneklerini güçlendireceğiz.

TSK'nın stratejik kurumsal yönetiminde, personelin yetiştirilmesi ve terfilerinde ehliyet ve liyakati esas alacağız.

Askeri Şura kararlarında ehliyet, liyakat ve objektif kriterlerin esas alınacağı bir yapı oluşturacağız.

Kritik ihtisasa sahip personelin mevcudunu nicelik ve nitelik yönünden güçlendireceğiz.

Büyük savunma tedarik projelerini, kuvvet yapısı ve kuvvet planlamasını bozmayacak şekilde somut güvenlik ortam ve ihtiyacına uygun olarak, ülkenin dış politikası ile çelişmeyen bir biçimde yöneteceğiz.

Askeri liseler, Harp Akademileri, kurmay subay, subay ve astsubay yetiştiren tüm okullar ile ilga edilen etkin sistemleri tekrar açacağız.

IX. DIŞ POLİTİKA, SAVUNMA, GÜVENLİK ve GÖÇ POLİTİKALARI

Millî Savunma Bakanlığı teşkilat yapısını gözden geçirecek, Kuvvet Komutanlıklarını tekrar Genel Kurmay Başkanlığı'na bağlayacağız.

Millî Savunma ve İçişleri Bakanlıkları ile Genel Kurmay Başkanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı arasındaki koordinasyon ve işbirliğini güçlendireceğiz.

Hibrid Savaş yöntemleri ile mücadele etmek için özel bir hassasiyet gösterecek, bu hususta sürekli teknolojik güncelleme ve kapasite artırımının sağlanması için müstakil bir kurumsallaşma oluşturacağız.

Güvenlik ve Terörle Mücadele

Her yıl güvenlik kurumlarının temsilcileri, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve ilgili tüm tarafların katılımıyla kapsamlı bir Güvenlik Şûrası düzenleyeceğiz.

İç, dış, teknik, savunma ve emniyet istihbarat fonksiyonlarını Güvenlik Şûrası'nda alınacak karar ve tavsiyeler ışığında gözden geçireceğiz.

Tüm terör örgütleri ve terörizmle mücadeleyi tüm güç unsurlarımızı kullanarak kesintisiz sürdüreceğiz.

Terörle mücadeleyi hukuk devletinin gereği olarak hukuk içerisinde, güvenlik ve özgürlük dengesine azami ihtimam göstererek, rasyonel yöntemlerle, sosyo-ekonomik tedbirlerin de katkısıyla terörün kaynaklarını kurutmayı önceleyen bir anlayışla ve psikoloji, sosyoloji, kriminoloji, viktimoloji gibi alanlarda sağlıklı verilere dayalı bir yaklaşımla yürüteceğiz.

Yabancı Terörist Savaşçılar, insan ve uyuşturucu kaçakçılığı, siber suçlar ve göç hareketliliği konularında ilgili kurumlarla eşgüdüm içinde hem bölge ülkeleriyle hem de diğer devletler ve uluslararası kurumlarla işbirliğini artıracacağız.

Terör örgütlerine yardım eden ülkelere karşı kamu diplomasisi ve diplomatik mücadele araçlarından etkin olarak yararlanacak, bu alandaki haklılığımızı bireyden devletler seviyesine kadar çok boyutlu olarak anlatacak ve dezenformasyon kaynaklarını etkisiz hale getireceğiz.

Yurtdışına kaçan teröristlerin iade edilmesi çalışmalarını etkinleştireceğiz.

Organize suç örgütlerinin sınır aşan faaliyetleri konusunda bölgesel ve uluslararası iş birliğini güçlendireceğiz.

Uluslararası platformda terör örgütlerinin taşıyon olarak kullanılmasına karşı bilinç, işbirliği ve dayanışmayı güçlendireceğiz.

ORTAK POLİTİKALAR MUTABAKAT METNİ

Teröristlerin sınırlarımızdan geçişlerine fırsat vermeyecek şekilde sınırlarımızı teknolojik imkanlardan da yararlanarak tahkim edeceğiz.

Terörle mücadelede, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı gibi uluslararası örgütler bünyesinde kabul edilen belgeleri ve alınan kararları dikkate alan bir yaklaşım sergileyeceğiz.

BMGK kararlarının etkin bir şekilde uygulanması için FATF tavsiyeleri ile uyum içerisinde hukuki çerçevenin düzenli takibini yapacağız.

Terörün dış finans kaynaklarını ülkeler ve uluslararası kurumlarla işbirliği içerisinde, kara paranın aklanması ve terörün finansmanının önlenmesi anlaşmaları çerçevesinde kurutacağız.

Milli savunma ve güvenlikte genel harp, terör, enerji ve siber güvenlik başta olmak üzere askeri, ekonomik, sosyo-kültürel risk ve tehditlere karşı bütüncül önlemleri ve mücadeleyi esas alacağız.

Toplum destekli güvenlik sisteminin ülkemizde uygulamasını yaygınlaştıracak, toplumun kendi güvenliğini sağlamada polisle güçlü bir işbirliği kurmasını sağlayacağız.

Güvenlik ve terörle mücadelenin farklı yönlerini ve uluslararası boyutunu dikkate alarak güvenlik birimlerinin kapasite ve kabiliyetini en üst düzeye çıkaracak, güvenlik güçlerini gerekli bilgi ve teknolojiyle donatacağız.

Güvenlik güçlerinin özlük hakları ve çalışma koşullarını iyileştireceğiz.

TBMM’de güvenlik teşkilatı üzerinde hem halk adına hem de güvenlik personeli adına “kamusal denetçilik” yetkisiyle donatılmış, partilerin eşit temsil edildiği Güvenlik Komisyonu kuracağız.

Güvenlik birimlerinde şeffaflık ve hesap verilebilirlik prensibiyle sivil toplum kontrolüne açık bir mekanizma geliştireceğiz.

Türkiye’de gittikçe artan yasadışı bireysel silahlanmayı besleyen silah kaçakçılığı ve tedarikiyle mücadele edeceğiz.

Vatandaşlarımızın huzur ve güvenliğini tehdit eden taciz, tecavüz, cinayet, gasp, hırsızlık, yankesicilik gibi suçlara yönelik cezai müeyyidelerin caydırıcı olmasını sağlayacağız.

Üniversitelerde terörle mücadele araştırmalarına özel önem verecek, Araştırma Merkezleri kuracağız.

IX. DIŞ POLİTİKA, SAVUNMA, GÜVENLİK ve GÖÇ POLİTİKALARI

Siber Güvenlik

Siber güvenliğe münhasır bir kanunla mevzuat ve teşkilatlanmada kamu ve özel kurumların eşgüdümünü önceleyen bir yapıda kurumsallaşma sağlayacağız.

İç mevzuatın AB mevzuatına uyumlu olmasını sağlayacağız.

Ulusal Siber Güvenlik Strateji Belgesi'ni ilgili tüm kesimlerin katılımıyla yenileyecek ve kamu ile özel kesime yönelik eylem planları hazırlayacağız.

Siber Harekat Birimi ve Siber Saldırı Destek Hattı Kuracağız.

Siber güvenlik sorunlarını NATO, Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı başta olmak üzere uluslararası kurumlarla işbirliği içinde çalışacak, bu kuruluşlar bünyesindeki siber güvenlikle ilgili çalışmalarda Türkiye'nin etkin şekilde yer almasını sağlayacağız.

Türkiye'nin dijitalde Avrupa Birliği standartlarında 'güvenli ülke' sınıfına girmesini sağlayacağız.

Siber savunma gücümüzü kuvvetlendirmek amacıyla düzenli Siber Güvenlik Koalisyon tatbikatlarıyla siber güvenlik seviyemizi sürekli kontrol edeceğiz.

Siber güvenlik, yargı, MASAK, BDDK, kolluk ve istihbarat temsilcilerinin bulunduğu görev güçleri kurarak, telefon ve internet dolandırıcılığı; e-devlet, e-nabız, mesafeli satış gibi veri tabanlarındaki kimlik hırsızlıkları ve seçmen listelerinin manipülasyonu gibi suçlarla etkili mücadele edeceğiz.

Bir yandan siber güvenliği etkili biçimde sağlarken, diğer yandan etik kurallara uyulmasını, bireysel hak ve özgürlükler ile kişisel veri mahremiyetinin korunmasını hukuki teminat altına alacağız.

Kişisel veri güvenliği ile ilgili toplumsal bilinçlendirme çalışmaları yapacak, vatandaşların bedelsiz ulaşabileceği Veri ve İnternet Güvenliği Hattı, Kişisel Verilerin Korunması ve Kanunu ihlalleriyle mücadele edeceğiz.

Ülke genelinde hizmet veren firmalara, sahip oldukları verileri maskeleyerek ya da kriptolayarak tutma zorunluluğu getirecek, kişisel ve kurumsal bilgileri toplayan, işleyen ve barındıran ilgili kurum ve kuruluşların standartları sağlayıp sağlamadıklarını düzenli aralıklar ile takip edecek, standartları sağlamayan kurum ve kuruluşların lisanslarını askıya alacağız.

Siber güvenlik eğitimini müfredata dahil edecek, çevrim içi olarak isteyen herkesin erişimine açacağız.

Üniversitelerde siber güvenlik bölümleri kurulması için gerekli planlamaları yapacağız.

ORTAK POLİTİKALAR **MUTABAKAT METNİ**

Kod, yazıcı, teat mühendisi ve adli bilişim (Digital Forensics) uzmanları, bilişim suçları konusunda uzmanlaşmış hukukçular ve kriptografi matematiği alanı başta olmak üzere donanımlı insan kaynağının yetiştirilmesine özel önem vereceğiz.

Kırılmayacak şifreleme algoritmaları üretebilmek için, bir Quantum ve Süper Bilgisayar Ulusal Araştırma Laboratuvarı kuracağız.

Askeri ve sivil kullanıcıların ihtiyaçlarını ve standartlarını karşılayabilecek, mimarisi siber ve/veya kinetik saldırılara karşı dirençli bir iletişim altyapısını ülkemizin en ücra köşelerine kadar yaygınlaştıracacağız.

Kamuya ait sistemlerde kullanılacak bilişim fonksiyonlarını standartlaştıracak, yapay zeka gibi yeni uygulamaları tabana yayacak ve yazılımların güvenli bir altyapıda işletilebilmesi için yedekleme, iş sürekliliği ve felaket önleme çözümlerini içerecek ve verileri Türkiye’de saklayacak şekilde kamu bilişim güvenli bulut sistemi oluşturacağız.

Kamu ve özel sektörün kullanımına açık test edilmiş ve tekrar kullanılabilir bir yazılım modül kütüphanesini oluşturacağız.

Öncelikle kamuya ait sunucu veya masa üstü kamu sistemlerinde kullanılmak üzere siber güvenlik çekirdeği güçlendirilmiş “açık kaynak” işletim sistemleri geliştirecek ve yapılacak testler sonrasında kritik alanlarda kullanımını aşamalı olarak zorunlu hale getireceğiz.

236

SAVUNMA İLE İLGİLİ AYET, HADİS VE ÂLİM SÖZLERİ

SAVUNMA İLE İLGİLİ AYET, HADİS VE ÂLİM SÖZLERİ

I. KUR'ÂN-I KERÎM'DEN AYETLER

1. Caydırıcılık ve Hazırlık

“Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın ki bununla Allah’ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve onlardan başka Allah’ın bildiği ama sizin bilmediğiniz kimseleri caydırasınız.”

(Enfâl, 8/60)

Stratejik Yorum:

Bu ayet, savunmanın yalnızca fiilî savaş değil, **önleyici caydırıcılık ve sürekli hazırlık** olduğunu ortaya koyar. Güç, saldırı için değil; **barışı korumak** içindir.

2. Meşru Müdafaa

“Size karşı savaş açanlarla siz de Allah yolunda savaşın; fakat haddi aşmayın. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez.”

(Bakara, 2/190)

Stratejik Yorum:

Savunmanın **hukukî ve ahlâkî sınırları** net biçimde çizilmiştir. Meşru müdafaa vardır; **orantısız güç ve zulüm yoktur.**

3. Güvenlik ve Toplumsal Huzur

“Onları korkudan emin kıldı.”

(Kureyş, 106/4)

Stratejik Yorum:

Devletin asli görevi; halkı **korkudan arındırmak**, güvenliği tesis etmektir. Savunma, bu emniyetin kurumsal aracıdır.

4. Barışa Eğilim

“Eğer onlar barışa meylederlerse sen de ona meylet.”

(Enfâl, 8/61)

Stratejik Yorum:

İslam’da savunma anlayışı **savaş merkezli değil, barış önceliklidir.** Güç, barışı mümkün kılmak içindir.

II. HADİS-İ ŞERİFLER

1. Güç Kavramı

“Dikkat edin! Kuvvet atmaktır.”

(Müslim, İmâre, 167)

Stratejik Yorum:

Hadis, dönemin teknolojik imkânlarını temsil eden “kuvvet” kavramının **zamana göre güncellenmesi gerektiğini** gösterir. Bugün bu; teknoloji, siber güç, istihbarat ve savunma sanayiidir.

2. Hudut Güvenliği

“Allah yolunda bir gün sınır nöbeti tutmak, dünya ve içindekilerden hayırlıdır.”

(Buhârî, Cihâd, 73)

Stratejik Yorum:

Sınır güvenliği ve sürekli teyakkuz, **ibadet derecesinde değerli** kabul edilmiştir.

3. Güçlü Devlet – Güçlü Mümin

“Güçlü mümin, zayıf müminden daha hayırlı ve Allah’a daha sevimlidir.”

(Müslim, Kader, 34)

Stratejik Yorum:

Güç; imanla çelişmez. Aksine **sorumluluk, düzen ve caydırıcılık** üretir.

III. İSLAM ÂLİMLERİNDEN SÖZLER

İmam Gazâlî

“Devlet ve din ikiz kardeştir. Devlet olmadan din korunamaz; din olmadan devlet ayakta duramaz.”

Yorum:

Savunma, dinin ve toplumun **kurumsal muhafazasıdır**.

İbn Teymiyye

“Zulümle devam eden bir devlet ayakta kalamaz; adaletle devam eden bir devlet küfür üzere olsa bile ayakta kalabilir.”

Yorum:

Savunma gücü **adaletle birleşmediğinde** meşruiyetini kaybeder.

Farabî

“Erdemli şehir, dış tehditlere karşı güçlü; iç düzeninde adil olmalıdır.”

Yorum:

Savunma, sadece dış tehditlere karşı değil; **iç düzenin korunması** için de gereklidir.

Nizâmülmülk

“Ordu devletin zırhıdır. Zırh delinirse beden yara alır.”

Yorum:

Savunma kapasitesi zayıflarsa, devletin tüm kurumları **tehdit altına girer**.

IV. TOPLU DEĞERLENDİRME

İslam düşüncesinde savunma;

- **Meşru ve zorunlu,**
- **Caydırıcılık temelli,**
- **Adalet ve ölçülülükle sınırlı,**
- **Barışı önceleyen,**
- **Sürekli hazırlığı esas alan**

bir devlet görevi olarak tanımlanmıştır.

Bu çerçeve, modern savunma doktrinleriyle **yüksek düzeyde örtüşmektedir**.

TÜRK TÖRESİNDE SAVUNMA

TÜRK TÖRESİNDE SAVUNMA

Türk töresinde savunma, yalnızca askerî bir faaliyet değil; **devletin varlığı, milletin bekası ve düzenin korunması** için zorunlu bir sistemdir. Töre; hukuk, ahlâk, siyaset ve askerî düzeni kapsayan **bütüncül bir yaşam ve yönetim anlayışıdır**. Bu çerçevede savunma, saldırganlık değil; **nizamı koruma ve adaleti ayakta tutma aracı** olarak görülmüştür.

1. Töre–Devlet–Ordu Bütünlüğü

Türk devlet geleneğinde;

- **Töre:** Hukuk ve meşruiyet kaynağı,
- **Devlet (İl):** Düzen kurucu ve koruyucu yapı,
- **Ordu:** Devletin fiilî gücü ve caydırıcılığı

birbirinden **ayrılmaz** unsurlardır.

Ordu, töreden bağımsız hareket edemez; töre ise **ordu olmadan korunamaz**. Bu anlayış, savunmayı **kurumsal ve sürekli** kılmıştır.

2. Ordu–Millet Anlayışı

Türk töresinin en ayırt edici özelliklerinden biri **ordu–millet** anlayışıdır. Buna göre:

- Her birey gerektiğinde savaşçı,
- Ordu halktan kopuk değil, halkın içindedir,
- Savunma, profesyonel bir sınıfa bırakılmakla birlikte **toplumsal bir sorumluluktur**.

Bu yapı, savunma kapasitesini **olağanüstü durumlarda hızla seferber edilebilir** hâle getirmiştir.

3. Savunmada Caydırıcılık ve Hazırlık

Türk töresinde savunmanın esası **savaşı önlemektir**. Bunun yolu da güçlü olmaktan geçer.

- Güçlü ordu → savaşımadan kazanılan barış
- Hazırlık → ani baskınlara karşı direnç
- Hareket kabiliyeti → alan hâkimiyeti

Bu nedenle Türk askerî kültüründe **eğitim, disiplin ve sürekli hazırlık** temel ilkedir.

4. Saldırı Değil, Meşru Savunma

Türk töresinde savaş;

- **Zorunlu olmadıkça başvurulmayan,**
- Meşru gerekçelere dayanan,
- Töreye ve adalete bağlı kalan

bir faaliyettir.

Amaç; toprak kazanmak değil, **devleti ve milleti korumaktır**. Bu yönüyle Türk töresi, savunmayı **ahlâkî sınırlar içinde** tanımlar.

5. Liderlik, Komuta ve Disiplin

Türk askerî anlayışında liderlik;

- Cesaret,
- Adalet,
- Hesap verebilirlik

ilkeleri üzerine kuruludur.

Komutan; keyfî değil, **töreye bağlıdır**. Disiplin; korkuya değil, **sadakat ve inanca** dayanır. Bu durum, ordunun **çözülmesini değil, dayanıklılığını** artırmıştır.

6. Coğrafya, Hareket ve Savunma

Türk savunma geleneği, coğrafyayla uyumlu bir yapı geliştirmiştir:

- Geniş alanlarda hızlı hareket,
- Sabit savunmadan ziyade **esnek savunma**,
- Alan hâkimiyeti ve çeviklik.

Bu yaklaşım, modern anlamda **manevra savaşı ve mobil kuvvet** anlayışının tarihsel temelini oluşturur.

7. Barışın Korunması ve Adalet

Türk töresinde savunmanın nihai amacı **barıştır**. Ancak bu barış;

- Zayıflığın değil,
- Gücün ve caydırıcılığın

ürünüdür.

Adaletli düzen, ancak **güçlü savunma** ile sürdürülebilir. Töre, savunmayı **zulmün değil, düzenin garantisi** olarak görür.

8. Genel Değerlendirme

Türk töresinde savunma anlayışı;

- Devlet merkezli,
- Milletle bütünleşmiş,
- Caydırıcılık temelli,
- Ahlâk ve hukukla sınırlı,
- Sürekli hazırlığı esas alan

bir yapıya sahiptir.

Bu anlayış, modern savunma doktrinleriyle büyük ölçüde **örtüşmekte**; özellikle **proaktif savunma, hareket kabiliyeti ve stratejik caydırıcılık** kavramlarının tarihsel köklerini oluşturmaktadır.